

Univerzita Karlova v Praze - Právnická fakulta

Katedra práva životního prostředí

**Trestněprávní odpovědnost
v ochraně životního prostředí
(Criminal Liability within
Environmental Protection)**

Rigorózní práce

Autor: Mgr. Ivan Pavelka

**Konzultant rigorózní práce: JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph. D.
2010**

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracoval samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

V Praze, dne 6. 6. 2010

Mgr. Ivan Pavelka

Za pomoc a cenné náměty při vypracování rigorózní práce děkuji
JUDr. Vojtěchu Stejskalovi, Ph. D.

1. OBSAH

1.	OBSAH.....	3
2.	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	6
3.	PŘEDMLUVA.....	9
4.	ÚVOD.....	12
5.	MÍSTO DELIKTNÍ ODPOVĚDNOSTI V SYSTÉMU EKOLOGICKO PRÁVNÍ ODPOVĚDNOSTI.....	14
6.	ÚPRAVA TRESTNĚPRÁVNÍ OCHRANY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ V RÁMCI MEZINÁRODNÍHO PRÁVA.....	17
6. 1.	ÚVOD.....	17
6. 2.	EVROPSKÁ ÚMLUVA O TRESTNĚPRÁVNÍ OCHRANĚ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ („ŠTRASBURSKÁ ÚMLUVA“).....	18
6. 3.	ZÁVĚREČNÉ POZNÁMKY K ÚPRAVĚ V RÁMCI MEZINÁRODNÍHO PRÁVA.....	20
7.	ÚPRAVA V RÁMCI EVROPSKÉHO UNIJNÍHO PRÁVA.....	21
7. 1.	ÚVOD.....	21
7. 2.	RÁMCOVÉ ROZHODNUTÍ RADY EU O OCHRANĚ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ TRESTNÍM... PRÁVEM A JEHO ZRUŠENÍ ROZSUDKEM ESD.....	22
7. 3.	RÁMCOVÉ ROZHODNUTÍ K POSÍLENÍ RÁMCE TRESTNÍHO PRÁVA PRO BOJ PROTI ZNEČIŠTĚNÍ Z LODÍ A JEHO ZRUŠENÍ ROZSUDKEM EVROPSKÉHO SOUDNÍHO DVORA .	25
7. 4.	SMĚRNICE O ZNEČIŠTĚNÍ Z LODÍ A O ZAVEDENÍ SANKCÍ ZA PROTIPRÁVNÍ JEDNÁNÍ A NÁVRH SMĚRNICE JI MĚNÍCÍ.....	27
7. 5.	NÁVRH A PŘIJETÍ SMĚRNICE O TRESTNĚPRÁVNÍ OCHRANĚ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ (ROK 2007) A JEJÍ MODIFIKACE NA ZÁKLADĚ ROZSUDKU EVROPSKÉHO SOUDNÍHO DVORA	29
7. 6.	ZÁVĚREČNÉ POZNÁMKY K ÚPRAVĚ V RÁMCI EVROPSKÉHO UNIJNÍHO PRÁVA.....	32
8.	TRESTNĚPRÁVNÍ ÚPRAVA DELIKTNÍ ODPOVĚDNOSTI FYZICKÝCH OSOB NA ÚSEKU OCHRANY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ.....	36
8. 1.	VÝVOJ PRÁVNÍ ÚPRAVY NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY.....	36
8. 2.	ÚLOHA TRESTNÍHO PRÁVA V OCHRANĚ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ.....	44
8. 3.	PRÁVNÍ ÚPRAVA TRESTNÝCH ČINŮ PROTI ŽIVOTNÍMU PROSTŘEDÍ DLE TRESTNÍHO ZÁKONÍKU Č. 40/2009 SB.....	47
8. 3. 1.	Úvod.....	47
8. 3. 2.	Pojem trestného činu.....	47
8. 3. 3.	Znaky trestného činu.....	49
8. 3. 4.	Zánik trestnosti.....	53
8. 3. 5.	Druhy trestů a jejich ukládání.....	54
8. 3. 6.	Třídění trestných činů na úseku ochrany životního prostředí.....	58
8. 3. 7.	Obecné trestné činy proti životnímu prostředí dle TrZ.....	61
8. 3. 7. 1.	<i>Poškození a ohrožení životního prostředí a poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti (§ 293 TrZ a § 294 TrZ).....</i>	61
8. 3. 8.	Zvláštní trestné činy proti životnímu prostředí dle TrZ 2010.....	67
8. 3. 8. 1.	<i>Poškození lesa (§ 295 TrZ).....</i>	67
8. 3. 8. 2.	<i>Neoprávněné vypuštění znečišťujících látek (§ 297 TrZ).....</i>	74
8. 3. 8. 3.	<i>Neoprávněné nakládání s odpady (§ 298 TrZ).....</i>	75

8. 3. 8. 4.	<i>Neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami a neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami z nedbalosti (§ 299 a § 300 TrZ)</i>	81
8. 3. 8. 5.	<i>Odnímání nebo ničení živočichů a rostlin (§ 301 TrZ)</i>	84
8. 3. 8. 6.	<i>Týrání zvířat (§ 302 TrZ)</i>	86
	<i>Osobně se domnívám, že na úseku ochrany zvířat proti týrání je více než kde jinde třeba apelovat na výchovu a osvětu široké veřejnosti, bez níž nemůže úprava deliktů odpovědnosti v této oblasti splňovat svůj účel.</i>	95
8. 3. 8. 7.	<i>Zanedbání péče o zvíře z nedbalosti (§ 303 TrZ)</i>	95
8. 3. 8. 8.	<i>Pytláctví (§ 304 TrZ)</i>	96
8. 3. 8. 9.	<i>Neoprávněná výroba, držení a jiné nakládání s léčivy a jinými látkami ovlivňujícími užítkovost hospodářských zvířat (§ 305 TrZ)</i>	99
8. 3. 8. 10.	<i>Šíření nakažlivé nemoci zvířat a šíření nakažlivé nemoci a škůdce užitkových rostlin (§ 306 a § 307 TrZ)</i>	100
8. 3. 9.	<i>Ostatní trestné činy použitelné také ve prospěch ochrany životního prostředí dle TrZ</i>	103
8. 3. 9. 1.	<i>Usmrcení z nedbalosti, těžké ublížení na zdraví z nedbalosti a ublížení na zdraví z nedbalosti (§ 143 odst. 3, § 147 odst. 3 a § 148 odst. 2 TrZ)</i>	103
8. 3. 9. 2.	<i>Porušení povinnosti při správě cizího majetku a porušení povinnosti při správě cizího majetku z nedbalosti (§ 220 TrZ a § 221 TrZ)</i>	105
8. 3. 9. 3.	<i>Poškození cizí věci (§ 228 TrZ)</i>	107
8. 3. 9. 4.	<i>Zneužívání vlastnictví (§ 229 TrZ)</i>	110
8. 3. 9. 5.	<i>Poškození spotřebitele (§ 253 TrZ)</i>	112
8. 3. 9. 6.	<i>Obecné ohrožení a obecné ohrožení z nedbalosti (§ 272 TrZ a § 273 TrZ)</i>	114
8. 3. 9. 7.	<i>Poškození a ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení a poškození a ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení z nedbalosti (§ 276 TrZ a § 277 TrZ)</i>	118
8. 3. 9. 8.	<i>Nedovolená výroba a držení radioaktivní látky a vysoce nebezpečné látky (§ 281 TrZ)</i>	120
8. 3. 9. 9.	<i>Nedovolená výroba a držení jaderného materiálu a zvláštního štěpného materiálu (§ 282 TrZ)</i> ,.....	121
8. 3. 9. 10.	<i>Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy, přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu a výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu (§ 283 TrZ, § 284 TrZ a § 286 TrZ)</i>	122
8. 3. 9. 11.	<i>Zneužití pravomoci úřední osoby a maření úkolu úřední osoby z nedbalosti (§ 329 TrZ a § 330 TrZ)</i>	128
8. 3. 10.	<i>Základy trestního řízení v ČR a procesní specifika spojená s postihem trestných činů proti životnímu prostředí</i>	131
8. 3. 11.	<i>Závěrečné poznámky k trestněprávní odpovědnosti v ochraně životního prostředí dle TrZ</i>	143
9.	PERSPEKTIVY MOŽNÉ NÁRODNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVY ODPOVĚDNOSTI PRÁVNICKÝCH OSOB ZA JEDNÁNÍ, KTERÉ JE U FYZICKÝCH OSOB POSTIHOVÁNO JAKO TRESTNÝ ČIN	150
9. 1.	ÚVOD	150
9. 2.	VYMEZENÍ NĚKTERÝCH POJMŮ SOUVISEJÍCÍCH S PRÁVNÍ ÚPRAVOU ODPOVĚDNOSTI PRÁVNICKÝCH OSOB ZA JEDNÁNÍ, KTERÉ JE U FYZICKÝCH OSOB POSTIHOVÁNO JAKO TRESTNÝ ČIN	153

9. 2. 1.	Pravá trestní odpovědnost právnických osob.....	153
9. 2. 2.	Nepravá trestní odpovědnost právnických osob	153
9. 2. 3.	Jiné způsoby regulace protiprávní činnosti právnických osob	154
9. 3.	VÝVOJ PRÁVNÍ ÚPRAVY NA ÚZEMÍ ČR.....	156
9. 4.	OTÁZKY KONKRÉTNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVY ODPOVĚDNOSTI PRÁVNICKÝCH OSOB	160
9. 4. 1.	Otázka, které právnické osoby by měly podléhat zvolené variantě odpovědnosti	160
9. 4. 2.	Otázka, jaké by byly předpoklady odpovědnosti právnických osob	160
9. 4. 3.	Otázka rozsahu odpovědnosti právnických osob, tj. za jaké skutkové podstaty by právnické osoby byly činěny odpovědnými	161
9. 4. 4.	Otázka sankcionování právnických osob.....	162
9. 4. 5.	Otázka procesní úpravy řízení vedeného proti právnickým osobám.....	163
9. 5.	ZÁVĚREČNÉ POZNÁMKY K PERSPEKTIVÁM MOŽNÉ NÁRODNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVY ODPOVĚDNOSTI PRÁVNICKÝCH OSOB ZA JEDNÁNÍ, KTERÉ JE U FYZICKÝCH OSOB POSTIHOVÁNO JAKO TRESTNÝ ČIN.....	165
10.	VZTAH MEZI SPRÁVNĚPRÁVNÍ A TRESTNĚPRÁVNÍ ODPOVĚDNOSTÍ OBECNĚ A NA ÚSEKU OCHRANY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ.....	168
11.	ZÁVĚRY	173
12.	SUMMARY AND LIST OF KEYWORDS	187
12. 1.	SUMMARY.....	187
12. 2.	LIST OF KEYWORDS.....	188
13.	PŘÍLOHA VE FORMĚ STATISTIKY STÍHANÝCH, OBŽALOVANÝCH A ODSOUZENÝCH OSOB ZA VYBRANÉ TRESTNÉ ČINY PROTI ŽIVOTNÍMU PROSTŘEDÍ V ČR V LETECH 2001 AŽ 2008.....	189
14.	BIBLIOGRAFIE.....	190
14. 1.	KNIHY A MONOGRAFIE.....	190
14. 2.	ČLÁNKY V ČASOPISECH, REFERÁTY A STUDIE.....	193
14. 3.	NEPUBLIKOVANÉ DOKUMENTY A VNITŘNÍ TISKY	195
14. 4.	INTERNETOVÉ ZDROJE.....	195
15.	PRÁVNÍ PŘEDPISY A SOUVISEJÍCÍ DOKUMENTY	197

2. SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

aj.	– a jiné
apod.	– a podobně
AntZ	– zákon č. 276/2003 Sb., o Antarktidě a o změně některých zákonů
AtomZ	– zákon č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon)
atd.	– a tak dále
cit.	– cituji
CITESZ	– zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy)
č.	– číslo
čl.	–článek
ČIŽP	– Česká inspekce životního prostředí
ČNR	– Česká národní rada
ČR	– Česká republika
ESD	– Evropský soudní dvůr
ES	– Evropské společenství
EU	– Evropská unie
event.	– eventuálně
ha	– hektar
Kč	– korun českých
Kčs	– korun československých
Komise	– Komise ES
Listina	– usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky
LéčZ	– zákon č. 79/1997 Sb., o léčivech a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů
mj.	– mimo jiné

MS ČR	– Ministerstvo spravedlnosti České republiky
MV ČR	– Ministerstvo vnitra České republiky
MyslZ	– zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti
MZ ČR	– Ministerstvo zdravotnictví České republiky
MZV ČR	– Ministerstvo zahraničních věcí České republiky
MŽP ČR	– Ministerstvo životního prostředí České republiky
např.	– například
násl.	– následující
ObčZ	– zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
OdpZ	– zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů
odst.	– odstavec
OchrPřKrZ	– zákon České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny
OchrZemPůdFZ	– zákon České národní rady o ochraně zemědělského půdního fondu
OchrZvTýZ	– zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání
OvZ	– zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší a o změně některých dalších zákonů
PČR	– Parlament České republiky
PředchEkÚjZ	– zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě a o změně některých zákonů
PřesZ	– zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích
Rada	– Rada ES
resp.	– respektive
RybZ	– zákon č. 99/2004 Sb., o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské strážní, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů (zákon o rybářství)
ř. z.	– Sbírka říšských zákonů
Sb.	– Sbírka zákonů
Sb. n. a u. ÚS	– Sbírka nálezů a usnesení vydávaná Ústavním soudem České republiky
Sb. rozh. tr.	– Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek
SES	– Smlouva o založení Evropského společenství

SEU	– Smlouva o Evropské unii
	– zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní
SoVeMIZ	činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)
srov.	– srovnej
SpŘ	– zákon č. 500/2004 Sb., správní řád
StavZ	– zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon)
str.	– stránka
tj.	– to je
Trestný zákon	– zákon č. 300/2005 Z. z.
TrZ1950	– zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon
TrŘ	– zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
TrZ	– zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon
TrZ	– zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
tzn.	– to znamená
Ústava	– ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
VetZ	– zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a změně souvisejících zákonů (veterinární zákon)
viz.	– viz.
VodZ	– zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon)
zejm.	– zejména
z. z.	– Sbírka zemských zákonů
ŽivPZ	– zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí

3. PŘEDMLUVA

Na tomto místě bych rád shrnul důvody, které mě vedly ke zpracování rigorózní práce na téma trestněprávní odpovědnosti v ochraně životního prostředí.

Domnívám se, že ochrana životního prostředí před jeho ohrožováním a poškozováním lidmi by měla být celospolečenským veřejným zájmem, jenž by měl být rozumně vyvažován se soukromými a osobními zájmy jednotlivců a skupin.

Dle Listiny má každý právo na příznivé životní prostředí.¹ V tomto ústavněprávním předpisu je rovněž zakotvena povinnost každého neohrožovat a nepoškozovat životní prostředí nad míru stanovenou zákonem. Trestněprávní odpovědnost je spolu s odpovědností za správní delikty součástí deliktní odpovědnosti. Z hlediska subjektu deliktu se deliktní odpovědnost dělí na deliktní odpovědnost fyzických osob a deliktní odpovědnost právnických osob. Právní úprava deliktní odpovědnosti fyzických osob na úseku ochrany životního prostředí je spolu s právní úpravou deliktní odpovědnosti právnických osob na úseku ochrany životního prostředí úpravou odpovědnosti za protiprávní jednání, kterým jsou porušována jednotlivá ustanovení na ochranu životního prostředí či jednotlivých složek životního prostředí. Problematika deliktní odpovědnosti v ochraně životního prostředí tvoří velmi důležitou součást práva životního prostředí, neboť úzce souvisí se stavem životního prostředí a jeho jednotlivých složek. Právní úpravu deliktní odpovědnosti fyzických osob v ochraně životního prostředí považuji spolu s právní úpravou deliktní odpovědnosti právnických osob v této

---

¹ Viz. § 2 ŽivPZ, dle kterého je životním prostředím vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje, přičemž jeho složkami jsou zejména ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie. Z tohoto ustanovení lze (v souladu s názorem odborníků Katedry práva životního prostředí Právnické fakulty Univerzity Karlovy. K tomu cit. *Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 29: „Na pražské Právnické fakultě se právo životního prostředí od počátku formovalo na bázi ochrany přírodního prostředí (viz. Drobník J. a kol. Právo životního prostředí, skriptum. Praha: UK, 1988, a Drobník J.-Damohorský M. Zákony k ochraně životního prostředí a předpisy související. Praha: C. H. Beck, 1999).“)* usuzovat, že tento zákon považuje za životní prostředí pouze „přírodní část“ hmotného světa, resp. i přírodu modifikovanou některými lidskými činnostmi (např. genetický modifikovanými organismy a zemědělstvím). Rozdílný názor k obsahu pojmu životní prostředí (a jeho složky) zaujímá Katedra práva životního prostředí a pozemkového práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity, podle jejichž odborníků patří kromě „přírodní části“ do životního prostředí také člověkem uměle vytvořené prostředí, jako je bytové prostředí, sídlištní prostředí, pracovní prostředí atd. K tomu cit. *Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 29: „Širší pojetí životního prostředí je zachyceno v pracích Z. Madara (Právo socialistických států a péče o životní prostředí. Praha: Academia, 1983) a zejména pak B. Pospíšila (Životní prostředí očima právníka, Brno: UJEP, 1981) a přetrvává na brněnské Právnické fakultě (viz. Pekárek M.-Jančářová I. právo životního prostředí. I. díl, Brno: MU, 2002).* Toto odlišné pojetí je zdůvodňováno mj. tím, že existence člověka je z velké části spjata s jím uměle vytvořenými strukturami, přičemž tyto struktury podstatně ovlivňují životní prostředí. Dle mého názoru je toto „brněnské pojetí“ životního prostředí příliš rozsáhlé a v důsledcích působí spíše proti smyslu ochrany životního prostředí. V této práci se proto opírám o „pražské pojetí“ považující za životní prostředí pouze tu část hmotného světa, která je tvořena přírodou.

oblasti za základní pilíř nejen ekologickoprávní odpovědnosti, nýbrž ochrany životního prostředí jako celku. V rámci deliktní odpovědnosti fyzických osob v ochraně životního prostředí má specifické a význačné postavení trestněprávní odpovědnost fyzických osob, neboť právě trestnímu právu přísluší postihovat ta nejzávažnější protiprávní jednání. Trestněprávní odpovědnost právnických osob zatím není v českém trestním právu uplatněna. V našem platném trestním právu platí zásada, že právnická osoba se nemůže dopustit trestného činu.² Nicméně uzákonění trestněprávní odpovědnosti právnických osob je de lege ferenda možné. De lege ferenda je rovněž možné uzákonění odpovědnosti právnických osob za jednání, jež je u fyzických osob postihováno jako trestný čin, aniž by toto jednání v případě právnických osob bylo definováno jako trestný čin, a aniž by o takovém jednání bylo s právnickou osobou vedeno ryze trestní řízení.

V této práci jsem se pokusil shrnout, rozebrat a zhodnotit právní úpravu trestněprávní odpovědnosti na úseku ochrany životního prostředí v ČR, která spolu s odpovědností za správní delikty na tomto úseku vytváří komplex deliktní odpovědnosti v ochraně životního prostředí v ČR.

Domácí právní úpravě jsem předřadil mezinárodněprávní a evropskou právní úpravu deliktní odpovědnosti na úseku ochrany životního prostředí prostředky trestního práva.

Nutnost zhodnocení významných změn, které nejen v rovině obecné části trestního práva hmotného, nýbrž i v samotné právní úpravě trestných činů na úseku ochrany životního prostředí, znamená nově přijatá rekodifikace trestního práva hmotného, s sebou přináší nutnost zhodnotit dřívější právní úpravu v této oblasti a porovnat ji se změnami, které do trestního práva hmotného nový trestní kodex zavádí. Patřičnou pozornost věnuji ve své práci i některým specifickým spojeným s průběhem trestního řízení o trestných činech proti životnímu prostředí. Místy jsem se při rozboru některých trestných činů, ale i v jiných otázkách, inspiroval nám blízkou slovenskou právní úpravou na úseku trestněprávní odpovědnosti v ochraně životního prostředí. Čerpal jsem rovněž z poznatků některých slovenských právních teoretiků, jakož i z praktických zkušeností orgánů činných v trestním řízení působících v této oblasti ve SR.

V další kapitole se zamýšlím nad možností uzákonění trestněprávní odpovědnosti právnických osob v našem právním řádu. Porovnávám možnost zakotvení trestněprávní

---

² Societas delinquere non potest.

odpovědnosti právnických osob s jinými možnostmi postihu právnických osob za jednání, jež u fyzických osob zakládají jejich trestněprávní odpovědnost.

Vzhledem ke skutečnosti, že spolu s trestněprávní odpovědností v ochraně životního prostředí vytváří celek deliktní odpovědnosti na úseku ochrany životního prostředí také správněprávní odpovědnost v ochraně životního prostředí, je v práci zařazena kapitola, v níž jsou z více hledisek porovnávány trestněprávní a správněprávní odpovědnost v ochraně životního prostředí.

Pod rubrikou „Závěry“ shrnuji jednak poznatky vybraných odborníků zejména z oblasti práva životního prostředí, trestního práva a správního práva, jednak i vlastní postřehy a poznatky, jež jsem učinil při zkoumání předmětné problematiky. Přitom vycházím z poznámek, jež jsem učinil v závěrečných poznámkách u jednotlivých kapitol, aby tak došlo k vyvážení jednotlivých aspektů celku trestněprávní odpovědnosti v ochraně životního prostředí.

Není-li v této rigorózní práci uvedeno něco jiného, rozumí se každý právní předpis ve znění pozdějších předpisů.

Rigorózní práce vychází z právního stavu ke dni 6. 6. 2010.

4. ÚVOD

Na úvod bych rád krátce shrnul důvody, pro které považuji téma delikttní odpovědnosti fyzických osob v ochraně životního prostředí za klíčové pro ochranu životního prostředí. Dále bych rád poukázal na specifické a význačné postavení trestněprávní odpovědnosti v rámci delikttní odpovědnosti na tomto úseku. Následně bych rád upozornil na nedostatky, jež národní právní řád má v oblasti delikttní odpovědnosti právnických osob za jednání jež u fyzických osob zakládá jejich trestněprávní odpovědnost.

Právní úprava ochrany životního prostředí si nemůže vystačit pouze s očekáváním dobrovolného splnění stanovených právních povinností, nýbrž je třeba stanovit konkrétní nástroje, které jsou schopny splnění povinnosti pro případ jejího dobrovolného nesplnění zajistit. Životní prostředí je každodenně ohrožováno a poškozováno mnoha lidskými činnostmi. Úprava delikttní odpovědnosti v právu životního prostředí hraje takřka klíčovou roli, avšak je také více či méně účinně doplňována dalšími odpovědnostními systémy, a to odpovědností za škodu na životním prostředí a odpovědností za ekologickou újmu. Děje se tak na základě tří základních zásad uplatňování právní odpovědnosti na úseku ochrany životního prostředí, kterými jsou prevence, náprava a sankce. Uvedené odpovědnostní systémy tvoří zvláštní druh odpovědnosti, který se nazývá ekologickoprávní odpovědnost. Právní odpovědnost za škodu na životním prostředí je podstatně omezena principem volné dispozice a nutností vyčíslitelnosti dané škody v penězích. Náprava ekologické újmy nebyla do nedávné doby v českém právu upravena příliš důsledně, neboť v zákoně č. 17/1992 Sb., o životním prostředí (dále jen „ŽivPZ“), ve kterém byla obecně upravena, scházela ustanovení o způsobu stanovení ekologické újmy v penězích a ustanovení o obligatornosti ukládání nápravy ekologické újmy. I přes novou úpravu v této oblasti, kterou představuje zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě a o změně některých zákonů (dále jen „PředchEkÚjZ“), obsahuje platná právní úprava právní odpovědnosti za ekologickou újmu stále ještě některé nedostatky. I v nové úpravě např. schází upřesnění způsobu stanovení ekologické újmy v penězích. Navíc je třeba zdůraznit, že PředchEkÚjZ se nevztahuje na ekologickou újmu na všech složkách životního prostředí, nýbrž se týká jen ekologické újmy na chráněných druzích volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, ekologické újmy na přírodních stanovištích, ekologické újmy na vodě a ekologické újmy na půdě. Pouze delikttní odpovědnost vykazuje absenci většiny zmíněných nedostatků. Zejména bych vyzvedl dva

důvody, pro které považují deliktní odpovědnost na úseku ochrany životního prostředí za velmi důležitou součást právní úpravy ochrany životního prostředí a za základní a nejdůležitější prvek ekologickoprávní odpovědnosti. Za prvé platí, že uplatňování deliktní odpovědnosti státními orgány je obligatorní, pokud se o vzniku důvodu pro její uplatnění dozví. Pokud jde o druhý důvod, považují za něj již dnes velmi rozsáhlou a tu více tu méně účinnou úpravu deliktní odpovědnosti fyzických i právnických osob, která se dle mého názoru na tomto úseku právní odpovědnosti poměrně rychle a nadějně rozvíjí. Toto mé stanovisko potvrzuje i nově přijatý kodex trestního práva hmotného, který trestným činům proti životnímu prostředí věnuje celou jednu hlavu, a který upřesňuje a konkretizuje některé zákonné znaky dosavadní úpravy trestných činů na tomto úseku, odstraňuje některé jejich výkladové a aplikační těžkosti, a zároveň zavádí některé nové v dosavadní úpravě chybějící skutkové podstaty trestných činů proti životnímu prostředí.

Postavení trestněprávní odpovědnosti v rámci deliktní odpovědnosti celkově včetně deliktní odpovědnosti na úseku ochrany životního prostředí lze označit jako specifické a velmi význačné. Trestněprávní odpovědnost zajišťuje plnění povinností stanovených subjektům jinými právními předpisy, mezinárodním právem či předpisy EU v oblasti životního prostředí. Trestnímu právu přísluší postihovat nejzávažnější protiprávní činy. Trestné činy se zásadně vyznačují vyšším stupněm společenské nebezpečnosti než je tomu u správních deliktů. Aplikace trestních sankcí vyjadřuje společenské odmítnutí daného jednání hodnotově závažnějšího charakteru, než je tomu u sankcí za správní delikty.

Životní prostředí je čím dál tím více ohrožováno a poškozováno více než deliktní činností jednotlivých fyzických osob řízenou činností právnických osob. Právě právnické osoby svým jednáním často způsobují ta nejzávažnější poškození životního prostředí. Český právní řád doposud neobsahuje právní prostředky, které by byly dostatečně účinné, přiměřené a odstrašující při postihování deliktní odpovědnosti právnických osob za jednání, které u fyzických osob zakládá jejich trestněprávní odpovědnost. V platné právní úpravě není uplatněna trestněprávní odpovědnost právnických osob. V blízké budoucnosti však ČR pravděpodobně přistoupí k doplnění právního řádu o úpravu odpovědnosti právnických osob za jednání, jež jsou u fyzických osob postihována jako trestný čin, resp. za jednání, k jejichž postihu u právnických osob zavazuje mezinárodní smlouva nebo právní předpis EU.

5. MÍSTO DELIKTNÍ ODPOVĚDNOSTI V SYSTÉMU EKOLOGICKO PRÁVNÍ ODPOVĚDNOSTI

Odpovědnost je právním institutem, vyjadřujícím vztah subjektu, jenž je nositelem určitých právních povinností, k jinému subjektu, oprávněnému plnění těchto povinností, kontrolovat nebo posuzovat a vyvozovat důsledky či sankce v případě jejich nesplnění.³ Zjednodušeně můžeme odpovědnost obecně popsat jako sekundární povinnost každého subjektu nést nepříznivé následky, které jsou důsledkem porušení primární povinnosti. Existence povinnosti je tedy nutnou podmínkou pro vznik jakékoli odpovědnosti. Jedním ze zvláštních druhů právní odpovědnosti je ekologickoprávní odpovědnost, u níž předmět ochrany tvoří životní prostředí a jeho složky. Tato zahrnuje odpovědnost jak deliktní, tak i za ztráty na životním prostředí.⁴

Pokud jde o deliktní odpovědnost, tak primární povinnost může být stanovena buď přímo zákonem nebo na základě správního, resp. soudního rozhodnutí nebo veřejnoprávní smlouvou. Možné je rovněž to, že primární povinnost bude stanovena mezinárodním právem či předpisy EU. Deliktní odpovědnost pak můžeme stručně popsat jako sekundární povinnost každého subjektu nést nepříznivé důsledky svého protiprávního jednání. Vzniká zde odpovědnostní vztah delikventa vůči subjektu, kterým není poškozený, nýbrž je jím stát. Deliktní odpovědnost na úseku ochrany životního prostředí se dále dělí na deliktní odpovědnost fyzických osob na úseku ochrany životního prostředí a na deliktní odpovědnost právnických osob (a fyzických osob při výkonu podnikatelské činnosti) na úseku ochrany životního prostředí. Deliktní odpovědnost na úseku ochrany životního prostředí se podle míry rozsahu odpovědnosti dále dělí na „deliktní odpovědnost subjektivní“ (za zavinění) a „deliktní odpovědnost objektivní“ (za následek, bez ohledu na zavinění). Deliktní odpovědnost na úseku ochrany životního prostředí se dělí rovněž podle druhu právního odvětví, ve kterém se uplatňuje na správněprávní odpovědnost na úseku ochrany životního prostředí a na trestněprávní odpovědnost na úseku ochrany životního prostředí. Deliktní odpovědnost na úseku ochrany životního prostředí sehrává v rámci právních nástrojů rozhodující úlohu v ochraně životního prostředí tím, že zajišťuje plnění povinností stanovených subjektům

---

³ Srov. *Dudová, J.*: K některým ústavněprávním aspektům uplatňování odpovědnosti v právu životního prostředí, In *Právo životního prostředí* (sborník z konference . Rýchory, KRNAP, 22. až 25. září 2000). Praha: Ediční středisko PF UK, 2000.

⁴ Cit. *Damohorský, M. a kol.*: *Právo životního prostředí*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 70.

jinými právními předpisy v oblasti životního prostředí. Deliktní odpovědnost je v právu životního prostředí velmi důležitá zejm. proto, že velmi často není možné zcela přesně nebo úplně vyčíslit škodu v penězích, která je imanentní odpovědnosti za škodu na životním prostředí. Za další přednost tohoto institutu lze považovat obligatornost jeho uplatňování státními orgány, pokud se o vzniku důvodu pro jeho uplatnění dozví.

Jak jsem již výše uvedl, druhou kategorií ekologicko právní odpovědnosti vedle odpovědnosti deliktní je odpovědnost za ztráty na životním prostředí. Odpovědnost za ztráty na životním prostředí se vnitřně dělí na odpovědnost za škodu na životním prostředí a na odpovědnost za ekologickou újmu.

Odpovědnost za škodu na životním prostředí je institutem soukromoprávním opírajícím se o ustanovení o škodě obsažená v ObčZ. Možnosti jejího využití jsou limitovány zásadou volné dispozice, podle které má právo žádat náhradu škody pouze poškozený vlastník věci, a to navíc v dosti krátkých lhůtách, přičemž použití získaných prostředků není vázáno na nápravu způsobené škody. Dalším omezením uplatnění tohoto institutu je, že je v zásadě použitelný pouze na škody na vlastnitelných, resp. vlastněných složkách životního prostředí. Za značný nedostatek lze dále považovat to, že v občanském právu neexistuje podrobná metoda použitelná na vyčíslení celkových škod na životním prostředí v penězích, když je zřejmé, že velmi často pouhá sumarizace dílčích škod neodpovídá celkové škodě způsobené na ekosystému.

Odpovědnost za ekologickou újmu je institutem veřejnoprávním, který do našeho právního řádu zavedl ŽivPZ.⁵ Nově je odpovědnost za ekologickou újmu upravena také v PředchEkÚjZ⁶ Na rozdíl od odpovědnosti za škodu na životním prostředí, u které to z pochopitelných důvodů není možné, je odpovědnost za ekologickou újmu použitelná i vzhledem k vlastníku věci, jíž se týká. Značnou předností uplatnění tohoto institutu je, že je použitelný i na škody na nevlastnitelných, resp. nevlastněných složkách životního prostředí. Za další klad je možné považovat to, že oprávněným k nápravě ze způsobené ekologické újmy je stát. V neposlední řadě je výhodou tohoto institutu vymezená posloupnost forem nápravy, když primární je naturální restituce, následovaná náhradním plněním, a nakonec finanční

---

⁵ Srov. § 10 a § 27 ŽivPZ.

⁶ PředchEkÚjZ byl přijat v dubnu 2008 a účinnosti nabyl v červenci 2008, kromě ustanovení o finančním zajištění preventivních opatření nebo nápravných opatření, která nabývají účinnosti roku 2013 (s výjimkou § 14 odst. 5 PředchEkÚjZ, který nabývá účinnosti roku 2011).

plnění, které ale v současné době není aplikovatelné, neboť zde chybí prováděcí právní předpis. Na rozdíl od právní úpravy odpovědnosti za ekologickou újmu v ŽivPZ zakládá PředchEkÚjZ povinnost státního orgánu zahájit řízení o uložení nápravných opatření, jakmile se dozví o skutečnosti, která nasvědčuje tomu, že mohlo dojít k ekologické újmě. Za omezení uplatnění tohoto institutu lze i po přijetí nové právní úpravy obsažené v PředchEkÚjZ považovat absenci konkrétnějšího ustanovení o způsobu vyčíslení náhrady ekologické újmy v penězích (PředchEkÚjZ se žádným způsobem nedotkl § 27 ŽivPZ). Za nedostatek úpravy odpovědnosti za ekologickou újmu v PředchEkÚjZ je dále možné považovat to, že se vztahuje pouze na ekologickou újmu způsobenou provozní činností uvedenou v příloze zákona, resp. za určitých podmínek i provozní činností v této příloze neuvedenou.⁷ PředchEkÚjZ se nevztahuje na ekologickou újmu na všech složkách životního prostředí, nýbrž se týká pouze ekologické újmy na chráněných druzích volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, ekologické újmy na přírodních stanovištích, ekologické újmy na vodě a ekologické újmy na půdě.

Uplatněním práva na náhradu škody není dotčeno právo na nápravu ekologické újmy ani uplatnění deliktní odpovědnosti.

---

⁷ Odpovědnost za ekologickou újmu podle PředchEkÚjZ se vztahuje i na ekologickou újmu způsobenou provozní činností neuvedenou v příloze zákona, a to za těchto podmínek: 1. Ekologická újma vznikla na chráněném druhu volně žijících živočichů či planě rostoucích rostlin nebo na přírodním stanovišti, 2. Výkon provozní činnosti neuvedené v příloze zákona je v rozporu s právními předpisy, 3. Existuje příčinná souvislost mezi provozní činností provozovatele, která je vykonávána v rozporu s právními předpisy, a vznikem ekologické újmy.

6. ÚPRAVA TRESTNĚPRÁVNÍ OCHRANY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ V RÁMCI MEZINÁRODNÍHO PRÁVA

6.1. ÚVOD

Protiprávní jednání fyzických osob ani právnických osob proti životnímu prostředí není prozatím mezinárodním právem efektivně postihováno. Důvodem je především absence mezinárodní úmluvy o deliktní odpovědnosti na úseku ochrany životního prostředí na celosvětové úrovni. Na regionální úrovni je takovým dokumentem Úmluva o trestněprávní ochraně životního prostředí, podepsaná v rámci Rady Evropy v roce 1998 (tzv. Štrasburská úmluva), která však doposud nenabyla účinnosti. I když v názvu této úmluvy se v anglickém i českém znění objevuje sousloví „trestněprávní ochrana“, mohou si její smluvní strany u některých protiprávních jednání samy rozhodnout, zda budou konkrétní protiprávní jednání proti životnímu prostředí postihovat jako trestné činy či pouze jako správní delikty. Zvláštním případem jsou úmluvy, jejichž smluvní strany se zavazují ke kriminalizaci určitých protiprávních jednání v jednotlivých oblastech ochrany životního prostředí. Do této skupiny patří zejm. Úmluva CITES⁸ (např. Čl. VIII odst. 1 Úmluvy CITES⁹) a Protokol o biologické bezpečnosti¹⁰ k Úmluvě o biologické rozmanitosti.¹¹ (Čl. 25 Protokolu o biologické bezpečnosti¹²). Vyšetřováním kriminality v oblasti ohrožených druhů se na mezinárodní úrovni zabývá speciální skupina Interpol Wildlife Group, která je součástí Interpolu a spolupracuje se sekretariátem Štrasburské úmluvy, Úmluvy CITES a rovněž se Světovou celní organizací. Zástupcem Interpol Wildlife Group za ČR je pracovník ČIŽP.

---

⁸ Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (CITES – Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora).

⁹ Cit.: „Strany učiní přiměřená opatření k tomu, aby ustanovení této úmluvy uvedly v život a znemožnily takové obchodování s exempláři, které by ji porušovalo. Budou v nich obsažena opatření: a) k pokutování obchodu s takovými exempláři nebo jejich držby, případně obojího; a b) k provedení konfiskace takových exemplářů nebo jejich navrácení do státu, který je vyvezl.“

¹⁰ Cartagena Protokol on Biosafety.

¹¹ Convention on the Biological Diversity.

¹² Cit.: „Každá smluvní strana přijme odpovídající vnitřní opatření zaměřená na prevenci a tam, kde to bude žádoucí na postih přeshraničních pohybů živých modifikovaných organismů uskutečňovaných v rozporu s vnitrostátními opatřeními k provádění tohoto protokolu. Takové pohyby se budou považovat za nelegální přeshraniční pohyby.“

6. 2. EVROPSKÁ ÚMLUVA O TRESTNĚPŘÁVNÍ OCHRANĚ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ („ŠTRASBURSKÁ ÚMLUVA“)

Roku 1998 byla Radou Evropy vystavena k podpisu Úmluva o trestněprávní ochraně životního prostředí. Jednalo se o významný pokrok, neboť zmíněná úmluva byla první úmluvou na mezinárodním poli, která postihovala případy trestných činů, jež přivodily nebo mohly přivodit závažné škody na životním prostředí.

Úmluva o trestněprávní ochraně životního prostředí¹³ je stěžejním mezinárodněprávním dokumentem v oblasti deliktů odpovědnosti fyzických osob na úseku ochrany životního prostředí. Návrh konvence o trestněprávní ochraně životního prostředí byl příslušnými orgány Rady Evropy předložen již v květnu 1995. Štrasburská úmluva byla přijata v listopadu 1998 ve Štrasburku (proto také Štrasburská úmluva) a od listopadu 1998 byla otevřena k podpisu členskými státy Rady Evropy i nečlenskými státy, které se na přípravě konvence aktivně podílely. Úmluvu doposud podepsalo 11 států. Štrasburská úmluva potřebuje ke své účinnosti, aby ji ratifikovaly minimálně 3 státy, což se doposud nestalo. Úmluvu zatím neratifikovala ani ČR.

Primární zásadou Štrasburské úmluvy je požadavek důsledného postihování každého protiprávního jednání proti jednotlivým složkám životního prostředí uvedeným v úmluvě, které zároveň dosáhne určitého stupně společenské nebezpečnosti. Smluvní strany úmluvy se zavazují včlenit do svých právních úprav nezbytná opatření potřebná pro stanovení konkrétních úmyslných trestných činů. Jedná se o tato jednání: 1. uvolnění nebo vypouštění určitého množství látek nebo radiace do ovzduší, půdy nebo vody, které jsou schopny vážně ohrozit život nebo zdraví nebo poškodit zdraví či vyvolat smrt lidí, 2. emise látek nebo radiace do ovzduší, půdy či vody, schopné způsobit jejich trvalé zhoršení nebo způsobit hmotnou škodu chráněných památek, smrt nebo vážné zranění lidí, či živočichů nebo ohrožení rostlin a živočichů, 3. nezákonné disponování, zacházení, uskladňování, přeprava, vývoz nebo dovoz nebezpečných odpadů, které jsou schopné způsobit hmotnou škodu na majetku, poškodit zdraví či způsobit smrt lidí, zhoršit kvalitu vzduchu, vod, půdy, ohrozit rostliny a živočichy, 4. nezákonná výroba, dovoz, vývoz, skladování, užívání jaderných či radioaktivních materiálů.¹⁴ Smluvní strany se rovněž zavazují včlenit do svých právních úprav nedbalostní varianty těchto

¹³ Convention on the protection of the environment through criminal law (European Treaty Series No. 172).

¹⁴ Srov. *Stejskal, V.*: Nová komunitární trestněprávní ochrana životního prostředí na obzoru. *České právo životního prostředí* 1/2007.

jednání, avšak v některých případech si smluvní strany mohou vymínit, že přiznají trestní charakter pouze jednáním úmyslným nebo způsobeným hrubou nedbalostí. Jednání proti životnímu prostředí, z nichž nevznikly škodlivé následky, mohou příslušné orgány smluvních stran úmluvy postihovat buď jako trestné činy nebo jako správní delikty. Smluvní strany se dále zavazují včlenit do svých právních řádů ustanovení postihující formy účastenství na trestných činech proti životnímu prostředí. Použitelnými sankcemi dle úmluvy jsou trest odnětí svobody, peněžité trest, trest propadnutí věci. Štrasburská úmluva dále předpokládá uplatnění institutu uložení povinnosti uvést životní prostředí do původního stavu, je-li to možné.

Jedním z požadavků Štrasburské úmluvy je rovněž zavedení trestněprávní odpovědnosti právnických osob v širším smyslu na úseku ochrany životního prostředí. Ve Štrasburské úmluvě stejně jako v jiných mezinárodních dokumentech požadujících také uplatňování deliktní odpovědnosti právnických osob za určitá jednání však není obsažen kategorický imperativ na zavedení výlučně trestněprávních sankcí v užším smyslu, tedy sankcí stanovených trestním zákonem a ukládaných trestními soudy v trestním řízení. Podle úmluvy platí, že občan nemůže být soudem svého domovského státu odsouzen, jestliže daný čin nebyl trestný na území, kde byl spáchán. Otázku mezinárodní spolupráce v oblasti, která je předmětem úmluvy, Štrasburská úmluva podrobně neupravuje.

Přijetí Štrasburské úmluvy přineslo do mezinárodního práva evropský rozměr chápání environmentální kriminality. Tato úmluva je zásadním inspiračním zdrojem pro následné právní úpravy v oblasti deliktní odpovědnosti fyzických osob v ochraně životního prostředí v rámci mezinárodního, unijního i vnitrostátního práva. S ohledem na souběžný vývoj právní úpravy v této oblasti můžeme v členských státech EU očekávat v brzké době přijetí obsahem podobných, avšak formálně více zavazujících právních úprav. Již roku 2003 přijala EU právě na základě této úmluvy rámcové rozhodnutí o ochraně životního prostředí prostřednictvím trestního práva. Toto rámcové rozhodnutí však roku 2005 zrušil svým rozsudkem ESD na popud žaloby Komise z důvodu kompetenčních sporů při přijímání tohoto rozhodnutí.¹⁵ Roku 2008 pak došlo k přijetí směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2008/99/ES, o trestněprávní ochraně životního prostředí.

---

¹⁵ Rozhodnutí C – 176/03.

6.3. ZÁVĚREČNÉ POZNÁMKY K ÚPRAVĚ V RÁMCI MEZINÁRODNÍHO PRÁVA

Přijetí Štrasburské úmluvy roku 1998 bylo důležitým počinem pro ochranu životního prostředí na mezinárodní úrovni. Právě v této úmluvě totiž dochází historicky poprvé k formulování euroatlantického postoje k jednáním, která ohrožují a poškozují životní prostředí a přitom dosahují kriminálních rozměrů. Štrasburská úmluva je důležitou inspirací pro budoucí mezinárodní úpravy v oblasti deliktů odpovědnosti v ochraně životního prostředí. Toto se zejm. projevuje v legislativní činnosti EU, pro kterou je v této oblasti Štrasburská úmluva základním inspiračním zdrojem. I když nyní již lze pravděpodobně považovat Štrasburskou úmluvu vzhledem k paralelnímu vývoji v této oblasti v rámci ES, resp. EU za tzv. spící úmluvu,¹⁶ její význam to nikterak nesnižuje. Štrasburská úmluva navždy zůstane prvním mezinárodním, resp. evropským dokumentem svého druhu, na jehož základě byly, jsou a budou přijímány právní úpravy v oblasti deliktů, potažmo trestněprávní odpovědnosti na úseku ochrany životního prostředí, a to přinejmenším v evropském kontextu.

---

¹⁶ Srov. *Stejskal, V.*: Nová komunitární trestněprávní ochrana životního prostředí na obzoru. *České právo životního prostředí* 1/2007, str. 7.

7. ÚPRAVA V RÁMCI EVROPSKÉHO UNIJNÍHO PRÁVA

7.1. ÚVOD

Boj proti trestným činům na úseku ochrany životního prostředí patřil a patří mezi stěžejní oblasti zájmu Evropských společenství i EU. Evropská rada již na svém zasedání v Tampere v říjnu 1999 požadovala, aby bylo vyvinuto úsilí ohledně přijetí společných definic trestných činů a sankcí, které by se zaměřily na ohraničený počet zvláště důležitých oblastí, a to kromě jiného na trestné činy na úseku ochrany životního prostředí.¹⁷

Jak už jsem uvedl výše, zásadním inspiračním zdrojem pro evropskou právní úpravu v oblasti deliktů odpovědnosti fyzických osob v ochraně životního prostředí byla Štrasburská úmluva o trestněprávní ochraně životního prostředí. Jelikož Německo, Francie a Velká Británie nad ratifikací Štrasburské úmluvy váhaly, předložily Dánsko a Komise dvě na sobě nezávislé iniciativy usilující o trestněprávní ochranu životního prostředí.

Roku 2000 byl dán podnět ze strany Dánska, aby bylo přijato rámcové rozhodnutí o boji proti závažným trestným činům proti životnímu prostředí.

V březnu 2001 přijala Komise návrh směrnice o trestněprávní ochraně životního prostředí,¹⁸ který však nebyl Radou přijat, protože došlo k určitým pochybnostem, jestli by směrnice byla v souladu se Smlouvou o EU. Dříve téhož roku byl rovněž přijat Šestý akční program pro životní prostředí, v němž se členské státy EU shodly kromě jiného na naléhavosti přijetí společné úpravy ekologickoprávní odpovědnosti.

V lednu 2003 bylo Radou přijato rámcové rozhodnutí Rady o ochraně životního prostředí prostřednictvím trestního práva,¹⁹ které však bylo zrušeno rozsudkem ESD roku 2005.²⁰

Zatím poslední komplexnější úpravou v oblasti trestněprávní odpovědnosti na úseku ochrany životního prostředí je nyní již přijatá směrnice o trestněprávní ochraně životního prostředí.²¹

Za parciální úpravu v oblasti deliktů odpovědnosti v ochraně životního prostředí je možné označit Rámcové rozhodnutí k posílení rámce trestního práva pro boj proti znečištění

---

¹⁷ K tomu srov. obecnou část důvodové zprávy k návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady, kterou se mění směrnice 2005/35/ES o znečištění z lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání.

¹⁸ Jednalo se o návrh: 501PC0139 (Úřední věstník L 29, 5. 2. 2003, s. 55).

¹⁹ Viz. opus 15.

²⁰ Viz. opus 16.

²¹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2008/99/ES, o trestněprávní ochraně životního prostředí.

z lodí²² a Směrnicí o znečištění z lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání,²³ která toto rámcové rozhodnutí doplňuje. Oba uvedené dokumenty byly přijaty roku 2005. Rámcové rozhodnutí k posílení rámce trestního práva pro boj proti znečištění z lodí však bylo modifikováno rozsudkem ESD z roku 2007.²⁴ Dosah tohoto rozsudku ESD je nicméně mnohem závažnější pro další přijímání společné trestněprávní ochrany životního prostředí v ES, neboť jím ESD vylučuje možnost zavádět konkrétní druhy a výše sankcí na úrovni ES.

Naznačený legislativní vývoj na evropské úrovni navzdory jeho pozdržení zrušovacím rozsudkem ESD z roku 2005, který byl vyvolán sporem o kompetence, nikoliv podstatou právní úpravy, zdůrazňuje význam trestněprávní úpravy dané oblasti v rámci EU.

7.2. RÁMCOVÉ ROZHODNUTÍ RADY EU O OCHRANĚ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ TRESTNÍM PRÁVEM A JEHO ZRUŠENÍ ROZSUDKEM ESD

Rámcové rozhodnutí Rady EU o ochraně životního prostředí trestním právem²⁵ připravila Rada EU po tom, co z důvodu pochybností o nesouladu připravované směrnice o trestněprávní ochraně životního prostředí²⁶ se Smlouvou o EU tuto směrnici odmítla přijmout.

Při přípravě tohoto rámcového rozhodnutí pokládala Rada EU za vhodné začlenit do něj v základních rysech obsah odmítnuté směrnice. Rovněž bylo přihlíženo k obsahu Úmluvy o ochraně životního prostředí prostřednictvím trestního práva, přijaté v rámci Rady Evropy.²⁷

Pro potřeby výkladu rámcového rozhodnutí stanovila Rada EU definice některých základních pojmů.²⁸

Úprava úmyslných trestných činů byla obsažena v čl. 2 rámcového rozhodnutí, čl. 3 rámcového rozhodnutí pak upravoval nedbalostní trestné činy.

---

²² Rámcové rozhodnutí Rady č. 2005/667/SVV, k posílení rámce trestního práva pro boj proti znečištění z lodí (Council Framework Decision 2005/667/JHA of 12 July 2005 to strengthen the criminal-law framework for the enforcement of the law against ship-source pollution).

²³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/35/ES, o znečištění z lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání (Directive 2005/35/EC of the European Parliament and of the Council of 7 September 2005 on shipsource pollution and on the introduction of penalties for infringements).

²⁴ Rozhodnutí C – 440/05.

²⁵ Viz. opus 15.

²⁶ Viz. opus 18.

²⁷ Viz. opus 13.

²⁸ Např. výraz „protiprávní“ znamená porušující právo, správní předpisy nebo rozhodnutí vydané příslušným orgánem, včetně takových, které působí na související opatření práva ES, jež chrání životní prostředí, či např. výraz „právnícká osoba“ znamená jakýkoliv právní subjekt, jenž má takový statut dle národního práva, s výjimkou států nebo jejich orgánů při výkonu jeho suverenity a s výjimkou veřejných mezinárodních organizací apod.

Rámcové rozhodnutí stanovilo členským státům povinnost včlenit do svých právních řádů tyto trestné činy:

1. vypouštění, emise nebo introdukci takového množství látek nebo ionizujícího záření do vzduchu, půdy nebo vody, které způsobí smrt nebo vážné poškození kterékoliv osobě,

2. protiprávní vypouštění emisí nebo introdukce takového množství látek nebo ionizujícího záření do vzduchu, půdy nebo vody, které způsobí nebo pravděpodobně může způsobit trvalé nebo podstatné zhoršení nebo smrt nebo vážné poškození způsobené kterékoliv osobě nebo podstatnou škodu na chráněných památkách, jiných chráněných objektech, majetku, živočišných nebo rostlinách,

3. protiprávní nakládání, zacházení, uložení, přeprava, vývoz nebo dovoz odpadů, včetně nebezpečných odpadů, které zapříčiní nebo pravděpodobně mohou zapříčinit smrt nebo vážné poškození kterékoliv osobě nebo podstatnou škodu na kvalitě ovzduší, půdy, vody, živočichů nebo rostlin,

4. protiprávní zacházení s rostlinou, jímž je uskutečněno nebezpečné působení a které vně rostliny působí nebo může pravděpodobně způsobit smrt nebo vážné poškození kterékoliv osobě nebo podstatnou škodu na kvalitě vzduchu, půdy, živočichů nebo rostlin,

5. protiprávní výroba, zacházení, skladování, použití, přeprava, vývoz nebo dovoz nukleárních materiálů nebo jiných nebezpečných radioaktivních látek, které způsobí nebo pravděpodobně by mohly způsobit smrt, nebo vážné poškození kterékoliv osobě nebo podstatnou škodu na kvalitě vzduchu, půdy, vody, živočichů nebo rostlin,

6. protiprávní držení, odebrání, poškození, usmrcení nebo obchodování s chráněnými druhy fauny nebo flóry nebo s jejich částmi, přinejmenším pokud jsou ohroženy vyhubením, jak je definuje národní právo,

7. protiprávní obchod s látkami poškozujícími ozón.²⁹

Uvedená jednání spáchaná úmyslně nebo alespoň formou hrubé nedbalosti měla být postihována jako trestné činy. Stejně mělo být postihováno i podněcování a účastenství. Tresty za trestné činy ukládané měly umožňovat vydávání jejich pachatelů.

Rámcové rozhodnutí obsahovalo doporučení, aby mimo fyzických osob nesly deliktní odpovědnost na úseku ochrany životního prostředí také právnické osoby. Odpovědnost

---

²⁹ Srov. *Prchalová, J.*: Nový právní předpis EU o ochraně životního prostředí. České právo životního prostředí 1/2003.

právnických osob byla stanovena standardním způsobem, včetně demonstrativního výčtu trestů pro právnické osoby.

Obecně lze říci, že předmětné rámcové rozhodnutí se odchylovalo od dosavadního pojetí této problematiky ve vztahu ke členským státům, neboť členským státům již neměly být ponechány na vůli způsob a forma implementace právem evropských společenství stanovených cílů, nýbrž jim bylo uloženo aplikovat postupy trestního práva. Tento odlišný přístup byl zdůvodňován jednak vysokou závažností deliktů proti životnímu prostředí, a jednak rostoucím množstvím organizovaných trestných činů v této oblasti.

Rámcové rozhodnutí mělo být do právních řádů promítnuto do 27. 1. 2005. Rámcové rozhodnutí nabylo účinnosti 5. 2. 2003.

V důsledku nesouladu názoru Komise a Rady v názoru na to, které zmocnění a který pilíř zakládá legitimitu Rady uložit členským státům aplikovat konkrétní prostředky k dosažení určitého cíle, se Komise rozhodla podat žalobu proti Radě s požadavkem na zrušení rámcového rozhodnutí jako nezákonného.³⁰

Dne 13. 9. 2005 zrušil ve svém rozhodnutí ESD rámcové rozhodnutí Rady č. 2003/80/SVV, o ochraně životního prostředí prostřednictvím trestního práva, s tím, že rámcové rozhodnutí bylo přijato mimo legislativní rámec ES.

Návrh směrnice o trestněprávní ochraně životního prostředí z roku 2001 byl Komisí připravován na základě prvního komunitárního pilíře podle čl. 174 SES (provádění společných politik). Naproti tomu rámcové rozhodnutí o ochraně životního prostředí prostřednictvím trestního práva z roku 2003 bylo Radou připravováno na základě třetího pilíře upravujícího spolupráci v oblasti justice a trestních věcí podle čl. 34 odst. 2 písm. b) SEU.³¹

ESD se tedy ve svém rozhodování zabýval tím, zda dané rámcové rozhodnutí nezasahuje do pravomoci ES podle čl. 175 SES. Ve svém rozsudku ESD konstatoval, že rozhodnutí Rady zasahuje do pravomoci ES podle čl. 175 SES, čímž došlo k závažnému porušení čl. 47 SEU, na jehož základě nesmí být žádné ustanovení SES dotčeno ustanoveními SEU.

---

³⁰ Jednalo se o žalobu na neplatnost dle čl. 35 SEU.

³¹ Cit. čl. 34 odst. 2 písm. b) SEU: „Rada přijímá opatření a podporuje vhodnou formou a vhodnými postupy uvedenými v této hlavě spolupráci sloužící cílům Unie. Za tím účelem může Rada z podnětu členského státu nebo Komise jednomyslně: b) přijímat rámcová rozhodnutí za účelem sblížení právních a správních předpisů členských států. Rámcová rozhodnutí jsou závazná pro členské státy co do výsledku, kterého má být dosaženo, přičemž volba forem a prostředků se ponechává vnitrostátním orgánům. Nemají přímý účinek;“

7. 3. RÁMCOVÉ ROZHODNUTÍ K POSÍLENÍ RÁMCE TRESTNÍHO PRÁVA PRO BOJ PROTI ZNEČIŠTĚNÍ Z LODÍ A JEHO ZRUŠENÍ ROZSUDKEM EVROPSKÉHO SOUDNÍHO DVORA

Komise předložila roku 2003 a na základě čl. 29, čl. 31 a čl. 34 odst. 2 písm. b) SEU návrh rámcového rozhodnutí k posílení rámce trestního práva pro boj proti znečištění z lodí. Rámcové rozhodnutí k posílení rámce trestního práva pro boj proti znečištění z lodí³² bylo přijato v červenci 2005.

Důvodem bylo jednak rostoucí znepokojení stále častějším protiprávním vypouštěním znečišťujících látek z lodí do moře a jednak závažné ropné havárie, ke kterým v předchozí době došlo. Z preambule tohoto rámcového rozhodnutí vyplývalo, že jeho cíli byly jednak zvýšení bezpečnosti námořní dopravy, a jednak posílení ochrany mořského prostředí před znečišťováním z lodí. Tyto cíle mělo rámcové rozhodnutí naplnit především sladěním úrovně trestních sankcí za protiprávní jednání obsažená v souběžně přijímané směrnici o znečištění z lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání.³³

Toto rámcové rozhodnutí se snažilo posílit trestněprávní opatření a jejich sbližování v rámci ES na úseku odpovědnosti za protiprávní činy v oblasti znečištění způsobeného lodním provozem. Dále se rámcové rozhodnutí zabývalo zjednodušením a zefektivněním spolupráce mezi členskými státy za účelem postihu těchto deliktů, resp. jejich pachatelů. Jak je uvedeno výše, toto rámcové rozhodnutí doplňovalo souběžně přijímanou směrnici o znečištění z lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání, která do komunitárního práva přenáší mezinárodní pravidla týkající se znečištění lodním provozem, upravovalo implementaci těchto pravidel a zakotvovalo sankce za příslušné delikty v této oblasti, včetně trestních sankcí.

Systém sankcí, který rámcové rozhodnutí zavedlo, měl řešit případy znečišťování, kdy se chování provozovatele považuje za nepřijatelné a protiprávní. V takových případech mělo být jednání provozovatelů postiženo trestními sankcemi. Tento systém by byl výhodný pro provozovatele šetrné k životnímu prostředí, neboť by umožňoval účinně volat k odpovědnosti menšinu provozovatelů, jež poškozují celé odvětví námořní dopravy v očích světové veřejnosti.

---

³² Viz. opus 22.

³³ Viz. opus 23.

Dle předmětného rámcového rozhodnutí měly členské státy zabezpečit, aby právnické osoby mohly být činěny odpovědnými za trestné činy spáchané fyzickými osobami jednajícími jejich jménem.

Členské státy byly povinny přijmout opatření nutná k dosažení souladu s tímto rámcovým rozhodnutím do 12. 1. 2007.

Komise rozhodla podat žalobu proti Radě s požadavkem na zrušení rámcového rozhodnutí jako nezákonného,³⁴ neboť podle Komise toto rozhodnutí bylo přijato podle nesprávného právního základu, a tak byl porušen čl. 47 SEU.³⁵ Komise se zde inspirovala svým dřívějším úspěchem ve věci C – 176/03.

Dne 23. 10. 2007 ESD zrušil ve svém rozhodnutí³⁶ rámcové rozhodnutí k posílení rámce trestního práva pro boj proti znečištění z lodí s odůvodněním, že jeho články o definici trestného činu a charakteru sankcí mohly být přijaty na základě čl. 80 odst. 2 SES a že rámcové rozhodnutí proto porušovalo článek 47 SEU, neboť zasahovalo do pravomocí ES.

Uvedené rozhodnutí ESD se netýká pouze sblížování právních předpisů v oblasti čistoty a bezpečnosti námořní dopravy, nýbrž je velmi důležité pro vývoj procesu přijímání společné trestněprávní ochrany životního prostředí v ES. Kromě nepříslušnosti třetího pilíře jako právního základu pro vydání zrušeného rámcového rozhodnutí ESD v provedeném řízení potvrdil, že zákonodárce ES má na základě čl. 71 SES (provedení cílů společné dopravní politiky) rozsáhlou zákonodárnou pravomoc, zejm. stanovit opatření ke zlepšení bezpečnosti dopravy a veškeré jiné potřebné předpisy. Dále ESD v provedeném řízení potvrdil, že z důvodu, že požadavky ochrany životního prostředí musí být podle čl. 6 SES zahrnuty do vymezení a provádění politik a činností ES, je nutno považovat ochranu životního prostředí za cíl, jenž je také součástí společné dopravní politiky. ESD dále v rozsudku uvádí, že je sice

---

³⁴ Jednalo se o žalobu na neplatnost dle čl. 35 SEU.

³⁵ V souvislosti s přijetím rámcového rozhodnutí k posílení rámce trestního práva pro boj proti znečištění z lodí vydala Komise toto prohlášení: „S ohledem na důležitost boje proti znečišťování z lodí je Komise pro to, aby se vypouštění znečišťujících látek loděmi stalo trestným činem a aby byly přijaty sankce na úrovni členských států pro případ porušení právních předpisů Společenství týkajících se znečišťování z lodí. Komise však zastává názor, že rámcové rozhodnutí není vhodný právní nástroj, pomocí něhož by bylo možné uložit členským státům závazek postavit nedovolené vypouštění znečišťujících látek do moře na úroveň trestného činu a zavést na úrovni členských států odpovídající trestněprávní sankce;“ a dále „Komise má za to, že v rámci pravomocí, jimiž disponuje pro účely dosažení cílů stanovených v čl. 2 smlouvy o založení Evropského společenství, je Společenství zmocněno požadovat na členských státech, aby stanovily sankce - včetně případných trestněprávních sankcí - na vnitrostátní úrovni, pokud se to ukáže jako nutné pro dosažení cíle Společenství. To je případ otázek znečišťování z lodí, kdy je právní základ tvořen čl. 80 odst. 2 Smlouvy o založení Evropského společenství.“

³⁶ Rozhodnutí C – 440/05.

pravda, že trestní právo hmotné ani procesní nejsou v pravomoci ES, avšak zákonodárce ES může uložit členským státům povinnost zavést trestní sankce k zajištění plné účinnosti norem přijatých v oblasti ochrany životního prostředí, jestliže použití účinných, přiměřených a odrazujících trestních sankcí příslušnými vnitrostátními orgány představuje nezbytné opatření pro boj proti vážným zásahům do životního prostředí. Dle předmětného rozsudku ESD stanovení konkrétních druhů a výše použitelných trestních sankcí nespadá do pravomoci ES, i když Komise tvrdila v žalobě opak. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že na úrovni ES je sice možno zavést skutkové podstaty trestných činů proti životnímu prostředí, avšak zároveň je vyloučena možnost zavádět konkrétní druhy a výše trestních sankcí na úrovni ES (tuto pravomoc ponechává ESD jednotlivým státům).³⁷

7.4. SMĚRNICE O ZNEČIŠTĚNÍ Z LODÍ A O ZAVEDENÍ SANKCÍ ZA PROTIPRÁVNÍ JEDNÁNÍ A NÁVRH SMĚRNICE JI MĚNÍCÍ

Z obdobných důvodů jako tomu bylo u návrhu rámcového rozhodnutí k posílení rámce trestního práva pro boj proti znečištění z lodí, předložila Komise roku 2003 na základě čl. 80 odst. 2 SES návrh směrnice o znečištění z lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání. Směrnice o znečištění z lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání³⁸ byla přijata v září 2005.

Ve směrnici se stanovilo, že znečišťování z lodí by mělo být považováno za trestný čin, za který se ukládají trestní sankce.

Cílem této směrnice je přenést mezinárodní pravidla, která se týkají znečištění z lodí, do práva členských států ES. Směrnice je snahou o zlepšení námořní bezpečnosti a zvýšení ochrany mořského prostředí před znečištěním z lodí, a to prostřednictvím zajištění toho, že osoby odpovědné za vypouštění znečišťujících látek budou postižitelné odpovídajícími sankcemi. Směrnice nebrání členským státům ES, pokud chtějí v souladu s mezinárodním právem přijmout přísnější opatření proti znečištění z lodí. Předmětná směrnice obsahuje přesné definice protiprávních jednání. Směrnice obsahuje rovněž pravidlo, že v ní uvedená protiprávní jednání budou podléhat účinným, přiměřeným a odrazujícím sankcím, přičemž

---

³⁷ Srov. *Stejskal, V.*: Rozhodnutí Evropského soudního dvora C – 440/05 ze dne 23. října 2007 o Rámcovém rozhodnutí Rady 2005/667/SVV ze dne 12. července 2005 k posílení rámce trestního práva pro boj proti znečištění z lodí. České právo životního prostředí 2/2008.

³⁸ Viz. opus 23.

takové sankce mohou být trestněprávní či správněprávní povahy. Do souběžně přijímaného Rámcového rozhodnutí k posílení rámce trestního práva pro boj proti znečištění z lodí pak byla začleněna ustanovení o charakteru, typu a úrovni trestních sankcí. Po zrušení tohoto rámcového rozhodnutí rozsudkem ESD byla odpovídající ustanovení začleněna do návrhu směrnice měnící předmětnou směrnici (viz. níže).

Předmětná směrnice vychází z Mezinárodní úmluvy o zabránění znečištění z lodí³⁹ a z Úmluvy o mořském právu.⁴⁰ Jelikož ČR je vnitrozemským státem a jelikož v nynější době pod státní vlajkou ČR nejsou provozovány žádné námořní obchodní lodě, mohla by se problematika týkat jen českých občanů, kteří by byli členy posádek lodí plujících pod vlajkami jiných států. Tyto osoby by byly stíhány za znečištění způsobené na volném moři, popř. ve výlučných ekonomických zónách. Postihování těchto deliktů by bylo prováděno podle právních předpisů státu vlajky, resp. pobřežních států, v jejichž vodách by ke znečištění došlo.

Členské státy byly povinny transponovat tuto směrnice do 1. 3. 2007.

Zrušením rámcového rozhodnutí k posílení rámce trestního práva pro boj proti znečištění z lodí rozsudkem ESD v říjnu 2005 vzniklo právní vakuum, pokud jde o harmonizovaný přístup k případným sankcím v boji proti znečištění z lodí. Toto právní vakuum bylo třeba co nejrychleji vyplnit ustanoveními, která budou přijata na správném právním základě, tj. podle čl. 80 odst. 2 SES. K zaplnění vzniklého vakuu má dojít směrnicí, jejíž návrh v současné době projednává Evropský parlament. Jde o návrh směrnice, kterou se mění směrnice o znečištění z lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání.⁴¹ Návrh směrnice přebírá z velké části obsah rámcového rozhodnutí zrušeného rozsudkem ESD. Protiprávní jednání uvedená ve směrnici o znečištění z lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání jsou v návrhu směrnice, kterou se uvedená směrnice mění definována jako trestné činy, přičemž za trestný čin je považováno i navádění či napomáhání k takové činnosti či pokus o ni. Dle návrhu směrnice by se trestný čin měl trestat účinnými, přiměřenými a odrazujícími sankcemi, které by v případě fyzických osob měly být trestní povahy. Podobně jako tomu bylo dle zrušeného rámcového rozhodnutí, mají členské státy dle návrhu směrnice zajistit, aby právnické osoby mohly být činěny odpovědnými za trestné činy spáchané v jejich prospěch určitými osobami jednajícími jejich

---

³⁹ Mezinárodní úmluva o zabránění znečištění z lodí z roku 1973 (MARPOL).

⁴⁰ Úmluva OSN o mořském právu z roku 1982.

⁴¹ Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady, kterou se mění směrnice 2005/35/ES, o znečištění z lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání.

jménem nebo pokud nedostatečný dohled či kontrola takovým osobám umožnila spáchat trestný čin, přičemž i pro právnické osoby platí, že sankce jim ukládané by měly být účinné, přiměřené a odrazující.

S ohledem na skutečnost, že návrh směrnice měnící směrnici o znečištění z lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání má z velké části stejný obsah jako zrušené rámcové rozhodnutí k posílení rámce trestního práva pro boj proti znečištění z lodí, mělo by období provádění navrhované směrnice členskými státy činit pouze šest měsíců, s ohledem na to, že členské státy již značnou část činností potřebných k provádění navrhované směrnice provedly při provádění nyní již zrušeného rámcového rozhodnutí.

7.5. NÁVRH A PŘIJETÍ SMĚRNICE O TRESTNĚPŘÁVNÍ OCHRANĚ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ (ROK 2007) A JEJÍ MODIFIKACE NA ZÁKLADĚ ROZSUDKU EVROPSKÉHO SOUDNÍHO DVORA

Vzhledem k rozsudku ESD⁴², kterým došlo ke zrušení rámcového rozhodnutí o ochraně životního prostředí trestním právem⁴³, považovala Komise za nezbytné předložit nový návrh úpravy trestněprávní odpovědnosti v ochraně životního prostředí. Do návrhu směrnice z roku 2007⁴⁴ byly zapracovány i některé požadavky zrušeného rámcového rozhodnutí. Pozice jednotlivých aktérů vyjednávání o podobě návrhu směrnice z roku 2007 se pohybovala na škále začínající názory o nepotřebnosti přijetí takového předpisu na úrovni EU až po názory o potřebnosti plné harmonizace trestněprávní odpovědnosti na úseku ochrany životního prostředí.

V únoru 2007 Komise zveřejnila návrh na vydání směrnice o trestněprávní ochraně životního prostředí. Důvody pro přijetí směrnice o trestněprávní ochraně životního prostředí by bylo možné shrnout do těchto bodů:

1. závažnost dopadů trestných činů na životní prostředí,
2. dopady těchto trestných činů, jež mají často přeshraniční charakter,
3. nárůst takových trestných činů,
4. neexistence jednotného standardu trestněprávního postihu v členských státech, která vede k mobilitě pachatelů,

---

⁴² Viz. opus 16.

⁴³ Viz. opus 15.

⁴⁴ Návrh na vydání směrnice Evropského parlamentu a Rady o trestněprávní ochraně životního prostředí (KOM 2007/51 in fine).

5. správní sankce ve formě pokut a jiných finančních sankcí nepoužitelné vůči nemajetným pachatelům nebo naopak pachatelům finančně velmi silným,

6. rozmach organizované kriminality,

7. nárůst trestních jednání způsobených právníckými osobami.⁴⁵

Obsah směrnice se vztahoval k ochraně životního prostředí, proto právním základem je čl. 175 odst. 1 SES⁴⁶ vztahující se k cílům stanoveným v čl. 174 odst. 1 SES⁴⁷ Členské státy mohou zavádět opatření přísnější, než obsahuje směrnice.⁴⁸ To se může prakticky projevat zejména v zavádění dalších trestných činů, přidávat doplňkové druhy trestů, zvyšovat trestní sazby apod.

Směrnice zakotvuje odpovědnost za tato trestná jednání, pokud jsou spáchána úmyslně nebo alespoň z hrubé nedbalosti:

1. vypouštění, emise nebo uvolňování množství materiálu nebo ionizujícího záření do ovzduší, půdy nebo vody, které způsobují smrt nebo vážná poškození zdraví osob,

2. protiprávní vypouštění, emise nebo uvolňování množství materiálu nebo ionizujícího záření do ovzduší, půdy nebo vody, které způsobují nebo mohou způsobit smrt nebo vážné poškození zdraví osob anebo podstatné zhoršení kvality ovzduší, půdy a vody a zdraví živočichů anebo rostlin,

3. protiprávní nakládání s odpady, jejich odstraňování, ukládání, přeprava, vývoz nebo dovoz, včetně nebezpečných odpadů, které způsobují nebo mohou způsobit smrt nebo vážné poškození zdraví osob anebo podstatné zhoršení kvality ovzduší, půdy a vody a zdraví živočichů anebo rostlin,

4. protiprávní provozování zařízení, ve kterém je prováděna nebezpečná činnost nebo v němž se skladují nebo používají nebezpečné látky či přípravky a které způsobuje nebo může mimo zařízení způsobit smrt nebo vážné poškození zdraví osob anebo podstatné zhoršení kvality ovzduší, půdy a vody a zdraví živočichů anebo rostlin,

---

⁴⁵ Srov. *Stejskal, V.*: Nová komunitární trestněprávní ochrana životního prostředí na obzoru. *České právo životního prostředí* 1/2007.

⁴⁶ Cit. čl. 175 odst. 1 SES: „Rada postupem podle článku 251 po konzultaci s Hospodářským a sociálním výborem a Výborem regionů rozhodne, jakou činnost bude Společenství vyvíjet, aby bylo dosaženo cílů uvedených v článku 174.“

⁴⁷ Cit. čl. 174 odst. 1 SES: „Politika Společenství v oblasti životního prostředí přispívá k sledování následujících cílů: - udržování, ochrana a zlepšování kvality životního prostředí, - ochrana lidského zdraví, - obezřetné a racionální využívání přírodních zdrojů, - podpora opatření na mezinárodní úrovni, čelících regionálním a celosvětovým problémům životního prostředí.“

⁴⁸ Srov. čl. 176 SES: „Ochranná opatření přijatá podle článku 175 nejsou překážkou tomu, aby každý členský stát zachovával nebo zaváděl přísnější ochranná opatření. Tato opatření musí být slučitelná s touto smlouvou. Oznamují se Komisi.“

5. protiprávní přeprava odpadu, jak je definována v čl. 2 odst. 35 nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1013/2006/ES, o přepravě odpadů, za účelem dosažení zisku a v množství jiném než zanedbatelném, ať již je taková přeprava provedena v rámci jediné operace nebo několika operací, které spolu zřejmě souvisejí,

6. protiprávní výroba, zpracování, ukládání, použití, doprava, vývoz nebo dovoz jaderných materiálů nebo jiných nebezpečných radioaktivních látek, které způsobují nebo mohou způsobit smrt nebo vážné poškození zdraví osob anebo podstatné zhoršení kvality ovzduší, půdy a vody a zdraví živočichů anebo rostlin,

7. protiprávní držení, odchyt, poškozování a usmrcování chráněných volně žijících druhů živočichů a planě rostoucích rostlin nebo obchodování s nimi či s jejich částmi nebo odvozeninami,

8. protiprávní významné poškozování chráněného stanoviště,

9. protiprávní obchod s látkami poškozujícími ozonovou vrstvu či jejich používání.

Některé trestné činy obsahují relativně neurčité pojmy⁴⁹, jejichž definice je ponechána vždy na konkrétním členském státě.

Směrnice zavádí rovněž odpovědnost právnických osob za trestné činy spáchané v jejich prospěch, přičemž tato odpovědnost se nevztahuje na státy a jiné veřejné subjekty při výkonu jejich činnosti a na mezinárodní organizace. Podle směrnice není nezbytné, aby odpovědnost právnických osob byla jednotlivými členskými státy upravena jako trestní, pokud jejich právní řády nepřipouštějí trestní odpovědnost právnických osob.

Na rozdíl od zrušeného rámcového rozhodnutí⁵⁰ obsahoval původní návrh směrnice z roku 2007 ještě tzv. doprovodná sankční opatření. Základním trestem, který mělo být možno ukládat za protiprávní jednání fyzickým osobám, byl trest odnětí svobody na 1 až 10 let podle typu jednání a jeho závažnosti. Za nejdůležitější doprovodné sankční opatření pak bylo možno považovat povinnost uvést poškozené prostředí do původního stavu. Zejména toto opatření bylo považováno za velmi pozitivní krok v ochraně životního prostředí. V důsledku přizpůsobení návrhu směrnice rozhodnutí ESD⁵¹ o žalobě Komise⁵² na neplatnost rámcového

---

⁴⁹ Např. „hrubá nedbalost“, „vážná újma“ atd.

⁵⁰ Viz. opus 15.

⁵¹ Rozhodnutí C – 440/05.

⁵² Jednalo se o žalobu na neplatnost dle čl. 35 SEU.

rozhodnutí Rady k posílení rámce trestního práva pro boj proti znečištění z lodí⁵³ došlo ke změně návrhu směrnice o trestněprávní ochraně životního prostředí. Nejpodstatnější změnou je, že druh a výše sankce je ponechán na jednotlivých členských státech, přičemž sankce musí být účinné, přiměřené a odrazující.⁵⁴ Směrnice kriminalizuje i podněcování a spoluúčast.

V květnu 2008 přijal Evropský parlament v prvním čtení upravenou verzi návrhu směrnice o trestněprávní ochraně životního prostředí. V říjnu 2008 schválila tento návrh také Rada. Dne 6. 12. 2008 byla v Úředním věstníku Evropské unie publikována směrnice o trestněprávní ochraně životního prostředí.⁵⁵ Směrnice vstoupila v platnost 26. 12. 2008 a ke dni 26. 12. 2010 uplyne lhůta pro transponování směrnice do národních právních řádů jednotlivých členských států EU. Následně budou tyto státy každé tři roky povinny sdělovat znění národní právní úpravy přijaté transponováním uvedené směrnice.

Přijetí směrnice o trestněprávní ochraně životního prostředí znamená završení mnohaletého komplikovaného legislativního procesu, který byl navíc doprovázen politickými střety. Přijatá směrnice znamená harmonizaci ustanovení trestního práva prostřednictvím kriminalizace některých zvláště závažných forem poškozování životního prostředí.

7. 6. ZÁVĚREČNÉ POZNÁMKY K ÚPRAVĚ V RÁMCI EVROPSKÉHO UNIJNÍHO PRÁVA

Dle čl. 191 odst. 2 SoFEU je politika EU v oblasti životního prostředí zaměřena na vysokou úroveň ochrany. Má-li být zaručena vysoká úroveň ochrany životního prostředí, je třeba vyřešit narůstající problém označovaný jako environmentální kriminalita. I když roku 2008 došlo k přijetí směrnice o trestněprávní ochraně životního prostředí, některé členské státy (včetně ČR) dosud nezačlenily do svých právních řádů trestní postihy proti nejzávažnějším jednáním proti životnímu prostředí, jež tato směrnice upravuje. Omluvou pro to nemůže být poměrně krátké období, které uplynulo od přijetí uvedené směrnice, neboť legislativní proces přijímání předpisu na evropské úrovni, jež by postihoval ta nejzávažnější a pro životní prostředí nejnebezpečnější jednání, započal v podstatě již roku 1995, kdy byl příslušnými

⁵³ Rámcové rozhodnutí Rady EU č. 2005/667/SVV, k posílení rámce trestního práva pro boj proti znečištění z lodí (Council Framework Decision 2005/667/JHA to strengthen the criminal-law framework for the enforcement of the law against ship-source pollution).

⁵⁴ Cit. *Stejskal, V.*: Trestněprávní ochrana životního prostředí v evropském komunitárním právu těsně před cílem? České právo životního prostředí 2/2008, str. 66.

⁵⁵ Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2008/99/ES, o trestněprávní ochraně životního prostředí.

orgány Rady Evropy předložen návrh úmluvy o trestněprávní ochraně životního prostředí. Následovalo období svědomité práce příslušných orgánů Evropských společenství, které bylo provázeno nemalými politickými střety, spory o kompetence mezi jednotlivými orgány Společenství a nutností reagovat na některá rozhodnutí ESD při přípravě návrhů jednotlivých předpisů na úseku ochrany životního prostředí prostřednictvím deliktů odpovědnosti. Konečným výsledkem je směrnice o trestněprávní ochraně životního prostředí, jež musí být transponována nejpozději 26. 12. 2010 do vnitrostátních právních řádů jednotlivých členských států EU. Přijetí směrnice o trestněprávní ochraně životního prostředí znamená harmonizaci ustanovení trestního práva v právních řádech jednotlivých členských států EU prostřednictvím kriminalizace některých zvláště závažných forem ohrožování a poškozování životního prostředí. Jednotná úroveň ochrany životního prostředí prostřednictvím trestního práva v rámci EU je nanejvýš potřebná. Rozdílné vnitrostátní předpisy v této oblasti brání účinné soudní spolupráci a umožňují pachatelům vyhýbat se trestnímu stíhání. I když některé státy na průběh legislativního procesu již dříve reagovaly a do svých právních řádů zařadily příslušné skutkové podstaty trestných činů či správních deliktů, nestačí často jimi zavedené sankce k dosažení plného souladu s legislativou EU. Pořád se vyskytuje velké množství případů závažného porušování předpisů EU na úseku ochrany životního prostředí, přičemž tyto případy nejsou postihovány dostatečně efektivními, odrazujícími a přiměřenými sankcemi. Navíc na úseku ochrany životního prostředí dochází při aplikaci existujících předpisů v jednotlivých členských státech ve srovnání s ostatními oblastmi monitorovanými na úrovni EU k nejvíce případům jejich nedodržování. V některých členských státech EU nejsou v případě fyzických osob zavedeny trestní sankce za všechna závažná jednání proti životnímu prostředí, ačkoliv by samotná kriminalizace takových jednání měla často dostatečně odrazující účinek, a to zejména z následujících důvodů. Zavedení odpovídajících skutkových podstat trestných činů a odpovídajících trestních sankcí vyjadřuje společenský nesouhlas kvalitativně jiné povahy, než jak je tomu u správněprávní odpovědnosti či v případě uplatnění institutu odpovědnosti za škody dle občanského práva. Finanční sankce, které jsou nejčastějšími sankcemi správněprávní povahy, nemusejí být dostatečně účinné v případech, kdy jsou pachatelé nemajetní nebo naopak kdy jsou finančně velmi silní. V takových případech by se u fyzických osob mělo přistupovat k ukládání trestu odnětí svobody. Odlišná je v tomto ohledu situace v případě postihování právnických osob za nejzávažnější jednání na

úseku ochrany životního prostředí. V právních předpisech EU se v posledních letech vyskytuje demonstrativní výčet sankcí doporučovaných pro sankcionování právnických osob. Tyto velmi důrazné a přísné sankce se svou závažností v podstatě vyrovnají trestním sankcím ukládaným v trestním řízení fyzickým osobám. Závazkům a doporučením vyplývajícím z evropského unijního práva v případě postihu právnických osob však mohou vyhovovat i sankce v rámci správního práva, budou-li odpovídat sankcím, které doporučují uvedené právní předpisy EU. Navíc v případech postihu právnických osob za jednání, která upravuje např. směrnice o trestněprávní ochraně životního prostředí, může souběžně s postihem právnických osob docházet i k trestněprávnímu postihu fyzických osob za ně jednajících.

Pokud jde o odpovědnost fyzických osob, v ČR požadavky přijaté směrnice o trestněprávní ochraně životního prostředí účinná právní úprava obsažená v TrZ nesplňuje, podobně jako je nesplňovala ani právní úprava v TrZ1961. V tomto ohledu se nově přijatá trestněprávní úprava bohužel příliš neliší od té dřívější.

Jako trestné činy nejsou dosud v ČR stíhána tato jednání:

1. protiprávní emise ionizujícího záření,
2. protiprávní obchod s látkami poškozujícími ozónovou vrstvu Země či jejich používání.

Pouze nedostatečně jsou v trestněprávní rovině v ČR upravena tato jednání:

1. neoprávněné nakládání s odpady a obaly,
2. neoprávněné nakládání s ohroženými druhy živočichů a rostlin,
3. poškozování některých chráněných přírodních stanovišť.

Dále není v ČR až na některé výjimky upravena závažnost následku na složkách životního prostředí, na lidský život a zdraví jako kritérium závažnosti protiprávního jednání a tedy i přísnosti ukládané sankce.⁵⁶

Velké naděje byly v odborné i laické veřejnosti spojovány s připravovanou rekodifikací trestního práva hmotného. Výsledkem této rekodifikace je sice moderní předpis, který kromě jiného obsahuje samostatnou hlavu trestných činů proti životnímu prostředí, nicméně mnohá jednání uvedená ve směrnici o trestněprávní ochraně životního prostředí tento zákon nereflektuje. V této souvislosti nezbyvá než věřit, že v následujícím období dojde v oblasti

---

⁵⁶ K tomu srov. *Stejskal, V.*: Trestněprávní ochrana životního prostředí v evropském komunitárním právu těsně před cílem? *České právo životního prostředí 2/2008*, str. 66 až 67.

ochrany životního prostředí k novelizaci TrZ do té míry, aby jím postihovaná jednání odpovídala uvedené směrnici.

Pokud jde o odpovědnost právnických osob, je dluh ČR vůči životnímu prostředí ještě vyšší. Právní řád ČR zatím neumožňuje efektivním, dostatečně odrazujícím a přiměřeným způsobem postihovat ta nejzávažnější jednání právnických osob nejen na úseku ochrany životního prostředí, nýbrž i v jiných oblastech. Je to důsledek absence právní normy zakotvující odpovědnost právnických osob za jednání, jež jsou u fyzických osob postihována jako trestný čin, resp. za jednání, k jejichž postihu zavazují mezinárodní smlouvy či právo EU. V této oblasti nicméně probíhají legislativní práce a je nanejvýš pravděpodobné, že v brzké době spatří světlo světa přinejmenším návrh takového právního předpisu.⁵⁷

Jeho osud však je nejasný, neboť jak se již v minulosti ukázalo, průchodnost takového návrhu legislativním procesem nemusí být vůbec jednoduchá.

---

⁵⁷ Srov. poslední vývoj legislativní činnosti v této oblasti v kapitole „Perspektivy možné národní právní úpravy odpovědnosti právnických osob za jednání, které je u fyzických osob postihováno jako trestný čin“ (podkapitola „Vývoj právní úpravy na území ČR“).

8. TRESTNĚPRÁVNÍ ÚPRAVA DELIKTNÍ ODPOVĚDNOSTI FYZICKÝCH OSOB NA ÚSEKU OCHRANY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

8.1. VÝVOJ PRÁVNÍ ÚPRAVY NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY

Vývoj ochrany životního prostředí prostředky trestního práva úzce souvisí s vývojem práva životního prostředí jako právního odvětví. Proto se životní prostředí jako takové trestněprávní ochrany dočkalo až po roce 1989. Je sice pravdou, že v podstatě již od středověku byla trestána některá jednání, která jsou i dnes postihována jako trestné činy na úseku ochrany životního prostředí, avšak trestněprávní regulace zde byla primárně motivována nikoli ochranou životního prostředí, nýbrž ochranou vlastnického práva či práva myslivosti. Jednalo se především o postihování pytláctví a lesního pychu. Za výjimku je možné považovat Zákoník Karla IV. obsahující obšírná ustanovení upravující ochranu královských lesů.⁵⁸ Tato ochrana totiž nebyla motivována pouze ochranou vlastnictví, nýbrž velkou měrou i pozitivním vztahem samotného Karla IV. k této přírodní složce, který se silně projevuje ve formulaci některých ustanovení zákoníku.⁵⁹ V období středověku a raného novověku bylo velmi tvrdě postihováno především pytláctví. Sedláci si museli nechat líbit škodu, kterou jim působila zvěř, ale i škodu vzniklou o honech. To byl kromě nedostatku potravy hlavní důvod toho, proč se rozmohlo pytláctví. Vrchnost však pytláky krutě trestala. Pytlák, který byl chycen, byl ihned pověšen. Pytláci byli trestáni také vypíchnutím očí. Pytláci přistižení při činu byli v některých případech zašíváni do jeleních kůží a trhání psy, nebo byli přivázáni na divoké zvíře, s nímž byli hnáni.⁶⁰ V zimě byli pytláci zaháněni do vody, až zmrzli. Na pytláky bylo rovněž dovoleno střílet jako na zvěř. Ve Vladislavském zřízení zemském, první zákonné

---

⁵⁸ Viz. *Maiestas Carolina* v člancích 49 až 57 a 63.

⁵⁹ Např. cit. článek 50: „Nejen, že nechceme, aby se krásný soubor našich lesů, při pohledu zvenčí tak obdivuhodný, rozplynul, ale dokonce jej zamýšlíme pečlivou ochranou hájit před naprosto každým mýcením, které bychom výslovně nepovolili; protože chceme, aby zůstal netknutý a trvalý, přikazujeme, že nikdo z našich hajných či lovčích ani žádná jiná osoba nesmí z libovolného důvodu či příčiny kácet ani vyvážet žádné dřevo z těchto lesů ani je zcizovat nebo prodávat, leda výhradně dřevo suché, nebo které padlo silou větru; pouze těchto dvou druhů dřeva je tedy povoleno užívat, jen ty smějí naši hajní k zisku naší komory prodávat, jak je starobylým zvykem; leda by na základě jasného králova úmyslu a zvláštní milosti byla někomu otevřeným královským listem povolena nějaká výjimka; tomu, kdo by činil opak, hrozí, že mu bude odřata pravá ruka, protože především s její pomocí se odvážil vědomě provinit, a také, že mu budou ve prospěch pokladny zabaveny dědičné statky, jejichž vlastníkem se stal, když byl s námi nebo naším dvorem vyhlédnut, aby sloužil při ostraze lesů.“

⁶⁰ *Srov. Dort, J.: Z historie pytláctví. Myslivost 6/2004.*

kodifikaci zemského práva, bylo trestáno jednání poddaných spočívající v nadhánění zvěře do tenat a pastí, jakož i výkon myslivosti poddanými ručnicemi a kušemi.⁶¹

V novějších dějinách rakouský trestní zákoník z roku 1852⁶² považoval za přešupek, resp. přečin jednání, jež by v dnešní době bylo možné podřadit pod trestný čin obecné ohrožení, a které zároveň s tím, že vyvolávalo obecné nebezpečí, zasahovalo negativním způsobem do životního prostředí. Jednalo se o přešupek, resp. přečin „znečištění studnic, cisteren atd.“⁶³ Kromě tohoto deliktu však zákoník neobsahoval žádnou skutkovou podstatu na úseku ochrany životního prostředí.

Rakouský trestní zákoník byl nahrazen trestním zákonem z roku 1950,⁶⁴ (dále TrZ1950) který kromě trestného činu pytláctví (§ 256 TrZ1950)⁶⁵ rovněž neobsahoval ve svých desíti hlavách žádný trestný čin orientovaný primárně na ochranu životního prostředí. Pro ochranu životního prostředí a jeho složek byly využívány některé skutkové podstaty, které primárně chránily jiné zájmy než životní prostředí. Jednalo se o tyto skutkové podstaty: 1. zneužití vlastnického práva (§ 133 TrZ1950), 2. obecné ohrožení (§ 190 až § 192 TrZ1950), 3. šíření nakažlivé choroby živočichů a rostlin (§ 201 a § 202 TrZ1950), 4. poškození cizí věci (§ 255 TrZ1950).

Od účinnosti trestního zákona z roku 1961⁶⁶ do roku 1989 byly v trestním právu pro ochranu životního prostředí a jeho složek využívány skutkové podstaty, které rovněž nelze označit jako zvláštní trestné činy proti životnímu prostředí. Pro trestněprávní ochranu životního prostředí byly v té době využívány jiné skutkové podstaty, z nichž některé existovaly ještě donedávna⁶⁷ a v pozměněné podobě existují i dnes.⁶⁸ I když tyto skutkové podstaty souvisely ve své podstatě s ochranou životního prostředí, nebyly v trestní praxi pro ochranu životního prostředí příliš využívány, jelikož ochrana životního prostředí v této době

⁶¹ Viz. Článek 534 Vladislavského zřízení zemského.

⁶² Zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích.

⁶³ Cit. § 398 zákona č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích: „Kdo do studnice, do cisterny, do řeky nebo do potoka, z něhož se voda v některém místě k pití nebo k vaření bere, hodí mrtvé dobytče nebo něco jiného, čím se voda znečištěnou a nezdravou státi může, dopustí se přestupku a má býti potrestán vězením ode tří dnů až do jednoho měsíce, ale, jeví-li se veliká svévole nebo zlomyslnost, i zostřeným vězením.“

⁶⁴ Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon.

⁶⁵ Jak plyne z výše uvedeného ani trestný čin pytláctví nebyl primárně určen k ochraně životního prostředí, nýbrž mu tuto ochranu zajišťoval spíše jako vedlejší produkt.

⁶⁶ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon (ve znění do novelizace provedené zákonem č. 159/1989 Sb.).

⁶⁷ Např. trestné činy „zneužívání pravomoci veřejného činitele“, „obecné ohrožení“, „poškození cizí věci“ či „zneužívání vlastnictví“ aj.

⁶⁸ Např. trestné činy „zneužití pravomoci úřední osoby“, „obecné ohrožení“, „obecné ohrožení z nedbalosti“, „poškození cizí věci“ či „zneužívání vlastnictví“ aj.

nebyla příliš aktuální. Jednalo se především o tyto skutkové podstaty: 1. Porušování povinností v provozu socialistické organizace (tehdejší znění § 129 a § 130 TrZ1961), 2. Rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví (tehdejší znění § 132 TrZ1961), 3. Poškození majetku v socialistickém vlastnictví (tehdejší znění § 136 a § 137 TrZ1961), 4. Zneužívání pravomoci veřejného činitele a maření úkolu veřejného činitele z nedbalosti (tehdejší znění § 158 a § 159 TrZ1961), 5. obecné ohrožení (tehdejší znění § 179 a § 180 TrZ1961), 6. Poškození a ohrožování provozu obecně prospěšného zařízení (tehdejší znění § 182 a § 184 TrZ1961), 7. Nedovolená výroba a držení omamných látek a jedů (tehdejší znění § 187 a § 188 TrZ1961), 8. šíření nakažlivé choroby (tehdejší znění § 189 až § 192 TrZ1961), 9. Poškození cizí věci (tehdejší znění § 257 TrZ1961), 10. Zneužívání vlastnictví (tehdejší znění § 258 TrZ1961).

V letech 1969 až 1990 rovněž existoval zákon o přečinech⁶⁹ upravující soudně trestné delikty, jejichž nebezpečnost nedosahovala společenské nebezpečnosti trestného činu. Na úseku ochrany životního prostředí to byl zejména přečin proti majetku v socialistickém vlastnictví a v osobním vlastnictví (§ 3 zákona o přečinech) a přečin pytláctví (§ 4 zákona o přečinech). K těmto přečinům existovaly v trestním zákoně odpovídající trestné činy,⁷⁰ které se však lišily výší způsobené škody.⁷¹

Teprve roku 1989 zavedla novela TrZ1961⁷² zvláštní trestný čin „ohrožení životního prostředí“, který obsahoval výčet jednotlivých složek životního prostředí. Jednalo se o dvě samostatné skutkové podstaty upravené v § 181a a § 181b TrZ1961. Cílem provedené novelizace bylo zavést do našeho právního řádu skutkovou podstatu trestného činu, jež umožní trestní postih takových zaviněných protiprávních jednání, která mají v následku společného jmenovatele ohrožení či poškození životního prostředí. Byla to právě chybějící trestněprávní legislativa, která by odpovídala potřebám ochrany životního prostředí (zejména se jednalo o konkrétní vymezení skutkových podstat a kvalifikace a kvantifikace ekologické újmy), která častokrát (spolu s nedostatečnými zkušenostmi orgánů činných v trestním řízení) přivodila neuspokojivý trestněprávní postih odpovědné osoby, resp. odpovědná osoba nebyla postižena vůbec. Původně se trestného činu ohrožení životního prostředí podle

⁶⁹ Zákon č. 150/1960 Sb., o přečinech (účinný od 1. 1. 1970 do 1. 7. 1990).

⁷⁰ Viz. trestné činy poškození majetku v socialistickém vlastnictví a rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví.

⁷¹ Výše škody nesměla u přečinů přesáhnout částku 1500 Kčs, resp. 5000 Kčs (u nedbalostní formy jednání podle § 3 zákona o přečinech), jinak by se jednalo o trestný čin.

⁷² Zákon č. 159/1989 Sb. (účinnosti nabyl 1. 2. 1990).

§ 181a odst. 1 TrZ1961 dopustil ten, kdo úmyslně vážně ohrozil životní prostředí tím, že porušil zvláštní předpisy o tvorbě a ochraně životního prostředí týkající se ovzduší, vod, půdy, ochrany živočichů nebo rostlin nebo nakládání s jadernými nebo radioaktivními, toxickými nebo nebezpečnými biologickými materiály (ohrožení životního prostředí). Pro naplnění skutkové podstaty trestného činu podle § 181b odst. 1 TrZ1961 postačovala pouze nedbalost. Je třeba říci, že předmětné skutkové podstaty se vyznačovaly značnou neurčitostí, což ztěžovalo postup orgánů činných v trestním řízení při prokazování předmětných trestných činů.

Novelizace TrZ1961 z roku 1990⁷³ již vycházela z komplexního přístupu v ochraně životního prostředí. Tato novela změnila u skutkových podstat trestného činu „ohrožení životního prostředí“ dikci a vyjádřila je v nové podobě. Po této novelizaci se trestného činu ohrožení životního prostředí podle § 181a odst. 1 TrZ1961 dopustil ten, kdo úmyslně vydal životní prostředí v nebezpečí závažného poškození tím, že porušil předpisy o ochraně životního prostředí a hospodaření s přírodními zdroji. Pro naplnění skutkové podstaty trestného činu podle § 181b odst. 1 TrZ1961 postačovala pouze nedbalost. Ustanovení o porušení předpisů na ochranu životního prostředí a hospodaření s přírodními zdroji bylo jasně blanketní povahy. V praxi docházelo ke sporům, které všechny druhy norem do této skupiny spadají. V době provedené novelizace nebyl právně definován pojem poškození. Od účinnosti zákona o životním prostředí bylo možné použít definici pojmu poškození z tohoto zákona.⁷⁴ K poškození mohlo docházet následkem znečišťování, ale i jiné lidské činnosti (nad míru stanovenou zvláštními předpisy), jako je např. působení eroze, hubení rostlinných a živočišných druhů atd. Nikoliv každé poškození bylo schopno naplnit znak skutkové podstaty. Muselo se jednat o „závažné poškození“, tedy určité poškození kvalifikované. I po této novelizaci zůstávaly předmětné skutkové podstaty značně neurčité, což ztěžovalo postup orgánů činných v trestním řízení při prokazování spáchání trestných činů pod tyto skutkové podstaty subsumovatelných.

Novelizací TrZ1961 z roku 1991⁷⁵ byla do TrZ1961 zavedena skutková podstata trestného činu týrání zvířat.

---

⁷³ Zákon č. 175/1990 Sb. (účinnosti nabyl 1. 7. 1990).

⁷⁴ Viz. § 8 odst. 2 ŽivPZ.

⁷⁵ Zákon č. 557/1991 Sb. (účinnosti nabyl 1. 1. 1992).

Novelizací TrZ1961 z roku 1993⁷⁶ byla do TrZ1961 zavedena skutková podstata trestného činu pytláctví, aby na rozdíl od příslušných přestupků na úseku zemědělství, myslivosti a rybářství postihovala závažnější zásahy do práva myslivosti nebo do výkonu rybářského práva. Touto novelou byly rovněž upraveny skutkové podstaty trestného činu šíření nakažlivé choroby tak, aby postihovaly případy, kdy pachatel spáchá takový čin z nedbalosti. Předmětná novela zavedla do TrZ1961 také trestný čin nedovolené výroby a držení radioaktivního materiálu a vysoce nebezpečné látky, jelikož do té doby bylo jednání odpovídající dané skutkové podstatě v některých případech prakticky nepostižitelné, ač by se mohlo jednat o jednání mimořádně závažné, a to nejen z hlediska ochrany životního prostředí. Tato novela dále doplnila do skutkové podstaty trestného činu poškozování a ohrožování provozu obecně prospěšného zařízení demonstrativní výčet obecně prospěšných zařízení o ochranné zařízení proti úniku znečišťujících látek. Ochranu poskytovanou takovému zařízení TrZ1961 odůvodňoval zákonodárce závažností hrozících následků v případě ohrožení provozu tohoto zařízení.

Novelizací TrZ1961 z roku 1998⁷⁷ byla změněna skutková podstata trestného činu pytláctví, přičemž tato novelizace byla reakcí na nové a mnohem závažnější formy páchaní této trestné činnosti, spočívající mj. v tom, že pytláctví je často pácháno organizovaně a se značnou intenzitou.

Novelizací TrZ1961 z roku 1999⁷⁸ bylo upraveno postavení veřejných stráží.⁷⁹ Veřejná stráž se touto novelizací stala veřejným činitelem, což sebou přineslo nejen její zvýšenou trestněprávní ochranu, ale rovněž její zvýšenou odpovědnost. Trestnými činy na úseku ochrany životního prostředí se touto novelizací staly i trestné činy zneužívání pravomoci veřejného činitele (§ 158 TrZ1961) a maření úkolu veřejného činitele z nedbalosti (§ 159 TrZ1961).

Novelizace TrZ1961 z roku 2002⁸⁰ byla poslední velkou novelizací trestných činů na úseku ochrany životního prostředí. Obecně lze říci, že tato novela vymezovala přesněji skutkové podstaty, neboť je konkretizovala, zjednodušovala a skutkově zužovala. Tato novela

---

⁷⁶ Zákon č. 290/1993 Sb. (účinnosti nabyl 1. 1. 1994).

⁷⁷ Zákon č. 92/1998 Sb. (účinnosti nabyl 1. 10. 1998).

⁷⁸ Zákon č. 238/1999 Sb. (účinnosti nabyl 1. 1. 2000).

⁷⁹ Cit. novelizovaného § 89 odst. 9 TrZ: „Při výkonu oprávnění a pravomocí podle zvláštních předpisů je veřejným činitelem také fyzická osoba, která byla ustanovena lesní stráží, vodní stráží, stráží přírody, mysliveckou stráží nebo rybářskou stráží.“

⁸⁰ Zákon č. 134/2002 Sb. (účinnosti nabyl 1. 7. 2002).

upřesnila a konkretizovala některé zákonné znaky trestných činů proti životnímu prostředí, a to v obecných skutkových podstatách úmyslnou formu ohrožení a poškození životního prostředí (§ 181a TrZ1961) a nedbalostní formu ohrožení a poškození životního prostředí (§ 181b TrZ1961). Dále zavedla možnost trestního postihu za poškozování nebo ohrožování životního prostředí nejen jako celku, ale též některých jeho složek, tj. lesa (§ 181c TrZ1961), zvláště chráněných nebo ohrožených živočichů a rostlin nebo volně žijících živočichů a rostlin (§ 181f a § 181g TrZ1961). Dále umožnila postih za zvláště škodlivé specifické zásahy do životního prostředí, zejména v podobě těžby dřeva v lese (§ 181c TrZ1961), nakládání s odpady (§ 181e TrZ1961) a odnímání nebo ničení živočichů a rostlin (§ 181h TrZ1961). Tak byly odstraněny mnohé výkladové a aplikační obtíže plynoucí z často obecných a neurčitých formulací v právní úpravě účinné do 30. června 2002, jež ve svých důsledcích omezovaly možnosti využívání trestního práva k postihu některých rozšířených zásahů do životního prostředí. Tato novelizace měla zajistit efektivnější ochranu životního prostředí prostředky trestního práva, a to jednak ochranu životního prostředí jako celku, jednak ochranu jednotlivých složek životního prostředí. Důsledkem provedené novelizace zároveň ČR plnila některé mezinárodní závazky vyplývající zejména z Basilejské úmluvy o kontrole pohybu nebezpečných odpadů přes hranice států a jejich zneškodňování⁸¹ a Úmluvy o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.⁸² Podle poznatků orgánů činných v trestním řízení však nedostala aplikační praxe i přes zmíněnou konkretizaci a zúžení skutkových podstat přijetím zákona č. 134/2002 Sb. odpovídající nástroj k postihu protiprávních jednání. Většina případů, která byla prověřována, končila odložením věci,⁸³ popř. odevzdáním věci orgánu příslušnému k projednání přestupku nebo jiného správního deliktu.⁸⁴ Tato právní úprava účinný postih v praxi spíše znemožňovala, a to jednak nízkými trestními sazbami, jednak definicí ohrožení a poškození životního prostředí. Těžkosti vznikaly v praxi zejména u trestného činu ohrožení a poškození životního prostředí, kde musela být prokazována dvojitá příčinná souvislost záležející jednak mezi pachatelovým protiprávním jednáním a poškozením složek životního prostředí, jednak mezi poškozením

⁸¹ Viz. sdělení č. 100/1994 Sb., Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Basilejské úmluvy o kontrole pohybu nebezpečných odpadů přes hranice států a jejich zneškodňování.

⁸² Viz. sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 572/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin.

⁸³ Viz. § 159a TrŘ.

⁸⁴ Tamtéž.

složek životního prostředí a ohrožením společenstev či populací volně žijících živočichů nebo planě rostoucích rostlin. Za nesprávný jsem považoval i soudní výklad skutkové podstaty trestného činu poškozování lesa těžbou, který umožňoval pachatelům vyhnout se trestnímu stíhání pro tento trestný čin těžbou v menším rozsahu, resp. na více plochách lesa, aniž by bylo možno tyto plochy sčítat.

U trestného činu neoprávněného nakládání s chráněnými a volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami podle § 181h TrZ1961 existovala pochybnost, zda se tato skutková podstata nedostávala do rozporu s čl. 39 Listiny,⁸⁵ jelikož postihovala trestní sankcí také jednání pachatele, který porušil rozhodnutí správního úřadu. V takovém případě by totiž objektivní stránka byla částečně definována nikoli zákonem, nýbrž správním rozhodnutím, resp. jeho porušením.⁸⁶ Jakkoli jsem i já dříve striktně zastával tento názor, po zralé úvaze jsem jej mírně přehodnotil. Nelze sice popřít, že objektivní stránka byla v tomto případě částečně definována správním rozhodnutím, nicméně zákon s tím výslovně počítal. Objektivní stránka byla navíc z podstatné části obsažena v TrZ1961. Rovněž samotné rozhodnutí správního úřadu, jehož porušení bylo takto trestněprávně sankcionovatelné, bylo přijímáno na základě zákona, zákonným způsobem a v mezích zákona. Dle nové právní úpravy trestného činu odnímání nebo ničení živočichů a rostlin v TrZ je objektivní stránka také obdobným způsobem částečně definována rozhodnutím orgánu veřejné moci.

Poslední novelizací TrZ1961 na úseku ochrany životního prostředí, jež byla provedena roku 2006,⁸⁷ byla změněna skutková podstata trestného činu nakládání s odpady, a to tak, že z nadpisu a z odst. 2 bylo vypuštěno slovo „nebezpečné“, čímž došlo k rozšíření trestnosti na ty pachatele, kteří přepravou odpadu přes hranice státu bez oznámení nebo souhlasu příslušného správního úřadu, resp. pokud v takovém oznámení nebo žádosti o souhlas nebo v připojených podkladech uvedli nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčeli, a tím porušili právní předpisy upravující nakládání s odpady, aniž by se však toto jednání muselo týkat odpadů klasifikovaných zvláštním právním předpisem jako nebezpečné.

Již od července 2004 byl na půdě obou sněmoven Parlamentu ČR projednáván návrh rekodifikace trestního zákoníku.⁸⁸ Kromě důležitých změn v obecné části, které by měly vliv

⁸⁵ Cit. čl. 39 Listiny: „Jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit.“

⁸⁶ Srov. *Kafka, A.*: Trestné činy proti životnímu prostředí. Právní rádce 3/2003, str. 57.

⁸⁷ Zákon č. 314/2006 Sb. (účinnosti nabyl 23. 5. 2006).

⁸⁸ Jednalo se o sněmovní tisk 744 (Vládní návrh zákona trestní zákoník).

na aplikaci zákona jako celku, byla návrhem rekodifikace zejména změněna zvláštní část zákona, a to včetně skutkových podstat na úseku ochrany životního prostředí. Návrh věnoval trestným činům na úseku ochrany životního prostředí samostatnou hlavu osmou, která nesla název „Trestné činy proti životnímu prostředí“. Tento legislativní návrh byl však nakonec z politických důvodů definitivně poslanci zamítnut v březnu 2006.

K rekodifikaci trestního práva hmotného nakonec došlo až přijetím nového trestního zákoníku v únoru 2009, který nabyl účinnosti 1. 1. 2010 (dále TrZ).⁸⁹ Tento právní předpis vychází z předchozího poslanci zamítnutého rekodifikačního návrhu, avšak není totožný. Do Zvláštní části nového trestního kodexu byla zařazena samostatná hlava VIII nadepsaná „Trestné činy proti životnímu prostředí“. K menším změnám došlo oproti předchozímu poslanci zamítnutému rekodifikačnímu návrhu i v uvedené hlavě VIII. Nová úprava trestního práva hmotného v TrZ je na úseku ochrany životního prostředí prostředky trestněprávní odpovědnosti fyzických osob významnou a pozitivní změnou. Úvodní ustanovení skutkových podstat trestných činů namířených proti životnímu prostředí (poškození a ohrožení životního prostředí, poškození lesa, neoprávněné nakládání s odpady, neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami odnímání nebo ničení živočichů a rostlin) byla v podstatě převzata z jedné z posledních novelizací TrZ1961 provedené zákonem č. 134/2002 Sb., avšak formulace skutkových podstat uvedených trestných činů umožňují efektivnější trestněprávní ochranu životního prostředí jako celku i jeho jednotlivých složek při respektování požadavků na přesnost a předvídatelnost podmínek trestní odpovědnosti. TrZ zavádí některé nové trestné činy na úseku ochrany životního prostředí. Jsou jimi neoprávněné vypuštění znečišťujících látek,⁹⁰ zanedbání péče o zvíře z nedbalosti⁹¹ a neoprávněná výroba, držení a jiné nakládání s léčivými a jinými látkami ovlivňujícími užitkovost hospodářských zvířat.⁹² V TrZ dále došlo k vydělení se a přesunu některých skutkových podstat na úseku ochrany životního prostředí oproti TrZ1961, kde byly zařazeny mezi trestné činy obecně nebezpečné, a to do hlavy VIII Zvláštní části TrZ věnující se specificky trestným činům proti životnímu prostředí. Jedná se o trestný čin týrání zvířat,⁹³ a

---

⁸⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁹⁰ Viz. § 297 TrZ.

⁹¹ Viz. § 303 TrZ.

⁹² Viz. § 305 TrZ.

⁹³ Viz. § 302 TrZ.

pytláctví.⁹⁴ Samostatné nadpisy dostaly skutkové podstaty trestných činů neoprávněně nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami z nedbalosti,⁹⁵ odnímání nebo ničení živočichů a rostlin,⁹⁶ šíření nakažlivé nemoci zvířat⁹⁷ a šíření nakažlivé nemoci a škůdce užitkových rostlin.⁹⁸

8. 2. ÚLOHA TRESTNÍHO PRÁVA V OCHRANĚ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Životní prostředí samo o sobě je v ČR trestním právem chráněno poměrně krátkou dobu. První trestné činy proti životnímu prostředí se objevují po roce 1989. Důvodem k zavedení trestněprávní odpovědnosti na úseku ochrany životního prostředí byly celosvětové problémy životního prostředí a jejich řešení na mezinárodní a evropské úrovni od 70. let 20. století.⁹⁹ Bezprostředním důvodem pro zařazení těchto trestných činů do TrZ1961 byl neutěšený stav některých složek životního prostředí, k němuž došlo v období let 1948 až 1989, a k němuž v některých oblastech docházelo a dochází i v následujících letech. V současné době vyplývá potřeba skutkových podstat trestných činů na úseku ochrany životního prostředí především ze zvyšující se intenzity využívání přírodních zdrojů lidskou společností, která je následována narůstající produkcí odpadů a odpadních látek zatěžujících životní prostředí.

V ustanoveních TrZ1961 byly a v ustanoveních TrZ jsou sankcionovány některé případy porušování zásady zakotvené v čl. 35 odst. 1 Listiny, podle níž má každý právo na příznivé životní prostředí, jakož i zásady obsažené v čl. 35 odst. 3 Listiny, podle níž nikdo nesmí při výkonu svých práv ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem. Za příznivé životní prostředí považuje právní teorie takové životní prostředí, které je znečištěno, resp. zatíženo do stanovených limitů. Ústavní právo na příznivé životní prostředí zajišťuje stát stanovením povinností fyzickým a právnickým osobám při jejich hospodářské a jiné činnosti, včetně

---

⁹⁴ Viz. § 304 TrZ.

⁹⁵ Viz. § 300 TrZ.

⁹⁶ Viz. § 301 TrZ.

⁹⁷ Viz. § 306 TrZ.

⁹⁸ Viz. § 307 TrZ.

⁹⁹ Je třeba říci, že paradoxně nejhorší havárie s mohutným vlivem na životní prostředí a zdraví a život lidí měly celosvětově největší vliv na rozvoj odpovědnosti v ochraně životního prostředí, ať už přijetím prostředků mezinárodní odpovědnosti jednotlivých států či nadnárodních korporací, tak i přijetím prostředků správněprávní či trestněprávní odpovědnosti na národní úrovni. Jednalo se především o havárii chemičky v italském Sevesu roku 1976, havárii v továrně na pesticidy v indickém Bhopálu roku 1984, havárii jaderné elektrárny v ukrajinském Černobylu roku 1986, havárii tankeru Exxon Valdez roku 1989 aj.

povinností sankčního charakteru. Ústavní povinnost spočívající v tom, že při výkonu svých práv nikdo nesmí ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem, je univerzální povinnost, kterou mají dle svého právního postavení všichni (fyzické i právnické osoby) a která má být dle zvláštních právních předpisů (včetně TrZ) v případě nedodržování sankcionována.¹⁰⁰ Podle čl. 7 Ústavy stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství. Tuto formulaci lze v zásadě považovat za ústavní zakotvení principu odpovědnosti státu za příznivý stav životního prostředí. Odpovědnost státu zde neznamena pouze odpovědnost právní, nýbrž zejm. odpovědnost politickou a morální. Stát je tak hlavním garantem příznivého stavu životního prostředí.¹⁰¹ K zajištění příznivého stavu životního prostředí stát vytváří svými právními předpisy vhodné podmínky. V odborné literatuře se objevují i názory, že čl. 7 Ústavy zakotvující princip odpovědnosti státu za příznivý stav životního prostředí, v podstatě zavazuje stát, aby zabezpečil trvale udržitelný rozvoj.¹⁰² Jedním z nejdůležitějších způsobů, jak stát tuto svou roli plní, je zakotvení a vynucování deliktní odpovědnosti na úseku ochrany životního prostředí, jejíž součástí je odpovědnost za trestné činy proti životnímu prostředí.

Ačkoliv byl druhovým objektem mnohých trestných činů dle TrZ1961 (stejně jako je tomu u trestných činů proti životnímu prostředí obsažených v hlavě VIII TrZ) zájem na ochraně životního prostředí jako základního životního prostoru člověka, živočichů i jiných organismů, neměly v TrZ1961 samostatnou hlavu, nýbrž byly zařazeny mezi trestné činy obecně nebezpečné či do jiných hlav TrZ1961. Toto napравuje TrZ, který zavádí do našeho právního řádu samostatnou hlavu trestných činů proti životnímu prostředí.¹⁰³

Ochrana životního prostředí v TrZ je zajišťována především právní úpravou režimu jednotlivých jeho složek (ovzduší, vody, půdy, atd.), včetně ochrany ekosystémů (ochrana lesa, přírody a krajiny). Kromě toho je tato ochrana zabezpečována právní úpravou režimu činností, které mohou mít na jednotlivé složky životního prostředí a na jejich uspořádání negativní vliv, tedy právní regulací využívání přírodních zdrojů, stavební činností, nakládání s odpady atd. Z toho vyplývá, že odpovědnost na úseku ochrany životního prostředí není a nemůže být řešena výhradně či primárně prostředky trestního práva, nýbrž jsou zde především

¹⁰⁰ Srov. Klíma, K. a kol.: Komentář k Ústavě a Listině. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, str. 896.

¹⁰¹ Srov. Klíma, K. a kol.: Komentář k Ústavě a Listině. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, str. 71.

¹⁰² Srov. Man, V., Schelle, K.: Ústavní základy ochrany životního prostředí. In Právo a životní prostředí (sborník referátů z vědecké konference). Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2003, str. 22.

¹⁰³ Viz. Hlava VIII (Trestné činy proti životnímu prostředí).

prostředky správněprávní odpovědnosti, občanskoprávní odpovědnosti a rovněž odpovědnosti za ekologickou újmu. Subsidiární a akcesorická povaha trestního práva jej předurčuje k tomu, aby bylo aplikováno jen v těch nejzávažnějších případech, resp. tehdy, když nedostačují prostředky jiných právních odvětví. Trestní právo tedy postihuje pouze nejzávažnější porušení předpisů na úseku ochrany životního prostředí.

Podobně jako TrZ1961 ani TrZ neřeší otázku ekologické újmy. Pokud jde o náklady k odstranění poškození životního prostředí, obsahuje podle mého názoru pouze nedostatečnou úpravu § 138 TrZ, jenž je výkladovým ustanovením TrZ a upravuje také hranice výše škody, prospěchu a hodnoty věci a jiné majetkové hodnoty.¹⁰⁴ V tomto ohledu se poněkud zdařilejším jeví být slovenský Trestný zákon, jenž obsahuje zajímavé řešení aplikačních problémů spojených se způsobem určení a vyčíslení újmy na životním prostředí, jakož i s definicí pojmu škody u trestných činů proti životnímu prostředí. Dle Trestného zákona se u trestných činů proti životnímu prostředí škodou rozumí souhrn ekologické újmy a majetkové škody, přičemž majetková škoda v sobě zahrnuje i náklady na uvedení životního prostředí do předchozího stavu.¹⁰⁵ Škoda na životním prostředí se tudíž dle slovenské právní úpravy skládá z materiální složky v podobě škody¹⁰⁶ a z ekologické újmy.¹⁰⁷ Výše obou těchto složek se pak stanoví na základě odborného vyjádření příslušných orgánů ochrany přírody a ve zvlášť složitých případech na základě znaleckého dokazování.¹⁰⁸

---

¹⁰⁴ Cit. § 138 TrZ: „(1) Škodou nikoli nepatrnou se rozumí škoda dosahující částky nejméně 5 000 Kč, škodou nikoli malou se rozumí škoda dosahující částky nejméně 25 000 Kč, větší škodou se rozumí škoda dosahující částky nejméně 50 000 Kč, značnou škodou se rozumí škoda dosahující částky nejméně 500 000 Kč a škodou velkého rozsahu se rozumí škoda dosahující částky 5 000 000 Kč.“ „(2) Částek uvedených v odstavci 1 se užije obdobně pro určení výše prospěchu, nákladů k odstranění následků poškození životního prostředí, hodnoty věci a jiné majetkové hodnoty.“

¹⁰⁵ Cit. § 124 odst. 3 Trestného zákona: „Pri trestných činoch proti životnému prostrediu sa škodou rozumie súhrn ekologickej ujmy a majetkovej škody, pričom majetková škoda v sebe zahrnuje aj náklady na uvedenie životného prostredia do predošlého stavu. Pri trestnom čine neoprávneného nakladania s odpadmi podľa § 302 rozsahom činu sa rozumie cena, za ktorú sa odpad v čase a v mieste zistenia činu obvykle zbiera, prepravuje, vyváža, dováža, zhodnocuje, zneškodňuje alebo ukladá, a cena za odstránenie odpadu z miesta, ktoré na jeho uloženie nie je určené.“

¹⁰⁶ Srov. § 125 odst. 1 Trestného zákona: „Škodou malou sa rozumie škoda prevyšujúca sumu 8 000 Sk. Škodou väčšou sa rozumie suma dosahujúca najmenej desaťnásobok takej sumy. Značnou škodou sa rozumie suma dosahujúca najmenej stonásobok takej sumy. Škodou veľkého rozsahu sa rozumie suma dosahujúca najmenej päťstonásobok takej sumy. Tieto hľadiská sa použijú rovnako na určenie výšky prospechu, hodnoty veci a rozsahu činu.“

¹⁰⁷ K tomu cit. § 10 zákon č. 17/1992 Zb., o životnom prostredí: „Ekologická ujma je strata alebo oslabenie prirodzených funkcií ekosystémov vznikajúca poškodením ich zložiek alebo narušením vnútorných väzieb a procesov v dôsledku ľudskej činnosti.“

¹⁰⁸ Cit. § 126 odst. 2 a 3 Trestného zákona: „Ak ide o ujmu na životnom prostredí, ujmu spôsobenú na chránených druhoch živočíchov a rastlín, exemplároch alebo drevinách alebo škodu na pamiatkovo chránených veciach alebo veciach majúcich historickú, umeleckú alebo vedeckú hodnotu, pri určení ujmy alebo výšky škody sa vychádza aj z hodnoty veci určenej zákonom alebo iným všeobecne záväzným právnym predpisom vydaným na základe zákona. Ak nemožno určiť výšku škody alebo ujmy ani jedným zo spôsobov podľa odsekov 1 a 2 alebo ak sú vážne pochybnosti o správnosti výšky škody alebo takto určenej ujmy, určí sa jej výška na podklade odborného vyjadrenia alebo potvrdenia

Trestní právo sehrává nezastupitelnou úlohu při postihování nejzávažnějších jednání poškozujících životní prostředí, při postihování pachatelů trestných činů na úseku ochrany životního prostředí páchaných ze zvlášť zavrženíhodné pohnutky a rovněž při postihování recidivistů páchajících opakovaně trestné činy na úseku ochrany životního prostředí.

8.3. PRÁVNÍ ÚPRAVA TRESTNÝCH ČINŮ PROTI ŽIVOTNÍMU PROSTŘEDÍ DLE TRESTNÍHO ZÁKONÍKU Č. 40/2009 SB.

8.3.1. Úvod

V této části své práce bych rád shrnul a stručně rozebral změny, které na úseku ochrany životního prostředí prostředky trestněprávní odpovědnosti fyzických osob přináší rekodifikace trestního práva hmotného z února 2009, která nabyla účinnosti 1. 1. 2010 (dále TrZ).¹⁰⁹ V této souvislosti se budu stručně věnovat i vybraným základním institutům obecné části trestního práva hmotného.

Návrhu a posléze i přijetí TrZ předcházela jiný návrh rekodifikace trestního zákoníku, který byl na půdě obou sněmoven Parlamentu ČR projednáván již od července 2004, aby byl nakonec z politických důvodů definitivně poslanci zamítnut v březnu 2006.¹¹⁰

Stejně jako v roce 2006 zamítnutém návrhu, jsou i v nově přijatém TrZ trestné činy na úseku ochrany životního prostředí umístěny společně do hlavy osmé, která shodně nese název „Trestné činy proti životnímu prostředí“. Některé trestné činy použitelné také ve prospěch ochrany životního prostředí, u nichž však primárním objektem (chráněným zájmem) není zájem na ochraně životního prostředí, a jeho složek, resp. takový zájem není u těchto skutkových podstat zájmem jediným, jsou i v TrZ součástí hlav, do kterých systematicky náležejí. Dále se budu v této kapitole věnovat pouze úpravě v TrZ, přičemž na rozdíl oproti návrhu zamítnutého poslanci roku 2006 na patřičných místech vždy upozorním.

8.3.2. Pojem trestného činu

---

právnickej osoby, ktorej pôsobnosť alebo predmet činnosti poskytuje záruku objektivnosti určenia škody alebo ujmy; inak sa výška škody určí na podklade znaleckého posudku.“

¹⁰⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹¹⁰ Jednalo se o sněmovní tisk 744 z roku 2004 (Vládní návrh zákona trestní zákoník).

Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.¹¹¹ Tato definice je v podstatě formulací tzv. formální koncepce trestného činu. TrZ zavádí však do této formální koncepce materiální korektiv v následujícím znění. Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.¹¹² Nový trestní kodex tedy vyžaduje, aby byl za trestný čin považován pouze čin společensky škodlivý, jestliže nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu (řešení trestněprávní jako ultima ratio). Uvedený materiální korektiv má zabránit tomu, aby při existenci tzv. formální koncepce trestného činu byly jako trestné činy posuzovány bagatelní jednání či taková jednání, která nejsou pro společnost škodlivá. Výše uvedené řešení znamenající opuštění dosavadní materiální či materiálně-formální koncepce trestného činu se nutně promítá i do zákona o soudnictví ve věcech mládeže (dále jen „SoVeMIZ“), dle něž od účinnosti TrZ již neplatí, že čin spáchaný mladistvým není proviněním, pokud jeho nebezpečnost je malá. Příslušné ustanovení SoVeMIZ v otázce posouzení provinění spáchaného mladistvým již pouze odkazuje na použití TrZ.¹¹³

Je třeba říci, že výrazná změna v pojetí trestného činu je nejen určujícím faktorem TrZ, nýbrž má i výraznou odezvu v trestním řízení.

Formální koncepce trestného činu musí být nutně promítnuta také do definic jednotlivých skutkových podstat trestných činů. Toto promítnutí znamená přesnější vymezení jednotlivých skutkových podstat trestných činů, čímž zároveň neumožňuje ponechat řešení méně určitých nebo širších legálních pojmů judikatury soudů. Pouze čas ukáže, zda novým trestním kodexem zvolené řešení bude znamenat zlepšení současných možností postihu trestné činnosti při zachování zásady subsidiarity trestní represe či nikoliv.

TrZ opouští dosavadní pojetí jednotného trestného činu a nově zavádí bipartici trestných činů na zločiny a přečiny.¹¹⁴ Přečiny budou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž TrZ stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.¹¹⁵

---

¹¹¹ Viz. § 13 odst. 1 TrZ.

¹¹² Viz. § 12 odst. 2 TrZ.

¹¹³ Viz. § 6 SoVeMIZ.

¹¹⁴ Viz. § 14 odst. 1 TrZ.

¹¹⁵ Viz. § 14 odst. 2 TrZ.

Zločiny budou všechny trestné činy, které nejsou podle TrZ přečiny.¹¹⁶ Jako podmnožinu zločinů zavádí TrZ zvlášť závažné zločiny, kterými budou ty úmyslné trestné činy, na něž TrZ stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.¹¹⁷ Účelem takto konstruované kategorizace trestných činů je zvětšit prostor k uplatnění alternativ a odklonů v trestním řízení a rovněž rozšířit prostor k uplatnění větší diferenciaci ukládaných trestů.

Trestným činem se rozumí i příprava k zvlášť závažnému zločinu,¹¹⁸ pokus trestného činu a účastenství na trestném činu ve formě organizátorství, návodu a pomoci.¹¹⁹ Soud může snížit trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby, odsuzuje-li pachatele za přípravu k trestnému činu nebo za pokus trestného činu nebo za pomoc k trestnému činu a má vzhledem k povaze a závažnosti přípravy, pokusu nebo pomoci za to, že by použití trestní sazby odnětí svobody stanovené zákonem bylo pro pachatele nepřiměřeně přísné a že lze dosáhnout nápravy pachatele i trestem kratšího trvání.¹²⁰

8. 3. 3. Znak trestného činu

Vzhledem k zavedení tzv. formální koncepce trestného činu již u trestných činů obecně nerozlišujeme materiální znak (nebezpečnost činu pro společnost) a formální znaky, nýbrž trestný čin je dle TrZ vymezen pouze svými formálními znaky a tím, že je jako trestný označen. Formální znaky trestného činu se dále dělí na obecné znaky a typové znaky. Obecné znaky jsou společné všem trestným činům. Mezi obecné znaky trestného činu patří trestněprávně relevantní vlastnosti pachatele, kterými jsou zejména věk, přičetnost aj. Typové znaky tvoří skutkovou podstatu trestného činu, a jsou tak rozlišovacím kritériem mezi jednotlivými typy trestných činů. Typové znaky charakterizují individuální objekt trestného činu, objektivní stránku trestného činu, subjekt (pachatele) trestného činu, subjektivní stránku trestného činu a protiprávnost.¹²¹ Pokud jde o materiální korektiv v podobě společenské škodlivosti, je možné se přiklonit k závěru, že míra společenské škodlivosti či neškodlivosti se bude podobně jako tomu je podle dosavadní úpravy u stupně nebezpečnosti činu pro společnost určovat zejména významem chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobem

¹¹⁶ Viz. § 14 odst. 3 část věty před středníkem TrZ.

¹¹⁷ Viz. § 14 odst. 3 část věty za středníkem TrZ.

¹¹⁸ Viz. § 20 a § 111 TrZ.

¹¹⁹ Viz. § 111 TrZ.

¹²⁰ Viz. § 58 odst. 5 TrZ.

¹²¹ Srov. Novotný, O., Vanduchová, M. a kol.: Trestní právo hmotné – I. Obecná část. Praha, ASPI, a. s., 2007, str. 110.

provedení činu a jeho následky, okolnostmi, za kterých byl čin spáchán, osobou pachatele, mírou jeho zavinění a jeho pohnutkou.¹²² Aby bylo možno pohlížet na čin jako na trestný čin, musí být splněny formální podmínky, a zároveň musí být vyhověno požadavkům tzv. materiálního korektivu.

Objektem trestného činu rozumíme právní hodnoty a zájmy, na jejichž zachování má společnost zvláštní zájem, takže jim stát poskytuje trestněprávní ochranu. Jedná se o abstraktní duchovní hodnoty společenského řádu, které jsou předmětem ochrany v trestním právu, a nikoli o konkrétní předměty vnímatelné smysly.¹²³ Od objektu je třeba odlišovat předmět útoku, kterým je trestným činem zasazený konkrétní smysly vnímatelný reálný předmět. Druhovým objektem trestných činů proti životnímu prostředí je zájem na ochraně životního prostředí a jeho jednotlivých složek, zájem na zachování ekologické rovnováhy v přírodě, zájem na zachování co největší druhové rozmanitosti v přírodě, ochrana zvířat proti týrání, ochrana člověka před nepříznivými vlivy léčiv a před nepříznivými vlivy pocházejícími od potravin a jiných produktů živočišného původu, ochrana zdravích životních podmínek hospodářských zvířat a ochrana života a zdraví zvířat v zájmových chovech, hospodářských zvířat, volně žijících zvířat a užitkových rostlin. K tomu, aby došlo k naplnění skutkových podstat trestných činů proti životnímu prostředí, jsou nutné dva základní předpoklady, a to protiprávnost jednání pachatele a daným jednáním způsobený nežádoucí stav v podobě ohrožení či poškození životního prostředí jako celku či jednotlivých složek životního prostředí. Jelikož se v případě trestných činů proti životnímu prostředí jedná o skutkové podstaty s blanketními dispozicemi, je protiprávnost v konkrétních skutkových podstatách výslovně stanovena odkazem na příslušné právní předpisy.

Objektivní stránkou trestného činu se rozumí způsob spáchání trestného činu a následky trestného činu. Objektivní stránka trestných činů na úseku ochrany životního prostředí vychází ze skutečnosti, že protiprávní jednání způsobuje určitý nepříznivý následek na existujícím stavu životního prostředí. Objektivní stránku charakterizují její obligatorní znaky, popř. i její fakultativní znaky. Obligatorními znaky objektivní stránky trestného činu jsou jednání, následek a příčinný vztah mezi jednáním a následkem. Protiprávní jednání u trestných činů na úseku ochrany životního prostředí je zpravidla jednání, jež je v rozporu s právními předpisy upravujícími ochranu životního prostředí. Následkem u trestných činů na úseku ochrany

¹²² Viz. § 3 odst. 4 TrZ.

¹²³ Srov. Novotný, O., Vanduchová, M. a kol.: Trestní právo hmotné – I. Obecná část. Praha, ASPI, a. s., 2007, str. 149.

životního prostředí je ohrožení životního prostředí či poškození životního prostředí. Mezi fakultativní znaky objektivní stránky trestného činu řadíme dobu činu, místo činu, způsob provedení činu a použité prostředky, hmotný předmět útoku, účinek (změna, resp. nebezpečí změny na hmotném předmětu útoku).

Subjektem trestného činu je fyzická osoba, která svým jednáním naplnila všechny znaky trestného činu a v době jeho spáchání dovršila patnáctý rok svého věku¹²⁴ a byla přičetná. Jestliže jednání pachatele nese zároveň atributy účastenství na trestném činu ve formě organizátorství, návodu či pomoci, bude osoba trestně odpovědná pouze jako pachatel. Trestně odpovědným je i tzv. nepřímý pachatel, který ke spáchání trestného činu užije jiné osoby, která v době spáchání činu je živým nástrojem v rukách pachatele.

Subjektivní stránka trestného činu je tvořena zaviněním, které je jejím obligatorním znakem, popř. pohnutkou, cílem a záměrem, které jsou jejími fakultativními znaky. Zavinění můžeme popsat jako psychický vztah pachatele ke skutečnostem zakládajícím trestný čin. Zavinění má svoji intelektuální složku (složka vědění) a volní složku (složka vůle). Rozlišujeme zavinění úmyslné a zavinění nedbalostní. K trestnosti činu je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li TrZ výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti.¹²⁵ Úmyslné zavinění zahrnuje úmysl přímý¹²⁶ a úmysl nepřímý (eventuální).¹²⁷ Nedbalostní zavinění zahrnuje nedbalost vědomou¹²⁸ a nedbalost nevědomou.¹²⁹ Dle TrZ budou určité trestné činy (např. trestné činy proti životnímu prostředí či hospodářské trestné činy) stíhány pouze v případě tzv. hrubé nedbalosti. Hrubá nedbalost nemá být zvláštním druhem nedbalosti, nýbrž jen vyjádřením míry nedbalosti požadované trestním zákonem, a to jak v případě nedbalosti vědomé, tak i v případě nedbalosti nevědomé. Trestný čin je spáchán z hrubé nedbalosti, jestliže přístup pachatele k požadavku náležité opatrnosti svědčí o zřejmé bezohlednosti pachatele k zájmům chráněným trestním zákonem.¹³⁰ Bez zavinění není trestného činu.¹³¹

---

¹²⁴ V důsledku přijaté reformy trestního práva hmotného došlo ke snížení věkové hranice trestní odpovědnosti z patnácti na čtrnáct let, avšak zákonem č. 306/2009 Sb. byla věková hranice trestní odpovědnosti ještě před nabytím účinnosti TrZ vrácena zpět na 15 let.

¹²⁵ Viz. § 13 odst. 2 TrZ.

¹²⁶ Viz. § 15 odst. 1 písm. a) TrZ.

¹²⁷ Viz. § 15 odst. 1 písm. b) TrZ.

¹²⁸ Viz. § 16 odst. 1 písm. a) TrZ.

¹²⁹ Viz. § 16 odst. 1 písm. b) TrZ.

¹³⁰ Viz. § 16 odst. 2 TrZ.

¹³¹ Nullum crimen sine dolus vel culpa.

Mezi úmyslné trestné činy na úseku ochrany životního prostředí patří z materiálního hlediska zneužití pravomoci úřední osoby (§ 329 TrZ), pytláctví (§ 304 TrZ), obecné ohrožení (§ 272 TrZ), poškození a ohrožení životního prostředí (§ 293 TrZ), neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami (§ 299 TrZ), poškození a ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení (§ 276 TrZ), nedovolená výroba a držení radioaktivní látky a vysoce nebezpečné látky (§ 281 TrZ), nedovolená výroba a držení jaderného materiálu a zvláštního štěpného materiálu (§ 282 TrZ), nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy (§ 283 TrZ), přechovávání omamné a psychotropní látky a jedy (§ 284 TrZ), týrání zvířat (§ 302 TrZ), poškození cizí věci (§ 228 TrZ), zneužívání vlastnictví (§ 229 TrZ). Mezi nedbalostní trestné činy na úseku ochrany životního prostředí řadíme maření úkolu úřední osoby z nedbalosti (§ 330 TrZ), obecné ohrožení z nedbalosti (§ 273 TrZ), poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti (§ 294 TrZ), poškození lesa (§ 295 TrZ), nakládání s odpady (§ 298 TrZ), neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami z nedbalosti (§ 300 TrZ), odnímání nebo ničení živočichů a rostlin (§ 301 TrZ), poškození a ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení z nedbalosti (§ 277 TrZ), šíření nakažlivé nemoci zvířat (§ 306 TrZ) a šíření nakažlivé nemoci a škůdce užitkových rostlin (§ 307 TrZ). Některé z výše zmíněných trestných činů lze dle zákonné dikce spáchat „byť i z nedbalosti“, což znamená, že sice z hlediska subjektivní stránky postačí nedbalost, avšak formu zavinění je nutné zjišťovat a uvést ji v meritorním rozhodnutí.

Charakteristickým znakem trestných činů proti životnímu prostředí je (až na výjimky), že jejich ustanovení mají blanketní charakter, tedy odkazují na jiné obecně závazné právní předpisy na úseku ochrany životního prostředí. Takto formulované skutkové podstaty jsou pragmatickým řešením, neboť nevyvolávají nutnost novelizovat TrZ z důvodu poměrně častých změn v předpisech práva životního prostředí. Dalším typickým znakem trestných činů proti životnímu prostředí jsou poměrně široké formulace protiprávních jednání pachatele trestného činu. Takovéto formulace skutkových podstat trestných činů na úseku ochrany životního prostředí by měly umožňovat postihovat relativně široký okruh protiprávních jednání obsažených či odvoditelných z právních předpisů, na něž se konkrétní skutková podstata trestného činu odvolává.

Na úseku ochrany životního prostředí prostředky trestního práva jsou využívány ohrožovací skutkové podstaty (např. § 301 TrZ), poškozovací skutkové podstaty (např. § 295 TrZ), skutkové podstaty, u nichž je ohrožení a poškození životního prostředí stanoveno alternativně (§ 298 odst. TrZ) a skutkové podstaty, u nichž se kombinuje poškozovací jednání pachatele s určitým ohrožením (§ 293 a § 294 TrZ).¹³² Skutkové podstaty ohrožovací mají z hlediska orgánů činných v trestním řízení výhodu v tom, že u nich není třeba prokazovat pachateli příčinnou souvislost se vzniklým poškozením, což v důsledku může znamenat snazší prokazatelnost a tím i větší objasněnost těchto trestných činů. Toto však nevylučuje existenci dokonaných trestných činů, jejichž znakem je již konkrétní způsobení nepříznivého účinku na právem chráněném zájmu.

8. 3. 4. Zánik trestnosti

Zánik trestní odpovědnosti (trestnosti) může dle úpravy v TrZ nastat od spáchání trestného činu do doby, než je o trestném činu pravomocně rozhodnuto. Důvody zániku trestnosti jsou tyto: 1. účinná lítost, 2. promlčení trestní odpovědnosti, 3. zánik trestnosti přípravy a pokusu trestného činu, 4. zánik trestnosti účastenství na trestném činu, 5. smrt pachatele, 6. milost prezidenta republiky. V souvislosti se zavedením formálního pojetí trestného činu již TrZ neobsahuje jako důvod zániku trestnosti „zánik nebezpečnosti činu pro společnost“. Případy, na které by dopadala úprava zániku nebezpečnosti pro společnost dle TrZ1961, budou od účinnosti TrZ řešeny na základě zásady oportunity.¹³³ „Promlčení trestního stíhání“ dle TrZ1961 jako důvod zániku trestnosti byl v TrZ přejmenován na „promlčení trestní odpovědnosti“.

Dle zkušeností z dosavadní praxe orgánů činných v trestním řízení bude pravděpodobně u trestných činů na úseku ochrany životního prostředí v praxi aplikovatelná jako důvod zániku trestnosti zejména účinná lítost. Účinnou lítostí zaniká trestní odpovědnost, pokud pachatel dobrovolně buď škodlivému následku trestného činu zamezil nebo jej napravil, nebo učinil o trestném činu oznámení v době, kdy škodlivému následku trestného činu mohlo být ještě zabráněno, přičemž oznámení je nutno učinit státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu

¹³² Srov. *Jelínek, J. a kol.*: Trestní právo hmotné. 1. vydání. Praha: Leges, 2009.

¹³³ Srov. zejména § 172 odst. 2 TR.

(voják může místo toho učinit oznámení nadřízenému).¹³⁴ Účinnou lítostí podle § 33 TrZ zaniká trestnost trestných činů poškození cizí věci, obecného ohrožení, poškození a ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení, poškození a ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení z nedbalosti, poškození a ohrožení životního prostředí, poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti, poškození lesa, neoprávněného nakládání s odpady, neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami, neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami z nedbalosti, šíření nakažlivé nemoci zvířat a šíření nakažlivé nemoci a škůdce užitkových rostlin. Smyslem tohoto ustanovení je, aby pachatel zamezil škodlivému následku svého předešlého jednání, resp. aby napravil škodlivý následek takového jednání, za což je mu slíbena beztrestnost. V mnoha případech bude však využití institutu účinné lítosti neaplikovatelné (stejně jako tomu bylo při aplikaci účinné lítosti dle TrZ1961), protože nebude v silách pachatele zamezit negativním následkům jeho předešlého jednání. To je dáno tím, že při dokonání poškození životního prostředí bude často ztráta na něm vzniklá již neodvratitelná.

8. 3. 5. Druhy trestů a jejich ukládání

Výčet trestů, které je možné podle TrZ uložit za trestný čin je uveden v § 52 odst. 1 TrZ.¹³⁵ Dále je možné za trestný čin uložit výjimečný trest, a to buď trest odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let nebo trest odnětí svobody na doživotí.¹³⁶ Mladistvému může být uloženo trestní opatření uvedené v § 24 odst. 1 SoVeMIZ.¹³⁷

Při ukládání trestů je třeba aplikovat dvě základní zásady. Jde o zásadu zákonnosti trestního práva a zásadu individualizace trestu. Zásada zákonnosti trestního práva znamená v každém konkrétním případě dodržování zákonných ustanovení, pokud jde o účel trestu a jeho

---

¹³⁴ Srov. § 33 TrZ.

¹³⁵ Cit. „Za spáchané trestné činy může soud uložit tresty: a) odnětí svobody, b) domácí vězení, c) obecně prospěšné práce, d) propadnutí majetku, e) peněžitý trest, f) propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, g) zákaz činnosti, h) zákaz pobytu, i) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, j) ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání, k) ztrátu vojenské hodnosti, l) vyhoštění.“

¹³⁶ Viz. § 54 TrZ.

¹³⁷ Cit. „Za spáchané provinění může soud pro mládež mladistvému uložit pouze tato trestní opatření: a) obecně prospěšné práce, b) peněžitá opatření, c) peněžitá opatření s podmíněným odkladem výkonu, d) propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, e) zákaz činnosti, f) vyhoštění, g) domácí vězení, h) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, i) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněně odsouzení), j) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem, k) odnětí svobody nepodmíněně.“

vyměření tak, aby to odpovídalo všem zvláštnostem daného případu. Zásada individualizace trestu pak znamená, že jak druh, tak i intenzita trestu musí být v každém konkrétním případě odpovídající všem zvláštnostem případu. Zatímco dle TrZ1961 byl základním vodítkem při ukládání trestů § 23 TrZ1961 o účelu trestu,¹³⁸ není v TrZ účel trestů a ochranných opatření výslovně vyjádřen. Vymezení účelu trestu je dle nové právní úpravy ponecháváno trestní nauce. Ustanovení o účelu trestu je v zásadě nahrazeno promítnutím obecných zásad trestání do ustanovení o trestech a ochranných opatřeních. Obecné zásady trestání jsou v nové právní úpravě trestního práva hmotného stanoveny jednak obecně pro všechny tresty a ochranná opatření,¹³⁹ jednak zvlášť pro tresty¹⁴⁰ a jednak zvlášť pro ochranná opatření.¹⁴¹ Účel trestání vyplývá z obecných zásad trestání jako vůdčích idejí trestání, z jednotlivých ustanovení upravujících ukládání trestních sankcí a vůbec z celkové koncepce TrZ.¹⁴² Obecné zásady trestání nemají v TrZ své definice, nýbrž jsou promítnuty do jednotlivých ustanovení o ukládání trestů a ochranných opatření. Mezi obecné zásady trestání se zejména řadí: 1. zásada zákonnosti, 2. zásada přiměřenosti, 3. zásada individualizace použitých sankcí, 4. zásada personality sankce, 5. zásada neslučitelnosti určitých druhů sankcí u téhož pachatele, 6. zásada humanity sankcí.¹⁴³ S novou právní úpravou trestního práva hmotného přichází rovněž nová filozofie ukládání trestů a ochranných opatření vycházející ze zásady depenalizace. V souladu s touto zásadou došlo v TrZ k úpravě dosavadních trestů a ochranných opatření, a to i v souvislosti s koncipováním nových alternativních sankcí formulovaných i s ohledem na odpovídající satisfakci obětí trestných činů. V rámci úpravy jednotlivých trestů došlo oproti úpravě v TrZ i ke snížení trestních sazeb u některých trestných činů. V případech závažných trestných činů¹⁴⁴ a v případech nových specifických forem páchání trestné činnosti¹⁴⁵ došlo naopak ke zvýšení trestní represe, a to jednak zvýšením

¹³⁸ Cit. „(1) Účelem trestu je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti. (2) Výkonem trestu nesmí být ponížena lidská důstojnost.“

¹³⁹ Cit. § 37 TrZ: „(1) Trestní sankce lze ukládat jen na základě trestního zákona. (2) Pachateli nelze uložit kruté a nepřiměřené trestní sankce. Výkonem trestní sankce nesmí být ponížena lidská důstojnost.“ a § 38 TrZ: „(1) Trestní sankce je nutno ukládat s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a poměrům pachatele. (2) Tam, kde postačí uložení trestní sankce pachatele méně postihující, nesmí být uložena trestní sankce pro pachatele citelnější. (3) Při ukládání trestních sankcí se přihlédne i k právem chráněným zájmům osob poškozených trestným činem.“

¹⁴⁰ Viz. § 39 až § 45 TrZ.

¹⁴¹ Viz. § 98 a § 99 TrZ.

¹⁴² K tomu srov. příslušnou pasáž důvodové zprávy k TrZ.

¹⁴³ Podrobněji se k jednotlivým obecným zásadám trestání vyjadřuje příslušná pasáž důvodové zprávy k TrZ.

¹⁴⁴ Např. vraždy spáchané brutálním způsobem, ozbrojené loupeže apod.

¹⁴⁵ Např. organizovaný zločin, terorismus apod.

některých trestních sazeb, jednak za pomoci dalších nástrojů zejména trestního práva procesního. V souladu se zásadou depenalizace prosazovanou v nové právní úpravě je trest odnětí svobody chápán jako ultima ratio. V souvislosti s takto nově uspořádanou hierarchií trestů by měl soud v jednotlivých případech zejména méně závažných trestných činů nejprve zvážit možnost uložení alternativních sankcí k trestu odnětí svobody. K tomu je v nové právní úpravě stanoveno, že tam, kde postačí k dosažení účelu trest nebo ochranné opatření méně postihující, nesmí být uložena trestní sankce citelnější.¹⁴⁶ Okolnosti, k nimž soud přihlíží při stanovení druhu trestu a jeho výměry, jsou: 1. povaha a závažnost spáchaného trestného činu, 2. osobní, rodinné, majetkové a jiné poměry pachatele, dosavadní způsob života pachatele a možnost nápravy pachatele, 3. chování pachatele po činu, zejména jeho případná snaha nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu, 4. v případě pachatele, který byl označen jako spolupracující obviněný to, jak významným způsobem přispěl k objasnění zvláště závažného zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny nebo pomohl zabránit pokusu nebo dokonání takového trestného činu, 5. účinky a důsledky, které lze očekávat od trestu pro budoucí život pachatele.¹⁴⁷

Hlediska pro stanovení druhu a výměry trestu tvoří jednotu a musejí se vzájemně doplňovat a podmiňovat. Závěr soudu o možnosti nápravy pachatele musí být vždy v úplném souladu s ochranou, která je uloženým trestem poskytnuta zájmům společnosti, státu a občanům před útoky pachatelů trestných činů, a výchovným působením na ostatní členy společnosti. Proto je zásadně vyloučeno, aby soud otázku možnosti nápravy pachatele řešil např. jen z hlediska jeho osoby nebo dokonce např. jen z hlediska některé skutečnosti svědčící ve prospěch pachatele, přičemž by ostatní hlediska pomíjel či jejich význam úmyslně snižoval. Povaha a závažnost trestného činu jsou určovány zejména významem chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobem provedení činu a jeho následky, okolnostmi, za kterých byl čin spáchán, osobou pachatele, mírou jeho zavinění a jeho pohnutkou, záměrem nebo cílem.¹⁴⁸ Z toho je patrné, že kritéria určující povahu a závažnost trestného činu dle TrZ jsou prakticky totožná jako kritéria určující nebezpečnost činu pro společnost dle TrZ.¹⁴⁹ Právě určení stupně

---

¹⁴⁶ Viz. § 38 odst. 2 TrZ.

¹⁴⁷ Viz. § 39 odst. 1 TrZ.

¹⁴⁸ Viz. § 39 odst. 2 TrZ.

¹⁴⁹ Viz. § 3 odst. 4 TrZ.

nebezpečnosti trestného činu pro společnost bylo za účinnosti TrZ1961 u trestných činů spáchaných na úseku ochrany životního prostředí kritériem, které bylo považováno za nejsložitější.

Chráněným zájmem je u trestných činů proti životnímu prostředí zájem na ochraně životního prostředí a jeho jednotlivých složek.¹⁵⁰ Zdravé životní prostředí a jeho stav je nejen biologickým a ekologickým, ale i ekonomickým a sociálním předpokladem existence člověka (lidské populace) na Zemi.¹⁵¹ Avšak hodnotí se nikoli typový význam individuálního objektu, nýbrž význam konkrétního objektu. Tedy i v případě trestného činu ohrožení a poškození životního prostředí, u něž je objektem zájem na ochraně životního prostředí jako celku, bude třeba vždy zkoumat význam konkrétního objektu, který byl trestným činem dotčen.

Povaha a závažnost trestného činu je dána také způsobem provedení činu. Přitěžující okolností je spáchání činu surovým nebo trýznivým způsobem, zákeřně, se zvláštní lstí nebo jiným obdobným způsobem.¹⁵²

Povaha a závažnost trestného činu je podstatně spoluurčována závažností následků trestného činu. Je-li následkem trestného činu ohrožení, záleží nejen na velikosti hrozící škody, ale také na stupni pravděpodobnosti, že škoda opravdu nastane.

Okolnostmi, za kterých byl čin spáchán je třeba rozumět zejména polehčující okolnosti¹⁵³ a přitěžující okolnosti¹⁵⁴ uvedené v TrZ.

Důležitým spoluurčovatelem povahy a závažnosti trestného činu je osoba pachatele, tedy jeho případná zmenšená přičetnost,¹⁵⁵ polehčující okolnosti vztahující se k osobě pachatele,¹⁵⁶ přitěžující okolnosti vztahující se k osobě pachatele,¹⁵⁷ opětovné spáchání zvlášť závažného zločinu¹⁵⁸ a hlediska pro zařazování odsouzených do základních typů věznic.¹⁵⁹

Větší míra zavinění má za následek vyšší stupeň závažnosti trestného činu. Lehčí formou zavinění je nedbalost, těžší formou zavinění je úmysl. Stupeň zavinění je tím větší, čím lépe pachatel zná veškeré rozhodující skutečnosti.

---

¹⁵⁰ K pojmu životního prostředí a jeho jednotlivých složek viz. poznámka č. 1 pod čarou.

¹⁵¹ Cit. *Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 4 až 5.

¹⁵² Srovnej § 42 písm. c) TrZ.

¹⁵³ Viz. § 41 TrZ.

¹⁵⁴ Viz. § 42 TrZ.

¹⁵⁵ Viz. § 27 a § 40 TrZ.

¹⁵⁶ Viz. např. § 41 písm. b), f), o) TrZ.

¹⁵⁷ Viz. např. § 42 písm. a), b), c), p) TrZ.

¹⁵⁸ Viz. § 59 TrZ.

¹⁵⁹ Viz. § 56 TrZ.

Pohnutka může závažnost trestného činu v konkrétním případě buď zvyšovat nebo snižovat. Přitěžující okolností je spáchání trestného činu ze zvlášť zavrženíhodné pohnutky.¹⁶⁰ Polehčující okolností je spáchání trestného činu pod vlivem tíživých osobních nebo rodinných poměrů.¹⁶¹

Určení povahy a závažnosti trestného činu musí být výsledkem hodnocení všech skutečností představujících konkrétní kritéria obecně zakotvená v § 39 odst. 2 TrZ. Méně intenzivní zastoupení jedné složky činu není možné přeceňovat ve prospěch obviněného, pokud je mnohonásobně kompenzováno skutečnostmi dalšími, především zvýšenou nebezpečností osoby obviněného a zavrženíhodností pohnutky jednání obviněného.

Pokud jde o ukládané tresty, pak u trestných činů na úseku ochrany životního prostředí se uplatní zejména peněžitý trest, trest odnětí svobody, trest obecně prospěšných prací, trest zákazu činnosti a trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty. V případě, že by pachatelem trestného činu na úseku ochrany životního prostředí byl cizí státní příslušník nebo osoba bez státní příslušnosti, může se uplatnit trest vyhoštění.

Pokud jde o samotný výkon trestu, jeví se být potenciálně přínosným pro životní prostředí trest obecně prospěšných prací, jak jej definuje příslušné ustanovení nové trestněprávní úpravy,¹⁶² a to v souladu s výše uvedenou zásadou depenalizace prosazovanou v nové právní úpravě.

8. 3. 6. Třídění trestných činů na úseku ochrany životního prostředí

Rozlišujeme několik druhů třídění trestných činů na úseku ochrany životního prostředí:

1. Základní třídění (podle míry komplexnosti právní úpravy ve vztahu k ochraně životního prostředí):¹⁶³

a) obecné (základní) skutkové podstaty trestných činů: - poškození a ohrožení životního prostředí (§ 293 TrZ), - poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti (§ 294 TrZ),

---

¹⁶⁰ Viz. § 42 písm. b) TrZ.

¹⁶¹ Viz. § 41 písm. e) TrZ.

¹⁶² Cit. § 62 odst. 3 TrZ: „Trest obecně prospěšných prací spočívá v povinnosti odsouzeného provést ve stanoveném rozsahu práce k obecně prospěšným účelům spočívající v údržbě veřejných prostranství, úklidu a údržbě veřejných budov a komunikací nebo jiných činnostech ve prospěch obcí, nebo ve prospěch státních nebo jiných obecně prospěšných institucí, které se zabývají vzděláním a vědou, kulturou, školstvím, ochranou zdraví, požární ochranou, ochranou životního prostředí, podporou a ochranou mládeže, ochranou zvířat, humanitární, sociální, charitativní, náboženskou, tělovýchovnou a sportovní činností. Práce nesmí sloužit výdělečným účelům odsouzeného.“

¹⁶³ Srov. Stejskal, V.: Trestněprávní odpovědnost na úseku ochrany životního prostředí. Praha: PF UK, 2002, str. 40.

b) zvláštní (složkové) skutkové podstaty trestných činů: - poškození lesa (§ 295 TrZ), - neoprávněné vypuštění znečišťujících látek (§ 297 TrZ), - neoprávněné nakládání s odpady (§ 298 TrZ), - neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami (§ 299 TrZ), - neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami z nedbalosti (§ 300 TrZ), - odnímání nebo ničení živočichů a rostlin (§ 301 TrZ), - týrání zvířat (§ 302 TrZ), - zanedbání péče o zvíře z nedbalosti (§ 303 TrZ), - pytláctví (§ 304 TrZ), - neoprávněná výroba, držení a jiné nakládání s léčivy a jinými látkami ovlivňujícími užítkovost hospodářských zvířat (§ 305 TrZ 2010), - šíření nakažlivé nemoci zvířat (§ 306 TrZ), šíření nakažlivé nemoci a škůdce užitkových rostlin (§ 307 TrZ)

c) ostatní související skutkové podstaty trestných činů: - usmrcení z nedbalosti (§ 143 TrZ), - těžké ublížení na zdraví z nedbalosti (§ 147 TrZ), - ublížení na zdraví z nedbalosti (§ 148 TrZ), - poškození cizí věci (§ 228 TrZ), - zneužívání vlastnictví (§ 229 TrZ), - obecné ohrožení (§ 272 TrZ), - obecné ohrožení z nedbalosti (§ 273 TrZ), - poškození a ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení (§ 276 TrZ), - poškození a ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení z nedbalosti (§ 277 TrZ), - nedovolená výroba a držení radioaktivní látky a vysoce nebezpečné látky (§ 281 TrZ), - nedovolená výroba a držení jaderného materiálu a zvláštního štěpného materiálu (§ 282 TrZ), - zneužívání pravomoci úřední osoby (§ 329 TrZ), - maření úkolu úřední osoby z nedbalosti (§ 330 TrZ 2010), - nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy (§ 283 TrZ), - přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu (§ 284 TrZ).

2. Třídění podle formy zavinění:¹⁶⁴ a) úmyslné trestné činy, b) nedbalostní trestné činy.

3. Třídění podle druhů účinku:¹⁶⁵ a) trestné činy ohrožovací (znakem skutkové podstaty je zde účinek v podobě nebezpečí)¹⁶⁶, b) trestné činy poruchové (znakem skutkové podstaty je zde účinek v podobě poruchy).¹⁶⁷ Účinek ve formě ohrožení, resp. poškození může být rovněž stanoven alternativně.

4. Třídění podle formy jednání: a) trestné činy komisivní (tyto je možné spáchat konáním, tj. aktivním jednáním), b) trestné činy pravé omisivní (tyto je možné spáchat jen opomenutím konání, ke kterému je každý povinen), c) trestné činy nepravé omisivní (tyto je možné spáchat

---

¹⁶⁴ Tamtéž.

¹⁶⁵ Srov. Novotný, O., Vanduchová, M. a kol.: Trestní právo hmotné – I. Obecná část. Praha, ASPI, a. s., 2007, str. 133.

¹⁶⁶ Např. trestný čin odnímání nebo ničení živočichů a rostlin (§ 301 TrZ).

¹⁶⁷ Např. trestný čin poškození lesa (§ 295 TrZ).

jen porušením zvláštní povinnosti konat). V odborné literatuře se uvádějí i jiná kritéria třídění.¹⁶⁸

TrZ (na rozdíl od TrZ1961) již obsahuje samostatnou hlavu upravující trestné činy proti životnímu prostředí).¹⁶⁹ Některé skutkové podstaty trestných činů výše uvedených se stále nacházejí i v jiných hlavách TrZ.

Obecné skutkové podstaty a zvláštní skutkové podstaty trestných činů na úseku ochrany životního prostředí se nacházejí společně v hlavě VIII Zvláštní části TrZ, která nese název „Trestné činy proti životnímu prostředí“.

Trestné činy usmrcení z nedbalosti, resp. těžké ublížení na zdraví z nedbalosti, jakož i ublížení na zdraví z nedbalosti, které se rovněž mohou týkat ochrany životního prostředí, pokud jimi bude v důsledku hrubého porušení zákonů o ochraně životního prostředí jinému z nedbalosti způsobena smrt, resp. nejméně dvěma osobám z nedbalosti způsobena těžká újma na zdraví, resp. nejméně dvěma osobám z nedbalosti způsobeno ublížení zdraví, jsou zařazeny v hlavě I Zvláštní části TrZ, která nese název „Trestné činy proti životu a zdraví“.

Trestné činy poškození cizí věci a zneužívání vlastnictví jsou oba obsaženy v hlavě V Zvláštní části TrZ, která nese název „Trestné činy proti majetku“.

Trestné činy obecné ohrožení, obecné ohrožení z nedbalosti, poškození a ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení, poškození a ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení z nedbalosti, nedovolená výroba a držení radioaktivní látky a vysoce nebezpečné látky, nedovolená výroba a držení jaderného materiálu a zvláštního štěpného materiálu, nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy a přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu jsou společně zařazeny do hlavy VII Zvláštní části TrZ nesoucí název „Trestné činy obecně nebezpečné“.

Trestné činy zneužití pravomoci úřední osoby a maření úkolu úřední osoby z nedbalosti jsou zařazeny do hlavy X Zvláštní části TrZ nesoucí název „Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných“.

Obecné skutkové podstaty jsou aplikovatelné na jednání proti životnímu prostředí jako takovému. Naproti tomu zvláštní skutkové podstaty jsou použitelné na jednání ohrožující či

---

¹⁶⁸ Např. „kritérium závažnosti“ in: *Stejskal, V.*: Trestněprávní odpovědnost na úseku ochrany životního prostředí. Praha: PF UK, 2002, str. 41 aj.

¹⁶⁹ Je však třeba říci, že ani v TrZ nejsou všechny trestné činy na úseku ochrany životního prostředí zahrnuty v jediné hlavě, a to zejména z důvodu, že u některých z nich není jediným ani primárním objektem ochrana životního prostředí.

poškozující jednotlivé složky životního prostředí, resp. na jednání poškozující či ohrožující životní prostředí nakládáním se zdroji ohrožení tohoto prostředí. Pokud jde o ostatní skutkové podstaty uvedené v základním třídění trestných činů proti životnímu prostředí, pak tyto primárně chrání jiné společenské hodnoty a zájmy, než jsou životní prostředí a jeho složky, avšak v jejich rámci je chráněno i životní prostředí včetně jeho jednotlivých složek.

8. 3. 7. Obecné trestné činy proti životnímu prostředí dle TrZ

8. 3. 7. 1. *Poškození a ohrožení životního prostředí a poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti (§ 293 TrZ a § 294 TrZ)*

Skutkové podstaty trestného činu poškození a ohrožení životního prostředí jsou upraveny v § 293 TrZ. Do účinnosti TrZ byla jednání podřaditelná pod tento trestný čin postihována podle § 181a TrZ1961 jako úmyslná forma trestného činu ohrožení a poškození životního prostředí.

Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo úmyslně znečistí nebo jiným způsobem poškodí půdu, vodu, ovzduší, les nebo jinou složku životního prostředí tím, že poruší zákony o ochraně životního prostředí nebo jeho složek nebo zákony o ochraně a využívání přírodních zdrojů nebo zákony o chemických látkách nebo chemických přípravcích, na zvláště chráněném území, v evropsky významné lokalitě, v ptačí oblasti nebo ve vodním zdroji, u něhož je stanoveno ochranné pásmo, nebo na větším území mimo tyto lokality, a tím ohrozí společenstva nebo populace volně žijících živočichů nebo planě rostoucích rostlin (poškození životního prostředí), nebo kdo úmyslně takové poškození životního prostředí zvýší nebo ztíží jeho odvrácení nebo zmírnění (odst. 1). Pachatel bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti. Přísněji trestný bude ten, kdo buď spáchá čin uvedený v odst. 1 opětovně, nebo spáchá takový čin jako osoba, která má zvlášť uloženou povinnost chránit životní prostředí, nebo způsobí takovým činem trvalé nebo dlouhodobé poškození životního prostředí, nebo způsobí takovým činem poškození životního prostředí, k jehož odstranění je třeba vynaložit náklady ve značném rozsahu (odst. 2). V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem. Nejprísněji trestný bude ten, kdo způsobí činem uvedeným v odst. 1 poškození zvláště chráněného území, evropsky významné lokality, ptačí oblasti nebo vodního zdroje, u něhož je stanoveno ochranné pásmo, tak, že tím zanikne nebo je značně oslaben důvod pro zvláštní ochranu takového

území, nebo poškození životního prostředí, k jehož odstranění je třeba vynaložit náklady ve velkém rozsahu. V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let.

Jedná se o úmyslný trestný čin.

Skutkové podstaty trestného činu poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti jsou upraveny v § 294 TrZ. Do účinnosti TrZ byla jednání podřaditelná pod tento trestný čin postihována podle § 181b TrZ1961 jako nedbalostní forma trestného činu ohrožení a poškození životního prostředí.

Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo z nedbalosti znečistí nebo jiným způsobem poškodí půdu, vodu, ovzduší, les nebo jinou složku životního prostředí tím, že poruší zákony o ochraně životního prostředí nebo jeho složek nebo zákony o ochraně a využívání přírodních zdrojů nebo zákony o chemických látkách nebo chemických přípravcích, na zvláště chráněném území, v evropsky významné lokalitě, v ptačí oblasti, ve vodním zdroji, u něhož je stanoveno ochranné pásmo, nebo na větším území mimo tyto lokality, a tím ohrozí společenstva nebo populace volně žijících živočichů nebo planě rostoucích rostlin, nebo kdo z nedbalosti takové poškození životního prostředí zvýší anebo ztíží jeho odvrácení nebo zmírnění (odst. 1). Pachatel bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců nebo zákazem činnosti. Přísněji trestný bude ten, kdo spáchá čin uvedený v odst. 1 proto, že porušil důležitou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona, nebo způsobí takovým činem trvalé nebo dlouhodobé poškození životního prostředí, nebo způsobí takovým činem poškození životního prostředí, k jehož odstranění je třeba vynaložit náklady ve značném rozsahu (odst. 2). V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti. Nejprísněji trestný bude ten, kdo způsobí činem uvedeným v odst. 1 poškození zvláště chráněného území, evropsky významné lokality, ptačí oblasti nebo vodního zdroje, u něhož je stanoveno ochranné pásmo, tak, že tím zanikne nebo je značně oslaben důvod pro zvláštní ochranu takového území, nebo poškození životního prostředí, k jehož odstranění je třeba vynaložit náklady ve velkém rozsahu. V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let nebo peněžitým trestem.

K úmyslným i nedbalostním skutkovým podstatám těchto trestných činů se váže společné ustanovení, dle něž větším územím se rozumí území o rozloze nejméně tři hektary a v případě

povrchových vod ve vodních útvarech, s výjimkou vodních toků, nejméně jeden hektar vodní plochy a u vodního toku nejméně dva kilometry jeho délky.¹⁷⁰

Jednotlivá zasažená území a délky vodního toku sčítají.^{171, 172} Tato změna byla obsažena i v předchozím poslanci zamítnutém rekodifikačním návrhu.

Objektem u obou těchto trestných činů je zájem na ochraně životního prostředí jako celku.

V obou případech se jedná poruchový trestný čin ve vztahu k druhovému objektu, kterým je životní prostředí. Ve vztahu k společenstvům a populacím volně žijících živočichů nebo planě rostoucích rostlin jako individuálním objektům však půjde o ohrožovací trestný čin. Je však otázkou, zda je možné, aby došlo ke znečištění některé složky životního prostředí v takovém rozsahu, jak to tato skutková podstata vyžaduje, aniž by došlo k poškození alespoň některého společenstva volně žijících živočichů či planě rostoucích rostlin. Životní prostředí je chráněno jako celek, nezáleží tudíž proti které složce životního prostředí jednání pachatele směřovalo.

Životním prostředím se rozumí vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje.

Pojem ohrožení životního prostředí není na rozdíl od pojmu poškození životního prostředí v tomto ustanovení definován. Lze však vyvodit závěr, že ohrožení životního prostředí je následek v podobě ohrožení společenstva nebo populace volně žijících živočichů nebo planě rostoucích rostlin způsobený předešlým porušením předpisů, kterým došlo k poškození některých v ustanovení vyjmenovaných složek životního prostředí, a to buď na zvláště chráněném území, v evropsky významné lokalitě, v ptačí oblasti, ve vodním zdroji, u něhož je stanoveno ochranné pásmo, nebo na větším území mimo tyto lokality.

Znečišťováním životního prostředí je vnášení takových fyzikálních, chemických nebo biologických činitelů do životního prostředí v důsledku lidské činnosti, které jsou svou podstatou nebo množstvím cizorodé pro dané prostředí.¹⁷³

Poškozováním životního prostředí je zhoršování jeho stavu znečišťováním nebo jinou lidskou činností nad míru stanovenou zvláštními předpisy.¹⁷⁴

---

¹⁷⁰ Viz. § 296 odst. 1 část věty před středníkem TrZ.

¹⁷¹ Viz. § 296 odst. 1 část věty za středníkem TrZ.

¹⁷² K uvedené změně cituji úryvek příslušné pasáže důvodové zprávy: „Smyslem této úpravy je zabránit obcházení zákona a umožnit postih zasažení více menších ploch v souvisejících případech, což v případě nepostizitelnosti může mít za následek ještě závažnější poškození životního prostředí než jedno takové zasažení.“

¹⁷³ Viz. § 8 odst. 1 ŽivPrZ.

Pod pojmem půda se chápe přírodní útvar, vyvíjející se z povrchových zvětralin zemské kůry a zbytků organismů, jehož stavba, složení a vlastnosti jsou výsledkem působení půdotvorných činitelů.¹⁷⁵

Pro účely tohoto ustanovení TrZ rozumíme pod pojmem voda povrchové vody a podzemní vody podle zvláštního právního předpisu.¹⁷⁶

Ovzduším se rozumí ovzduší v troposféře s výjimkou ovzduší na pracovištích určených zvláštním právním předpisem a s výjimkou ovzduší v uzavřených prostorách.¹⁷⁷

Pod pojmem les se chápou lesní porosty s jejich prostředím a pozemky určené k plnění funkcí lesa.

Přírodními zdroji jsou ty části živé a neživé přírody, které člověk využívá nebo může využívat k uspokojování svých potřeb.¹⁷⁸

Zvláště chráněným územím se rozumí takové území, které za zvláště chráněné prohlašuje zvláštní právní předpis.¹⁷⁹

Seznam evropsky významných lokalit na území ČR stanoví nařízení vlády č. 132/2005 Sb., kterým se stanoví národní seznam evropsky významných lokalit, ve znění pozdějších změn a doplňků.

Jednotlivé ptačí oblasti na území ČR jsou stanoveny a vymezeny v celkem 41 nařízeních vlády.

Vodním zdrojem se rozumí povrchové nebo podzemní vody, které jsou využívány nebo které mohou být využívány pro uspokojení potřeb člověka, a to zejména pro pitné účely.¹⁸⁰

Pod pojmem ochranné pásmo vodního zdroje se rozumí ochranné pásmo zřizované vodoprávním úřadem k ochraně vydatnosti, jakosti a zdravotní nezávadnosti zdrojů podzemních nebo povrchových vod využívaných či použitelných pro zásobování pitnou vodou s průměrným odběrem větším jak 10 000 m³ za rok.¹⁸¹

Volně žijícím živočichem je jedinec živočišného druhu, jehož populace se udržují v přírodě samovolně, a to včetně jedince odchovaného v lidské péči vypuštěného v souladu s

---

¹⁷⁴ Viz. § 8 odst. 2 ŽivPrZ.

¹⁷⁵ Srov. Ilustrovaný encyklopedický slovník III. Praha. ACADEMIA, nakladatelství Československé akademie věd. 1982, str. 50.

¹⁷⁶ Viz. § 2 odst. 1 a 2 VodZ.

¹⁷⁷ Viz. § 2 odst. 1 písm. a) OvZ.

¹⁷⁸ Viz. § 7 ŽivPrZ.

¹⁷⁹ Viz. § 14 OchrPřKrZ.

¹⁸⁰ Viz. § 2 odst. 8 VodZ.

¹⁸¹ Více k pojmu ochranné pásmo vodního zdroje v § 30 VodZ.

právními předpisy do přírody. Živočichem se rozumí všechna vývojová stadia daného jedince. Jedinec zdivočelé populace domestikovaného druhu se za volně žijícího živočicha nepovažuje.¹⁸²

Za planě rostoucí rostlinu se považuje jedinec nebo kolonie rostlinných druhů včetně hub, jejichž populace se v přírodě udržují samovolně, přičemž za rostlinu se považují všechny její nadzemní i podzemní části.¹⁸³

Zvýšením poškození životního prostředí se rozumí úmyslné jednání, v jehož důsledku dojde k rozsáhlejším následkům na životním prostředí, než by bylo došlo nebýt tohoto jednání, a to za situace, kdy již vzniklo poškození životního prostředí.

Ztížením odvrácení nebo zmírnění poškození životního prostředí se rozumí úmyslné jednání, v jehož důsledku následky hrozící životnímu prostředí nelze bez obtíží, jež by nenastaly nebýt tohoto jednání, odstranit či je jejich odstraňování podstatně pomalejší a je na něj nutno vynaložit vyšší úsilí a náklady, a to za situace, kdy již vzniklo poškození životního prostředí.

Pod pojmem opětovně se chápou případy opakování tohoto trestného činu jedním pachatelem, přičemž není třeba, aby za něj pachatel byl již pravomocně odsouzen. Podle judikatury není trestný čin opětovně spáchán, pokud se jedná o jeden pokračující trestný čin.

Pod pojmem trvalé poškození životního prostředí se rozumí poškození takového charakteru, rozsahu a intenzity, které znemožňuje uvést v budoucnu poškozenou složku životního prostředí do téhož stavu, v jakém byla před jejím poškozením v důsledku protiprávního jednání pachatele.

Pod pojmem dlouhodobé poškození životního prostředí se rozumí poškození, které se svým významem blíží trvalému poškození, avšak toto poškození není nezvratné, nýbrž po dlouhou dobu znemožňuje, aby složka životního prostředí, která byla protiprávním jednáním pachatele poškozena, mohla plnit všechny své důležité funkce. Délka této doby je závislá na tom, o jakou složku životního prostředí jde, jak byla poškozena a do jaké míry je náprava způsobených následků ovlivnitelná lidskou činností, resp. do jaké míry bude vyžadovat průběh přírodních procesů ovlivňujících náhradu jejich ztracených funkcí. Nejspíše až soudní praxe vyřeší, zda se bude v konkrétních případech jednat o měsíce nebo spíše o léta.

---

¹⁸² Viz. § 3 odst. 1 písm. d) OchrPřKrZ.

¹⁸³ Viz. § 3 odst. 1 písm. c) OchrPřKrZ.

V souladu s § 138 odst. 1 a 2 TrZ se náklady ve značném rozsahu rozumí částka ve výši nejméně 500 000 Kč a náklady ve velkém rozsahu částka ve výši nejméně 5 000 000 Kč. Při posuzování rozsahu těchto nákladů se zpravidla bude vycházet ze znaleckého posudku jako jednoho z důkazů podle § 89 odst. 2 TrŘ. Je tedy zřejmé, že bude obvykle zapotřebí nejen právního, nýbrž i přírodovědeckého zkoumání.

Oba tyto trestné činy jsou trestnými činy s blanketovou dispozicí. V odsuzujícím výroku o vině pro některý z těchto trestných činů musí být proto uvedeno příslušné ustanovení právního předpisu, který se týká životního prostředí, popřípadě jiného právního předpisu, který obviněný svým jednáním porušil.¹⁸⁴

Jednočinný souběh těchto trestných činů s jinými trestnými činy hlavy VIII TrZ je s výjimkou jednočinného souběhu s trestným činem poškození lesa vyloučen. K ostatním trestným činům proti životnímu prostředí obsaženým v hlavě VIII zvláštní části TrZ jsou trestné činy poškození a ohrožení životního prostředí a poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti ve vztahu subsidiarity.

V těchto ustanoveních bylo na základě vstupu ČR do EU nutné stanovit vysoký stupeň ochrany nejen u zvláště chráněných území, ale ekvivalentně i u evropsky významných lokalit a ptačích oblastí, které tvoří dohromady část celoevropské soustavy chráněných území Natura 2000.¹⁸⁵ Povinnost vyhlásit a chránit tyto lokality a oblasti vyplývá ze směrnice Rady č. 92/43/EHS, o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a ze směrnice Rady č.147/2009/ES, o ochraně volně žijících ptáků. Uzákonění trestněprávní odpovědnosti za poškození území Natury 2000 je pro ČR důležité i z toho důvodu, že za poškození těchto oblastí hrozí ČR sankce ze strany EU. Do těchto ustanovení tedy došlo k zařazení evropsky významné lokality a ptačí oblasti, což terminologicky odpovídá provedené novele OchrPřKrZ.

Další změnou oproti právní úpravě v TrZ1961 je, že kromě předpisů o ochraně životního prostředí nebo jeho složek a předpisů o ochraně a využívání přírodních zdrojů, nesmí být podle TrZ porušeny ani předpisy o chemických látkách nebo chemických přípravcích. Vydělení předpisů o chemických látkách a chemických přípravcích z množiny předpisů o ochraně životního prostředí nepovažuji za vhodné, neboť ochrana životního prostředí před specifickými zdroji ohrožení (včetně chemických látek a chemických přípravků) je právu

¹⁸⁴ Srov. Usnesení ze dne 14. května 2003, sp. zn. 5 Tdo 503/2003.

¹⁸⁵ Definice těchto pojmů jsou obsaženy v § 3 odst. 1 písm. o), písm. p) a § 45e OchrPřKrZ.

životního prostředí imanentní. Trestní kodex by měl v případech, kdy odkazuje na normy jiného právního odvětví, respektovat jeho systematiku a předmět. Tato změna je ostatně novum i proti předešlému poslanci zamítnutému návrhu.

U těchto trestných činů bude i po určitých úpravách, které jejich skutkové podstaty doznaly v novém TrZ, činit v praxi velké problémy prokazování dvojí příčinné souvislosti záležející jednak mezi pachatelovým protiprávním jednáním a poškozením složek životního prostředí, jednak mezi poškozením složek životního prostředí a ohrožením společenstev či populací volně žijících živočichů nebo planě rostoucích rostlin. Obecně lze říci, že podmínky, které musí být dle § 293 TrZ či § 294 TrZ současně splněny, v praxi komplikují nebo přímo znemožňují účinný postih protiprávních jednání, z důvodu kterých byla tato ustanovení původně přijímána do TrZ1961 a s některými změnami převzata do TrZ.

Slovenský trestní kodex obsahuje podobně formulované skutkové podstaty trestného činu ohrozenie a poškodenie životného prostredia.¹⁸⁶ V souvislosti s tímto trestným činem se na Slovensku delší dobu uvažuje o rozšíření tohoto trestného činu začleněním znaků protiprávního jednání, jež by spočívalo v neoprávněné jízdě různých motorových vozidel a dopravních prostředků v chráněném území, do kterého patří i některé vodní plochy a části vodních toků, jelikož v praxi dochází k poškozování chráněných území jízdou různých dopravních prostředků mimo vyznačené trasy a komunikace.¹⁸⁷ Ačkoliv nejsem příznivcem kazuistických ustanovení, domnívám se, že podobná modifikace trestných činů poškození a ohrožení životního prostředí a poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti by mohla být provedena i u nás, jakkoli přísné se to může nyní jevit.

8. 3. 8. Zvláštní trestné činy proti životnímu prostředí dle TrZ 2010

8. 3. 8. 1. Poškození lesa (§ 295 TrZ)

Skutkové podstaty trestného činu poškození lesa jsou upraveny v § 295 TrZ. Do účinnosti TrZ byla jednání podřaditelná pod tento trestný čin postihována podle § 181c TrZ1961 jako trestný čin poškozování lesa těžbou.

---

¹⁸⁶ Srov. § 300 a § 301 Trestného zákona.

¹⁸⁷ Srov. *Koporec, O.*: Trestnoprávna zodpovednosť a ochrana životného prostredia. Univerzita Komenského v Bratislave. Právnicka fakulta. 2008, str. 24 až 25.

Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo byť i z nedbalosti, těžbou lesních porostů nebo jinou činností provedenou v rozporu s jiným právním předpisem způsobí, byť i připojením k již existující holině, vznik holé seče nebo způsobí závažné poškození lesa na celkové větší ploše lesa nebo proředí lesní porost pod hranici zakmenění stanovené jiným právním předpisem na celkové větší ploše lesa. Pachatel bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti. Přísněji trestný bude ten, kdo spáchá čin uvedený v odst. 1 opětovně, nebo vznikne-li těžbou nebo jinou činností uvedenou v odst. 1 holá seč nebo proředění na celkové značné ploše lesa. V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta nebo zákazem činnosti.

Objektem tohoto trestného činu je zájem na ochraně lesa jako významné složky životního prostředí, a to před protiprávní těžbou lesních porostů od určité hranice, jakož i před prováděným některých dalších činností, které jsou v rozporu s právní úpravou v LesZ a souvisejících právních předpisech.

Tento trestný čin je možné spáchat úmyslně nebo z nedbalosti.

Jedná se o privilegované skutkové podstaty ke skutkovým podstatám trestného činu poškození a ohrožení životního prostředí,¹⁸⁸ resp. poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti.¹⁸⁹

Pod pojmem les se chápou lesní porosty s jejich prostředím a pozemky určené k plnění funkcí lesa.¹⁹⁰

Lesní těžbou je rozsáhlá lesnická činnost zahrnující kácení stromů, jejich opracování, dopravu, manipulaci v porostu nebo na skladech i expedici, přičemž zahrnuje vedle těžby dříví také tzv. přidruženou vedlejší těžbu, tj. získávání a dopravu jiných materiálů z lesa nebo z lesní půdy, než dřevo (např. kůra, pryskyřice, lesní plody, semena, tráva, klest, kámen, písek, rašelina apod.).¹⁹¹ Pro porozumění skutkové podstatě trestného činu poškození lesa je však důležitějším pojem „těžba dříví“¹⁹², která je obsahově pojmem užším. Těžbou dřeva je jedna nebo více těžebních technologických operací počínaje kácením.¹⁹³

---

¹⁸⁸ Viz. § 293 TrZ.

¹⁸⁹ Viz. § 294 TrZ.

¹⁹⁰ Srov. § 2 písm. a) LesZ.

¹⁹¹ Jedná se o definici obsaženou v lesnických naučných slovnících.

¹⁹² Viz. § 33 LesZ.

¹⁹³ Srov. podnikovou normu PN 480004 „Těžba dřeva – Názvy a definice“.

Pod pojmem holá seč se chápe jednorázové smýcení všech stromů v obnovovaném porostu nebo v jeho části, tj. odstranění všeho lesního porostu.¹⁹⁴ Pod pojmem holina se rozumí odlesněná porostní půda, na které dosud nebyl založen nový lesní porost.¹⁹⁵ Z uvedeného se jeví být zřejmé, že zákonodárce pochybil, když místo slov „holiny“ a „holina“ použil výrazů „holé seče“, resp. „holá seč“.

Pod pojmem proředění se chápe zmenšení hustoty lesního porostu.

Hranicí zakmenění je sedm desetin plného zakmenění. Toto však neplatí, jestliže se provádí prosvětlení ve prospěch následného porostu nebo z důvodu zpevnění porostu.¹⁹⁶

Pod pojmem celková větší plocha lesa se chápe plocha lesa větší než 1,5 ha. Pod pojmem celková značná plocha lesa se rozumí plocha lesa větší než 3 ha.¹⁹⁷ Jednání podle § 295 TrZ na ploše lesa menší než 1,5 ha nebude sice trestné podle tohoto ustanovení, avšak mohlo by být trestné podle § 293 TrZ, popř. § 294 TrZ, pokud by se pachatel takového jednání dopustil na území zvláště chráněném, v evropsky významné lokalitě, v ptačí oblasti nebo ve vodním zdroji, u něhož je stanoveno ochranné pásmo, resp. pokud by takovým jednáním došlo k ohrožení společenstva nebo populace volně žijících živočichů či planě rostoucích rostlin na ploše nejméně 5 ha či na nejméně 2 km délky vodního toku.

Pod pojmem opětovně se chápou případy opakování tohoto trestného činu jedním pachatelem, přičemž není třeba, aby za něj pachatel byl již pravomocně odsouzen. Podle judikatury nebyl trestný čin poškozování lesa těžbou dle § 181c TrZ 1961, kterému odpovídá v nové právní úpravě trestný čin poškození lesa dle § 295 TrZ, opětovně spáchán, pokud se jedná o jeden pokračující trestný čin.

Pachatel trestného činu poškození lesa podle § 295 TrZ naplní znak spočívající ve způsobení vzniku holé seče na celkové větší ploše lesa ve smyslu § 296 odst. 2 TrZ i v případě, kdy o holou seč vytvořenou vlastní těžbou, byť o ploše menší než stanovené zákonem, rozšíří již existující holou seč a teprve tak vytvoří souvislou holou seč o rozloze přesahující stanovenou hranici. Škodlivé účinky pro lesní porost, jimž má být lesním zákonem a § 295 TrZ zabráněno, nastávají až tehdy, když holá seč či proředění porostu pod stanovenou hranici tvoří souvislou plochu, která přesahuje přípustnou rozlohu (§ 296 odst. 2 TrZ). Proto

---

¹⁹⁴ Srov. definici holé seče in: Rádce vlastníka lesa do výměry 50 Ha. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem. Brandýs nad Labem, 2009.

¹⁹⁵ Tamtéž.

¹⁹⁶ Viz. § 31 odst. 4 LesZ.

¹⁹⁷ Viz. § 296 odst. 2 TrZ.

nelze při posuzování, zda jsou splněny příslušné znaky citovaných ustanovení TrZ, sčítat plochy jednotlivých holých sečí či proředění porostu, jestliže tyto jednotlivé plochy spolu nesousedí, jsou odděleny nedotčeným porostem či dokonce jsou vzdáleny natolik, že leží v různých katastrálních územích. Naproti tomu lze sčítat plochu proředění porostu pod stanovenou hranici a plochu holé seče, pokud spolu tvoří souvislou plochu, neboť škodlivé účinky nastávají jak v případě holé seče, tak i v případě proředění porostu pod stanovenou hranici.¹⁹⁸

Pro pokračování v trestném činu poškození lesa podle § 295 TrZ je nezbytné, aby každý z dílčích útoků vykazoval znaky tohoto trestného činu, což mj. předpokládá, že každým z nich musí pachatel způsobit vznik holé seče na území o celkové ploše větší než 1,5 ha nebo proředit lesní porost na celkové ploše větší než 1,5 ha. Trestný čin poškození lesa nepatří do kategorie trestných činů, u nichž je znakem skutkové podstaty škoda na majetku či prospěch. Pouze ve vztahu k těmto následkům platí, že všechny dílčí útoky pokračování tvoří jediné jednání, které pak má i jediný následek (resp. účinek), a proto se škody, případně prospěch z pokračování v trestném činu sčítají. Následky neoprávněné těžby lesních porostů ve formě vzniku holé seče nebo proředění lesního porostu na celkové větší ploše lesa nejsou následky srovnatelnými s majetkovou škodou či prospěchem. V případě pokračování nelze proto ani tyto následky sčítat a za dílčí útok pokračování v trestném činu nelze považovat takové jednání, které samo o sobě následek v zákonem vyžadované kvantitě nenaplnilo.¹⁹⁹ Nelze tedy sčítat plochy jednotlivých holých sečí nebo proředění lesního porostu, pokud spolu tyto plochy bezprostředně nesousedí.

Jednočinný souběh trestného činu poškození lesa s trestným činem ohrožení a poškození životního prostředí²⁰⁰ je možný. Rovněž je možný jednočinný souběh trestného činu poškození lesa s trestným činem krádeže.²⁰¹ Při nelegální těžbě často dochází k poškození stojících stromů na pozemcích sousedních vlastníků ve snaze pachatele vytěženou dřevní hmotu co nejrychleji z lesa vyvézt. V takových případech může jít o spáchání trestného činu poškození cizí věci, který může být spáchán v jednočinném souběhu s trestným činem poškození lesa. Pokud dojde ke kácení stromů rostoucích mimo les bez povolení orgánů

---

¹⁹⁸ Srov. Usnesení ze dne 25. června 2003, sp. zn. 7 Tdo 639/2003.

¹⁹⁹ Srov. Usnesení ze dne 14. května 2003, sp. zn. 5 Tdo 503/2003.

²⁰⁰ Viz. § 293 TrZ a § 294 TrZ.

²⁰¹ Viz. § 247 TrZ.

ochrany přírody, nejde o jednání popsané ve skutkové podstatě trestného činu krádeže, nýbrž se může jednat o trestný čin poškození lesa.²⁰²

Oproti znění odpovídajícího trestného činu v TrZ1961 je nově poměrně vhodně doplněno do základní skutkové podstaty způsobení závažného poškození lesa, které v praxi spočívá zejména v navrtávání stromů či v jiném jejich poškozování, které následně vyžaduje jejich poražení. Tato změna byla, byť jinými slovy, formulována i v předešlém návrhu, který byl posléze poslanci zamítnut. Během legislativního procesu byla však příslušná pasáž z textu ustanovení předešlého návrhu rekodifikace vypuštěna, což bylo zdůvodňováno tím, že by šlo o přemrštění trestní represe.

Významnou změnou, která v zamítnutém rekodifikačním návrhu obsažena naopak nebyla, je výslovná možnost sčítání plochy pachatelem způsobené holiny s již existující holinou, která s nově vzniklou holinou bezprostředně sousedí. Pachatel tedy bude trestně odpovědný, i když by způsobil holou seč, která by měla rozlohu menší nebo rovnající se 1,5 hektaru, a to v bezprostředním sousedství jiné holé seče, takže by tak vznikne holá seč s plochou přesahující zákonem stanovenou hranici nutnou pro naplnění skutkové podstaty trestného činu poškození lesa.²⁰³ Provedená změna upřesňuje tuto skutkovou podstatu a zabraňuje v praxi častým pokusům o obcházení zákona.

V TrZ však chybí změna, která byla obsažena v předešlém poslanci zamítnutém návrhu, než byla i z něj příslušná pasáž vypuštěna v průběhu legislativního procesu. Jde o možnost sčítat jednotlivé zasažené plochy lesa, i když spolu bezprostředně nesousedí.²⁰⁴ I když potřeba

---

²⁰² Srov. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 23. 9. 2005, čj. 4 Ca 5/2005-33.

²⁰³ Je však třeba dodat, že již existující judikatura se i za účinnosti TrZ1961, pokud jde o trestný čin poškozování lesa těžbou, klonila k výkladu, který odpovídal této změně v ustanovení o trestném činu poškození lesa v TrZ.

²⁰⁴ K uvedené změně cituji příslušnou pasáž důvodové zprávy: „K závažnému poškozování lesa dochází neoprávněnou těžbou těsně pod stanovenou hranici 1,5 ha, přičemž takových ploch může být více umístěno blízko sebe (např. v lese téhož vlastníka, v témže lesním zařizovacím obvodu a pod.). Za uplynulé decennium vzniklo v lesích soukromých vlastníků mnoho holin nezákonným způsobem nebo následkem kalamit vzniklých působením abiotických (vítr, mokrá sněh) nebo biotických (kůrovec) činitelů. Tyto holiny zůstávají obvykle dlouhodobě nezalesněné, přirozeně vzniklý keřový porost je mezernatý a špatně odrůstá. Těžením lesních porostů přímo navazujících na tyto nezajištěné holiny dochází k další prodlevě při vývoji následných porostů a ke kumulaci negativních účinků velkoplošného odlesnění. Celková újma na lese je v takových případech mnohem vyšší než při jednorázovém vykácení lesa na ploše větší než 1,5 ha uvnitř neporušeného zralého lesa. Proto je třeba, aby takové případy byly rovněž postížitelné podle trestního zákona. Touto trestnou činností jsou poškozování, jak vlastníci sousedních lesů, kterým hrozí nárůst škod následkem větrných kalamit na nově vzniklých porostních stěnách, tak i veřejnost, protože les z hlediska životního prostředí plní v krajíně řadu cenných mimoprodukčních funkcí (ochrana biodiverzity, zadržování vody v krajíně a jiné klimatické funkce, rekreační funkce atd.).“

tohoto sčítání vyplynula z požadavků praxe, dosavadní judikatura²⁰⁵ se k možnosti sčítání jednotlivých zasažených ploch lesa, pokud spolu bezprostředně nesousedí, staví odmítavě.

Adekvátně k navrhovaným změnám byl rovněž změněn název skutkové podstaty tohoto trestného činu, a to na poškození lesa.

Další změnou oproti právní úpravě v TrZ1961 je, že ze znění základní skutkové podstaty vypadl peněžitý trest. Naopak do znění kvalifikované skutkové podstaty se dostal trest zákazu činnosti.

V soudní praxi bylo a je možné se doposud setkávat s případy neoprávněné těžby, která byla provedena nejen za znění TrZ1961, ale dokonce ještě před účinností novely č. 134/2002 Sb. Vzhledem k § 2 odst. 1 TrZ²⁰⁶ je nutno jednání těchto pachatelů spočívající v neoprávněné těžbě dřevní hmoty v lese, pokud bylo spácháno přede dnem účinnosti uvedené novely, posoudit jako trestný čin poškození lesa podle § 181c TrZ, která je privilegovanou skutkovou podstatou ve vztahu k trestným činům poškození a ohrožení životního prostředí podle § 293 TrZ a poškození a ohrožení životního prostředí podle § 294 TrZ.

Skutková podstata trestného činu poškození lesa je dle mého názoru neodůvodněně trestána mírněji než skutková podstata trestného činu poškození a ohrožení životního prostředí dle § 293 TrZ, ačkoliv postihuje jednu z nejvíce rozšířených a pro pachatele komerčně nejzajímavějších forem trestné činnosti proti životnímu prostředí. Za nesprávný považuji aktuální soudní výklad této skutkové podstaty, který umožňuje pachatelům vyhnout se trestnímu stíhání pro tento trestný čin těžbou v menším rozsahu, resp. na více plochách lesa, aniž by bylo možno tyto plochy sčítat (viz. výše).

Typickými způsoby páčání tohoto trestného činu jsou:²⁰⁷

1. Odkoupení lesa od původního vlastníka a jeho následné vytěžení. V tomto případě zájemce o koupi lesa kontaktuje vlastníka lesa, sjedná s ním kupní smlouvu a předá mu hotovost ve výši kupní ceny. V době před nebo v průběhu zaregistrování vkladu práva do katastru nemovitostí dochází k těžbě provedené v rozporu správními předpisy, přičemž často dojde k naplnění skutkové podstaty trestného činu poškozování lesa těžbou. Taková těžba je provedena velmi rychle a poměrně nenápadně, často ve večerních hodinách apod. Po několika

²⁰⁵ Viz. Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 27. 11. 2002, sp. zn. 3 To 498/2002.

²⁰⁶ Cit. „Trestnost činu se posuzuje podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán; podle pozdějšího zákona se posuzuje jen tehdy, jestliže to je pro pachatele příznivější.“

²⁰⁷ Srov. Chmelík, J., a kol.: Zločin bez hranic. Praha: Linde Praha, 2004.

dnech jsou pokácené stromy zpracovány a odvezeny lesními dělníky, kteří se již mohou vykázat smlouvou o dílo na zpracování pokácené dřevní hmoty. Může se jednat o stejné nebo jiné dělníky, než byli ti, kteří stromy pokáceli. Tito dělníci však vlastní účast na kácení popírají. Vytěžená dřevní hmota se často stává předmětem vývozu do ciziny. V jednání pachatelů je možné v řadě případů spatřovat prvky organizovaného zločinu.

2. Odkoupení lesa od původního vlastníka a následné oznámení poškození lesa neznámým pachatelem. V tomto případě dochází po převedení práva na nabyvatele k podání trestního oznámení nabyvatelem na neznámého pachatele pro trestný čin poškození cizí věci, způsobený poškozením jednotlivých stromů jejich navrtáváním, nařezáváním apod. Snahou je vydání povolení k těžbě novému majiteli.

3. Odcizení lesního porostu. V tomto případě pachatel pokácí cizí lesní porost. Takové jednání se většinou kvalifikuje jako trestný čin krádeže spáchaný v jednočinném souběhu s trestným činem poškození lesa těžbou.

4. Poškození lesního porostu v důsledku provádění těžby na jiném, většinou sousedícím lesním porostu. V tomto případě dojde při těžbě, která je často neoprávněná, k poškození a vývrátům stojících stromů na sousedních pozemcích. Důvodem je většinou snaha vytěžené stromy z lesa co nejrychleji vyvézt. Zde však poškození samo o sobě většinou nenaplnuje skutkovou podstatu trestného činu poškození lesa těžbou, nýbrž se spíše jedná spolu s nelegální těžbou o jednočinný souběh trestného činu poškození lesa těžbou a trestného činu poškození cizí věci.

Prokazování neoprávněných těžeb dřeva, v jejichž souvislosti dochází ke spáchání trestného činu poškození lesa, je zejména časově velmi náročné, a to především v důsledku poměrně vysokého stupně organizovanosti jednání pachatelů. Mnohé úkony nezbytné pro doložení spáchání trestného činu je nutné učinit ihned po zjištění události, protože postupem času se výrazně snižuje pravděpodobnost prokázání trestného činu. Základní snahou orgánů činných v trestním řízení by mělo být zahájení šetření na místě činu ještě v době, kdy probíhá těžba stojících stromů. V takovém případě je totiž mnohem snazší prokázat konkrétním osobám provádění nelegální těžby.

Kromě skutkových podstat trestného činu poškození lesa lze na úseku ochrany lesa aplikovat i další trestněprávní skutkové podstaty. Může se jednat o trestné činy poškození a

ohrožení životního prostředí a poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti,²⁰⁸ které postihují poškození lesa jakoukoli činností prováděnou v rozporu s právními předpisy o ochraně životního prostředí a přírodních zdrojů a v rozporu s právními předpisy o chemických látkách nebo chemických přípravcích. Může se také jednat o trestné činy obecného ohrožení²⁰⁹ či obecného ohrožení z nedbalosti,²¹⁰ které postihují toho, kdo vydá v nebezpečí smrti nebo těžké újmy na zdraví lidí nebo cizí majetek v nebezpečí škody velkého rozsahu, tím, že způsobí požár lesa. V úvahu připadá i trestný čin poškození cizí věci,²¹¹ který chrání les nepřímě.

8. 3. 8. 2. *Neoprávněné vypuštění znečišťujících látek (§ 297 TrZ)*

Skutkové podstaty trestného činu neoprávněné vypuštění znečišťujících látek jsou upraveny v § 297 TrZ. Jedná se o úplně nový trestný čin, který byl do TrZ zařazen na základě Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/35/ES, o znečištění z lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání a Rámcového rozhodnutí Rady EU č. 2005/667/SVV, k posílení rámce trestního práva pro boj proti znečištění z lodí, resp. po jeho zrušení rozsudkem ESD na základě znění návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady, kterou se mění směrnice 2005/35/ES, o znečištění z lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání.²¹² Smyslem zavedení tohoto trestného činu do našeho právního řádu má být zajištění toho, aby osoby odpovědné za vypouštění znečišťujících látek z lodí, podléhaly odpovídajícím trestním sankcím, které jsou uvedeny v uvedené směrnici a rámcovém rozhodnutí, což má zlepšit námořní bezpečnost a zvýšit ochranu mořského prostředí před znečištěním z lodí.

Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo v rozporu s mezinárodní smlouvou, byť i z hrubé nedbalosti, vypustí nebo, ač je k tomu povinen, nezabrání vypuštění ropné, jedovaté kapalné nebo jiné obdobné znečišťující látky z lodi nebo jiného námořního plavidla (odst. 1). Pachatel bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři roky, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty. Přísněji bude potrestán ten, kdo spáchá čin uvedený v odst. 1 jako člen organizované skupiny, nebo opětovně (odst. 2). V takovém

---

²⁰⁸ Viz. § 293 TrZ a § 294 TrZ.

²⁰⁹ Viz. § 272 TrZ.

²¹⁰ Viz. § 273 TrZ.

²¹¹ Viz. § 228 TrZ.

²¹² Tyto dokumenty navazují na Mezinárodní úmluvu o zabránění znečišťování z lodí z roku 1973 a protokol k této úmluvě z roku 1978.

případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let. Ještě přísněji bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odst. 1 těžkou újmu na zdraví, závažné a rozsáhlé poškození jakosti vody, živočišných nebo rostlinných druhů nebo jejich částí, nebo poškození životního prostředí, k jehož odstranění je třeba vynaložit náklady ve velkém rozsahu (odst. 3). V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán. Odnětím svobody na tři léta až deset let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odst. 1 smrt.

Objektem tohoto trestného činu je zájem na ochraně čistoty moře, jakož i zájem na ochraně v moři žijících živočišných a rostlinných druhů.

Pod pojmem znečišťující látky se chápou látky zahrnuté v příloze I (ropné látky) a příloze II (jedovaté kapalné látky volně ložené) Mezinárodní úmluvy o zabránění znečišťování z lodí z roku 1973.

Pod pojmem vypouštění se rozumí jakékoliv vypuštění z lodi či jiného námořního plavidla, přičemž nezáleží na vlajce, pod kterou plavidlo pluje.

Námořními plavidly se rozumí, v mořském prostředí provozované lodě jakéhokoli typu, křídlové čluny, vznášedla, ponorky a plovoucí zařízení.

Mezinárodní úmluva o zabránění znečišťování z lodí obsahuje značné množství výjimek, kdy je naopak vypouštění znečišťujících látek povoleno. Proto je v § 297 TrZ uvedeno, že vypouštění se musí stát v rozporu s mezinárodní smlouvou.

K tomuto trestnému činu považuji za potřebné uvést to, že jej vzhledem k vazbě předmětného deliktního jednání na jeho spáchání na námořním plavidle v podstatě nelze spáchat na území ČR.

8. 3. 8. 3. *Neoprávněné nakládání s odpady (§ 298 TrZ)*

Skutkové podstaty trestného činu neoprávněného nakládání s odpady jsou upraveny v § 298 TrZ. Do účinnosti TrZ byla jednání podřaditelná pod tento trestný čin postihována podle § 181e TrZ1961 jako trestný čin nakládání s odpady.

Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo byť i z nedbalosti, poruší jiný právní předpis upravující nakládání s odpady tím, že přepraví odpad přes hranice státu bez oznámení nebo souhlasu příslušného orgánu veřejné moci, anebo v takovém oznámení nebo žádosti o souhlas nebo v připojených podkladech uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné

údaje zamlčí (odst. 1). Pachatel bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti. Tohoto trestného činu se dopustí rovněž ten, kdo, byť i z nedbalosti, v rozporu s jiným právním předpisem ukládá odpady nebo je odkládá, přepravuje nebo jinak s nimi nakládá, a tím způsobí poškození nebo ohrožení životního prostředí, k jehož odstranění je třeba vynaložit náklady ve značném rozsahu. (odst. 2). V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti. Přísněji trestný bude ten, kdo spáchá čin uvedený v odst. 1 nebo odst. 2 jako člen organizované skupiny, nebo získá takovým činem pro sebe nebo pro jiného značný prospěch, nebo spáchá takový čin opětovně (odst. 3). V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo zákazem činnosti. Nejprísněji trestný bude ten, kdo získá činem uvedeným v odst. 1 nebo 2 pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, nebo týká-li se takový čin nebezpečného odpadu (odst. 4). V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem.

Objektem základní skutkové podstaty uvedené v odst. 1 je ochrana životního prostředí a jeho jednotlivých složek před nedovoleným dovozem nebo vývozem odpadu přes hranice státu. Objektem základní skutkové podstaty uvedené v odst. 2 je ochrana životního prostředí a jeho jednotlivých složek před nedovoleným nakládáním s odpady, které může způsobit poškození nebo ohrožení životního prostředí.

U základní skutkové podstaty uvedené v odst. 2 musí být kumulativně splněny dvě podmínky, a to rozpor s právními předpisy upravujícími nakládání s odpady a ohrožení či poškození životního prostředí.

Z předpisů upravujících nakládání s odpady, na které § 298 TrZ odkazuje, vyplývá, že obě základní skutkové podstaty lze naplnit jen při podnikatelské činnosti.

Obě základní skutkové podstaty je možné spáchat úmyslně nebo z nedbalosti.

Jelikož nakládání zejména s nebezpečnými odpady patří ve vztahu k životnímu prostředí k vysoce rizikovým činnostem, postačuje k naplnění skutkové podstaty tohoto trestného činu pouhé nakládání s takovými odpady v rozporu s právními předpisy a způsobem, který ohrozí životní prostředí, přičemž k poškození životního prostředí nemusí vůbec dojít.

Pod pojmem odpad se chápe jakákoliv movitá věc, které se osoba zbavuje nebo má úmysl nebo povinnost se jí zbavit a zároveň přísluší do některé ze skupin odpadů uvedených v příloze č. 1 zákona o odpadech.²¹³

Pod pojmem nebezpečný odpad se chápou zejména odpady uvedené v Seznamu nebezpečných odpadů²¹⁴ a jakýkoliv jiný odpad, který vykazuje některou z nebezpečných vlastností uvedených v příloze č. 2 zákona o odpadech.²¹⁵

Nebezpečnými vlastnostmi odpadů jsou:

1. výbušnost,
2. oxidační schopnost,
3. vysoká hořlavost,
4. hořlavost,
5. dráždivost,
6. škodlivost zdraví,
7. toxicita,
8. karcinogenita,
9. žíravost,
10. infekčnost,
11. teratogenita,
12. mutagenita,
13. schopnost uvolňovat vysoce toxické nebo toxické plyny ve styku s vodou, vzduchem nebo kyselinami,
14. schopnost uvolňovat nebezpečné látky do životního prostředí při odstraňování,
15. ekotoxicita.

Mezi nebezpečné odpady řadíme:

1. Oleje a tuky (minerální nebo syntetické),
2. rozpouštědla,
3. kyseliny,
4. zásady,
5. odmašťovací přípravky,

---

²¹³ Viz. § 3 odst. 1 OdpZ.

²¹⁴ Viz. Vyhláška č. 381/2001 Sb.

²¹⁵ Viz. § 4 písm. a) OdpZ.

6. těkavé látky,
7. fotochemikálie,
8. pesticidy a jiné přípravky používané v zemědělství,
9. zářivky a jiný odpad obsahující rtuť,
10. baterie a akumulátory všeho druhu,
11. barvy, laky, mořidla, tiskařské barvy, tonery, inkousty do tiskáren,
12. lepidla,
13. pryskyřice,
14. léčiva (prášky, masti, tinktury),
15. zdravotnický materiál (znečištěné obvazy, injekční stříkačky a jehly, jednorázové vyšetřovací pomůcky, obaly z odebíraných nebo kultivovaných vzorků),
16. chladničky, mrazáky (obsahující chlorfluoruhlodíky, tzv. freony),
17. obrazovková zařízení, (televizory, počítačové monitory, herní displeje). Za nebezpečné odpady se nepovažují všechny látky, které jsou za nebezpečné označeny zvláštním zákonem,²¹⁶ i když by jejich neodborným nakládáním odpovídajícím jednání uvedenému v popisované skutkové podstatě mohlo rovněž dojít k poškození nebo ohrožení životního prostředí obdobné závažnosti jako u nakládání s nebezpečnými odpady.

Pod pojmem ukládání (nebezpečných) odpadů se chápe jejich umístování na skládky odpadů či jiné způsoby odstraňování odpadů. Skládku odpadů je možné provozovat jen na základě souhlasu krajského úřadu. Souhlas k provozování skládky nebezpečných odpadů se vadává nejdéle na 4 roky, přičemž tuto dobu lze na žádost provozovatele skládky prodloužit vždy nanejvýš o další 4 roky.

Pod pojmem odkládání (nebezpečných) odpadů se chápe jejich ponechávání na místech, která k tomu nejsou určena.

Pod pojmem přeprava (nebezpečných) odpadů se chápe transportování těchto odpadů z jednoho místa na jiné. Dovoz odpadů, vývoz odpadů a tranzit odpadů upravuje část devátá zákona o odpadech.²¹⁷

Pod pojmem jiné nakládání s (nebezpečnými) odpady se chápou jiné způsoby nakládání s odpady kromě ukládání, odkládání a přepravy. Jedná se např. o shromažďování odpadů, sběr odpadů, třídění odpadů, úprava odpadů, odstraňování odpadů aj.²¹⁸

²¹⁶ Zákon č. 356/2003 Sb., o chemických látkách a chemických přípravcích a o změně některých zákonů.

²¹⁷ Viz. § 53 až § 60 OdpZ.

Pod pojmem připojené podklady se chápou dokumenty nutné pro rozhodnutí příslušného správního orgánu o oznámení o přeshraniční přepravě (nebezpečných) odpadů.

Pod pojmem hrubě zkreslené údaje se chápou údaje mylně či neúplně informující o podstatných okolnostech pro udělení souhlasu s vývozem, dovozem nebo transportem (nebezpečných) odpadů.

Nepravdivými údaji se rozumí údaje absolutně neodpovídající skutečnosti.

Zamlčením podstatných údajů se rozumí úmyslné neuvedení pachatelem takových údajů, jež pro své rozhodnutí musí příslušný správní orgán nutně znát.

Na rozdíl od právní úpravy odpovídajícího trestného činu v TrZ1961 i od předešlého poslanci zamítnutého návrhu je skutková podstata trestného činu nakládání s odpady dle TrZ důsledně vztažena k nakládání s odpady. Proto bylo také vypuštěno slovo „nebezpečné“ z textu základní skutkové podstaty. Důraz není kladen na to, jestli jde o odpady nebezpečné či jiné, nýbrž je kladen v základních skutkových podstatách na ohrožení životního prostředí. Nebezpečnost odpadů, byla vyjádřena jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby. Oproti dřívější právní úpravě tak dochází k logičtějšimu uspořádání z hlediska vzájemné návaznosti a závažnosti.

V praxi dochází stále častěji k páchání trestné činnosti v rámci organizovaných skupin, a proto byla do znění tohoto trestného činu doplněna okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby spácháním činu pachatelem jako členem organizované skupiny.

Další změnou oproti platné právní úpravě je, že ze znění skutkové podstaty (kromě odst. 4) vypadl peněžitý trest.

Ve srovnání s relativně novou slovenskou právní úpravou trestného činu neoprávněného nakládání s odpady²¹⁹ jsou trestní sazby trestu odnětí svobody u jednotlivých skutkových podstat trestného činu neoprávněného nakládání s odpady nižší. Po vzoru slovenských zákonodárců se rovněž kloním ke zvýšení jednotlivých trestních sazeb trestu odnětí svobody u tohoto trestného činu, neboť protiprávním nakládáním s odpady pachatel sleduje získání majetkového prospěchu za současného ohrožení životního prostředí, což významně zvyšuje společenskou nebezpečnost tohoto trestného činu. Objektem základní skutkové podstaty uvedené v odst. 1 je ochrana životního prostředí a jeho jednotlivých složek před protiprávním

---

²¹⁸ Viz. § 4 písm. d) OdpZ.

²¹⁹ Srov. § 302 zákona č. 300/2005 Z. z., trestný zákon.

nakládáním s nebezpečnými odpady, jež by mohlo vést k poškození nebo ohrožení životního prostředí.

Typickými způsoby páčání trestných činů dle § 298 TrZ jsou:

1. Nelegální dovážení odpadu do ČR ze zahraničí, zejm. ze západní Evropy.²²⁰ Často dochází k tomu, že české fyzické a právnické osoby pronajímají své pozemky zahraničním právnickým osobám a dále se již o využití těchto pozemků příliš nezajímají (zvláště pokud dostanou za jejich pronájem dobře zapláceno). Zahraniční právnické osoby pak tyto pozemky využívají k uložení odpadů různého původu a nebezpečnosti. Takto založené černé skládky jsou mnohdy obrovským rizikem pro životní prostředí, neboť pochopitelně nebyly založeny a nejsou kontrolovány podle poměrně přísných národních pravidel nakládání s odpady. Největší nebezpečí v tomto ohledu představuje dovážení odpadů s vysokým obsahem těžkých kovů, ropných produktů a jiných nebezpečných odpadů do ČR a jejich ukládání na odlehlých pronajatých lokalitách. V těchto případech hrozí zejména kontaminace spodních vod, jejíž následky mají dlouhodobý charakter.

2. Nevhodné skládkování odpadů vyprodukovaných v ČR.²²¹ Poměrně často dochází k tomu, že na vyhrazených i černých skládkách se vyskytují i vysoce nebezpečné odpady. V takových případech posléze dochází k nepředvídatelným chemickým procesům majícím za následek kontaminaci životního prostředí.

3. Spalování ropných derivátů s příměsemi polychlorovaných bifenyly ve spalovnách k tomu nezpůsobilých.²²² Likvidace těchto odpadů způsobem nezatěžujícím životní prostředí a neohrožujícím zdraví lidí je velmi nákladná a většinou se provádí ve speciálních spalovnách v zahraničí. Likvidace takových odpadů v běžných typech spaloven způsobuje rozptýlení karcinogenních polychlorovaných bifenyly v ovzduší.

4. Likvidace odpadů jejich umístěním do povrchových a hlubinných dolů.²²³

---

²²⁰ Srov. Chmelík J. a kol.: Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení. Praha, Linde Praha, a. s., 2005, str. 84 až 85.

²²¹ Srov. Chmelík J. a kol.: Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení. Praha, Linde Praha, a. s., 2005, str. 86.

²²² Srov. Chmelík J. a kol.: Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení. Praha, Linde Praha, a. s., 2005, str. 86 až 87.

²²³ Srov. Chmelík J. a kol.: Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení. Praha, Linde Praha, a. s., 2005, str. 87.

8. 3. 8. 4. *Neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami a neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami z nedbalosti (§ 299 a § 300 TrZ)*

Skutkové podstaty trestného činu neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami jsou upraveny v § 299 TrZ. Do účinnosti TrZ byla jednání podřaditelná pod tento trestný čin postihována podle § 181f TrZ1961 jako úmyslná forma trestného činu neoprávněného nakládání s chráněnými a volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami.

Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo úmyslně v rozporu s jiným právním předpisem usmrtí, zničí, zpracovává, doveze, vyveze, proveze, přechovává, nabízí, zprostředkuje, sobě nebo jinému opatří jedince zvláště chráněného druhu živočicha nebo rostliny nebo exemplář chráněného druhu a spáchá takový čin na více než dvaceti pěti kusech živočichů, rostlin nebo exemplářů (odst. 1). Pachatel bude potrestán odnětím svobody až na tři léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty. Stejně bude potrestán, kdo úmyslně v rozporu s jiným právním předpisem usmrtí, zničí, zpracovává, doveze, vyveze, proveze, přechovává, nabízí, zprostředkuje, sobě nebo jinému opatří jedince kriticky ohroženého druhu živočicha nebo rostliny nebo exemplář druhu přímo ohroženého vyhubením nebo vyhynutím (odst. 2). Přísněji trestný bude ten, kdo spáchá čin uvedený v odst. 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny nebo v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch (odst. 3). V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let nebo peněžitým trestem. Nejprísněji trestný bude ten, kdo spáchá čin uvedený v odst. 1 nebo 2 buď ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech nebo v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu (odst. 4). V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let.

Jedná se o úmyslný trestný čin.

Skutkové podstaty trestného činu neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami z nedbalosti jsou upraveny v § 300 TrZ. Do účinnosti TrZ byla jednání podřaditelná pod tento trestný čin postihována podle § 181g TrZ1961 jako nedbalostní forma trestného činu neoprávněného nakládání s chráněnými a volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami.

Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo z nedbalosti poruší jiný právní předpis tím, že usmrtí, zničí, opakovaně doveze, vyveze nebo proveze, nebo sobě nebo jinému opatří jedince zvláště chráněného druhu živočicha nebo rostliny nebo exemplář chráněného druhu ve větším rozsahu než dvaceti pěti kusů nebo jedince kriticky ohroženého druhu živočicha nebo rostliny nebo exemplář druhu přímo ohroženého vyhubením nebo vyhynutím. Pachatel bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

Jedná se o nedbalostní trestný čin.

Objektem skutkových podstat obou těchto trestných činů je zájem na ochraně životního prostředí prostřednictvím ochrany zvláště chráněných druhů živočichů a rostlin, kriticky ohrožených druhů živočichů a rostlin a exemplářů druhů přímo ohrožených vyhubením nebo vyhynutím před takovými způsoby nakládání, které je ohrožují.

Pod pojmem zvláště chráněný druh se chápe druh živočicha či rostliny vyhlášený za zvláště chráněný z důvodu jeho ohrožení či vzácnosti, vědecké či kulturní významnosti.

Pod pojmem ohrožený druh se chápe druh, který je buď přímo ohrožen vyhubením, nebo který je nutno před jeho ohrožením vyhubením chránit usměrňováním dovozu a vývozu, nebo který je chráněn na návrh státu, jenž je členem Úmluvy o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.

Pod pojmem exemplář se chápe živočich nebo rostlina ohroženého druhu, přičemž v případě neživého živočicha nebo neživé rostliny také jakákoli část těla či výrobek z takového živočicha či rostliny, a to s výjimkou částí těl takových živočichů či rostlin, které nejsou obsaženy v seznamech Úmluvy CITES, resp. Nařízení Rady č. 338/1997/ES, o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.

Pod pojmem kriticky ohrožený druh se chápe ten druh živočicha nebo rostliny, kterého takto označuje příloha č. II a č. III k vyhlášce č. 395/1992 Sb. provádějící OchrPřKrZ.

Pod pojmem exemplář druhu přímo ohroženého vyhubením nebo vyhynutím se chápe exemplář druhu uvedený v příloze A k nařízení Rady č. 338/1997/ES.

Na rozdíl od právní úpravy skutkových podstat odpovídajícího trestného činu v TrZ1961 jsou v TrZ u těchto trestných činů vypuštěny tzv. přestupková recidiva a rovněž speciální recidiva v podobě odsouzení či potrestání za takový čin, které jsou dle TrZ alternativně vyžadovány pro to aby byl čin trestný k třetí alternativě spočívající ve spáchání činu na více

než padesáti kusech živočichů, rostlin nebo exemplářů, a to spolu s kumulativní podmínkou spočívající v usmrcení, zničení, zpracovávání, dovezení, vyvezení, provezení, přechovávání, nabízení, zprostředkování a opatření sobě nebo jinému jedinci zvláště chráněného druhu živočicha nebo rostliny nebo exempláře ohroženého druhu v rozporu s právními předpisy. Důvodem pro vypuštění tzv. přestupkové recidivy bylo především značné zatížení soudů a státních zastupitelství s tím spojenou agendou. Dílce tohoto trestného činu po vypuštění přestupkové recidivy podle některých odborníků na trestní právo²²⁴ více odpovídá zásadě pomocné úlohy trestní represe a požadavku ekonomie trestní hrozby. Důvodem pro vypuštění speciální recidivy v podobě odsouzení či potrestání za takový čin byla pravděpodobně snaha o zmírnění trestní represe, což se v tomto případě zdá být zcela neodůvodněné. Rovněž třetí alternativa doznala podstatné změny, když podle TrZ stačí již nikoli spáchání činu na více než padesáti kusech živočichů, rostlin nebo exemplářů, nýbrž pouze na dvaceti pěti kusech živočichů, rostlin nebo exemplářů. Tento počet je nově stanoven kvůli nutnosti zvýšené ochrany těchto zvláštních druhů živočichů, rostlin či exemplářů. Tyto změny sice nebyly původně obsaženy v předešlém poslanci zamítnutém návrhu, avšak v průběhu legislativního procesu byla z ustanovení vypuštěna tzv. přestupková recidiva, přičemž speciální recidiva v podobě odsouzení či potrestání za takový čin byla v ustanovení ponechána.

Další změny se týkají zejména použitého odborného názvosloví. V prvním případě jsou slova „exemplář druhu kriticky ohroženého“ v účinné právní úpravě nahrazena slovy „jedince kriticky ohroženého druhu živočicha nebo rostliny“. Tato změna vyplývá z § 48 OchrPřKrZ a ze seznamů přílohy III vyhlášky č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení OchrPřKrZ. V druhém případě jsou slova „druhu přímo ohroženého vyhubením“ v platné právní úpravě nahrazena slovy „exemplář druhu přímo ohroženého vyhubením nebo vyhynutím“. Přidání výrazu „exemplář“ více odpovídá znění nařízení Rady č. 338/97/ES, o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi. K doplnění výrazu „vyhynutím“ došlo proto, že pojem vyhubení, který je obsažen v TrZ, neodpovídá oficiálnímu překladu v nařízení Rady č. 338/97/ES, o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi, a neodpovídá přesně ani obsahově. Pro úplnost dodávám, že tyto změny obsahovala již předešlá poslanci odmítnutá rekodifikace.

---

²²⁴ Srov. např. Šámal, P.: *Osnova trestního zákoníku 2004 – 2006*. Praha: C. H. Beck, 2006, str. 276.

Typickými způsoby páchaní trestných činů dle § 299 TrZ a § 300 TrZ jsou:

1. Odnímání chráněných druhů živočichů a rostlin z lokalit jejich přirozeného výskytu a jejich skrytý transport do ČR jako cílové či tranzitní země.²²⁵ Transport odňatých živočichů je často mimořádně krutý a vede často k úhynu přepravovaných živočichů. K tomuto pašování dochází jednak přes oficiální hraniční přechody a jednak i mimo oficiální hraniční přechody. Živočichové a rostliny mohou být převáženi v různých dutinách automobilů. Jedinci některých odolnějších druhů rostlin a živočichů bývají zasílány jako poštovní zásilky s fiktivní adresou odesílatele nebo jsou přepravováni přímo na těle, pod oblečením. Objevují se také případy pašování vzácných druhů ptáků, kteří jsou pachatelem upraveni do podoby méně chráněných druhů (např. jejich odbarvením). Obvyklá je přeprava v kontejnerech, spolu s jiným nezávadným zbožím. Nasezená vejce bývají v některých případech převážena na těle pachatele.

2. Transport chráněných exemplářů s použitím nepravých dokladů.²²⁶ Jedná se o případy, kdy při celní prohlídce jsou exempláře přiznány, avšak potřebná vývozní a dovozní povolení jsou padělána.

3. Záměrná klamná deklarace převážených exemplářů z hlediska jejich druhové příslušnosti.²²⁷ Jedná se o případy, kdy jsou jedinci některých hůře rozlišitelných druhů vydáváni za jedince podobných druhů, které však požívají nižšího stupně ochrany.

4. Nelegální dovoz exemplářů bez jejich zjevného ukrytí, s argumentací, že se jedná o jedince odchované či vypěstované) v umělých podmínkách, a tedy nikoli pocházející (odebrané) z volné přírody.²²⁸ I když i při dovozu těchto exemplářů je nutné mít vývozní a dovozní povolení, je pro dovozce takových jedinců snazší tato povolení získat, než je tomu u exemplářů pocházejících z volné přírody.

8. 3. 8. 5. *Odnímání nebo ničení živočichů a rostlin (§ 301 TrZ)*

Skutková podstata trestného činu odnímání nebo ničení živočichů a rostlin je upravena v § 301 TrZ. Do účinnosti TrZ byla jednání podřaditelná pod tento trestný čin postihována podle § 181h TrZ1961 jako forma trestného činu neoprávněného nakládání s chráněnými a volně

²²⁵ Srov. Chmelík J. a kol.: Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení. Praha, Linde Praha, a. s., 2005, str. 54.

²²⁶ Srov. Chmelík J. a kol.: Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení. Praha, Linde Praha, a. s., 2005, str. 56.

²²⁷ Srov. Chmelík J. a kol.: Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení. Praha, Linde Praha, a. s., 2005, str. 57.

²²⁸ Tamtéž.

žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami. Uvedená ustanovení byla do TrZ, resp. TrZ1961 zařazena na základě požadavků Úmluvy o biologické rozmanitosti z roku 1992.²²⁹

Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo byť i z nedbalosti, poruší jiný právní předpis nebo rozhodnutí orgánu veřejné moci tím, že odnímá z přírody nebo ničí volně žijící živočichy nebo planě rostoucí rostliny v takovém množství, že tím ohrožuje místní populaci těchto živočichů nebo rostlin. Pachatel bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

Objektem tohoto trestného činu je ochrana lokálních ekosystémů a ekologické rovnováhy v těchto ekosystémech.

Pod pojmy volně žijící živočich a planě rostoucí rostlina se chápou představitelé živočišných a rostlinných druhů, jejichž populace se v přírodě udržují samovolně, a to včetně jedinců odchovaných člověkem a vypuštěných v souladu s právními předpisy do přírody.²³⁰ Volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami se rozumí i všechna jejich vývojová stádia.²³¹

Pod pojmem odnímání živočichů a rostlin se rozumí jakýkoli způsob přemísťování (např. odchyt, lovem, sběrem, kácením apod.) těchto živočichů a rostlin z jejich přirozeného prostředí bez ohledu na účel tohoto přemísťování.

Nad rámec dřívější právní úpravy bylo do této skutkové podstaty zařazeno nejen „odnímání“, ale i „ničeni“ volně žijících živočichů nebo planě rostoucích rostlin

Na rozdíl od dřívější právní úpravy nese odpovídající skutková podstata v TrZ (stejně jako v předešlém zamítnutém rekodifikačním návrhu) samostatný nadpis.

Za zmínku stojí rovněž nahrazení slov „rozhodnutí správního orgánu“ dle dřívější právní úpravy v nové právní úpravě slovy „rozhodnutí orgánu veřejné moci“. I když se tato změna jeví být na první pohled určitým rozšířením množiny subjektů, resp. rozhodnutí těchto subjektů, jejichž porušením výše stanoveným způsobem může dojít ke spáchání předmětného trestného činu, domnívám se, že v praxi k takovému rozšíření nedojde. V drtivé většině případů se totiž v praxi bude jednat o rozhodnutí správních orgánů.

Oproti platné právní úpravě byla zpřísněna příslušná trestní sazba u trestu odnětí svobody, a to zejména z hlediska návaznosti na ostatní skutkové podstaty týkající se životního prostředí.

---

²²⁹ Convention on the Biological Diversity.

²³⁰ Srov. Šámal, P. a kol.: Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010.

²³¹ Tamtéž.

Další změnou u tohoto trestného činu je rozšíření trestu propadnutí věci také na jinou majetkovou hodnotu a vypuštění peněžitého trestu. Jinou majetkovou hodnotou může být majetkové právo nebo jiná penězi ocenitelná hodnota, která není věcí.

Typickým způsobem páchaní trestného činu dle § 301 TrZ je odnímání volně žijících živočichů nebo rostlin z přírody v množství, které je způsobilé ohrozit existenci těchto populací v jejich přirozeném prostředí.²³² Jedná se o případy odnímání volně žijících živočichů nebo planě rostoucích rostlin nepožívajících ochrany dle zákona či mezinárodních úmluv.

Ještě za účinnosti TrZ1961 jsem, stejně jako někteří autoři,²³³ striktně zastával názor, že objektivní stránka trestného činu nesmí být ani částečně definována správním rozhodnutím, byť by to bylo na základě trestního zákona, neboť jsem se domníval, že by to bylo v rozporu s čl. 39 Listiny. Po zralé úvaze jsem tento názor přehodnotil. Nelze sice popřít, že objektivní stránka trestného činu odnímání nebo ničení živočichů a rostlin je částečně definována rozhodnutím orgánu veřejné moci, resp. jeho porušením, nicméně zákon s tím výslovně počítá. Objektivní stránka je navíc z podstatné části obsažena v TrZ. Rovněž samotné rozhodnutí orgánu veřejné moci, jehož porušení tvoří část objektivní stránky tohoto trestného činu, je přijímáno na základě zákona, zákonným způsobem a v mezích zákona.

8. 3. 8. 6. *Týrání zvířat (§ 302 TrZ)*

Skutkové podstaty trestného činu týrání zvířat jsou upraveny v § 302 TrZ. Do účinnosti TrZ byl trestný čin týrání zvířat upraven v § 203 TrZ1961.

Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo týrá zvíře buď zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem, nebo surovým nebo trýznivým způsobem veřejně nebo na místě veřejnosti přístupném (odst. 1). Pachatel bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty. Přísněji trestný bude ten, kdo byl za čin uvedený v odst. 1 v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán, nebo ten, kdo způsobí týranému zvířeti činem uvedeným v odst. 1 trvalé následky na zdraví nebo smrt. V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo zákazem činnosti. Nejprísněji trestný bude ten, kdo spáchá čin uvedený v odst. 1 na větším

²³² Srov. Chmelík J. a kol.: Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení. Praha, Linde Praha, a. s., 2005, str. 57.

²³³ Srov. Kafka, A.: Trestné činy proti životnímu prostředí. Právní rádce 3/2003, str. 57.

počtu zvířat. V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.

Základ právní úpravy ochrany zvířat proti týrání tvoří OchrZvTýZ a VetZ, jakož i několik podzákoných právních předpisů.²³⁴

Zvířata jsou před týráním chráněna také mnohými mezinárodními úmluvami.²³⁵ Zvířata jsou chráněna rovněž četnými předpisy evropských společenství.²³⁶

Objektem tohoto trestného činu je dodržování lidských morálních pravidel i ve vztahu ke zvířatům. Zvířata jsou živými tvory schopnými pociťovat na různém stupni bolest a utrpení,²³⁷ 238 přičemž zvířetem se rozumí obratlovec kromě člověka, nikoli však plody (féty) nebo embrya.²³⁹ Z toho vyplývá, že se tento trestný čin nevztahuje na bezobratlé živočichy, jejichž týrání může být pouze přestupkem²⁴⁰ nebo je dokonce nepostižitelné. Trestné je jak týrání zvířat volně žijících, tak i zvířat, která jsou chována lidmi nebo těch, o něž je lidmi pečováno. Nezáleží přitom, jestli je pachatel vlastníkem daného zvířete.

U obou základních skutkových podstat se jedná o úmyslný trestný čin, který vyžaduje účinek v podobě poruchy.

Za týrání zvířat²⁴¹ se dle OchrZvTýZ²⁴² považuje:

---

²³⁴ Vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 316/2009 Sb., o držení živočichů dočasně nebo trvale neschopných přežít ve volné přírodě a o péči o tyto živočichy v záchranných stanicích (vyhláška o handicapovaných živočíchích), vyhláška Ministerstva zemědělství č. 75/1996 Sb., kterou se stanoví nebezpečné druhy zvířat, vyhláška Ministerstva zemědělství č. 207/2004 Sb., o ochraně chovu a využití pokusných zvířat, vyhláška Ministerstva zemědělství č. 382/2004 Sb., o ochraně hospodářských zvířat při porážení, utrácení nebo jiném usmrcování, vyhláška Ministerstva zemědělství č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat, vyhláška Ministerstva zemědělství č. 192/2004 Sb., o ochraně zvířat při chovu, veřejném vystoupení nebo svodu a vyhláška Ministerstva zemědělství č. 193/2004 Sb., o ochraně zvířat při přepravě.

²³⁵ Např. Evropská dohoda o ochraně zvířat v zájmovém chovu (sdělení MZV ČR č. 19/2000 Sb. m. s.), Evropská dohoda o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě (sdělení MZV ČR č. 20/2000 Sb. m. s.), Evropská dohoda o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely (sdělení MZV ČR č. 21/2000 Sb. m. s.), Evropská dohoda o ochraně jatečných zvířat (sdělení MZV ČR č. 114/2003 Sb. m. s.), Evropská dohoda o ochraně obratlovců používaných pro pokusné a jiné vědecké účely (sdělení MZV ČR č. 116/2003 Sb. m. s.).

²³⁶ Např. směrnice č. 99/74/ES, stanovující minimální standardy pro ochranu nosnic, směrnice č. 93/119/ES, o ochraně zvířat během jejich porážky nebo jejich utrácení, nařízení č. 411/98/ES, s dodatečnými předpisy na ochranu zvířat pro silniční vozidla pro přepravu zvířat delší než osm hodin, směrnice č. 86/609/EHS, ke sblížení právních a správních předpisů členských států pro ochranu obratlovců používaných pro pokusné a jiné vědecké účely, směrnice č. 98/58/ES, o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely aj.

²³⁷ K myšlení a citění zvířat srov. Griffin, D.: *Animal Minds*. University of Chicago Press. Chicago, 1992

²³⁸ K myšlení a citění zvířat v populárnější formě srov. Masson, M. J.: *Když sloni pláčou*. Nakladatelství Rybka. Praha, 2007.

²³⁹ Srov. § 1 a § 3 písm. b) OchrZvTýZ.

²⁴⁰ Např. § 87 odst. 1 písm. c) OchrPřKrZ.

²⁴¹ Jde o způsoby jednání, které jsou jako týrání označeny OchrZvTýZ, nikoli o způsoby provedení trestného činu týrání zvířat. Ne všechna jednání, která jsou z humánního hlediska nahlížena jako týrání zvířat, lze subsumovat pod skutkovou podstatu trestného činu týrání zvířat.

1. nucení zvířete k výkonům, které neodpovídají jeho fyzickému stavu a biologickým schopnostem a prokazatelně překračují jeho síly,

2. podrobení zvířete výcviku nebo veřejnému vystoupení anebo obdobnému účelu, je-li toto pro zvíře spojeno s bolestí, utrpením, zraněním nebo jiným poškozením, jakož i vychovávání, cvičení nebo účelové používání zvířete k agresivnímu chování vůči člověku nebo jiným zvířatům,

3. omezování výživy zvířete, podávání zvířeti potravy obsahující příměsy nebo předměty, které mu způsobují bolest, utrpení nebo jej jinak poškozují, omezování svobody pohybu, pokud by to způsobilo utrpení zvířete, pokud se tato jednání nedějí ze zdravotních důvodů,

4. vydání slabého, nevyléčitelně nemocného, vyčerpaného nebo starého zvířete, pro které je další přežívání spojeno s trvalou bolestí nebo utrpením, k jinému účelu než nedokladnému a bezbolestnému usmrcení,

5. podávání zvířeti dopingových látek a jiných látek poškozujících jeho organismus s cílem změnit jeho výkon nebo vzhled,

6. cvičení nebo zkoušení zvířete na jiném živém zvířeti, používání jiných živých zvířat jako lákadel, štvání zvířat proti sobě, aniž by to vyžadoval lov, výcvik nebo použití ovčáckého nebo pasteveckého psa, příprava zvířete k jeho vypuštění do volné přírody nebo jiné činnosti,²⁴³

7. provádění chirurgických zákroků za účelem změny vzhledu zvířete, zejména kupírování uší, ničení hlasivek nebo používání jiných prostředků k omezení hlasitých projevů zvířat anebo z jiných než zdravotních důvodů amputace drápů, zubů, jedových nebo pachových žláz²⁴⁴,

8. používání podnětů, předmětů nebo bolest vyvolávajících pomůcek tak, že působí klinicky zjevné poranění nebo následné dlouhodobé klinicky prokazatelné negativní změny v činnosti nervové soustavy nebo jiných orgánových systémů zvířat,

---

²⁴² Viz. § 4 OchrZvTýZ.

²⁴³ Viz. § 14 odst. 7 OchrZvTýZ.

²⁴⁴ Nejde-li o případy uvedené v § 7 odst. 3 OchrZvTýZ, kterými jsou: a) kastrace telat, selat, kůzlat, jehňat a králíků samčího pohlaví mladších 8 týdnů, kteří netrpí nějakou anatomickou vadou, b) odrohování nebo tlumení růstu rohů u telat ve stáří do 8 týdnů, pokud se neprovádí kauterizací, případně chirurgickou extirpací, c) krácení ocasu u selat, jehňat a štěňat mladších 8 dnů, d) odstraňování ostruhy kohoutů během prvního dne života, e) kauterizace zobáků a hřebenu hrabavé drůbeže, f) extirpace zubů savých selat, g) označování zvířat, zejména jejich tetováním a vrubováním uší, a jestliže je zákrok prováděn osobami odborně způsobilými.

9. podávání zvířeti bez souhlasu veterinárního lékaře veterinárních léčiv a přípravků s výjimkou těch, které jsou volně v prodeji, provádění krvavých zákroků, pokud nejsou prováděny osobou odborně způsobilou; za tyto zákroky se nepovažují paznehtářské a podkovářské úkony,

10. bezdůvodné vyvolávání nepřiměřeného působení stresových vlivů biologické, fyzikální nebo chemické povahy,

11. chování zvířat v nevhodných podmínkách nebo tak, aby si sama nebo vzájemně způsobovala utrpení,

12. zasahování do průběhu porodu způsobem, který neodpovídá obtížnosti porodu, zvyšuje bolest anebo poškozuje zdraví matky i mláďete,

13. zacházení se zvířetem, jeho přeprava či jeho pohánění způsobem, který vyvolává nepřiměřenou bolest, utrpení nebo poškození zdraví anebo vede k jeho neúměrnému fyzickému vyčerpání,

14. používání k vázání nebo k jinému omezení pohybu zvířete prostředků, které zvířeti způsobují anebo lze předpokládat, že budou způsobovat, poranění, bolest nebo jiné poškození zdraví,

15. usmrcení zvířete způsobem působícím nepřiměřenou bolest nebo utrpení,

16. překrmování nebo krmení zvířete násilným způsobem, nejde-li o zákrok nezbytný k záchraně jeho života nebo zachování jeho zdraví,

17. používání živých zvířat ke krmení těch druhů zvířat, u nichž z biologických důvodů není takový způsob výživy nutný,

18. opuštění zvířete s výjimkou zvířete volně žijícího s úmyslem se ho zbavit nebo zvíře vyhnat,

19. při manipulaci s živými rybami zbavování ryb šupin nebo ploutví, vsouvání prstů rybám pod skřele do žaber nebo vtlačování jim prstů do očnic anebo násilné vytlačování jiker nebo mlíčí, nejde-li o postup stanovený zvláštním právním předpisem,²⁴⁵

20. označování zvířat vymrazováním s výjimkou ryb a označování zvířete výžehem, s výjimkou koní,

21. chování zvířete způsobem nebo v prostorech, které jsou v rozporu se zvláštními právními předpisy,²⁴⁶

---

²⁴⁵ Srov. RybZ.

22. z jiných než zdravotních důvodů řezání paroží nebo jeho části ve vývojové fázi živé tkáně, a to i v případě, že by bylo provedeno za použití prostředků pro celkové nebo místní znecitlivění, prostředků snižujících bolest nebo jiných metod,

23. používání elektrického proudu k omezení pohybu končetin nebo těla zvířete mimo použití elektrických ohradníků nebo přístrojů pro elektrické omračování a usmrcování zvířat anebo odchyt ryb podle zvláštního právního předpisu.²⁴⁷

Za týrání se však nepovažují zákroky nebo činnosti:²⁴⁸

1. spojené s naléhavou potřebou záchrany života zvířat nebo lidí v naléhavých situacích záchranných prací podle zvláštních právních předpisů,²⁴⁹

2. prováděné podle schváleného projektu pokusů.

Postižením za obdobný přestupek se rozumí uložení sankce za korespondující přestupky k tomuto trestnému činu (viz. níže).

Pod pojmem odsouzením za takový čin se chápe odsouzení za trestný čin týrání zvířat, odsouzení za trestný čin výtržnictví, jestliže byl spáchán týráním zvířete, popř. odsouzení za trestný čin poškození cizí věci, pokud bylo týrané zvíře ve vlastnictví osoby odlišné od pachatele.

Utýráním zvířete se rozumí jeho usmrcení některým z výše uvedených zákroků nebo činností. Jde o každé usmrcení zvířete způsobem, který mu působí nepřiměřenou bolest, vystavení zvířete bolestem či šokujícím prožitkům, a to i trvajícím po kratší dobu, pokud toto vystavení bylo mimořádně intenzivní. Je jím např. usmrcení psa jeho shozením z velké výšky na zem.²⁵⁰

Pod pojmem spáchání činu veřejně se chápe spáchání činu obsahem tiskoviny nebo rozšiřovaného spisu, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí či jiným obdobně účinným způsobem nebo před více než dvěma osobami současně přítomnými.²⁵¹

Místem veřejnosti přístupným je jakékoliv místo, kam má přístup široký okruh individuálně neurčených lidí, resp. místo, kde se obvykle více lidí nachází. Na takovém místě

---

²⁴⁶ Např. vyhláška č. 191/2002 Sb., o technických požadavcích pro stavby v zemědělství.

²⁴⁷ Srov. RybZ.

²⁴⁸ Cit. Šámal, P. a kol.: Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010.

²⁴⁹ Viz. např. zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů.

²⁵⁰ Srov. Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 18. 1. 1999 sp. zn. 4 To 59/98.

²⁵¹ Viz. § 117 TrZ.

stačí pouhá možnost, že by dané jednání mohlo být zpozorováno více lidmi, přičemž k tomuto zpozorování nemusí vůbec dojít.

Je-li týrané zvíře ve vlastnictví osoby odlišné od pachatele, je možný jednočinný souběh trestného činu týrání zvířat s trestným činem poškození cizí věci.²⁵² Jednočinný souběh trestného činu týrání zvířat s trestným činem pytláctví²⁵³ je možný, pokud je pytláčení prováděno zvlášť zavrženímhodným způsobem.

S ohledem na obecný chráněný zájem byl tento trestný čin do hlavy VIII TrZ přesunut z hlavy páté TrZ1961, pojednávající o trestných činech hrubě narušujících občanské soužití. Zároveň došlo v TrZ oproti úpravě obsažené v TrZ1961 k podstatné úpravě skutkových podstat tohoto trestného činu. Stalo se tak proto, že znění jednotlivých skutkových podstat trestného činu týrání zvířat obsažené v TrZ1961 bylo poměrně dlouhou dobu objektem kritiky nejen osob, které se ochranou zvířat zabývají, ale i zainteresovaných státních orgánů. Některé nedostatky právní úpravy tohoto trestného činu v TrZ byly natolik do očí bijící, že po jejich změně volala i široká nezainteresovaná veřejnost.

Za velký nedostatek dřívější právní úpravy jsem považoval především nízké tresty, které byly často v přílišném nepoměru k závažnosti a surovosti až nelidskosti, se kterou byly stíhané činy páchaný. V nové právní úpravě se trestní sazba trestu odnětí svobody za utýrání zvířete zvyšuje z dnes užívaného trestu odnětí svobody „až na jeden rok“ na trest odnětí svobody „na šest měsíců až tři léta“. Relativně k tomu se zvyšují i ostatní trestní sazby tohoto trestného činu, avšak současně se zachovávají relace k trestným činům proti životu a zdraví lidí.

Dále byly do TrZ doplněny některé okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby trestu odnětí svobody. Jejich cílem je vystihnout vybrané okolnosti, které podstatně zvyšují závažnost takovým způsobem a za takových okolností spáchaných trestných činů. Jedná se především o spáchání činu na větším počtu zvířat, které podle TrZ je trestáno nejpřísněji. Dalším důvodem podmiňujícím použití vyšší trestní sazby je způsobení zvířeti týráním trvalých následků na zdraví.

Poměrně významnou změnou je u základní skutkové podstaty vypuštění kumulativní podmínky v podobě dvou alternativních podmínek, a to tzv. přestupkové recidivy a speciální recidivy v podobě odsouzení za takový trestný čin. Nadto existence speciální recidivy

---

²⁵² Viz. § 228 TrZ.

²⁵³ Viz. § 304 TrZ.

v podobě odsouzení nebo potrestání za takový trestný čin v posledních třech letech je důvodem podmiňujícím použití vyšší trestní sazby.

Z kvalifikované do základní skutkové podstaty bylo v TrZ oproti právní úpravě v TrZ1961 přesunuto spáchání činu veřejně nebo na místě veřejnosti přístupném. I když absence nutnosti přestupkové či speciální recidivy v podobě odsouzení za takový čin u tohoto trestného činu umožňuje postih i „prvopachatelů“ těchto jednání, je třeba zvážit dikci odst. 1 ustanovení, které na rozdíl od právní úpravy v TrZ nevyžaduje pouze týrání zvířat, nýbrž se musí jednat o týrání zvířat zvláště surovým nebo trýznivým způsobem, resp. surovým nebo trýznivým způsobem a zároveň veřejně nebo na místě veřejnosti přístupném.

Novou právní úpravu trestného činu týrání zvířat v TrZ je možné považovat celkově za přísnější nejen, než byla právní úprava tohoto trestného činu dle TrZ1961, nýbrž i než byl předešlý poslanci zamítnutý rekonfigurační návrh, který v základní skutkové podstatě ponechával nutnost přestupkové, resp. speciální recidivy, i když doby stanovené pro recidivu v něm byly výrazně prodlouženy.

Je však otázkou hodnou zamyšlení, proč nebyl z předešlého návrhu přijata okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby v podobě jednání pachatele s rozmyslem nebo po předchozím uvážení, pod něž by bylo možné podřadit např. jednání pachatele spočívající v nastražování čelistových pastí., ačkoliv na možnost začlenění takové okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby bylo v legislativním procesu již dříve upozornováno.

Typickými způsoby páčání tohoto trestného činu jsou:

1. Týrání zvířat při nelegálním dovozu nebo vývozu.²⁵⁴ V rámci nelegálního dovozu exotických zvířat dochází zejména v rámci letecké přepravy k porušování podmínek pro transport a tranzit zvířat. Toto porušování se děje zejména nedodržováním požadavků na konstrukci schránek určených pro přepravu zvířat vzhledem k druhu zvířete a jeho anatomickým rozměrům.

2. Transport živých jatečných zvířat, ať již vnitrostátní, export, import či tranzit.²⁵⁵ V rámci transportu jatečných zvířat dochází k porušování podmínek pro tento transport.²⁵⁶ Během transportu a tranzitu musí být zvířata napájena a krmena v přiměřených lhůtách, které zásadně

---

²⁵⁴ Srov. Chmelík J. a kol.: *Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení*. Praha, Linde Praha, a. s., 2005, str. 66.

²⁵⁵ Tamtéž.

²⁵⁶ Toto upravuje Evropská dohoda o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě z roku 1968 a její dodatkový protokol z roku 1979 (sdělení MZV č. 20/2000 Sb. m. s.).

nesmí překročit 24 hodin. Zvířata poraněná nebo onemocnivší během přepravy musí být v co nejrychleji prohlédnuta a ošetřena veterinářem. Zvířata musí být přepravována pouze v pečlivě vyčištěných dopravních prostředcích.

3. Zájmové chovy a chovy hospodářských a kožešinových zvířat, kde k týrání dochází v důsledku nedodržování základních zoohygienických a zootechnických požadavků na chov jednotlivých druhů zvířat.²⁵⁷ Jedná se zejména o problematické velkochovy drůbeže, v nichž je drůbež chována často ve zcela nevyhovujících podmínkách. Velká pozornost je věnována způsobům porážení jatečných zvířat, která se často jeví být nehumánní z důvodu přílišného stresu a bolesti při porážce. Týráním zvířat ve smyslu § 203 TrZ je nutno rozumět i omezování výživy zvířete včetně jeho napájení, jakož i bezdůvodné vyvolávání nepřiměřeného působení stresových vlivů biologické, fyzikální nebo chemické povahy. Jestliže v důsledku těchto jednání dojde k úhynu zvířete, jde o jeho utýrání ve smyslu § 203 odst. 2 TrZ.

4. Nedovolený nebo zakázaný způsob lovu volně žijících zvířat.²⁵⁸ Způsoby lovu zvěře, ryb a některých jiných druhů živočichů mají přesně stanovená pravidla. K tomuto lovu jsou oprávněny pouze vymezené osoby. Způsoby lovu jsou vymezeny buďto pozitivně nebo negativně. Myslivecká stráž a rybářská stráž jsou oprávněny provádět u těchto aktivit kontrolu dodržování stanovených pravidel.

5. Využívání zvířat při drezúrách a dalších atrakcích.²⁵⁹ K týrání zvířat dochází s velkou mírou pravděpodobnosti v některých případech v cirkusech, kde jsou zvířata původně divoce žijících a nedomestikovaných druhů často nucena k bizarním výkonům. Pregnantním porušováním práva na úseku ochrany zvířat proti týrání jsou zápasy zvířat. Na území ČR velmi pravděpodobně dochází ke konání nelegálních psích zápasů, ke kterým jsou využíváni zejména psi bojových plemen.²⁶⁰ Při těchto přísně utajovaných zápasech se schází nemálo diváků libujících si nejspíše ve sledování souboje zvířat provázeném jejich následným utrpením.

6. Chov exotických zvířat v podmínkách zoologických zahrad.²⁶¹ I když v současné době nelze ve většině případů považovat chování zvířat v zoologických zahradách za naplňující skutkovou podstatu trestného činu týrání zvířat, neznamená to, že pokud dojde v konkrétním

²⁵⁷ Srov. Chmelík J. a kol.: *Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení*. Praha, Linde Praha, a. s., 2005, str. 68.

²⁵⁸ Srov. Chmelík J. a kol.: *Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení*. Praha, Linde Praha, a. s., 2005, str. 70.

²⁵⁹ Tamtéž.

²⁶⁰ Především plemena Pitbullteriér a Staforchirdský teriér.

²⁶¹ Srov. Chmelík J. a kol.: *Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení*. Praha, Linde Praha, a. s., 2005, str. 73.

případě k naplnění dikce § 4 OchrZvTýZ, tak takové jednání nelze kvalifikovat jako týrání zvířat. V případech některých zookoutů a zooparků přichází v některých případech v úvahu nedodržování relativně přísných podmínek stanovených zákonem o zoologických zahradách.

7. Využívání zvířat k pokusným laboratorním účelům.²⁶² Legálně jsou zvířata využívána k pokusům za poměrně přísných podmínek v souvislosti s vývojem nových léků a ke zkoumání účinků vyvíjených kosmetických přípravků. Při těchto testováních přesto evidentně dochází k často nezměrnému utrpení zvířat. Toto utrpení má být vyváжено bezpečným užíváním nejnovějších léků a kosmetických přípravků. I když v posledních letech došlo v ČR k výraznému poklesu počtu laboratorně testovaných zvířat, přesto je dle mého názoru tento počet stále poměrně vysoký. Osobně považuji za zcela nehumánní testování účinků vyvíjených kosmetických přípravků na zvířatech, i když prokazatelně existují jiné metody testování těchto produktů. Alternativní metody testování, při nichž nedochází k týrání zvířat, využívají některé světoznámé kosmetické společnosti.²⁶³

8. Týrání zvířat v domácnostech při špatném zacházení s chovaným zvířetem, nebo při zbavení se zvířete nevhodným způsobem.²⁶⁴ K nejvíce nepochopitelným případům týrání zvířat dochází často v domácnostech. Může se jednat např. o uvázání psa kdesi v lese za účelem jeho zbavení se. Takové zvíře většinou nemá šanci přežít. Týráním je např. i trvalé uvázání psa u boudy s velmi omezenou možností pohybu. Za týrání je nutno považovat nedostatečné poskytování potravy a vody zvířeti. Zmíněné způsoby jednání lze podle mého názoru dle charakteru zavinění podřadit i pod skutkové podstaty trestného činu zanedbání péče o zvíře z nedbalosti,²⁶⁵ neboť uvedená jednání mohou být spáchána jak úmyslně, tak i z nedbalosti. Týráním zvířat, a to i ve smyslu trestního zákona, je zcela nepochybně topení narozených koťat, které se ještě dnes provádí zejména na venkově. Domnívám se, že OchrZvTýZ zcela chybně nezakazuje odchyťování nebo usmrcování volně žijících zvířat pomocí zvířat použitých jako živá návnada nebo nástraha, pokud jde o lov podle RybZ. Dle mého názoru je lovení dravých ryb metodou, při které jsou jako návnada používány malé živé ryby, ukázkovým příkladem týrání zvířat ve smyslu § 4 odst. 1 OchrZvTýZ. V této souvislosti není bez zajímavosti, že v období od 1. 3. 2004 do 14. 3. 2006 platil dle OchrZvTýZ absolutní

---

²⁶² Tamtéž.

²⁶³ Jde např. o Freeman Cosmetics, Avon, Oriflame, Body Basics aj.

²⁶⁴ Srov. Chmelík J. a kol.: *Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení*. Praha, Linde Praha, a. s., 2005, str. 74.

²⁶⁵ Viz. § 303 TrZ.

zákaz odchyťávat nebo usmrcovat volně žijící zvíře pomocí zvířat použitých jako živá návnada,²⁶⁶ což bylo změněno zřejmě na popud rybářské loby novelou OchrZvTýZ č. 77/2006 Sb. účinnou od 15. 3. 2006.²⁶⁷

Osobně se domnívám, že na úseku ochrany zvířat proti týrání je více než kde jinde třeba apelovat na výchovu a osvětu široké veřejnosti, bez níž nemůže úprava deliktní odpovědnosti v této oblasti splňovat svůj účel.

8. 3. 8. 7. *Zanedbání péče o zvíře z nedbalosti (§ 303 TrZ)*

Skutkové podstaty trestného činu zanedbání péče o zvíře z nedbalosti jsou upraveny v § 303 TrZ. Jedná se o úplně nový trestný čin zařazený do TrZ, a to z důvodu, že dle TrZ1961 byly případy, kdy jednáním z nedbalosti byla zanedbána nezbytná péče, čehož důsledkem byla smrt nebo trvalé poškození zdraví zvířete, postihovány pouze jako přestupky podle OchrZvTýZ, což neodpovídalo jejich závažnosti. Zkušenosti z praxe ukazují, že tyto případy bývají natolik závažné, že se nejeví být dostatečně přísné je postihovat pouze jako přestupky. Jde např. o případy, kdy osoba pečující o zvíře při odjezdu na dovolenou ponechá zvíře bez nezbytné péče, čehož následkem je smrt nebo trvalé poškození zdraví zvířete v důsledku strádání žízní, hladem či působením klimatických vlivů. V závažnějších případech se v takových podmínkách vyskytují větší skupiny hospodářských zvířat. Dále se jedná o případy úhynu a strádání zvířat vznikající při nevhodných podmínkách přepravy zvířat apod.

Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo z hrubé nedbalosti zanedbá potřebnou péči o zvíře, které vlastní nebo o něž je povinen se z jiného důvodu starat, a způsobí mu tím trvalé následky na zdraví nebo smrt. Pachatel bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty. Přísněji trestný bude ten, kdo způsobí činem uvedeným v odst. 1 smrt nebo trvalé následky na zdraví většímu počtu zvířat. V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

---

²⁶⁶ K tomu cit. § 14 odst. 1 písm. n) OchrZvTýZ ve znění účinném do 14. 3. 2006: „Je zakázáno odchyťávat nebo usmrcovat volně žijící zvíře...n) pomocí zvířat použitých jako živá návnada.“

²⁶⁷ K tomu cit. § 14 odst. 1 písm. n) OchrZvTýZ ve znění zákona č. 77/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů: „Je zakázáno odchyťávat nebo usmrcovat volně žijící zvíře...n) pomocí zvířat použitých jako živá návnada, nebo nástraha, nejde-li o lov podle zvláštních předpisů.“

Zákon na ochranu zvířat proti týrání bude nadále postihovat jednání, kdy sice dojde k zanedbání potřebné péče o zvíře, ale důsledkem nebude smrt zvířete ani u něj nenastanou trvalé následky na zdraví.

Pro úplnost dodávám, že se znění tohoto trestného činu v TrZ liší od předešlého poslanci zamítnutého návrhu pouze tím, že rozšiřuje trest propadnutí věci také na jinou majetkovou hodnotu.

8. 3. 8. 8. *Pytláctví (§ 304 TrZ)*

Skutkové podstaty trestného činu pytláctví jsou upraveny v § 304 TrZ. Do účinnosti TrZ byl trestný čin pytláctví upraven v § 178a TrZ1961.

Tento trestný čin byl do hlavy o trestných činech proti životnímu prostředí v TrZ přesunut z hlavy třetí TrZ1961, pojednávající o trestných činech proti pořádku ve věcech veřejných.

Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo neoprávněně uloví zvěř nebo ryby v hodnotě nikoli nepatrné nebo ukryje, na sebe nebo jiného převede nebo přechovává neoprávněně ulovenou zvěř nebo ryby v hodnotě nikoli nepatrné (odst. 1). Pachatel bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty. Přísněji trestný bude ten, kdo spáchá čin uvedený v odst. 1 jako člen organizované skupiny, nebo získá takovým činem pro sebe nebo pro jiného větší prospěch, nebo spáchá takový čin jako osoba, která má zvlášť uloženou povinnost chránit životní prostředí, nebo spáchá takový čin zvlášť zavrženíhodným způsobem, hromadně účinným způsobem nebo v době hájení, nebo byl za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán. V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let, peněžitým trestem nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

Objektem tohoto trestného činu je ochrana přírody prostřednictvím ochrany volně žijící zvěře a volně žijících ryb, právo myslivosti, rybářské právo a majetek ve formě vlastnictví k ulovené zvěři nebo rybám.

Jedná se o úmyslný trestný čin.

Neoprávněně loví zvěř nebo ryby ten, kdo k tomu není povolán a ani nemá k takové činnosti zvláštní povolení,²⁶⁸ resp. ten, kdo sice je k lovení zvěře či ryb povolán a má k takové činnosti i zvláštní povolení, avšak loví zvěř nebo ryby nad rámec takového povolení.

Lovem zvěře nebo ryb je jakákoli činnost směřující ke skolení či chycení zvěře nebo ryb, a to i v případě, že pachatel chycenou zvěř pustí. Takovým lovem je i činnost směřující k vyhledávání zvěře nebo ryb za účelem jejich odchytu nebo usmrcení. V takovém případě nezáleží na tom, zda-li se pachatel dostal se zvěří nebo rybami do kontaktu či zda se tam v kritickou dobu nějaká zvěř nebo ryby nacházely. Jednání obviněných, kteří neměli oprávnění k výkonu práva myslivosti, záležící v ježdění automobilem po honitbě se záměrem vyhledat a skolit zvěř, je judikaturou považováno za neoprávněný zásah do práva myslivosti a tedy trestný čin pytláctví podle § 304 TrZ.²⁶⁹

Není třeba, aby pachatel jednal s úmyslem si chycenou zvěř nebo ryby ponechat. Může je také ponechat na místě nebo je vypustit zpět do přírody.

Pod pojmem zvěř se chápe zvěř pernatá a zvěř srstnatá, přičemž nezáleží na tom, zda jde o zvěř užitkovou či škodnou.

Pod pojmem ukrytí neoprávněně ulovené zvěře nebo ryb se rozumí jejich odstranění pachatelem z dosahu eventuálního odhalení, přičemž pachatel nejedná v úmyslu pomoci tomu, kdo neoprávněně zvěř nebo ryby ulovil uniknout případnému trestnímu stíhání, nýbrž proto, aby z ukryté věci sobě nebo jinému opatřil prospěch, resp. aby zabránil odhalení a předání věci osobám oprávněným.

Pod pojmem přechovávání neoprávněně ulovené zvěře nebo ryb se rozumí jakýkoli způsob držení neoprávněně ulovené zvěře nebo ryb, a to pro sebe nebo pro jiného, při kterém jsou neoprávněně ulovené zvěř a ryby v moci pachatele.²⁷⁰

Za zvlášť zavrženíhodný způsob lovu se považuje takový způsob lovu, při kterém je zvěři nebo rybám způsobováno zbytečné utrpení (např. lov do železných pastí) a takový způsob lovu, který zvěři nebo rybám nedává „rovné šance“ (např. noční lov za použití světlometů a

---

²⁶⁸ Právo myslivosti, kterým se rozumí oprávnění a povinnost zvěř plánovitě chovat, zušlechťovat, chránit, lovit, ulovenou zvěř nebo zhaslou zvěř si přivlastňovat, sbírat vejce zvěře pernaté a shozy paroží a oprávnění užívat k tomu v nezbytné míře honebních pozemků, vymezuje MyslZ; rybářské právo, kterým se rozumí oprávnění a povinnost plánovitě chovat, chránit a lovit ryby a jiné vodní organismy a ulovené ryby a organismy si přivlastňovat a oprávnění užívat k tomu v nezbytné míře pobřežních pozemků, vymezuje RybZ. Tyto zákony rovněž upravují oprávnění a povolení osob k výkonu těchto práv.

²⁶⁹ Srov. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 4. 1997 sp. zn. 2 Tzn 19/97.

²⁷⁰ Pachatel tedy nemusí mít neoprávněně ulovenou zvěř nebo ryby přímo u sebe, ve svém domě či na svém pracovišti.

automobilů).²⁷¹ Za hromadně účinný způsob lovu se považuje takový způsob lovu, při kterém jsou použity výbušniny, elektrický proud, jed apod.

Jednočinný souběh trestného činu pytláctví s trestným činem krádeže²⁷² je možný. Okamžikem ulovení se zvěř, jež je předmětem práva myslivosti a ryby, jež jsou předmětem rybářského práva, stávají vlastnictvím subjektu oprávněného k výkonu tohoto práva.²⁷³ Pokud tedy zvěř či ryby uloví osoba odlišná od oprávněného subjektu, přičemž toto jednání zároveň splňuje podmínky skutkové podstaty trestného činu krádeže,²⁷⁴ dopouští se daná osoba trestného činu pytláctví v jednočinném souběhu s trestným činem krádeže. Možný je rovněž jednočinný souběh trestného činu pytláctví s trestným činem poškození cizí věci.²⁷⁵ Pokud je pytláčení prováděno zvlášť zavrženímhodným způsobem, je možný jednočinný souběh trestného činu pytláctví s trestným činem týrání zvířat.²⁷⁶ Pokud pachatel zvěř uloví neoprávněně drženou zbraní, je možný jednočinný souběh trestného činu pytláctví s trestným činem nedovoleného ozbrojování.²⁷⁷

Na rozdíl od právní úpravy tohoto trestného činu v TrZ1961 bylo znění tohoto trestného činu v TrZ doplněno o způsobení škody nikoli nepatrné, aby byl trestný čin pytláctví dostatečně odlišen od přestupku pytláctví.

Znění tohoto trestného činu v TrZ oproti TrZ1961 také podrobněji upravuje okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby. Přísněji bude potrestána také osoba, která spáchá čin uvedený v základní skutkové podstatě jako osoba, která má zvlášť uloženou povinnost chránit životní prostředí. Naopak přísněji nebude vždy trestná osoba, která spáchá čin uvedený v základní skutkové podstatě v úmyslu opatřit sobě nebo jinému majetkový prospěch, nýbrž jen tehdy, získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného větší prospěch. Oproti právní úpravě v TrZ1961 je dle TrZ přísněji trestná rovněž osoba, která spáchá čin uvedený v základní skutkové podstatě v době hájení.

Právní úprava tohoto trestného činu v TrZ se výrazně odchýlila od předešlého poslanci zamítnutého návrhu, neboť ten neobsahoval doplnění o způsobení škody nikoli nepatrné a rovněž neupravoval přísnější postih za čin spáchaný v době hájení. Trestný čin pytláctví dle

²⁷¹ Takové způsoby lovu zakazují § 30 MyslZ a § 13 RybZ.

²⁷² Viz. § 205 TrZ.

²⁷³ Viz. § 2 písm. h) MyslZ a § 2 písm. f) RybZ.

²⁷⁴ Viz. § 205 TrZ.

²⁷⁵ Viz. § 228 TrZ.

²⁷⁶ Viz. § 302 TrZ.

²⁷⁷ Viz. § 279 TrZ.

TrZ byl oproti trestnému činu pytláctví dle TrZ1961 zásadním způsobem přepracován. Hlavním důvodem revize právní úpravy trestného činu pytláctví dle TrZ byla potřeba jeho odlišení od přestupku pytláctví.

Podobně jako se o to pokusilo v roce 2007 svým legislativním návrhem slovenské Ministerstvo spravodlivosti ve vztahu k trestnému činu pytláctva dle § 310 Trestného zákona, bych se přikláněl k tomu, aby i v případě trestného činu pytláctví byly přísněji postihovány osoby, které jsou oprávněné k výkonu mysliveckého práva či k výkonu rybářského práva. Toto je možné opřít o fakt, že nezanedbatelné množství protiprávních jednání podřaditelných pod skutkové podstaty trestného činu pytláctví páchají v ČR, podobně jako je tomu na Slovensku, právě osoby, které jsou k výkonu rybářského či mysliveckého práva oprávněny.

I přes přímou hrozbu uložení poměrně přísného trestu za trestný čin pytláctví se ve větším rozsahu nedaří postihovat pachatele těchto činů, k čemuž přispívá vysoká míra netečnosti k těmto činům přecházející až v loajalitu s pachateli těchto činů mezi lidmi.

8. 3. 8. 9. *Neoprávněná výroba, držení a jiné nakládání s léčivy a jinými látkami ovlivňujícími užítkovost hospodářských zvířat (§ 305 TrZ)*

Zcela novým trestným činem obsaženým v TrZ je trestný čin neoprávněné výroby, držení a jiného nakládání s léčivy a jinými látkami ovlivňujícími užítkovost hospodářských zvířat.

Jednotlivé skutkové podstaty trestného činu neoprávněné výroby, držení a jiného nakládání s léčivy a jinými látkami ovlivňujícími užítkovost hospodářských zvířat jsou upraveny v § 305 TrZ.

Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo neoprávněně vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabízí, zprostředkuje, prodá nebo jinak opatří nebo přechovává látku s thyreostatickými, gestagenními, androgenními, estrogenními nebo jinými hormonálními účinky, beta-agonisty nebo jinou látku určenou ke stimulaci užítkovosti hospodářských zvířat nebo přípravek obsahující takovou látku. Pachatel bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty. Stejně bude potrestán, kdo v rozporu s jiným právním předpisem používá léčiva za účelem zvýšení užítkovosti hospodářských zvířat nebo je za tím účelem vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabízí, zprostředkuje, prodá nebo jinak opatří nebo přechovává. Přísněji trestný bude ten, kdo spáchá čin uvedený v odst. 1 nebo 2 buď jako člen organizované skupiny nebo opětovně nebo

v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch nebo ve značném rozsahu. V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta. Nej přísněji trestný bude ten, kdo spáchá čin uvedený v odst. 1 nebo 2 buď jako člen organizované skupiny působící ve více státech nebo v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu nebo ve velkém rozsahu. V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.

Z důvodu nesprávného používání nebo zneužívání léčiv a jiných látek u hospodářských zvířat, které jsou zneužívány s cílem zvýšení užitkovosti u těchto zvířat, může být závažně poškozeno zdraví u spotřebitelů v důsledku přítomnosti reziduí těchto látek v potravinách živočišného původu. Zároveň může docházet k poškozování zdraví hospodářských zvířat.

Primárním objektem tohoto trestného činu tedy není ochrana životního prostředí, avšak jako sekundární objekt jsou chráněna zvířata jako jedinci, a to zajištěním jejich zdravých životních podmínek (tzv. welfare).

V oblasti regulace podávání těchto látek a dohledu nad přítomností těchto látek v tělech zvířat a v potravinách živočišného původu přijala řada předpisů EU. Na tyto právní a jiné normy pak navazují LéčZ a VetZ, které upravují rovněž některé delikty na tomto úseku ochrany životního prostředí. Tyto právní normy si kladou v této oblasti za cíl především ochranu člověka před nepříznivými vlivy léčiv a jiných látek obsažených v potravinách živočišného původu. Dále je cílem těchto norem ochrana zdraví zvířat a ochrana životního prostředí. Zejména s ohledem na objevivší se organizované skupiny pachatelů v této oblasti se nejeví být dostačující pouze správněprávní úprava deliktů odpovědnosti v této oblasti.

Pro úplnost dodávám, že se znění předmětného trestného činu v TrZ liší od jeho znění v předešlém poslanci zamítnutého návrhu tím, že jednak mění trest odnětí svobody ve třetím odstavci ze znění „odnětím svobody až na tři léta“ na znění „odnětím svobody šest měsíců až tři léta“, jednak rozšiřuje trest propadnutí věci také na jinou majetkovou hodnotu.

8. 3. 8. 10. Šíření nakažlivé nemoci zvířat a šíření nakažlivé nemoci a škůdce užitkových rostlin (§ 306 a § 307 TrZ)

Skutkové podstaty trestného činu šíření nakažlivé nemoci zvířat jsou upraveny v § 306 TrZ. Do účinnosti TrZ byla jednání podřaditelná pod tento trestný čin postihována podle § 191 TrZ1961 jako forma trestného činu šíření nakažlivé choroby.

Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo byť i z nedbalosti, způsobí nebo zvýší nebezpečí zavlečení nebo rozšíření nakažlivé nemoci zvířat v zájmových chovech, hospodářských zvířat nebo volně žijících zvířat (odst. 1). Pachatel bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty. Přísněji trestný bude ten, kdo způsobí činem uvedeným v odst. 1 rozšíření takové nemoci (odst. 2). V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.

Objektem tohoto trestného činu je život a zdraví domácích zvířat, jinak hospodářsky důležitých zvířat a volně žijících zvířat, což má pochopitelně ve svých důsledcích stěžejní význam pro zdraví a život lidí.

Skutkové podstaty trestného činu šíření nakažlivé nemoci a škůdce užitkových rostlin jsou upraveny v § 307 TrZ. Do účinnosti TrZ byla jednání podřaditelná pod tento trestný čin postihována podle § 192 TrZ1961 jako forma trestného činu šíření nakažlivé choroby.

Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo byť i z nedbalosti, způsobí nebo zvýší nebezpečí zavlečení nebo rozšíření nakažlivé nemoci nebo škůdce užitkových rostlin (odst. 1). Pachatel bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty. Přísněji trestný bude ten, kdo způsobí činem uvedeným v odst. 1 rozšíření takové nemoci nebo takového škůdce (odst. 2). V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.

Objektem tohoto trestného činu je život a zdraví užitkových rostlin, což má pochopitelně ve svých důsledcích stěžejní význam pro zdraví a život lidí.

Oba trestné činy je možné spáchat úmyslně nebo z nedbalosti. K jejich dokonání postačí pouhé ohrožení chráněného zájmu, avšak toto ohrožení musí bezprostředně hrozit.

Nakažlivými chorobami domácích a jiných hospodářsky důležitých zvířat rozumíme nakažlivé choroby uvedené v Příloze 3 nařízení vlády č. 114/1999 Sb., kterým se pro účely trestního zákona stanoví, co se považuje za jedy, nakažlivé choroby a škůdce. Nakažlivými chorobami a škůdci užitkových rostlin rozumíme nakažlivé choroby a škůdce uvedené v Příloze 4 nařízení vlády č. 114/1999 Sb., kterým se pro účely trestního zákona stanoví, co se považuje za jedy, nakažlivé choroby a škůdce.

Zavlečením se rozumí vyvolání nebezpečí nakažlivé choroby domácích nebo jiných hospodářsky důležitých zvířat nebo užitkových rostlin, resp. vyvolání nebezpečí ohrožení

škůdcem užitkových rostlin v místech, kde se taková choroba nebo škůdce nevyskytuje buď vůbec nebo kde se přinejmenším nevyskytuje epidemie takové choroby či škůdce.

Rozšířením se rozumí zvýšení nebezpečí nakažlivé choroby domácích nebo jiných hospodářsky důležitých zvířat nebo užitkových rostlin, resp. zvýšení nebezpečí ohrožení škůdcem užitkových rostlin v místech, kde se už vyskytuje epidemie takové choroby či škůdce.

Oba tyto trestné činy jsou v poměru subsidiarity k trestným činům obecného ohrožení,²⁷⁸ resp. obecného ohrožení z nedbalosti²⁷⁹ a sabotáže.²⁸⁰ Jednočinný souběh těchto trestných činů s trestným činem poškození cizí věci²⁸¹ je možný, pokud pachatel jednal v úmyslu způsobit škodu na cizím majetku.

Judikatura pro naplnění nedbalostní formy trestného činu šíření nakažlivé nemoci zvířat předpokládá, že se u dobytka objevily skutečně takové známky, podle nichž pachatel poznal, nebo při patřičné povinné pozornosti vzhledem k okolnostem a ke svým osobním poměrům poznat měl a mohl vznik nakažlivé nemoci nebo alespoň podezření jejího vzniku, a že přesto z nedbalosti podnikl něco, čímž byla nakažlivá choroba mezi domácími zvířaty rozšířena, anebo alespoň bylo způsobeno nebo zvýšeno nebezpečí zavlečení nebo rozšíření nakažlivé choroby. Jde-li o pachatele laika, musí ony známky být takové povahy, že jsou poznatelné i laiku.

TrZ přebírá z právní úpravy obsažené v TrZ1961 s určitými terminologickými úpravami (pojem „choroby“ je nahrazen pojmem „nemoci“) trestné činy šíření nakažlivé nemoci zvířat, šíření nakažlivé nemoci a škůdce užitkových rostlin, jakož i společné zmocňující ustanovení. Na rozdíl od právní úpravy v TrZ1961 nesou odpovídající skutkové podstaty v TrZ (stejně jako v předešlém zamítnutém rekodifikačním návrhu) samostatné nadpisy.

Ve skutkové podstatě trestného činu šíření nakažlivé nemoci zvířat je oproti dřívější právní úpravě pojem „domácích nebo jiných hospodářsky důležitých zvířat“ nahrazen pojmem „zvířat v zájmových chovech, hospodářských zvířat a volně žijících zvířat“, jelikož jde o pojmy obsažené v platných právních předpisech.²⁸² Pro úplnost dodávám, že tyto změny byly obsaženy již v předešlém poslanci zamítnutém návrhu. Právě to, že tato skutková podstata poskytuje ochranu nejen zvířatům žijícím v zájmových chovech a hospodářským zvířatům,

---

²⁷⁸ Viz. § 272 TrZ.

²⁷⁹ Viz. § 273 TrZ.

²⁸⁰ Viz. § 314 TrZ.

²⁸¹ Viz. § 228 TrZ.

²⁸² Srov. § 3 písm. d), e), k) OchrZvTýZ a VetZ.

nýbrž i volně žijícím zvířatům, vytváří užší vztah tohoto trestného činu k ochraně životního prostředí, a to na rozdíl od dřívější právní úpravy trestného činu šíření nakažlivé choroby podle § 191 a § 192 TrZ1961.

Další změnou u tohoto trestného činu je rozšíření trestu propadnutí věci také na jinou majetkovou hodnotu.

8. 3. 9. Ostatní trestné činy použitelné také ve prospěch ochrany životního prostředí dle TrZ

8. 3. 9. 1. *Usmrcení z nedbalosti, těžké ublížení na zdraví z nedbalosti a ublížení na zdraví z nedbalosti (§ 143 odst. 3, § 147 odst. 3 a § 148 odst. 2 TrZ)*

Nově je do trestního kodexu zařazen trestný čin usmrcení z nedbalosti, a to do § 143 TrZ.

Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo jinému z nedbalosti způsobí smrt. Pachatel bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti (odst. 1). Přísněji trestný bude ten, kdo spáchá čin uvedený v odstavci 1 proto, že porušil důležitou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona (odst. 2). V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na jeden rok až šest let. Ještě přísněji trestný bude ten, kdo spáchá čin uvedený v odst. 1 proto, že hrubě porušil zákony o ochraně životního prostředí nebo zákony o bezpečnosti práce nebo dopravy anebo hygienické zákony (odst. 3). V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let. Nejprísněji trestný bude ten, kdo spáchá čin uvedený v odst. 1 proto, že hrubě porušil zákony o ochraně životního prostředí nebo zákony o bezpečnosti práce nebo dopravy anebo hygienické zákony, a způsobí tím smrt nejméně dvou osob (odst. 4). V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na tři roky až deset let.

Skutkové podstaty trestného činu těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti jsou upraveny v § 147 TrZ. Do účinnosti TrZ byla jednání podřaditelná pod tento trestný čin postihována podle § 224 TrZ1961 jako forma trestného činu ublížení na zdraví.

Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo jinému z nedbalosti způsobí těžkou újmu na zdraví (odst. 1). Pachatel bude potrestán odnětím svobody až na dva roky nebo zákazem činnosti. Přísněji trestný bude ten, kdo spáchá čin uvedený v odstavci 1 proto, že porušil důležitou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona (odst. 2). V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím

svobody odnětím svobody na šest měsíců až čtyři roky nebo peněžitým trestem. Nejprísněji trestný bude ten, kdo z nedbalosti způsobí těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob proto, že hrubě porušil zákony o ochraně životního prostředí nebo zákony o bezpečnosti práce nebo dopravy anebo hygienické zákony (odst. 3). V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na dva roky až osm let.

Skutkové podstaty trestného činu ublížení na zdraví z nedbalosti jsou upraveny v § 148 TrZ. Do účinnosti TrZ byla jednání podřaditelná pod tento trestný čin postihována podle § 223 TrZ1961 jako forma trestného činu ublížení na zdraví.

Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo jinému z nedbalosti ublíží na zdraví tím, že poruší důležitou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona (odst. 1). Pachatel bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti. Přísněji trestný bude ten, kdo z nedbalosti způsobí ublížení na zdraví nejméně dvou osob proto, že hrubě porušil zákony o ochraně životního prostředí nebo zákony o bezpečnosti práce nebo dopravy anebo hygienické zákony (odst. 2). V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody až na tři roky.

Hrubým porušením předpisů se rozumí porušení normy takové povahy, že následkem je obvykle pravděpodobnost způsobení ublížení na zdraví, těžké újmy na zdraví nebo smrti více osob.

Nová právní úprava trestných činů těžké ublížení na zdraví z nedbalosti a ublížení na zdraví z nedbalosti odstupňovává trestnost pachatele odlišně než úprava v TrZ1961. Toto odlišné odstupňování má návaznost na trestní sankce u trestného činu usmrcení z nedbalosti. Při výměře trestních sankcí byla vzata v úvahu i míra zavinění.

Trestní stíhání pro trestné činy ublížení na zdraví z nedbalosti a těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti proti tomu, kdo je ve vztahu k poškozenému osobou, vůči níž by měl poškozený jako svědek právo odepřít výpověď²⁸³ lze zahájit a v již zahájeném trestním stíhání lze pokračovat pouze se souhlasem poškozeného. Je-li poškozených jedním skutkem několik, postačí souhlas být jen jednoho z nich.²⁸⁴

Pro ochranu životního prostředí mají význam kvalifikované skutkové podstaty těchto trestných činů, neboť důvodem vyšší trestnosti u těchto trestných činů je kromě jiného hrubé porušení zákonů o ochraně životního prostředí nebo zákonů o bezpečnosti práce nebo dopravy

---

²⁸³ Viz. § 100 odst. 2 TrŘ.

²⁸⁴ Viz. § 163 TrŘ.

anebo hygienických zákonů. Zatímco TrZ umožňoval z důvodu hrubého porušení předpisů o ochraně životního prostředí stíhat pouze způsobení těžké újmy na zdraví či smrti více osob, TrZ umožňuje z důvodu hrubého porušení předpisů o ochraně životního prostředí stíhat nejen způsobení těžké újmy na zdraví či smrti nejméně dvou osob, nýbrž i způsobení ublížení na zdraví nejméně dvou osob.

Nejsem si jist, zda relativní snížení trestních sazeb u trestných činů usmrcení z nedbalosti a těžké ublížení na zdraví z nedbalosti,²⁸⁵ došlo-li k nim z důvodu hrubého porušení předpisů o ochraně životního prostředí, oproti trestní sazbě u trestného činu ublížení na zdraví v podobě způsobení těžké újmy na zdraví z důvodu hrubého porušení předpisů o ochraně životního prostředí dle § 224 odst. 3 TrZ1961,²⁸⁶ lze označit za krok správným směrem, neboť se nedomnívám, že by sazba podle TrZ1961 byla neúměrně vysoká.

8. 3. 9. 2. Porušení povinnosti při správě cizího majetku a porušení povinnosti při správě cizího majetku z nedbalosti (§ 220 TrZ a § 221 TrZ)

Skutkové podstaty trestného činu porušení povinnosti při správě cizího majetku jsou upraveny v § 220 TrZ. Do účinnosti TrZ byla jednání podřaditelná pod tento trestný čin postihována podle § 255 TrZ1961 jako úmyslná forma trestného činu porušování povinnosti při správě cizího majetku.

Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo poruší podle zákona mu uloženou nebo smluvně převzatou povinnost opatrovat nebo spravovat cizí majetek, a tím jinému způsobí škodu nikoliv malou (odst. 1). Pachatel bude potrestán odnětím svobody až na dva roky nebo zákazem činnosti. Přísněji trestný bude ten, kdo spáchá čin uvedený v odstavci 1 jako osoba, která má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného nebo kdo poruší podle zákona mu uloženou nebo smluvně převzatou povinnost opatrovat nebo spravovat cizí majetek, a tím jinému způsobí značnou škodu (odst. 2). V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let nebo peněžitým trestem. Nejprísněji trestný bude ten, kdo poruší podle zákona mu uloženou nebo smluvně převzatou povinnost opatrovat nebo

---

²⁸⁵ Za trestné činy usmrcení z nedbalosti a těžké ublížení na zdraví z nedbalosti, pokud byly spáchány proto, že pachatel hrubě porušil zákony o ochraně životního prostředí (§ 143 odst. 3 a § 147 odst. 3 TrZ) bude pachatel shodně potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let.

²⁸⁶ Dle tohoto ustanovení byl pachatel trestán odnětím svobody na tři roky až deset let.

spravovat cizí majetek, a tím jinému způsobí škodu velkého rozsahu (odst. 3). V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na dva roky až osm let.

Jedná se o úmyslný trestný čin.

Skutkové podstaty trestného činu porušení povinnosti při správě cizího majetku z nedbalosti jsou upraveny v § 221 TrZ. Do účinnosti TrZ byla jednání podřaditelná pod tento trestný čin postihována podle § 255a TrZ1961 jako nedbalostí forma trestného činu porušování povinnosti při správě cizího majetku.

Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo z hrubé nedbalosti poruší podle zákona mu uloženou nebo smluvně převzatou důležitou povinnost při opatrování nebo správě cizího majetku, a tím jinému způsobí značnou škodu (odst. 1). Pachatel bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců nebo zákazem činnosti. Přísněji trestný bude ten, kdo spáchá čin uvedený v odstavci 1 jako osoba, která má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného, nebo kdo z hrubé nedbalosti poruší podle zákona mu uloženou nebo smluvně převzatou důležitou povinnost při opatrování nebo správě cizího majetku, a tím jinému způsobí škodu velkého rozsahu (odst. 2). V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody až na tři roky.

Jedná se o nedbalostní trestný čin, který však musí být spáchán „hrubou nedbalostí“.

Objektem obou těchto trestných činů je zejména cizí majetek.

Zatímco skutkové podstaty trestného činu porušení povinnosti při správě cizího majetku dle TrZ zůstaly oproti úpravě odpovídajících skutkových podstat trestného činu porušování povinnosti při správě cizího majetku dle TrZ1961 téměř beze změny, skutkové podstaty trestného činu porušení povinnosti při správě cizího majetku z nedbalosti doznaly v TrZ oproti znění odpovídajících skutkových podstat dle TrZ1961 jednu zásadní změnu. Nově již nebude muset být dokazována pachateli vědomá nedbalost, nýbrž „pouze“ hrubá nedbalost.²⁸⁷ Je otázkou, nakolik lze tuto změnu považovat za pozitivní a do jaké míry bude tato změna řešením problémů s dokazováním spáchání tohoto trestného pachateli.

Trestní stíhání pro tyto trestné činy proti tomu, kdo je ve vztahu k poškozenému osobou, vůči níž by měl poškozený jako svědek právo odepřít výpověď²⁸⁸ lze zahájit a v již zahájeném

---

²⁸⁷ K termínu hrubá nedbalost srov. krátké pojednání v této práci o hrubé nedbalosti v podkapitole Znaky trestného činu.

²⁸⁸ Viz. § 100 odst. 2 TrŘ.

trestním stíhání lze pokračovat pouze se souhlasem poškozeného. Je-li poškozených jedním skutkem několik, postačí souhlas byt' jen jednoho z nich.²⁸⁹

Trestné činy porušení povinnosti při správě cizího majetku, resp. porušení povinnosti při správě cizího majetku z nedbalosti mohou být ohrožením pro životní prostředí např. v případě nesplnění povinnosti insolvenčního správce v souvislosti se správou pozemků, na nichž se vyskytuje nebezpečný odpad, v jehož důsledku vznikne ekologická havárie apod.

8. 3. 9. 3. *Poškození cizí věci (§ 228 TrZ)*

Skutkové podstaty trestného činu poškození cizí věci jsou upraveny v § 228 TrZ. Do účinnosti TrZ byla jednání podřaditelná pod tento trestný čin postihována podle § 257 a § 257b TrZ1961 jako trestný čin poškozování cizí věci.

Tohoto trestného činu se dopustí ten kdo zničí, poškodí nebo učiní neupotřebitelnou cizí věc, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou. Pachatel bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty (odst. 1). Stejně bude potrestán ten, kdo poškodí cizí věc tím, že ji postříká, pomaluje či popíše barvou (odst. 2). Přísněji trestný bude ten, kdo spáchá čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 na věci svědka, znalce nebo tlumočníka pro výkon jejich povinností, kdo spáchá čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 na věci jiného, pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání, kdo spáchá čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 na věci, která požívá ochrany podle jiného právního předpisu, nebo kdo způsobí činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 značnou škodu. Pachatel bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři roky. Nejprísněji trestný bude ten, kdo způsobí činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 škodu velkého rozsahu. Pachatel bude potrestán odnětím svobody na dva roky až šest let.

Objektem tohoto trestného činu je vlastnické právo k movitým a nemovitým věcem, přičemž toto ustanovení poskytuje ochranu rovněž držiteli věci. Ve prospěch ochrany životního prostředí je v některých případech použitelná zejména kvalifikovaná skutková podstata upravená v § 228 odst. 3 písm. c) TrZ, která stanoví, že přísněji²⁹⁰ bude potrestán ten, kdo spáchá takový čin na věci, která požívá ochrany podle jiného právního předpisu. V

---

²⁸⁹ Viz. § 163 TrŘ.

²⁹⁰ Rozuměj přísněji než v základní skutkové podstatě.

souvislosti s ochranou životního prostředí tak může předmětem ochrany být např. památný strom, který je ve vlastnictví osoby odlišné od pachatele.²⁹¹

Jedná se o úmyslný trestný čin, který vyžaduje účinek v podobě poruchy.

Pod pojmem cizí věc se chápe věc nenáležící pachateli. Předmětem útoku tak mohou být i věci ztracené, opuštěné či skryté, jsou-li ještě nějak užitečné nebo mají-li ještě nějakou hodnotu.

Pod pojmem věci požívající ochrany podle jiného právního předpisu se rozumí především kulturní památky, jiné předměty kulturní hodnoty a chráněné části přírody.

Pod pojmem zničení věci se chápe absolutní znehodnocení věci, přičemž na úseku ochrany životního prostředí by mohlo jít např. o pokácení stromu či zabití zvířete.

Pod pojmem poškození věci se rozumí její částečné znehodnocení, přičemž na úseku ochrany životního prostředí by mohlo jít např. o způsobení zranění zvířeti.

Pod pojmem učinění věci neupotřebitelnou se pak chápe učinění věci neupotřebitelné v poměru k účelu, ke kterému věc má sloužit. Na úseku ochrany životního prostředí by mohlo jít např. o zranění psa, který je používán k lovu myslivcem, v jehož důsledku by pes trvale kulhal.

Kromě v podstatě kosmetické změny názvu tohoto trestného činu v TrZ oproti dřívější právní úpravě je zásadnější změnou zařazení samostatné skutkové podstaty do odst. 2 v podobě poškození cizí věci postříkáním, pomalováním či popsáním barvou nebo jinou látkou (tzv. sprejerství). Jednání dle této nově zařazené skutkové podstaty není na rozdíl od jednání dle základní skutkové podstaty upravené v odst. 1 vázáno na dosažení škody nikoli nepatrné, ale je svou povahou poškozením cizí věci.

Podobně jako u ostatních majetkových trestných činů došlo oproti úpravě v TrZ i u tohoto trestného činu k úpravě okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby, a to tak, že ze znění kvalifikované skutkové podstaty úplně vypadla okolnost spočívající ve spáchání činu uvedeného v základní skutkové podstatě opětovně a naopak přibyly dvě okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby a to v prvním případě spáchání činu na věci svědka, znalce nebo tlumočnicka pro výkon jejich povinnosti a ve druhém případě spáchání činu na věci jiného pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání.

---

²⁹¹ Viz. § 46 OchrPřKrZ.

Trestný čin poškozování cizí věci je na úseku ochrany životního prostředí ve vztahu subsidiarity k trestným činům poškozování a ohrožení životního prostředí,²⁹² poškozování lesa,²⁹³ neoprávněné nakládání s odpady,²⁹⁴ neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami,²⁹⁵ popř. odnímání nebo ničení živočichů a rostlin.²⁹⁶

Jednočinný souběh trestného činu poškozování cizí věci s trestným činem obecné ohrožení,²⁹⁷ či s trestným činem poškozování a ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení²⁹⁸ sice není vyloučen, avšak pokud je v konkrétním případě poškozování cizí věci pouze prostředkem či vedlejším produktem podstatně závažnějšího trestného činu²⁹⁹, je jednočinný souběh vyloučen a pachatel bude postižen pouze za závažnější trestný čin.

Jednočinný souběh trestného činu poškozování cizí věci s trestným činem týrání zvířat³⁰⁰ je možný, pokud je čin spáchán na cizím zvířeti. Není rovněž vyloučen jednočinný souběh trestného činu poškozování cizí věci s trestným činem pytláctví.³⁰¹

Trestní stíhání pro tento trestný čin proti tomu, kdo je ve vztahu k poškozované osobou, vůči níž by měl poškozovaný jako svědek právo odepřít výpověď³⁰² lze zahájit a v již zahájeném trestním stíhání lze pokračovat pouze se souhlasem poškozovaného. Je-li poškozovaných jedním skutkem několik, postačí souhlas byt' jen jednoho z nich.³⁰³

Spácháním trestného činu poškozování cizí věci může dojít k ohrožení životního prostředí např. při vypuštění rybníku či poškozování památného stromu,³⁰⁴ který je ve vlastnictví konkrétní osoby odlišné od pachatele, usmrcením zvířete, jež je majetkem osoby od pachatele odlišné apod.

Dle judikatury platí, že okolnost, že obviněný usmrtil cizího psa za podmínky, kdy byl k tomu oprávněn podle zákona o myslivosti, vylučuje protiprávnost takového činu a tím i pachatelovu trestní odpovědnost za trestný čin poškozování cizí věci. Jestliže však člen

---

²⁹² Viz. § 293 TrZ.

²⁹³ Viz. § 295 TrZ.

²⁹⁴ Viz. § 298 TrZ.

²⁹⁵ Viz. § 299 TrZ.

²⁹⁶ Viz. § 301 TrZ.

²⁹⁷ Viz. § 272 TrZ.

²⁹⁸ Viz. § 276 TrZ.

²⁹⁹ Např. trestný čin obecného ohrožení dle § 272 TrZ, pokud je spáchán útokem na cizí věci.

³⁰⁰ Viz. § 302 TrZ.

³⁰¹ Viz. § 304 TrZ.

³⁰² Viz. § 100 odst. 2 TrŘ.

³⁰³ Viz. § 163 TrŘ.

³⁰⁴ Viz. § 46 OchrPřKrZ.

mysliveckého sdružení upozoruje za snížené viditelnosti psa, který sedí v nepřehledném terénu, chová se klidně, nehledá ani nepronásleduje zvěř ani se k ní neplíží, musí jej to vést k úvaze, že v blízkosti může být člověk vedoucí psa. Způsobí-li člen mysliveckého sdružení střelbou za těchto okolností ublížení na zdraví jiné osobě, odpovídá za ně z nevědomé nedbalosti podle § 16 odst. 1 písm. b) TrZ. Úmyslné zastřelení psa za uvedených okolností, tj. bez splnění podmínek uvedených v zákoně o myslivosti, vykazuje podle okolností znaky trestného činu poškozování cizí věci podle § 228 TrZ, popřípadě přestupku podle § 50 odst. 1 písm. a) PřesZ.

8. 3. 9. 4. *Zneužívání vlastnictví (§ 229 TrZ)*

Skutková podstata trestného činu zneužívání vlastnictví je upravena v § 229 TrZ. Do účinnosti TrZ byl trestný čin zneužívání vlastnictví upraven v § 258 TrZ1961.

Toto ustanovení je trestněprávním vyústěním ústavněprávní normy stanovící, že vlastnictví nesmí být zneužito na újmu práv druhých nebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Jeho výkon rovněž nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem.³⁰⁵ S tímto ustanovením Listiny souvisí i její další ustanovení o ochraně přírody, životního prostředí a kulturních památek.³⁰⁶

Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo poškodí důležitý zájem kulturní, důležitý zájem vědecký nebo důležitý zájem na ochraně přírody, krajiny či životního prostředí, jenž je chráněn jiným právním předpisem, tím, že zničí, poškodí, učiní neupotřebitelnou nebo zašantročí vlastní věc větší hodnoty, která požívá ochrany podle jiného právního předpisu. Pachatel bude potrestán odnětím svobody až na dva roky, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

Jedná se o úmyslný trestný čin, přičemž úmysl musí zahrnovat jednak poškození důležitého zájmu kulturního, důležitého zájmu vědeckého nebo důležitého zájmu na ochraně přírody, krajiny či životního prostředí zničením, poškozením, učiněním neupotřebitelné nebo zašantročením vlastní věci, jednak okolnost, že jde o věc chráněnou jiným právním předpisem.

Objektem tohoto trestného činu je důležitý kulturní zájem, důležitý vědecký zájem a důležitý zájem na ochraně přírody, krajiny či životního prostředí. Chráněny jsou především

---

³⁰⁵ Srov. čl. 11 odst. 3 Listiny.

³⁰⁶ Srov. čl. 35 odst. 3 Listiny.

kulturní památky, muzejní sbírky, chráněné části přírody, ale i součásti životního prostředí. V souvislosti s ochranou životního prostředí tak může předmětem ochrany být např. památný strom, který je ve vlastnictví konkrétní osoby.³⁰⁷ Lze říci, že oproti právní úpravě tohoto trestného činu v TrZ1961 je v TrZ specifikován „jiný důležitý obecný zájem“, který byl podle dřívější právní úpravy tohoto trestného činu vedle kulturního zájmu jedním ze dvou chráněných objektů. Místo slov „kulturní nebo jiný důležitý obecný zájem“ tedy nová úprava v TrZ obsahuje slova „důležitý zájem kulturní, vědecký, na ochraně přírody, krajiny nebo životního prostředí, chráněný jiným právním předpisem“.

Pod pojmem vlastní věc se chápe věc, ke které má pachatel vlastnické právo nebo věc, se kterou je pachatel oprávněn nakládat jako s vlastní.

Vlastní věcí se rozumí též věc v podílovém spoluvlastnictví či věc ve společném jmění manželů.

Pod pojmem zašantročení věci se chápe každý nekalý způsob zbavení se věci nebo její ukrytí.

Pod pojmem důležitý kulturní zájem se chápe zejména zájem na ochraně kulturních památek.³⁰⁸

Tento trestný čin je v poměru subsidiarity k trestným činům poškození a ohrožení životního prostředí³⁰⁹ a poškození lesa.³¹⁰

Jednočinný souběh trestného činu zneužívání vlastnictví s trestným činem obecné ohrožení³¹¹ či s trestným činem poškozování a ohrožování provozu obecně prospěšného zařízení³¹² sice není vyloučen, avšak platí, že pokud je v konkrétním případě zneužívání vlastnictví pouze prostředkem či vedlejším produktem podstatně závažnějšího trestného činu,³¹³ je jednočinný souběh vyloučen a pachatel bude postižen pouze za závažnější trestný čin.

Nová právní úprava sankcionuje pouze ty případy, kdy hodnota zničené, poškozené aj. vlastní věci, jež požívá ochrany podle jiného právního předpisu, dosáhne hranice větší

---

³⁰⁷ Viz. § 46 OchrPřKrZ.

³⁰⁸ Srov. příslušná ustanovení zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči.

³⁰⁹ Viz. § 293 TrZ..

³¹⁰ Viz. § 295 TrZ.

³¹¹ Viz. § 272 TrZ.

³¹² Viz. § 276 TrZ.

³¹³ Např. trestný čin obecného ohrožení dle § 272 TrZ, pokud je spáchán zneužitím vlastnictví věci, která jej může způsobit.

hodnoty, tj. nejméně částky 50 000 Kč. Toto je zdůvodňováno principem subsidiarity trestní represe.³¹⁴

Vzhledem k existenci zvláštních trestných činů proti životnímu prostředí, které jsou k tomuto trestnému činu speciální, není existence tohoto trestného činu pro ochranu životního prostředí zásadní. Nelze však říci, že význam trestného činu zneužívání vlastnictví pro ochranu životního prostředí je zcela zanedbatelný, neboť lze předpokládat, že jeho faktická role v ochraně životního prostředí bude vyšší vzhledem ke komplikovanosti dikce § 293 a § 294 TrZ upravující trestný čin poškození a ohrožení životního prostředí, resp. trestný čin poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti.

8. 3. 9. 5. *Poškození spotřebitele (§ 253 TrZ)*

Skutkové podstaty trestného činu poškození spotřebitele jsou upraveny v § 253 TrZ, kde je tento trestný čin zařazen mezi trestné činy hospodářské, a to konkrétně mezi trestné činy proti závazným pravidlům tržní ekonomiky a oběhu zboží ve styku s cizinou. Do účinnosti TrZ byl trestný čin poškození spotřebitele upraven v § 121 TrZ1961, kde byl zařazen mezi trestné činy hospodářské, a to mezi trestné činy proti hospodářské soustavě. Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo na cizím majetku způsobí škodu nikoli nepatrnou tím, že poškozuje spotřebitele zejména tím, že je šidí na jakosti, množství nebo hmotnosti zboží (odst. 1 alinea 1), nebo ten, kdo uvede ve větším rozsahu na trh výrobky, práce nebo služby a zatají přitom jejich podstatné vady (odst. 2 alinea 2). Pachatel bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty. Přísněji trestný bude ten, kdo spáchá některý z činů uvedených v odst. 1 jako člen organizované skupiny, kdo získá některým z činů uvedených v odstavci 1 pro sebe nebo pro jiného značný prospěch, nebo kdo spáchá některý z činů uvedených v odst. 1, a zároveň byl pro některý z činů uvedených v odstavci 1 v posledních pěti letech odsouzen nebo z výkonu trestu odnětí svobody uloženého za některý z činů uvedených v odstavci 1 propuštěn (odst. 2). V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody až na pět let nebo peněžitým trestem. Nejprísněji trestný bude ten, kdo získá činem uvedeným v odstavci 1 pro sebe nebo

---

³¹⁴ Viz. § 12 odst. 2 TrZ.

pro jiného prospěch velkého rozsahu. V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody odnětím svobody na dva roky až osm let.

Jedná se o úmyslný trestný čin.

Objektem tohoto trestného činu je zájem na zajištění řádného podnikání v obchodní činnosti při prodeji zboží a služeb, poctivost reklamy a majetek spotřebitele.³¹⁵

Pod pojmem spotřebitel se rozumí fyzická nebo právnická osoba, která nakupuje výrobky nebo užívá služby za jiným účelem než pro podnikání s těmito výrobky nebo službami.³¹⁶

Výrobkem je věc nebo jiné hodnoty určené k nabídce spotřebiteli, které mohou být předmětem právního vztahu.³¹⁷

Službou se chápe jakákoliv podnikatelská činnost, která je určena k nabídce spotřebiteli, s výjimkou činností upravených zvláštními zákony, kde se dozor nad ochranou spotřebitele svěřuje profesním sdružením nebo jiným orgánům státní správy než České obchodní inspekci, Státní zemědělské a potravinářské inspekci, krajským hygienickým stanicím, soustavě veterinární správy, živnostenským úřadům, celním úřadům, Českému úřadu pro zkoušení zbraní a střeliva, České národní bance a Státnímu ústavu pro kontrolu léčiv.³¹⁸

Uvedením na trh se rozumí nabídka individuálně neurčitěmu okruhu možných zákazníků.³¹⁹

Pod pojmem podstatné vady je třeba rozumět takové vady, které výrazně ztěžují řádné použití výrobků, prací nebo služeb k obvyklému účelu.³²⁰

Pod pojmem větší rozsah (výrobků, prací, služeb) lze analogicky s § 138 TrZ rozumět rozsah (výrobků, prací, služeb), jehož finanční hodnota dosahuje nejméně částky 50 000 Kč.

Trestný čin poškozování spotřebitele může být ohrožením pro životní prostředí např. v případě porušování technických norem u konstrukcí výrobků, kdy tyto výrobky budou ve větším rozsahu uváděny na trh, neboť dodržování technických norem má mj. za cíl minimalizaci negativních důsledků na životní prostředí.

---

³¹⁵ Srov. *Jelínek, J. a kol.*: Trestní právo hmotné. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, str. 650.

³¹⁶ Viz. § 2 odst. 1 písm. a) zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele.

³¹⁷ Viz. § 2 odst. 1 písm. f) zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele.

³¹⁸ Viz. § 2 odst. 1 písm. j) a § 23 zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele.

³¹⁹ Srov. *Jelínek, J. a kol.*: Trestní právo hmotné. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, str. 651.

³²⁰ Tamtéž.

8. 3. 9. 6. *Obecné ohrožení a obecné ohrožení z nedbalosti (§ 272 TrZ a § 273 TrZ)*

Skutkové podstaty trestného činu obecné ohrožení jsou upraveny v § 272 TrZ. Do účinnosti TrZ byla jednání podřaditelná pod tento trestný čin postihována podle § 179 TrZ1961 jako úmyslná forma trestného činu obecné ohrožení.

Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo úmyslně způsobí obecné nebezpečí tím, že vydá lidi v nebezpečí smrti nebo těžké újmy na zdraví nebo cizí majetek v nebezpečí škody velkého rozsahu tím, že zapříčiní požár nebo povodeň nebo škodlivý účinek výbušnin, plynu, elektřiny nebo jiných podobně nebezpečných látek nebo sil nebo se dopustí jiného podobného nebezpečného jednání (odst. 1 alinea 1). Pachatel bude potrestán odnětím svobody na tři léta až osm let. Stejně bude potrestán kdo obecné nebezpečí popsané v odstavci 1 alinei 1 zvýší anebo ztíží jeho odvrácení nebo zmírnění (odst. 1 alinea 2). Přísněji trestný bude ten, kdo spáchá čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny, kdo spáchá čin uvedený v odstavci 1 opětovně v krátké době, kdo způsobí činem uvedeným v odstavci 1 škodu velkého rozsahu, nebo kdo způsobí činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob nebo smrt. V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na osm až patnáct let. Nejprísněji trestný bude ten, kdo způsobí činem uvedeným v odstavci 1 úmyslně smrt, nebo kdo spáchá čin uvedený v odstavci 1 za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu. V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na dvanáct až dvacet let nebo výjimečným trestem.

Objektem tohoto trestného činu je zájem na ochraně života či zdraví lidí a zájem na ochraně cizího majetku.

Jedná se o úmyslný trestný čin.

V základní skutkové podstatě se jedná o trestný čin ohrožovací. Porucha je jako obligatorní znak požadována v některých alternativách kvalifikovaných skutkových podstat.

Skutkové podstaty trestného činu obecné ohrožení z nedbalosti jsou upraveny v § 273 TrZ. Do účinnosti TrZ byla jednání podřaditelná pod tento trestný čin postihována podle § 180 TrZ1961 jako nedbalostní forma trestného činu obecné ohrožení.

Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo z nedbalosti způsobí obecné nebezpečí tím, že vydá lidi v nebezpečí smrti nebo těžké újmy na zdraví nebo cizí majetek v nebezpečí škody velkého rozsahu tím, že zapříčiní požár nebo povodeň nebo škodlivý účinek výbušnin, plynu, elektřiny nebo jiných podobně nebezpečných látek nebo sil nebo se dopustí jiného podobného

nebezpečného jednání (odst. 1 alinea 1). Pachatel bude potrestán odnětím svobody až na dva roky nebo zákazem činnosti. Stejně bude potrestán kdo z nedbalosti obecné nebezpečí popsané v odstavci 1 alinei 1 zvýší anebo ztíží jeho odvrácení nebo zmírnění (odst. 1 alinea 2). Přísněji trestný bude ten, kdo způsobí činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví, kdo spáchá čin uvedený v odstavci 1 proto, že porušil důležitou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona, nebo kdo způsobí činem uvedeným v odstavci 1 značnou škodu (odst. 2). V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let nebo zákazem činnosti. Ještě přísněji trestný bude ten, kdo způsobí činem uvedeným v odstavci 1 smrt, nebo kdo spáchá čin uvedený v odstavci 1 proto, že porušil důležitou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona, a tím způsobí škodu velkého rozsahu nebo těžkou újmu na zdraví. V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let nebo peněžitým trestem. Nejprísněji trestný bude ten, kdo spáchá čin uvedený v odstavci 1 proto, že porušil důležitou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona, a tím způsobí smrt. V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na tři léta až deset let.

Objektem je zde, stejně jako u předchozího trestného činu, zájem na ochraně života či zdraví lidí a zájem na ochraně cizího majetku.

Jedná se o nedbalostní trestný čin.

V základní skutkové podstatě se stejně jako u předchozího trestného činu jedná o trestný čin ohrožovací. Porucha je jako obligatorní znak požadována v některých alternativách kvalifikovaných skutkových podstat.

Pokud jde o definici termínu „lidí“, praxe se ustálila na tom, že musí být ohroženo nejméně 7 lidí, přičemž zpravidla půjde o osoby individuálně neurčené, není však vyloučeno, aby tyto osoby byly individualizovány. Těmto osobám musí hrozit smrt nebo těžká újma na zdraví, nikoli pouhé ublížení na zdraví.

Obecné nebezpečí nastane, vznikne-li situace, která svou povahou, rozsahem a intenzitou ohrožení odpovídá nebezpečí požáru, povodně, výbuchu apod., tedy hrozí-li lidem bezprostřední nebezpečí smrti nebo těžké újmy na zdraví anebo škody velkého rozsahu na cizím majetku.

Pod pojmem zapříčinění požáru se chápe založení ohně na takovém místě či za takových podmínek, že hrozí rozšíření požáru.

Pod pojmem zapříčinění povodně se chápe jednání, jehož následkem je záplava, která má charakter živelní pohromy, a při níž hrozí způsobení škody na životech a zdraví lidí a na cizím majetku v zákonem požadované intenzitě.

Škodlivý účinek výbušnin je možné způsobit pouze výbuchem. Škodlivý účinek plynu je možné způsobit jeho zapálením či vypuštěním (jde-li o plyn nebezpečný lidskému zdraví). Škodlivý účinek elektřiny je možné způsobit jejím svedením do konkrétního předmětu, jejími tepelnými účinky apod.

Pod pojmem jiné podobně nebezpečné látky nebo síly rozumíme takové látky nebo síly, které se svými účinky projevují obdobně jako výbušniny, plyn či elektřina.³²¹

Jednočinný souběh trestného činu obecné ohrožení s trestným činem poškození cizí věci³²² či s trestným činem zneužívání vlastnictví³²³ sice není vyloučen, avšak pokud je v konkrétním případě poškození cizí věci, resp. zneužívání vlastnictví pouze prostředkem či vedlejším produktem podstatně závažnějšího trestného činu,³²⁴ je jednočinný souběh vyloučen a pachatel bude postižen pouze za trestný čin obecného ohrožení.

Na rozdíl od právní úpravy v TrZ1961 se v TrZ již nejedná o úmyslnou a nedbalostní formu trestného činu obecné ohrožení, nýbrž každá z těchto forem nese v textu zákona samostatný nadpis, a to pro úmyslnou formu obecné ohrožení a pro nedbalostní formu obecné ohrožení z nedbalosti.

Oproti právní úpravě úmyslné formy obecného ohrožení dle TrZ1961 došlo u trestného činu obecného ohrožení v TrZ ke změně v tom smyslu, že v případě nejtěžších zvlášť přitěžujících okolností v podobě úmyslného způsobení smrti, spáchání činu za stavu ohrožení státu nebo spáchání činu za válečného stavu, se zvyšuje trestní sazba odnětí svobody na dvanáct až dvacet let nebo výjimečný trest. Toto zvýšení trestní sazby u nejpřísněji trestné skutkové podstaty předmětného trestného činu je v souladu se zvýšením trestních sazeb u jednotlivých skutkových podstat trestného činu vraždy.

---

³²¹ Jedná se např. o radioaktivní látky, hořlaviny, žíraviny, setrvačné síly apod.

³²² Viz. § 228 TrZ.

³²³ Viz. § 229 TrZ.

³²⁴ Např. pokud je trestný čin obecného ohrožení dle § 272 TrZ spáchán útokem na cizí věci či zneužitím vlastnictví k věci, která jej může vyvolat.

U obecného ohrožení z nedbalosti se rovněž zvyšují trestní sazby, a to ve všech skutkových podstatách, což nejen více odpovídá závažnosti popisovaných jednání, nýbrž je i v souladu s trestními sazbami u nedbalostních trestných činů proti životu a zdraví.

Zejména v souvislosti se změnami klimatu je stále více aktuální nebezpečí povodní a požárů lesa. I když orgány veřejné správy na tato nebezpečí s předstihem reagují a vyhlašují patřičné stupně povodňové aktivity, zveřejňují varování před povodněmi apod., dochází mnohdy k podceněním uvedených varování. V takových případech dochází k vyplavování nezabezpečených ropných produktů, kalů, nebezpečných odpadů apod. povodní do životního prostředí. Žel doposud bylo toto chování vyhodnocováno vesměs pouze jako přestupek, i když dosahuje mnohdy intenzity obecného nebezpečí.

V období zvýšeného nebezpečí vzniku požárů jsou nařízenými kraje upravovány podmínky k zabezpečení požární ochrany a obce s rozšířenou působností mohou až na tři měsíce zakázat vstup do lesa. Přesto dochází v této době k rozdělávání ohniček ve vyschlých lesích či k vypalování porostu, přičemž toto může za extrémního sucha ve svém důsledku vést až k obecnému ohrožení. Zde je uplatnění skutkové podstaty trestného činu obecné ohrožení dle § 273 TrZ nasnadě.

K obecnému ohrožení mnohdy bezpochyby dochází v důsledku úmyslného zapalování skládek odpadu, které poškozují životní prostředí, a které tedy může být kvalifikováno jako obecné ohrožení toxickými zplodinami.

Dále může v případě spáchání trestného činu obecného ohrožení, resp. obecného ohrožení z nedbalosti dojít k ohrožení životního prostředí při úniku nebezpečných látek (např. rtuti) či při působení radioaktivity apod.

Obecně můžeme říci, že možnost uplatňování skutkových podstat trestného činu obecné ohrožení ve prospěch ochrany životního prostředí je podstatně omezena, a to z několika důvodů: 1. postihována je pouze škoda na majetku, nikoli ekologická újma, 2. postihováno je pouze ohrožení či způsobení škody na cizím majetku, avšak k poškození životního prostředí může dojít i způsobením škody na vlastním majetku, 3. postihováno je pouze bezprostřední ohrožení lidí a cizího majetku, avšak při poškození životního prostředí nemusí docházet k přímému ohrožení zdraví či života lidí nebo cizího majetku.

Pod pojmem více osob se chápou minimálně tři osoby.

Pokud by bylo pachatelovým jednáním majícím jinak znaky trestného činu těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti, resp. ublížení na zdraví z nedbalosti, způsobeno obecné ohrožení z nedbalosti, při němž došlo ke způsobení těžké újmy na zdraví více osob nebo smrti více osob, posuzovalo by se takové jednání jako trestný čin obecného ohrožení z nedbalosti. Jednočinný souběh trestného činu těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti dle § 147 odst. 3, resp. ublížení na zdraví z nedbalosti dle § 148 odst. 2 TrZ s trestným činem obecného ohrožení z nedbalosti je vyloučen.

8. 3. 9. 7. *Poškození a ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení a poškození a ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení z nedbalosti (§ 276 TrZ a § 277 TrZ)*

Skutkové podstaty trestného činu poškození a ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení jsou upraveny v § 276 TrZ. Do účinnosti TrZ byla jednání podřaditelná pod tento trestný čin postihována podle § 182 a § 183 TrZ1961 jako úmyslné formy trestného činu poškozování a ohrožování provozu obecně prospěšného zařízení.

Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo úmyslně poškodí obecně prospěšné zařízení nebo ohrozí jeho provoz nebo využívání (odst. 1). Pachatel bude potrestán odnětím svobody až na tři roky nebo zákazem činnosti. Přísněji trestný bude ten, kdo zničí, odstraní nebo učiní neupotřebitelným obecně prospěšné zařízení, úmyslně poškodí obecně prospěšné zařízení nebo ohrozí jeho provoz nebo využívání a způsobí tím poruchu provozu obecně prospěšného zařízení, nebo úmyslně poškodí obecně prospěšné zařízení nebo ohrozí jeho provoz nebo využívání a způsobí tím značnou škodu (odst. 2). V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na jeden rok až šest let nebo peněžitým trestem. Nej přísněji trestný bude ten, kdo úmyslně poškodí obecně prospěšné zařízení nebo ohrozí jeho provoz nebo využívání a způsobí tím škodu velkého rozsahu, nebo zničí, odstraní nebo učiní neupotřebitelným obecně prospěšné zařízení a způsobí tím škodu velkého rozsahu, nebo úmyslně poškodí obecně prospěšné zařízení nebo ohrozí jeho provoz nebo využívání za stavu ohrožení státu či za válečného stavu, nebo zničí, odstraní nebo učiní neupotřebitelným obecně prospěšné zařízení za stavu ohrožení státu či za válečného stavu (odst. 3). V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let.

Jedná se o úmyslný trestný čin.

Skutkové podstaty trestného činu poškození a ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení z nedbalosti jsou upraveny v § 277 TrZ. Do účinnosti TrZ byla jednání podřaditelná pod tento trestný čin postihována podle § 184 TrZ1961 jako nedbalostní forma trestného činu poškozování a ohrožování provozu obecně prospěšného zařízení.

Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo z hrubé nedbalosti zničí, poškodí, odstraní nebo učiní neupotřebitelným obecně prospěšné zařízení nebo ohrozí provoz obecně prospěšného zařízení (odst. 1). Pachatel bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti. Přísněji trestný bude ten, kdo způsobí činem uvedeným v odstavci 1 škodu velkého rozsahu, nebo spáchá čin uvedený v odstavci 1 za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu (odst. 2). V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody až na tři roky.

Jedná se o nedbalostní trestný čin.

Objektem u obou těchto trestných činů je shodně zájem na ochraně provozu obecně prospěšných zařízení, což v některých případech znamená rovněž zájem na ochraně životního prostředí a jeho složek.

Jednočinný souběh trestného činu poškození a ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení s trestným činem poškození cizí věci³²⁵ či s trestným činem zneužívání vlastnictví³²⁶ sice není vyloučen, avšak pokud je v konkrétním případě poškození cizí věci, resp. zneužívání vlastnictví pouze prostředkem či vedlejším produktem podstatně závažnějšího trestného činu (bude záležet na závažnosti poškození či ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení), je jednočinný souběh vyloučen a pachatel bude postižen pouze za závažnější trestný čin.

Ve prospěch ochrany životního prostředí mohou být tyto skutkové podstaty aplikovány v případech ohrožení či poškození zařízení sloužících proti živelním pohromám (např. rozličná protipožární zařízení, protipovodňová zařízení, přehradní nádrže apod.) a energetických zařízení. Z hlediska ochrany životního prostředí poskytují tato ustanovení ochranu také veřejně prospěšným zařízením (např. veřejné kanalizaci), jejichž poškození by mohlo znamenat následné poškození životního prostředí (např. únikem látek poškozujících životní prostředí).

---

³²⁵ Viz. § 228 TrZ.

³²⁶ Viz. § 229 TrZ.

8. 3. 9. 8. Nedovolená výroba a držení radioaktivní látky a vysoce nebezpečné látky (§ 281 TrZ)

Skutkové podstaty trestného činu nedovolené výroby a držení radioaktivní látky a vysoce nebezpečné látky jsou upraveny v § 281 TrZ. Do účinnosti TrZ byla jednání podřaditelná pod tento trestný čin postihována podle § 186 TrZ1961 jako trestný čin nedovolené výroby a držení radioaktivního materiálu a vysoce nebezpečné látky.

Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo bez povolení vyrobí, doveze, vyveze, proveze, přechovává anebo jinému obstará radioaktivní látku nebo vysoce nebezpečnou látku nebo předměty určené k její výrobě (odst. 1). Pachatel bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let, peněžitým trestem nebo zákazem činnosti. Přísněji trestný bude ten, kdo způsobí činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví, spáchá čin uvedený v odstavci 1 ve větším rozsahu, nebo získá činem uvedeným v odstavci 1 pro sebe nebo pro jiného značný prospěch (odst. 2). V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na dva roky až deset let nebo propadnutím majetku. Nejprísněji trestný bude ten, kdo způsobí činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob nebo smrt, získá činem uvedeným v odstavci 1 pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, spáchá čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny, nebo spáchá čin uvedený v odstavci 1 za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu (odst. 3). V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na osm až patnáct let nebo propadnutím majetku.

Jedná se o úmyslný trestný čin, k jehož dokonání postačí pouhé ohrožení chráněného zájmu.

V případě přechovávání radioaktivního materiálu či vysoce nebezpečné látky jde o trestný čin trvající. Délka doby přechovávání má význam pro stupeň nebezpečnosti činu pro společnost.

AtomZ určuje, co je radioaktivní materiál.

Zákon č. 19/1997 Sb., o některých opatřeních souvisejících se zákazem chemických zbraní definuje, co jsou vysoce nebezpečné látky. Seznam vysoce nebezpečných látek stanoví prováděcí předpis k tomuto zákonu. Byť název tohoto zákona by na první pohled mohl budit dojem, že se tento zákon týká pouze použití chemických zbraní v ozbrojených konfliktech, není tomu tak. Jelikož uvedený zákon upravuje nejen práva a povinnosti fyzických nebo právnických osob související se zákazem chemických zbraní, nýbrž i práva a povinnosti fyzických nebo právnických osob související s nakládáním s toxickými chemickými látkami a

jejich prekurzory, aby tyto látky nemohly být zneužity k porušování zákazu chemických zbraní, týká se uvedený zákon a s ním i skutkové podstaty trestného činu nedovolené výroby a držení radioaktivní látky a vysoce nebezpečné látky i nakládání s vysoce nebezpečnými látkami v mírových podmínkách.

Za předměty určené k výrobě vysoce nebezpečných látek považujeme suroviny, laboratorní, technická a jiná zařízení.

Přechováváním se zde rozumí nejen to, že pachatel má radioaktivní materiál či vysoce nebezpečnou látku přímo u sebe, nýbrž jakýkoli způsob držení radioaktivního materiálu či vysoce nebezpečné látky (pachatel tak může mít dané předměty např. uloženy v bankovním sejfě, uloženy u konkrétní osoby, zakopány v zemi apod.).

Pod pojmem „bez povolení vyrobí“ se chápe jakékoli zhotovení (radioaktivního materiálu či vysoce nebezpečné látky) neoprávněným subjektem.

Pod pojmem „bez povolení jinému obstará“ se chápe neoprávněné opatření (radioaktivního materiálu či vysoce nebezpečné látky) jinému (např. prodejem, darováním, krádeží apod.).

Tento trestný čin je v poměru subsidiarity k trestnému činu obecného ohrožení.

U trestného činu nedovolené výroby a držení radioaktivního materiálu a vysoce nebezpečné látky dle TrZ došlo oproti úpravě tohoto trestného činu v TrZ1961 kromě úpravy termínu „radioaktivní materiál“ na termín „radioaktivní látka“ k upravení a upřesnění kvalifikovaných skutkových podstat. Kromě trestu odnětí svobody se u přísněji trestných skutkových podstat uplatní i trest propadnutí majetku. Další okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby se vedle okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby upravených u tohoto trestného činu v TrZ1961 stalo v nové právní úpravě dle TrZ spáchání činu upraveného v základní skutkové podstatě ve větším rozsahu. Nejpřísněji trestné bude kromě způsobení trestného činu za okolností uvedených v TrZ1961 i spáchání činu uvedeného v základní skutkové podstatě za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu.

8.3.9.9. *Nedovolená výroba a držení jaderného materiálu a zvláštního štěpného materiálu (§ 282 TrZ),*

V § 282 TrZ je upraven zcela nový trestný čin nedovolené výroby a držení jaderného materiálu a zvláštního štěpného materiálu.

Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo bez povolení vyrobí, doveze, vyveze, proveze, přechovává anebo jinému obstará výchozí jaderný materiál nebo předměty určené k jeho výrobě (odst. 1). Pachatel bude potrestán odnětím svobody na dvě roky až deset let. Přísněji trestný bude ten, kdo bez povolení vyrobí, doveze, vyveze, proveze, přechovává anebo jinému obstará zvláštní štěpný materiál nebo předměty určené k jeho výrobě (odst. 2). V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na osm až patnáct let.

Výchozím jaderným materiálem se rozumí uran zahrnující směs izotopů, jež se vyskytují v přírodě, uran obohacený o izotop ^{235}U nebo thorium, a to také ve formě kovu, slitiny, chemické sloučeniny či koncentrátu, jakož i materiály obsahující některou z uvedených položek v koncentraci či množství převyšujících hodnoty stanovené prováděcím právním předpisem.^{327, 328}

Pod pojmem zvláštní štěpný materiál se rozumí radionuklid ^{239}Pu , radionuklid ^{233}U , uran obohacený izotopy ^{235}U či ^{233}U , jakož i materiály obsahující některý z uvedených radionuklidů, pokud se nejedná o výchozí jaderný materiál, a to v koncentraci či množství převyšujících hodnoty stanovené prováděcím právním předpisem.^{329, 330}

Pokud jde o souvislost tohoto trestného činu s ochranou životního prostředí, je třeba si uvědomit, že životní prostředí může být ohroženo již samotným nelegálním držením uvedených látek, natožpak jejich nelegální výrobou.

8. 3. 9. 10. *Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy, přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu a výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu (§ 283 TrZ, § 284 TrZ a § 286 TrZ)*

Skutkové podstaty trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy jsou upraveny v § 283 TrZ. Do účinnosti TrZ byla jednání podřaditelná pod tento trestný čin postihována podle § 187 TrZ1961 jako jedna z forem trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů.

---

³²⁷ Srov. Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, str. 693.

³²⁸ Srov. vyhlášku č. 307/2002 Sb., o radiační ochraně

³²⁹ Srov. opus 322.

³³⁰ Srov. opus 323.

Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo neoprávněně vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabídne, zprostředkuje, prodá nebo jinak jinému opatří nebo pro jiného přechovává omamnou nebo psychotropní látku, přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku, prekursor nebo jed (odst. 1). Pachatel bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem. Přísněji trestný bude ten, kdo spáchá čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny, ač byl za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán, ve značném rozsahu, nebo ve větším rozsahu vůči dítěti nebo v množství větším než malém vůči dítěti mladšímu čtrnácti let (odst. 2). V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na dva roky až deset let nebo propadnutím majetku. Ještě přísněji trestný bude ten, kdo způsobí činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví, spáchá čin uvedený v odstavci 1 v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch, spáchá čin uvedený v odstavci 1 ve velkém rozsahu, nebo spáchá čin uvedený v odstavci 1 ve větším rozsahu vůči dítěti mladšímu čtrnácti let (odst. 3). V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na osm až dvanáct let nebo propadnutím majetku. Nejprísněji trestný bude ten, kdo způsobí činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob nebo smrt, spáchá čin uvedený v odstavci 1 v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, nebo spáchá čin uvedený v odstavci 1 ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech (odst. 4). V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na deset až patnáct let nebo propadnutím majetku.

Skutkové podstaty trestného činu přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu jsou upraveny v § 284 TrZ. Do účinnosti TrZ byla jednání podřaditelná pod tento trestný čin postihována podle § 187a TrZ1961 jako jedna z forem trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů.

Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo neoprávněně pro vlastní potřebu přechovává v množství větším než malém omamnou látku konopí, pryskyřici z konopí nebo psychotropní látku obsahující jakýkoli tetrahydrokanabinol, izomer nebo jeho stereochemickou variantu (THC) (odst. 1). Pachatel bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty. Přísněji trestný bude ten, kdo neoprávněně pro vlastní potřebu přechovává jinou omamnou nebo psychotropní látku než uvedenou v odstavci 1 nebo jed v množství větším než malém (odst. 2). Pachatel bude potrestán odnětím svobody až na dva roky, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné

majetkové hodnoty. Ještě přísněji trestný bude ten, kdo spáchá čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ve větším rozsahu (odst. 3). V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let nebo peněžitým trestem. Nejprísněji trestný bude ten, kdo spáchá čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ve značném rozsahu. V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na dva roky až osm let.

Skutkové podstaty trestného činu výroby a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu jsou upraveny v § 286 TrZ. Do účinnosti TrZ byla jednání podřaditelná pod tento trestný čin postihována podle § 188 TrZ1961 jako jedna z forem trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů.

Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo vyrobí, sobě nebo jinému opatří anebo přechovává prekursor nebo jiný předmět určený k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky, přípravku, který obsahuje omamnou nebo psychotropní látku, nebo jedu (odst. 1). Pachatel bude potrestán odnětím svobody až na pět let, peněžitým trestem, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty. Přísněji trestný bude ten, kdo spáchá čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny, kdo spáchá čin uvedený v odstavci 1 ve značném rozsahu, kdo spáchá čin uvedený v odstavci 1 ve větším rozsahu vůči dítěti, nebo kdo získá činem uvedeným v odstavci 1 pro sebe nebo pro jiného značný prospěch (odst. 2). V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na dva roky až deset let.

Subjektivní stránku všech těchto trestných činů tvoří úmysl.

K dokonání těchto skutkových podstat postačí pouhé ohrožení chráněného zájmu.

Pod pojmem neoprávněně vyrobí se chápe jak průmyslová či řemeslná výroba, tak také jakékoli jiné vyrobění omamné či psychotropní látky, přípravku obsahujícího omamnou nebo psychotropní látku, prekursoru nebo jedu subjektem k tomu neoprávněným.

Pod pojmem nabízení se chápe jednání, jímž pachatel dává najevo ochotu omamnou či psychotropní látku, přípravek obsahující omamnou či psychotropní látku, prekursor nebo jed poskytnout jiné osobě, přičemž postačí i jediná nabídka, a to jakéhokoli množství.

Pod pojmem neoprávněně jinak jinému opatří se chápe jakýkoliv neoprávněný způsob obstarání omamné či psychotropní látky, přípravku obsahujícího omamnou či psychotropní látku, prekursoru nebo jedu pro jiného, kromě výroby, nabízení, zprostředkování a prodeje.

Jedy jsou vysoce jedovaté chemické látky způsobující otravy již v malých dávkách, které jsou uvedeny v příloze č. 1 nařízení vlády č. 114/1999 Sb., kterým se pro účely trestního zákona stanoví, co se považuje za jedy, nakažlivé choroby a škůdce, a chemické přípravky, které obsahují nejméně 7 % vysoce toxické chemické látky.

Omamnými či psychotropními látkami jsou látky, u nichž existuje nebezpečí vzniku chorobného návyku či psychických změn, které jsou nebezpečné pro osobu tyto látky užívající nebo pro společnost, a zároveň uvedené v příslušných seznamech těchto látek.³³¹

Pod pojmem přípravek obsahující omamnou či psychotropní látku se rozumí roztok či směs obsahující omamné či psychotropní látky.

Prekursorem se rozumí výchozí látka či částice, z níž vzniká chemickou přeměnou výsledný produkt. Prekursory jsou uvedeny v příloze č. 9 zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů.

Přechováváním se chápe různorodý způsob držení omamné či psychotropní látky nebo jedu bez příslušného povolení.

Pod pojmem předměty určené k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky, přípravku obsahujícího omamnou nebo psychotropní látku nebo jedu se rozumí přístroje, jiná zařízení, součásti takových zařízení, a suroviny potřebné k takové výrobě.

Trestný čin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy byl oproti úpravě v TrZ1961 rozšířen a doplněn. Na druhou stranu došlo oproti předešlé právní úpravě k vyčlenění jednání spočívajícího v přechovávání omamné a psychotropní látky či jedu, jakož i k vyčlenění jednání spočívajícího ve výrobě a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu a jejich zařazení jako samostatných trestných činů do úpravy v TrZ.

Zatímco v základní skutkové podstatě trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy v TrZ oproti jeho úpravě v TrZ1961 nedošlo kromě rozšíření uložitelných trestů o peněžitý trest v podstatě k žádné změně, došlo u tohoto trestného činu k úpravě okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby, a to tak, že byly zavedeny spodní hranice množství látek, jichž se tento trestný čin týká, pokud jsou tyto poskytovány osobám mladším čtrnácti let. Tyto změny jsou zdůvodňovány přepínáním trestní

---

³³¹ Viz. přílohy č. 1 až 7 k zákonu č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů.

represe v předcházející právní úpravě. Domnívám se, že pouze praxe a čas ukáží, zda se jednalo o změnu správným směrem.

Okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby, jež se vztahovaly k prospěchu trestným činem nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy získanému byly v souvislosti s požadavky praxe změněny tak, aby se již nevztahovaly k získání značného prospěchu nebo prospěchu velkého rozsahu, nýbrž i jen k úmyslu takový prospěch získat. Tento úmysl bude v praxi možné vyvozovat z množství omamné látky, psychotropní látky nebo jedu.

Jednání spočívající v přechovávání omamné látky, psychotropní látky či jedu pro vlastní potřebu bylo vyčleněno z ustanovení upravujících trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle TrZ a nově upraveno jako samostatný trestný čin přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu.

U trestného činu přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu došlo k rozdělení omamných a psychotropních látek na „měkké“ a „tvrdé“, což s velkým potěšením kvituje zejména praxe. Na základě dvou usnesení vlády ČR z roku 2001 a 2003 byly drogy rozděleny do dvou kategorií, a to dle míry jejich zdravotní a společenské nebezpečnosti způsobené jejich zneužíváním.³³² Na základě návrhu MZ ČR z roku 2003³³³ byly do první nejlehčí skupiny zařazeny konopné látky zvané kanabinoidy, přičemž v návaznosti na seznamy omamných a psychotropních látek připojené jako přílohy č. 1 až č. 7 k zákonu č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, byly tyto látky vymezeny jako konopí, pryskyřice z konopí a tetrahydrokanabinoly, jakož i všechny jejich isomery a stereochemické varianty. Tyto látky byly zařazeny do odst. 1 ustanovení trestného činu přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu. Ostatní látky byly zařazeny do odst. 2 ustanovení tohoto trestného činu. Okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby zůstává pro obě samostatné základní skutkové podstaty uvedené v odst. 1 a 2 předmětného trestného činu přechovávání uvedených látek ve větším rozsahu.

Adekvátně k uvedeným změnám došlo u trestného činu přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu i ke změnám trestních sazeb, jakož i druhů trestů, jež je možno za jednání subsumovatelná pod jednotlivé skutkové podstaty tohoto trestného činu uložit.

---

³³² Srov. usnesení vlády České republiky č. 1177/2001 a usnesení vlády České republiky č. 88/2003.

³³³ Viz. č.j. 6898/03; OZP/4-179/2.

Jednání spočívající ve výrobě a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné látky, psychotropní látky či jedu bylo vyčleněno z ustanovení upravujících trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle TrZ a nově upraveno jako samostatný trestný čin výroby a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu.

Do základní skutkové podstaty tohoto trestného činu byla doplněna trestnost výroby, opatření či přechovávání prekursoru, a to na základě Úmluvy OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami.³³⁴ Seznam pomocných látek je pak uveden v přílohách č. 10 a č. 11 zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů. Za důvod rozšíření trestního postihu na nedovolené užívání prekursorů je třeba považovat skutečnost, že tyto látky jsou zneužívány při nezákonné výrobě zejména omamných a psychotropních látek.³³⁵

V kvalifikované skutkové podstatě tohoto trestného činu došlo k zařazení nové okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, a to v podobě spáchání činu uvedeného v základní skutkové podstatě v postavení člena organizované skupiny.

Další dvě změny v okolnostech podmiňujících použití vyšší trestní sazby je možné považovat za zásadní zmírnění právní úpravy v souladu se zásadou depenalizace prosazovanou novým trestním kodexem. Místo okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby v podobě spáchání činu ve větším rozsahu je dle nové úpravy třeba spáchání činu ve značném rozsahu. Dále místo okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby v podobě spáchání činu vůči osobě mladší osmnácti let je dle nové úpravy třeba spáchání činu vůči dítěti a to navíc ve větším rozsahu.

Pokud jde o vztah uvedených trestných činů k ochraně životního prostředí, je nutné si uvědomit, že předmětné látky obecně představují nebezpečí nejen pro život a zdraví člověka, ale i zvířat a rovněž pro další složky životního prostředí.

Ve prospěch ochrany životního prostředí jsou skutkové podstaty trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy

---

³³⁴ Viz. Úmluva OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami ze dne 20. prosince 1988 (č. 62/1989 Sb.).

³³⁵ Např. anhydrid kyseliny octové je zneužíván při nezákonné výrobě heroinu, hypermangan je zneužívána při výrobě kokainu apod. Pohyb těchto látek je sledován od výrobce až po konečného uživatele v rámci mezinárodních projektů nazvaných Operation Topaz a Operation Purple.

využitelné především k zabránění potenciálnímu nebezpečí poškození životního prostředí, které existuje v případě nekontrolovaného nakládání zejména s jedy.

Specificky ochrany životního prostředí se dále týká změna u trestného činu přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu spočívající v doplnění okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby v podobě spáchání činu uvedeného v základní skutkové podstatě (v případě ochrany životního prostředí by se jednalo o neoprávněné přechovávání jedu) v množství větším než malém, ve větším rozsahu, resp. ve značném rozsahu.

8. 3. 9. 11. *Zneužití pravomoci úřední osoby a maření úkolu úřední osoby z nedbalosti (§ 329 TrZ a § 330 TrZ)*

Skutkové podstaty trestného činu zneužití pravomoci úřední osoby jsou upraveny v § 329 TrZ. Do účinnosti TrZ byla jednání podřaditelná pod tento trestný čin postihována podle § 158 TrZ1961 jako trestný čin zneužívání pravomoci veřejného činitele.

Tohoto trestného činu se dopustí úřední osoba, která v úmyslu způsobit jinému škodu anebo opatřit sobě nebo jinému neoprávněný prospěch vykonává svou pravomoc způsobem odporujícím jinému právnímu předpisu, překročí svou pravomoc, nebo nesplní povinnost vyplývající z její pravomoci (odst. 1). Pachatel bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo zákazem činnosti. Přísněji bude úřední osoba potrestána, opatří-li činem uvedeným v odstavci 1 sobě nebo jinému značný prospěch, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 vážnou poruchu v činnosti orgánu státní správy, územní samosprávy, soudu nebo jiného orgánu veřejné moci, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 vážnou poruchu v činnosti právnické nebo fyzické osoby, která je podnikatelem, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 zneužívaje bezbrannosti, závislosti, tísně, rozumové slabosti nebo nezkušenosti jiného, nebo způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 značnou škodu (odst. 2). V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let. Nejprísněji bude úřední osoba potrestána, opatří-li činem uvedeným v odstavci 1 sobě nebo jinému prospěch velkého rozsahu, nebo způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 škodu velkého rozsahu (odst. 3). V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na pět až dvanáct let nebo propadnutím majetku.

Objektem tohoto trestného činu je zájem státu na řádném výkonu pravomoci úředních osob, který je v souladu s právním řádem, a na ochraně práv a povinností osob.

Jedná se o úmyslný trestný čin.

Skutkové podstaty trestného činu maření úkolu úřední osoby z nedbalosti jsou upraveny v § 330 TrZ. Do účinnosti TrZ byla jednání podřaditelná pod tento trestný čin postihována podle § 159 TrZ1961 jako trestný čin maření úkolu veřejného činitele z nedbalosti.

Tohoto trestného činu se dopustí úřední osoba, která při výkonu své pravomoci z nedbalosti zmaří nebo podstatně ztíží splnění důležitého úkolu (odst. 1). Pachatel bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti. Přísněji bude úřední osoba potrestána, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 vážnou poruchu v činnosti orgánu státní správy, územní samosprávy, soudu nebo jiného orgánu veřejné moci, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 vážnou poruchu v činnosti právnické nebo fyzické osoby, která je podnikatelem, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 vážnou škodu, nebo zajistí-li činem uvedeným v odstavci 1 jinému značný prospěch. V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody až na tři roky nebo zákazem činnosti. Nejprísněji bude úřední osoba potrestána, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 škodu velkého rozsahu, nebo zajistí-li činem uvedeným v odstavci 1 jinému prospěch velkého rozsahu. V takovém případě bude pachatel potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.

Objektem tohoto trestného činu je zájem státu na řádném a důsledném plnění úkolů úředních osob, který je v souladu s právním řádem, a na ochraně práv a povinností osob.

Jedná se o nedbalostní trestný čin.

Legální definici pojmu úřední osoba poskytuje § 127 TrZ.³³⁶

Vykonáváním pravomoci způsobem odporujícím jinému právnímu předpisu rozumíme porušování či obcházení konkrétní zákonné právní normy či podzákoné právní normy vydané na základě zákona.

---

³³⁶ Cit. § 127 odst. 1 TrZ: „Úřední osobou je: a) soudce, b) státní zástupce, c) prezident České republiky, poslanec nebo senátor Parlamentu České republiky, člen vlády České republiky nebo jiná osoba zastávající funkci v jiném orgánu veřejné moci, d) člen zastupitelstva nebo odpovědný úředník územní samosprávy, orgánu státní správy nebo jiného orgánu veřejné moci, e) příslušník ozbrojených sil nebo bezpečnostního sboru nebo strážník obecní policie, f) soudní exekutor při výkonu exekuční činnosti a při činnostech vykonávaných z pověření soudu nebo státního zástupce, g) notář při provádění úkonů v řízení o dědictví jako soudní komisař, h) finanční arbitr a jeho zástupce, i) fyzická osoba, která byla ustanovena lesní stráží, stráží přírody, mysliveckou stráží nebo rybářskou stráží, pokud plní úkoly státu nebo společnosti a používá při tom svěřené pravomoci pro plnění těchto úkolů.“

Překročením pravomoci rozumíme situaci, kdy úřední osoba vykonává činnost patřící do pravomoci jiné úřední osoby či orgánu, a to nadřízeného či podřízeného, nižšího nebo vyššího, pokud k tomu není právním řádem zmocněna.

Nesplněním povinnosti vyplývajících z pravomoci úřední osoby se rozumí situace, kdy úřední osoba nesplní povinnost uloženou jí právní normou nebo vyplývajících z její pracovní, resp. funkční náplně.

Pod pojmem vážná porucha v činnosti orgánu státní správy, územní samosprávy, soudu nebo jiného orgánu veřejné moci se rozumí taková porucha v činnosti orgánu státní správy, územní samosprávy, soudu nebo jiného orgánu veřejné moci, která je zasahuje na úseku jejich základních úkolů, přičemž porucha nemusí nastat v instituci, kde daná úřední osoba pracuje.

Pod pojmem vážná porucha v činnosti právnické nebo fyzické osoby, která je podnikatelem, se rozumí taková porucha v činnosti právnické nebo fyzické osoby, která je podnikatelem, která je zásadním způsobem zasahuje na úseku jejich činnosti.

Zmařením splnění důležitého úkolu se rozumí znemožnění splnění takového úkolu, a to v době, kdy měl být splněn.

Podstatným ztížením splnění důležitého úkolu se rozumí vytvoření takových podmínek, v jejichž důsledku je ke splnění nutno vynaložit více energie, času či prostředků, než by bylo nutno bez takového ztížení.

U trestného činu zneužití pravomoci úřední osoby došlo v TrZ oproti znění odpovídajícího trestného činu v TrZ1961 k doplnění a zpřesnění některých okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby. Doplněna byla zejména okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby spočívající ve způsobení poruchy v činnosti orgánu státní správy, územní samosprávy, soudu nebo jiného orgánu veřejné moci. Novou okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby je rovněž spáchání takového činu při zneužití bezbrannosti, závislosti, tísně, rozumové slabosti nebo nezkušenosti jiného. Dolní hranice sazby trestu odnětí svobody byla u první kvalifikované skutkové podstaty snížena na dva roky. Nově se zavádí další kvalifikovaná skutková podstaty, k jejímuž naplnění dojde v případě způsobení škody velkého rozsahu nebo získání pro sebe nebo pro jiného prospěchu velkého rozsahu. Trestem je zde trest odnětí svobody na pět až dvanáct let nebo trest propadnutí majetku.

Obdobně doplněné a zpřesněné jsou i znění základní a kvalifikovaných skutkových podstat u trestného činu maření úkolu úřední osoby z nedbalosti.

Trestnými činy na úseku ochrany životního prostředí se staly již trestné činy zneužívání pravomoci veřejného činitele a maření úkolu veřejného činitele z nedbalosti dle dřívější právní úpravy, a to novelizací TrZ1961 z roku 1999,³³⁷ která upravila postavení veřejných stráží.^{338, 339} Veřejná stráž se touto novelizací stala veřejným činitelem, což sebou přineslo rovněž její zvýšenou odpovědnost. Tato zvýšená trestněprávní odpovědnost však platí pouze pro jednání při výkonu oprávnění a pravomocí, při kterých je veřejná stráž v postavení úřední osoby. Podle platné právní úpravy působí v ČR stráž lesní, stráž rybářská, stráž myslivecká a stráž přírody.³⁴⁰ O některý z těchto trestných činů se může jednat rovněž v některých případech udělování povolení ke kácení dřevin, při dovozu a vývozu ohrožených druhů živočichů a rostlin, při povolování přepravy nebezpečných odpadů apod.

8. 3. 10. Základy trestního řízení v ČR a procesní specifika spojená s postihem trestných činů proti životnímu prostředí

Trestní řízení je jako celek upraveno v TrŘ, pouze některá specifika týkající se trestního řízení proti mladistvým jsou upravena v SoVeMIZ, jenž je ve vztahu k TrŘ lex specialis.

Trestní řízení se obecně dělí na jednotlivé fáze či lépe stádia, kterými jsou přípravné řízení, předběžné projednání obžaloby, hlavní líčení, odvolací řízení, řízení o mimořádných opravných prostředcích a vykonávací řízení.

Od jednotlivých stádií řízení je třeba odlišovat zvláštní způsoby řízení. Těmi jsou řízení ve věcech mladistvých,³⁴¹ řízení proti uprchlému,³⁴² podmíněné zastavení trestního stíhání,³⁴³ narovnání,³⁴⁴ řízení před samosoudcem³⁴⁵ a řízení po zrušení rozhodnutí nálezem Ústavního soudu.³⁴⁶

Ve všech stádiích trestního řízení se v různé míře uplatňují základní zásady trestního řízení, které spoluurčují koncepci trestního řízení a jejichž správná a vyvážená aplikace

³³⁷ Zákon č. 238/1999 Sb. (účinnosti nabyt 1. 1. 2000).

³³⁸ Cit. novelizovaný § 89 odst. 9 TrZ1961: „Při výkonu oprávnění a pravomocí podle zvláštních předpisů je veřejným činitelem také fyzická osoba, která byla ustanovena lesní stráží, vodní stráží, stráží přírody, mysliveckou stráží nebo rybářskou stráží.“

³³⁹ Cit. § 127 odst. 1 písm. i) TrZ: „Úřední osobou je i) fyzická osoba, která byla ustanovena lesní stráží, stráží přírody, mysliveckou stráží nebo rybářskou stráží, pokud plní úkoly státu nebo společnosti a používá při tom svěřené pravomoci pro plnění těchto úkolů.“

³⁴⁰ Srov. podmínky ustanovení a zrušení veřejné stráže a povinnosti a práva veřejné stráže v § 38 až § 39a LesZ, § 14 až § 18 RybZ, § 12 až § 16 MyslZ a § 81 až § 81b OchrPřKrZ.

³⁴¹ Srov. § 291 TrŘ a SoVeMIZ.

³⁴² Srov. § 302 až § 306a TrŘ.

³⁴³ Srov. § 307 a § 308 TrŘ.

³⁴⁴ Srov. § 309 až § 314 TrŘ.

³⁴⁵ Srov. § 314a až § 314g TrŘ.

³⁴⁶ Srov. § 314h až § 314k TrŘ.

umožňuje dospět k účelu trestního řízení, jímž je náležité zjištění, zda byl trestný čin spáchán, a je-li tomu tak, zjištění jeho pachatele a uložení mu podle zákona sankce, vykonání učiněného rozhodnutí, popř. zařízení jeho výkonu, dále působení k upevňování zákonnosti, k předcházení a zamezování trestné činnosti a k výchově občanů.³⁴⁷ Jednotlivými základními zásadami trestního řízení jsou:

1. zásada stíhání jen ze zákonných důvodů,
2. zásada spolupráce orgánů trestního řízení se zájmovými sdruženími občanů,
3. zásada zajištění práva na obhajobu
4. zásada oficiality
5. zásada legality
6. zásada obžalovací
7. zásada veřejnosti
8. zásada vyhledávací
9. zásada bezprostřednosti a zásada ústnosti
10. zásada presumpce nevinny
11. zásada volného hodnocení důkazů a
12. zásada materiální pravdy.³⁴⁸

Počátečním stádiem trestního řízení je přípravné řízení. Cílem přípravného řízení je prověřit podezření ze spáchání trestného činu a opatřit podklad pro podání obžaloby, jakož i zabránit nedůvodnému postavení obviněného před soud.³⁴⁹ Skutečnost, že počet stíhaných osob zdaleka neodpovídá počtu zjištěných trestných činů, jakož i fakt, že většina případů považovaných orgány činnými v trestním řízení za některý z trestných činů proti životnímu prostředí, končí po prověřování odložením věci, popř. odevzdáním věci příslušnému orgánu k projednání přestupku nebo správního deliktu, mě vede k tomu, abych se přípravnému řízení věnoval v této této podrobněji než ostatním stádiím trestního řízení, byť se obecně za nejdůležitější stádium trestního řízení považuje hlavní líčení. Přípravným řízením TrŘ rozumí úsek řízení podle TrŘ od sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů, které mu bezprostředně předcházejí, a nebyly-li tyto

---

³⁴⁷ K pojmu trestního řízení a účelu trestního řízení srov. *Císařová, D., Fenyk, J.*: Trestní právo procesní. 4. aktualizované vydání. Praha, Linde Praha, a. s., 2006, str. 12.

³⁴⁸ Srov. *Císařová, D., Fenyk, J.*: Trestní právo procesní. 4. aktualizované vydání. Praha, Linde Praha, a. s., 2006.

³⁴⁹ Srov. *Císařová, D., Fenyk, J.*: Trestní právo procesní. 4. aktualizované vydání. Praha, Linde Praha, a. s., 2006, str. 419.

úkony provedeny, od zahájení trestního stíhání do podání obžaloby, postoupení věci jinému orgánu nebo zastavení trestního stíhání, anebo do rozhodnutí či vzniku jiné skutečnosti, jež mají účinky zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby, zahrnující objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a vyšetřování.³⁵⁰

Z této zákonné definice vyplývá, že přípravné řízení se dělí na dva časové úseky, a to:

1. postup před zahájením trestního stíhání a
2. vyšetřování.

Orgány činné v trestním řízení jsou v přípravném řízení vázány pořádkovými lhůtami, aby tak bylo dosaženo jednoho z cílů přípravného řízení, kterým je rychlá reakce na trestný čin, jež by zabránila ztrátě důkazů, úniku pachatele, jakož i pokračování pachatele v trestné činnosti.³⁵¹

TrŘ rozlišuje tři formy přípravného řízení, a to:

1. standardní přípravné řízení,
2. zkrácené přípravné řízení a
3. rozšířené přípravné řízení.

Standardní přípravné řízení přísluší konat o trestných činech, o nichž nepřísluší konat zkrácené přípravné řízení či rozšířené přípravné řízení.

Před samotným zahájením trestního stíhání mohou být na základě vlastních poznatků policejního orgánu, trestního oznámení, jakož i podnětů jiných osob a orgánů zahájeny úkony trestního řízení směřující k objasnění a prověření skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin. Pokud po provedeném prověřování dospěje policejní orgán k názoru, že je zde důvodné podezření ze spáchání trestného činu a že je dostatečně odůvodněn závěr, že se ho dopustila konkrétní fyzická osoba, jež je trestněprávně odpovědná, zahájí trestní stíhání. Pokud po provedeném prověřování dospěje policejní orgán naopak k názoru, že ve věci se nejedná o podezření z trestného činu, policejní orgán či státní zástupce věc odloží, není-li na místě vyřídit věc jinak. Jiným vyřízením věci je zejména odevzdání věci příslušnému orgánu k projednání přestupku či jiného správního deliktu, nebo odevzdání věci jinému orgánu ke kázeňskému nebo kárnému projednání. Je-li trestní stíhání nepřípustné podle § 11 odst. 1 TrŘ či neúčelné,³⁵² policejní orgán či státní zástupce věc odloží. Jestliže to je třeba k objasnění

³⁵⁰ Viz. § 12 odst. 10 TrŘ.

³⁵¹ Srov. *Jelínek, J. a kol.*: Trestní právo procesní. 1. vydání. Praha: Leges 2010, str. 451.

³⁵² Trestní stíhání je neúčelné z důvodu, že buď trest, k němuž může trestní stíhání vést je zcela bez významu vedle trestu, který pro jiný čin byl obviněnému již uložen nebo který ho podle očekávání postihne, nebo bylo-li o skutku obviněného již rozhodnuto jiným orgánem, kázeňsky, kárně nebo cizozemským soudem nebo úřadem a toto rozhodnutí lze považovat za

trestné činnosti spáchané ve prospěch organizované zločinecké skupiny, nebo jiného úmyslného trestného činu, anebo zjištění jejich pachatelů, může policejní orgán se souhlasem státního zástupce dočasně odložit zahájení trestního stíhání na nezbytnou dobu, nejdéle však o dva měsíce.³⁵³

Vyšetřování začíná zahájením trestního stíhání. Zahájení trestního stíhání je podmínkou přípustnosti vzetí do vazby, vydání příkazu k zatčení a dalších formálně procesních postupů. Zahájením trestního stíhání se obviněný dozvídá, že se proti němu vede pro konkrétní skutek a jeho právní kvalifikaci vyšetřování. Toto je důležité rovněž, pokud se jedná o totožnost skutku v později podané obžalobě a pozdějším meritorním rozhodnutí.³⁵⁴ V průběhu vyšetřování se převážná část důkazů vyhledává a zajišťuje pro účely jejich provedení v řízení před soudem. Platí, že úkony, které nebyly ve fázi před zahájením trestního stíhání provedeny způsobem stanoveným v TrŘ, musí policejní orgán v průběhu vyšetřování zopakovat. Jestliže výsledky vyšetřování dostatečně odůvodňují postavení obviněného před soud, státní zástupce podá obžalobu, jinak podle okolností bude věc postoupena jinému orgánu, dojde k přerušení trestního stíhání či k zastavení trestního stíhání, bude podmíněně zastaveno trestní stíhání, dojde k narovnání nebo dojde k odstoupení od trestního stíhání (mladistvého). Žaloba musí být podána se seznamem navrhovaných důkazů, popř. se zdůvodněním proč nebylo vyhověno návrhům na provedení dalších důkazů. Povinné náležitosti obžaloby jsou stanoveny v § 177 TrŘ. K zastavení trestního stíhání dojde, je-li nepochybné, že se nestal skutek, pro který se trestní stíhání vede, není-li tento skutek trestným činem a není důvod k postoupení věci, není-li prokázáno, že skutek spáchal obviněný, je-li trestní stíhání nepřipustné podle § 11 odst. 1 TrŘ, nebyl-li obviněný v době činu pro nepřičetnost trestně odpovědný, nebo zanikla-li trestnost činu. K zastavení trestního stíhání může dojít, je-li trestní stíhání neúčelné.³⁵⁵ Zastavení trestního stíhání v dané věci tvoří překážku věci pravomocně rozhoduté. K přerušení trestního stíhání může dojít, pokud nelze věc náležitě objasnit pro nepřítomnost obviněného, nelze-li obviněného pro těžkou chorobu postavit před soud, není-li obviněný pro

---

dostačující, nebo z důvodu, že z výsledků prověřování vyplývá, že vzhledem k významu a míře porušení nebo ohrožení chráněného zájmu, který byl dotčen, způsobu provedení činu a jeho následku nebo okolnostem za nichž byl čin spáchán a vzhledem k chování obviněného po spáchání činu (zejména k jeho snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu) je zřejmé, že účelu trestního stíhání bylo dosaženo.

³⁵³ Srov. § 159b TrŘ.

³⁵⁴ Obžaloba může být podána pouze pro skutek, pro nějž bylo zahájeno trestní stíhání. To se netýká právní kvalifikace činu.

³⁵⁵ Viz. opus 342.

duševní chorobu, která nastala až po spáchání činu, schopen chápat smysl trestního stíhání, nebo bylo-li trestní stíhání předáno do ciziny či byl-li obviněný vydán do ciziny či vyhoštěn.³⁵⁶ Usnesení o přerušení trestního stíhání je v dané věci rozhodnutí mezitímní.

O trestných činech, o nichž přísluší konat řízení v prvním stupni okresnímu soudu a za které zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí nepřevyšující tři roky, jestliže buď podezřelý byl přistižen při činu či bezprostředně poté, nebo v průběhu prověřování trestního oznámení nebo jiného podnětu k trestnímu stíhání byly zjištěny skutečnosti jinak odůvodňující zahájení trestního stíhání a lze očekávat, že podezřelého bude možné ve lhůtě dvou týdnů postavit před soud, se koná zkrácené přípravné řízení.³⁵⁷ Zkrácené přípravné řízení musí být skončeno nejpozději do dvou týdnů ode dne, kdy policejní orgán sdělil podezřelému, že spáchání jakého skutku je podezřelý a jaký trestný čin je v tomto skutku spatřován.³⁵⁸ Po skončení zkráceného přípravného řízení může policejní orgán rozhodnout o odložení věci z důvodu, že ve věci nejde o podezření z trestného činu, trestní stíhání je nepřipustné podle § 11 odst. 1 TrŘ nebo trestní stíhání je neúčelné.³⁵⁹ Neučiní-li policejní orgán žádné z uvedených rozhodnutí, předloží státnímu zástupci stručnou zprávu o výsledku zkráceného přípravného řízení, na jejímž základě státní zástupce buď podá soudu návrh na potrestání nebo věc odloží (nejde-li ve věci o podezření z trestného činu, rozhodl-li o schválení narovnání, jestliže je trestní stíhání neúčelné³⁶⁰ nebo jestliže je trestní stíhání nepřipustné podle § 11 odst. 1 TrŘ), nebo věc odevzdá příslušnému orgánu k projednání přestupku či jiného správního deliktu, nebo věc odevzdá jinému orgánu ke kázeňskému nebo kárnému projednání, věc podmíněně odloží³⁶¹ nebo věc vrátí policejnímu orgánu, je-li v rámci zkráceného přípravného řízení třeba provést další úkon.

O trestných činech, o nichž přísluší konat řízení v prvním stupni krajskému soudu,³⁶² se koná rozšířené přípravné řízení. Specifikem rozšířeného přípravného řízení je kromě delší pořádkové lhůty pro jeho skončení např. i skutečnost, že v tomto řízení neplatí omezující

---

³⁵⁶ Viz. § 173 TrŘ.

³⁵⁷ Viz. § 179a TrŘ v souvislosti s § 179b odst. 4 TrŘ.

³⁵⁸ Viz. § 179b odst. 4 TrŘ.

³⁵⁹ Viz. opus 342.

³⁶⁰ Tamtéž.

³⁶¹ Státní zástupce věc podmíněně odloží, jestliže podezřelý se k činu doznal, nahradil případnou škodu činem způsobenou, s podmíněným odložením podání návrhu na potrestání vyslovil souhlas, a vzhledem k osobě podezřelého s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a okolnostem případu lze důvodně takové rozhodnutí považovat za dostačující.

³⁶² Srov. § 17 TrŘ.

podmínky pro výslech svědků, jež se naopak uplatní jak ve standardním přípravném řízení, tak zejména ve zkráceném přípravném řízení.

Předběžné projednání obžaloby je stádiem trestního řízení, jež následuje po přípravném řízení, pokud je přípravné řízení skončeno podáním obžaloby. Cílem institutu předběžného projednání obžaloby je přezkoumat podanou obžalobu z hlediska, zda pro další řízení poskytuje spolehlivý podklad, nikoliv řešit otázku viny obžalovaného.³⁶³

Hlavní líčení je obecně nejdůležitější stádium trestního řízení, neboť právě v této fázi trestního řízení se rozhoduje o vině obžalovaného a případném trestu či ochranném opatření. Hlavní líčení lze tedy považovat za stádium trestního řízení, ke kterému směřují předchozí stadia trestního řízení, tj. přípravné řízení a předběžné projednání obžaloby. V hlavním líčení se v nejširší míře uplatňují základní zásady trestního řízení. Hlavní líčení je ústní a zásadně veřejné. V tomto stádiu trestního řízení mají obžalovaný na jedné straně a státní zástupce na straně druhé rovnoprávné postavení. K tomu, aby v jediném hlavním líčení (aniž by muselo dojít k odročení) byla projednána obžaloba a bylo o ní též rozhodnuto, je nutné hlavní líčení řádně připravit. Taková příprava hlavního líčení zahrnuje doručení obžaloby soudem všem osobám, o nichž to stanoví TrŘ, předvolání obžalovaného, svědků a znalců a vyrozumění ostatních osob o hlavním líčení, nařízení hlavního líčení a další opatření a rozhodnutí související s přípravou hlavního líčení.³⁶⁴ Hlavní líčení zahájí předseda senátu sdělením věci, která bude projednávána.³⁶⁵ Po přednesení obžaloby státním zástupcem a případném návrhu poškozeného, aby obviněnému byla uložena povinnost k náhradě škody, následuje dokazování. Prvním prováděným důkazem v hlavním líčení je výslech obžalovaného. Další prováděné důkazy jsou při dodržení procesních pravidel výslech svědků, čtení protokolu o dřívější výpovědi svědků, čtení protokolu o dřívější výpovědi znalce, čtení písemného posudku znalce, předložení posudků, zpráv státních a jiných orgánů, předložení dalších listin a jiných věcných důkazů aj. Státní zástupce, obžalovaný, jeho obhájce a zákonný zástupce, zúčastněná osoba a poškozený, jakož i jejich zmocněnci, mohou se souhlasem soudu (předsedy senátu) klást vyslýchaným otázku.³⁶⁶ Státní zástupce, obžalovaný a jeho obhájce mohou žádat, aby jim bylo umožněno provést důkaz. Soud (předseda senátu) jim vyhoví

³⁶³ Srov. Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. 1. vydání. Praha: Leges 2010, str. 508.

³⁶⁴ Podle okolností např. zabezpečení účasti přísedících, zapisovatele, náhradního soudce, konzultanta, obhájce obviněného, věcných a listinných důkazů aj.

³⁶⁵ Viz. § 205 odst. 1 TrŘ.

³⁶⁶ Viz. § 215 odst. 1 TrŘ.

zejména tehdy, jestliže jde o důkaz prováděný k jejich návrhu nebo jimi opatřený a předložený.³⁶⁷ Po skončení dokazování následují v zákonném pořadí závěrečné řeči státního zástupce, poškozeného, zúčastněné osoby, obhájce obžalovaného, popř. obžalovaného.³⁶⁸ Po skončení závěrečných řečí a před odchodem k závěrečné poradě je uděleno obžalovanému poslední slovo. Po provedeném hlavním líčení a na jeho základě soud alternativně učiní rozhodnutí meritorní povahy, rozhodnutí zatímní povahy či podmíněně zastaví trestní stíhání.³⁶⁹ Mezi rozhodnutí meritorní povahy se řadí odsuzující rozsudek, zprošťující rozsudek, usnesení o zastavení trestního stíhání, usnesení o schválení narovnání, usnesení o postoupení věci mimosoudnímu orgánu a usnesení o odstoupení od trestního stíhání (v trestních věcech mladistvých). Mezi rozhodnutí zatímní povahy se řadí usnesení o přerušení trestního stíhání, usnesení o postoupení věci jinému orgánu a usnesení o vrácení věci státnímu zástupci k došetření. Rozhodnutí zatímní povahy nepředstavují překážku věci rozhodnuté.

Opravným prostředkem v trestním řízení proti rozsudku soudu prvního stupně je odvolání.³⁷⁰ Odvolání může v zákonem stanoveném rozsahu³⁷¹ a v zákonné lhůtě³⁷² podat státní zástupce, obžalovaný, zúčastněná osoba a poškozený, který uplatnil nárok na náhradu škody. Rozsudek může být odvoláním napaden z důvodů nesprávnosti výroků rozsudku a/nebo z důvodu porušení ustanovení o řízení předcházejícím rozsudku a/nebo z důvodu, že výrok nebyl učiněn. Podání odvolání v zákonné lhůtě má odkladný účinek a devolutivní účinek.³⁷³ Odvolání se podává soudu prvního stupně, který má za úkol odstranit nedostatky obsahu odvolání, doručit ostatním stranám stejnopis odvolání a předložit spisy odvolacímu soudu. Odvolací soud zásadně o odvolání rozhoduje ve veřejném zasedání, avšak některá rozhodnutí může učinit též v neveřejném zasedání, popř. zčásti ve veřejném zasedání a zčásti v neveřejném zasedání.³⁷⁴ Pokud odvolací soud mění odvoláním napadený rozsudek, nemůže jej změnit v neprospěch obžalovaného, je-li odvoláním napadený rozsudek měněn pouze v důsledku odvolání podaného ve prospěch obžalovaného.³⁷⁵ Pokud odvolací soud zruší

---

³⁶⁷ Viz. § 215 odst. 2 TrŘ.

³⁶⁸ Viz. § 216 TrŘ.

³⁶⁹ Srov. *Jelínek, J. a kol.*: Trestní právo procesní. 1. vydání. Praha: Leges 2010, str. 548.

³⁷⁰ Viz. § 245 odst. 1 TrŘ.

³⁷¹ Srov. § 246 TrŘ.

³⁷² Srov. § 248 TrŘ.

³⁷³ O odvolání rozhoduje nadřízený soud soudu, který rozhodoval v řízení na prvním stupni.

³⁷⁴ Ke způsobům, kterými rozhoduje odvolací soud srov. § 253 až § 262 TrŘ. Kdy odvolací soud rozhoduje v neveřejném zasedání stanoví § 263 odst. 1 TrŘ.

³⁷⁵ *Zákaz reformationis in peius*, tj. zákaz „změny k horšímu“.

odvoláním napadený rozsudek a vrátí věc soudu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí, je při novém projednání a rozhodnutí soud prvního stupně vázán právním názorem, který ve svém rozhodnutí vyslovil odvolací soud, a zároveň v případě, že odvoláním napadený rozsudek byl zrušen pouze v důsledku odvolání podaného ve prospěch obžalovaného, je soud prvního stupně při novém projednání a rozhodnutí vázán zákazem „změny k horšímu“. Dalším řádným opravným prostředkem v trestním řízení je stížnost, kterou se lze bránit proti usnesením učiněným v trestním řízení. Zatímco odvoláním se lze bránit pouze proti rozsudku soudu prvního stupně, stížností lze napadnout každé usnesení policejního orgánu v trestním řízení a usnesení státního zástupce a soudu v trestním řízení v případech, kde to výslovně stanoví TrŘ, pokud státní zástupce, resp. soud rozhodují ve věci v prvním stupni.

Mimořádnými opravnými prostředky v trestním řízení jsou dovolání, stížnost pro porušení zákona a obnova řízení. Na rozdíl od odvolání a stížnosti, kterými je možné napadat pouze nepravomocná rozhodnutí, mimořádnými opravnými prostředky lze napadat pouze rozhodnutí již pravomocná. Dovoláním lze napadnout pouze pravomocné rozhodnutí soudu ve věci samé, jestliže soud rozhodl ve druhém stupni a zákon podání dovolání připouští.³⁷⁶ Dovolání lze podat jen ze zákonem taxativně vymezených důvodů.³⁷⁷ Dovolání může směřovat pouze proti právním vadám rozhodnutí. V případě, kdy je důvodem dovolání skutečnost, že byl uložen trest odnětí svobody na doživotí, soud přezkoumává napadené rozhodnutí v rozsahu toho, zda byly splněny všechny zákonné podmínky pro uložení takového druhu trestu.³⁷⁸ Dovolání může v zákonné lhůtě³⁷⁹ podat nejvyšší státní zástupce a obviněný.³⁸⁰ O dovolání rozhoduje Nejvyšší soud. Proti rozhodnutí o dovolání není s výjimkou obnovy řízení přípustný žádný opravný prostředek. Pro rozhodování Nejvyššího soudu o dovolání i pro rozhodování soudu, jemuž byla věc přikázána Nejvyšším soudem k novému řízení se uplatní výše uvedený zákaz „změny k horšímu“ obdobně. Stížností pro porušení zákona lze napadnout pravomocné rozhodnutí soudu či státního zástupce. Stížnost pro porušení zákona slouží k nápravě právních vad a nedostatků ve skutkovém zjištění, jestliže tyto nedostatky jsou důsledkem vadného právního

---

³⁷⁶ Viz. § 265a odst. 1 TrŘ.

³⁷⁷ Viz. § 265b TrŘ.

³⁷⁸ Srov. Rozhodnutí Nejvyššího soudu č. 58/2003 Sb. rozh. tr.

³⁷⁹ Srov. § 265e TrŘ.

³⁸⁰ Srov. § 265d TrŘ.

hodnocení skutku nebo vadného postupu v řízení.³⁸¹ Stížnost pro porušení zákona je oprávněněn podat pouze ministr spravedlnosti. O stížnosti pro porušení zákona rozhoduje Nejvyšší soud. Pokud Nejvyšší soud dojde k závěru, že zákon byl porušen v neprospěch obviněného, provede se náprava vadného stavu. Dospěje-li Nejvyšší soud k závěru, že zákon byl porušen v neprospěch i ve prospěch obviněného, zruší Nejvyšší soud jen tu část napadeného rozhodnutí, kde byl zákon porušen v neprospěch obviněného. Jestliže Nejvyšší soud dospěje k závěru, že zákon byl porušen pouze ve prospěch obviněného, bude vyslovení porušení zákona konečným vyřízením věci.³⁸² Návrhu na povolení obnovy řízení je možné vyhovět pouze pokud je tímto mimořádným opravným prostředkem napadeno některé ze zákonem taxativně uvedených pravomocných rozhodnutí, a to rozsudek, trestní příkaz, usnesení o zastavení trestního stíhání, usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání, usnesení o schválení narovnání a usnesení o postoupení věci jinému orgánu.³⁸³ Obnova řízení slouží k nápravě zejména nedostatků ve skutkovém zjištění po právní moci rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení. Návrh na povolení obnovy řízení jsou oprávněni podat pouze státní zástupce, obviněný a ve prospěch obviněného též osoby, které by mohly podat v jeho prospěch odvolání. O návrhu na povolení obnovy řízení rozhoduje soud, který ve věci rozhodl v prvním stupni a v případě, že návrh na obnovu řízení směřuje proti usnesení státního zástupce soud, který by byl příslušný rozhodovat o obžalobě.³⁸⁴ Je-li obnova řízení povolena, věc se znovu projedná a rozhodne. Na rozdíl od odvolacího či dovolacího řízení se zákaz „změny k horšímu“ u obnovy řízení vztahuje pouze na výrok o trestu.³⁸⁵

Účelem vykonávacího řízení je uskutečnění obsahu rozhodnutí, jež bylo vydáno orgány činnými v trestním řízení, a to zejména výkon odsuzujícího rozsudku. Rozhodnutí vykonává, popř. jeho výkon zařizuje ten orgán, který rozhodnutí učinil.³⁸⁶ Rozhodnutí souvisící s výkonem trestů a ochranných opatření činí zpravidla soud, který ve věci rozhodl v prvním

---

³⁸¹ Srov. *Jelínek, J. a kol.*: Trestní právo procesní. 1. vydání. Praha: Leges 2010, str. 648.

³⁸² Srov. *Jelínek, J. a kol.*: Trestní právo procesní. 1. vydání. Praha: Leges 2010, str. 656 až 658.

³⁸³ Srov. § 277 a § 278 TrŘ.

³⁸⁴ Dle § 281 odst. 3 TrŘ může výjimečně o povolení obnovy řízení rozhodovat krajský soud, i když ve věci v prvním stupni rozhodl okresní soud.

³⁸⁵ Srov. *Jelínek, J. a kol.*: Trestní právo procesní. 1. vydání. Praha: Leges 2010, str. 674.

³⁸⁶ Viz. § 315 odst. 1 TrŘ.

stupni.³⁸⁷ Způsob výkonu některých trestů upravuje TrŘ, resp. SoVeMIZ pouze obecně a odkazuje na zvláštní zákonné úpravy.³⁸⁸

Klíčové postavení v trestním řízení mají tzv. subjekty trestního řízení, které vlastním jménem ovlivňují průběh trestního řízení a kterým TrŘ dává k uskutečnění tohoto vlivu určitá procesní práva nebo ukládá určité procesní povinnosti.³⁸⁹ Subjekty trestního řízení jsou:

1. orgány činné v trestním řízení, kterými se rozumí soud, státní zástupce a policejní orgán,

2. osoba, proti níž se vede trestní řízení, která se podle probíhajícího stádia trestního řízení a jejího postavení v trestním řízení nazývá podezřelý, obviněný, obžalovaný či odsouzený.³⁹⁰

Obviněný může mít v trestním řízení jednoho či více obhájců a v určitých případech obviněný dokonce obhájce mít musí.³⁹¹ Jestliže obviněný osvědčí, že nemá dostatek prostředků, aby si hradil náklady obhajoby, bude rozhodnuto, že má nárok na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu.

Ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková, morální nebo jiná škoda, tedy poškozený, má v trestním řízení řadu procesních oprávnění.³⁹² Z hlediska procesních oprávnění má v trestním řízení velmi podobné postavení jako poškozený i zúčastněná osoba, za kterou se považuje ten, jehož věc nebo jiná majetková hodnota byla zabránena nebo podle návrhu má být zabránena.

V průběhu trestního řízení dochází obvykle k zajišťování osob a věcí důležitých pro trestní řízení. TrŘ upravuje zajištění osoby obviněného a podezřelého, opatření jiných osob a zajištění a opatření věcí a jiných majetkových hodnot.

Zvláštními kriminalistickými způsoby dokazování v trestním řízení jsou konfrontace, rekognice, vyšetřovací pokus, rekonstrukce a prověrka na místě.

V některých případech trestných činů proti životnímu prostředí bude nasadě využití tzv. operativně pátracích prostředků, kterými jsou předstíraný převod, sledování osob a věcí a

---

³⁸⁷ Viz. § 315 odst. 2 TrŘ.

³⁸⁸ Srov. zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů, zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů.

³⁸⁹ Srov. *Jelínek, J. a kol.*: Trestní právo procesní. 1. vydání. Praha: Leges 2010, str. 180.

³⁹⁰ Tamtéž.

³⁹¹ K důvodům tzv. nutné obhajoby srov. *Jelínek, J. a kol.*: Trestní právo procesní. 1. vydání. Praha: Leges 2010, str. 235 až 236.

³⁹² Poškozený má právo činit návrhy na doplnění dokazování, nahlížet do spisů, zúčastnit se hlavního líčení a veřejného zasedání konaného odvolání a vyjádřit se k věci před skončením řízení.

použití agenta. Tyto zvláštní důkazní prostředky lze v trestním řízení použít jen tehdy, není-li možné sledovaného účelu dosáhnout jinak nebo pokud by bez jejich použití bylo dosažení sledovaného účelu podstatně ztíženo. Použití těchto nikoliv ryze důkazních prostředků je v případě trestných činů proti životnímu prostředí využitelné zejména u trestných činů spáchaných ve prospěch organizované zločinecké skupiny, tj. např. u trestného činu neoprávněného nakládání s odpady aj.

Zvláště v souvislosti s mnohdy přeshraničním charakterem některých trestných činů proti životnímu prostředí, jako je např. trestný čin neoprávněného nakládání s odpady, trestný čin neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami aj. bude v rámci EU pravděpodobně v budoucnu čím dál více docházet k využití justiční a policejní spolupráce. Nástroji justiční a policejní spolupráce v EU jsou:

1. vzájemné uznávání rozhodnutí ve věcech trestních,
2. vzájemné uznávání ve vztahu k zajištění důkazních prostředků a majetku,
3. zajištění a propadnutí nástrojů trestné činnosti a výnosů z ní,
4. vzájemná právní pomoc v trestních věcech
5. mezinárodní ochrana obětí trestných činů
6. výměna informací z rejstříku trestů.

Pokud jde o specifika průběhu trestního řízení vedeného o trestných činech proti životnímu prostředí, je třeba zdůraznit, že:

1. Počet odsouzených osob za některý z trestných činů proti životnímu prostředí je výrazně nižší než počet stíhaných osob orgány činnými v trestním řízení.
2. Počet stíhaných osob navíc zdaleka neodpovídá počtu zjištěných trestných činů.
3. Mnoho trestných činů na úseku ochrany životního prostředí nebývá zjištěno vůbec. Pro trestné činy na úseku ochrany životního prostředí je vysoká míra latence charakteristická. Policejní a jiné statistiky vypovídající o trestných činech proti životnímu prostředí proto neodrážejí skutečnou realitu. Skutečnost, že se o mnohých případech trestných činů na úseku ochrany životního prostředí orgány činné v trestním řízení vůbec nedozví, je způsoben z velké části tím, že tyto trestné činy jsou stále ještě chápány spíše jako nutný přívažek bez dostatečné míry společenské nebezpečnosti.

Většina případů považovaných orgány činnými v trestním řízení za některý z trestných činů proti životnímu prostředí, končí po prověřování odložením věci, popř. odevzdáním věci

příslušnému orgánu k projednání přestupku nebo správního deliktu. Toto má své příčiny jednak v hmotněprávní úpravě, jednak i v procesní úpravě a zejména pak v dosavadním přístupu převažující části společnosti k trestné činnosti na úseku ochrany životního prostředí včetně vnímání její nebezpečnosti. Konkrétně je skutečnost, že většina případů ohrožování a poškozování životního prostředí je orgány činnými v trestním řízení odložena či odevzdána k řešení v rámci správněprávní odpovědnosti, způsobena zejména tím, že:

1. Platná právní úprava účinný postih v praxi znemožňuje zejména definicemi některých trestných činů, takže často nelze prokázat naplnění všech znaků skutkové podstaty.

2. Trestné činy proti životnímu prostředí jsou novou trestněprávní kategorií. S tím je spojena neexistence praktických zkušeností orgánů činných v trestním řízení s odhalováním, vyšetřováním a především prokazováním těchto kriminálních činností. Neexistuje jednoznačná a přesvědčivá judikatura. S tím souvisí i nízká míra spolupráce s příslušnými správními orgány a odborníky v oboru. Bylo by záhodno, aby byla v ČR, podobně jako k tomu došlo ve SR, vypracována jednotná koncepce boje proti ekologické kriminalitě určená zejména pro orgány činné v trestním řízení jako určitá metodika při jejich postupu v trestních řízeních o trestných činech na úseku ochrany životního prostředí. Na rozdíl od ČR existuje v některých vyspělých evropských státech samostatná policie zabývající se pouze trestnými činy na úseku ochrany životního prostředí, která mnohdy čítá až několik tisíc členů. Do budoucna bude třeba hledat i jiné než dosud známé možnosti zvýšení efektivity státních orgánů při eliminaci ekologické kriminality.

3. Ve společnosti panuje doposud spíše netečnost k trestným činům páchaným na úseku ochrany životního prostředí přecházející až v loajalitu s pachateli těchto činů mezi lidmi. Problematika ekologické kriminality je často podceňovaná a vnímaná pouze jako okrajový problém. Na rozdíl např. od násilné či majetkové trestné činnosti chybí u trestných činů proti životnímu prostředí dostatečné morálního odsouzení pachatelů této trestné činnosti společností. Zvláště objasňování trestných činů na úseku ochrany životního prostředí doplácí na to, že lidé se odmítají angažovat nejen v ochraně životního prostředí, nýbrž ve věcech veřejných obecně, dokud se jich předmětné kriminální aktivity bezprostředně nedotýkají.

4. Trestné činy na úseku ochrany životního prostředí jsou specifické samy o sobě. Zejména u některých z těchto trestných činů znamená např. pozdní oznámení o podezřelé činnosti, resp. pozdní příjezd příslušníků Policie ČR, a s tím související nepřistižení pachatele

při činu, resp. neopatrění potřebných důkazů na místě činu, v podstatě nemožnost pokračovat úspěšně v trestním stíhání konkrétních osob. U některých z těchto trestných činů se mohou důsledky na životním prostředí výrazně projevit i s několikaletým zpožděním oproti době páchání trestné činnosti. Toto pak ztěžuje či dokonce vůbec znemožňuje trestní stíhání pachatelů předmětné trestné činnosti.

8. 3. 11. Závěrečné poznámky k trestněprávní odpovědnosti v ochraně životního prostředí dle TrZ

Změny, jež nová úprava trestního práva hmotného přináší na úseku trestněprávní ochrany životního prostředí, lze rozdělit do dvou základních oblastí. První oblastí změn jsou modifikace spojené s novou koncepcí TrZ, tj. změny vycházející zejména z obecné části nového trestního kodexu. Druhou oblastí změn je samotná úprava jednotlivých skutkových podstat trestných činů na úseku ochrany životního prostředí, jakož i trestných činů, jejichž páchání může být rovněž ohrožením či poškozením životního prostředí, byť ochrana životního prostředí není jejich primárním chráněným objektem.

Pokud jde o zásadní změny, jež přináší obecná část TrZ, jedná se o následující skutečnosti.

TrZ zavádí novou definici trestného činu, která je v podstatě formulací tzv. formální koncepce trestného činu, avšak s materiálním korektivem. Formální koncepce trestného činu musí být nutně promítnuta také do definic jednotlivých skutkových podstat trestných činů. Toto promítnutí znamená přesnější vymezení jednotlivých skutkových podstat trestných činů, čímž zároveň neumožňuje ponechat řešení méně určitých nebo širších legálních pojmů judikatuře soudů. Je však třeba říci, že nebezpečnost trestného činu jako materiální znak trestného činu podle TrZ1961 není v TrZ nahrazena pouze materiálním korektivem, nýbrž i tím, že kritéria určující povahu a závažnost trestného činu dle TrZ jsou prakticky totožná jako kritéria, jež určovala nebezpečnost činu pro společnost dle TrZ1961. Pouze čas ukáže, zda novým trestním kodexem zvolené řešení bude znamenat zlepšení současných možností postihu trestné činnosti při zachování zásady subsidiarity trestní represe či nikoliv.

Další zásadní změnou je zavedení bipartice trestných činů na zločiny a přečiny. Jako podmnožinu zločinů zavádí TrZ zvlášť závažné zločiny, kterými budou ty úmyslné trestné činy, na něž TrZ stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.

Účelem takto konstruované kategorizace trestných činů je zvětšit prostor k uplatnění alternativ a odklonů v trestním řízení a rovněž rozšířit prostor k uplatnění větší diferenciaci ukládaných trestů.

Nová úprava trestního práva hmotného zavádí termín hrubá nedbalost, a to nikoliv jako zvláštní druh nedbalosti, nýbrž jen jako vyjádření míry nedbalosti požadované trestním kodexem, a to jak v případě nedbalosti vědomé, tak i v případě nedbalosti nevědomé. Trestný čin je spáchán z hrubé nedbalosti, jestliže přístup pachatele k požadavku náležité opatrnosti svědčí o zřejmé bezohlednosti pachatele k zájmům chráněným trestním kodexem.

V souvislosti se zavedením formálního pojetí trestného činu již TrZ neobsahuje jako důvod zániku trestnosti „zánik nebezpečnosti činu pro společnost“. Případy, na které by dopadala úprava zániku nebezpečnosti pro společnost dle TrZ1961, jsou od účinnosti TrZ řešeny na základě zásady oportunity.

Zatímco dle TrZ1961 byl základním vodítkem při ukládání trestů § 23 TrZ1961 o účelu trestu, není v TrZ účel trestů a ochranných opatření výslovně vyjádřen. Vymezení účelu trestu je dle nové právní úpravy ponecháváno trestní nauce. Ustanovení o účelu trestu je v zásadě nahrazeno promítnutím obecných zásad trestání do ustanovení o trestech a ochranných opatřeních.

S novou právní úpravou trestního práva hmotného přichází rovněž nová filozofie ukládání trestů a ochranných opatření vycházející ze zásady depenalizace.

Pokud jde o změny, jež přináší TrZ ve vztahu k ochraně životního prostředí, jedná se o následující skutečnosti.

Jde především o nově formulované skutkové podstaty trestných činů proti životnímu prostředí, jakož i o zařazení zcela nových trestných činů na tomto úseku, a to v obou případech do samostatné Hlavy VIII Zvláštní části TrZ, označené jako „Trestné činy proti životnímu prostředí.“

Znění skutkových podstat některých trestných činů proti životnímu prostředí byla jak v TrZ, tak i v předešlém poslanci zamítnutém rekodifikačním návrhu, v zásadě převzata z poslední velké novelizace TrZ1961, jež byla provedena zákonem č. 134/2002 Sb. Dále došlo ke změně některých skutkových podstat trestných činů vztahujících se k ochraně životního prostředí, a to většinou pozitivním směrem. V trestním kodexu byly nově upraveny rovněž

některé nové trestné činy proti životnímu prostředí, jež doposud vůbec nebyly součástí platné právní úpravy.

Nová právní úprava již apeluje na významnější místo trestných činů proti životnímu prostředí, neboť zavádí samostatnou hlavu trestných činů proti životnímu prostředí. Tato změna oproti právní úpravě dle TrZ1961 byla žádoucí, nezbytná a velmi důležitá. Je možné předpokládat, že tato změna původní koncepce, jež se spolu s dalšími okolnostmi podílela na vysoké míře netečnosti k trestným činům proti životnímu prostředí přecházející až v loajalitu s pachateli těchto činů mezi lidmi, bude mít pro „zrovnoprávnění“ těchto trestných činů s trestnými činy v jiných oblastech fungování lidské společnosti zásadní význam. Domnívám se, že postupně bude pomíjet současná netečnost k trestným činům páchaným na úseku ochrany životního prostředí mezi lidmi, která dříve vedla často k tomu, že i přes přímou hrozbu uložení relativně přísného trestu se ve větším rozsahu nedařilo postihovat pachatele těchto činů. S uvedenou změnou je spojena změna úlohy, jež by trestní právo mělo na úseku ochrany životního prostředí hrát. Trestní právo by na úseku ochrany životního prostředí mělo plnit nezastupitelnou úlohu především pro svou odstrašující funkci, jejíž intenzita je vyšší než u správněprávní odpovědnosti. V souvislosti se zavedením samostatné hlavy trestných činů proti životnímu prostředí však není zcela zřejmé, proč se žádný trestný čin z této hlavy nevyskytuje ve výčtu trestných činů, na něž se vztahují trestný čin neoznámení trestného činu a trestný čin nepřekažení trestného činu.³⁹³

Je třeba říci, že provedené změny ve skutkových podstatách trestných činů převzatých z novelizace provedené zákonem č. 134/2002 Sb. nejsou bohužel dostačující a nebudou tak pravděpodobně moci výrazněji změnit stav, kdy většina případů, která je prověřována, končí odložením věci, popř. odevzdáním věci příslušnému orgánu k projednání přestupku nebo správního deliktu.

Právní úprava trestných činů poškození a ohrožení životního prostředí a poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti dle TrZ bohužel nezměnila praxí tolik odsuzovanou nutnost prokazovat dvojitou příčinnou souvislost záležející jednak mezi pachatelovým protiprávním jednáním a poškozením složek životního prostředí, jednak mezi poškozením složek životního prostředí a ohrožením společenstev či populací volně žijících živočichů nebo planě rostoucích rostlin.

---

³⁹³ Srov. *Stejskal, V.*: Nový trestní zákon 2010. České právo životního prostředí 1/2009.

Skutkové podstaty trestného činu poškození lesa jsou i dle nové právní úpravy stále trestány mírněji než skutkové podstaty trestného činu poškození a ohrožení životního prostředí, ačkoliv upravují jednu z nejvíce rozšířených a pro pachatele komerčně nejzajímavějších forem trestné činnosti proti životnímu prostředí. Rovněž nedošlo ke změně, v tom smyslu, aby jednotlivé vykácené plochy lesa bylo možno sčítat, aby tak bylo znemožněno pachatelům vyhnout se trestnímu stíhání pro tento trestný čin těžbou v menším rozsahu, resp. na více plochách lesa. Za nedostatek § 295 TrZ považují také stylistickou nedokonalost spočívající v nevhodném užití výrazů „holé seče“ a „holá seč“ namísto správných pojmů „holiny“ a „holina“.

Ve srovnání s relativně novou slovenskou právní úpravou trestného činu neoprávněného nakládání s odpady jsou trestní sazby trestu odnětí svobody u jednotlivých skutkových podstat trestného činu neoprávněného nakládání s odpady nižší. Po vzoru slovenských zákonodárců se rovněž kloním ke zvýšení jednotlivých trestních sazeb trestu odnětí svobody u tohoto trestného činu, neboť protiprávním nakládáním s odpady pachatel sleduje získání majetkového prospěchu za současného ohrožení životního prostředí, což významně zvyšuje společenskou nebezpečnost tohoto trestného činu.

I když změny skutkových podstat trestného činu týrání zvířat jsou dosti významné a veskrze pozitivní, považují nově přijatou úpravu za nedostatečnou. Přinejmenším zarážející je fakt, že jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby se neuplatnilo jednání pachatele s rozmyslem nebo po předchozím uvážení, které by mohlo postihovat ta nejzavrženější jednání naplňující kritéria tohoto trestného činu, ačkoliv na možnost začlenění takové okolnosti bylo v legislativním procesu již dříve upozorňováno.

Ani na poli závazků ČR vyplývajících z evropské právní úpravy na úseku ochrany životního prostředí³⁹⁴ neznamena přijatá rekodifikace trestního práva hmotného významnější pozitivum. Nedošlo k transponování požadavků návrhu uvedené směrnice, ačkoliv její přijetí bylo pouze otázkou času a naplnilo se v době, kdy v ČR vrcholil i proces přijímání nového trestního kodexu. TrZ nepostihuje protiprávní emise ionizujícího záření, protiprávní obchod s látkami poškozujícími ozónovou vrstvu Země či jejich používání ani protiprávní nakládání s geneticky modifikovanými organizmy či nepůvodními invazními druhy, ačkoliv tato jednání směrnice o trestněprávní ochraně životního prostředí upravuje. Oproti požadavkům předmětné

---

³⁹⁴ Viz. zejména směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2008/99/ES, o trestněprávní ochraně životního prostředí.

směrnice dále TrZ neupravuje dostatečně (podobně jako to nečinil TrZ1961) závažnost následku na složkách životního prostředí, na lidský život a zdraví jako kritérium závažnosti (a tedy i přísnosti ukládané sankce) protiprávního jednání.³⁹⁵ Do 26. 12. 2010 bude muset ČR nový trestní kodex novelizovat tak, aby došlo k transpozici uvedené směrnice do českého právního řádu.

Na druhou stranu nová národní úprava trestního práva hmotného obsahuje trestný čin neoprávněného vypuštění znečišťujících látek, byť jej vzhledem k vazbě předmětného deliktního jednání na jeho spáchání na námořním plavidle v podstatě nelze spáchat na území ČR.

Za velké negativum nové právní úpravy trestního práva hmotného považují skutečnost, že ani TrZ (podobně jako TrZ1961) neřeší otázku ekologické újmy. Pokud jde o náklady k odstranění poškození životního prostředí, obsahuje podle mého názoru pouze nedostatečnou úpravu § 138 TrZ, jenž je výkladovým ustanovením TrZ a upravuje také hranice výše škody, prospěchu a hodnoty věci a jiné majetkové hodnoty.

Pouze čas ukáže, zda ohledně trestných činů proti životnímu prostředí i po přijetí nové právní úpravy trestního práva hmotného a po jejím „usazení“ v právním řádu ČR bude pokračovat negativní trend nastartovaný za účinnosti TrZ1961, který spočíval v tom, že počet odsouzených osob za trestné činy proti životnímu prostředí byl výrazně nižší než počet stíhaných osob za tyto trestné činy orgány činnými v trestním řízení,³⁹⁶ a v tom, že počet stíhaných osob zdaleka neodpovídal počtu zjištěných trestných činů, jakož i v tom že mnoho trestných činů na úseku ochrany životního prostředí nebylo nepochybně zjištěno vůbec.

Pokud jde o specifika průběhu trestního řízení vedeného o trestných činech proti životnímu prostředí, je třeba vycházet z následujících skutečností a zkušeností orgánů činných v trestním řízení, které jsou spojeny zejména ještě s úpravou obsaženou v TrZ1961, neboť nový trestní kodex je v účinnosti teprve několik málo měsíců. Počet odsouzených osob za některý z trestných činů proti životnímu prostředí je výrazně nižší než počet stíhaných osob orgány činnými v trestním řízení. Počet stíhaných osob navíc zdaleka neodpovídá počtu zjištěných trestných činů. Mnoho trestných činů na úseku ochrany životního prostředí nebývá

---

³⁹⁵ Srov. *Stejskal, V.*: Trestněprávní ochrana životního prostředí v evropském komunitárním právu těsně před cílem? *České právo životního prostředí* 2/2008.

³⁹⁶ K tomu srov. Přílohu č. 13. 3. Statistika stíhaných, obžalovaných a odsouzených osob za vybrané trestné činy proti životnímu prostředí v ČR v letech 2001 až 2008.

zjištěno vůbec. Skutečnost, že se o mnohých případech trestných činů na úseku ochrany životního prostředí orgány činné v trestním řízení vůbec nedozví, je způsoben z velké části tím, že tyto trestné činy jsou stále ještě chápány spíše jako nutný přívažek bez dostatečné míry společenské nebezpečnosti.

Většina případů považovaných orgány činnými v trestním řízení za některý z trestných činů proti životnímu prostředí, končí po prověřování odložením věci, popř. odevzdáním věci příslušnému orgánu k projednání přestupku nebo správního deliktu. Toto je způsobeno zejména následujícími skutečnostmi. Platná právní úprava účinný postih v praxi ztěžuje, a to zejména definicemi některých trestných činů, takže často nelze prokázat naplnění všech znaků skutkové podstaty. Trestné činy proti životnímu prostředí jsou stále ještě novou trestněprávní kategorií. S tím je spojena neexistence praktických zkušeností orgánů činných v trestním řízení s odhalováním, vyšetřováním a především prokazováním těchto kriminálních činností. Neexistuje jednoznačná a přesvědčivá judikatura. S tím souvisí i nízká míra spolupráce s příslušnými správními orgány a odborníky v oboru. Ve společnosti panuje doposud spíše netečnost k trestným činům páchaným na úseku ochrany životního prostředí přecházející až v loajalitu s pachateli těchto činů mezi lidmi. Na rozdíl např. od násilné či majetkové trestné činnosti chybí u trestných činů proti životnímu prostředí dostatečné morální odsouzení pachatelů této trestné činnosti společností.³⁹⁷ Zvláště objasňování trestných činů na úseku ochrany životního prostředí doplácí na to, že lidé se odmítají angažovat nejen v ochraně životního prostředí, nýbrž ve věcech veřejných obecně, dokud se jich předmětné kriminální aktivity bezprostředně nedotýkají. Domnívám se, že po přijetí nové právní úpravy trestního práva hmotného, která přináší určité „zrovnoprávnění“ těchto trestných činů s trestnými činy v jiných oblastech fungování lidské společnosti, se vnímání nebezpečnosti trestných činů proti životnímu prostředí společností změní a postupně tak bude pomíjet určitá netečnost lidí k trestným činům proti životnímu prostředí přecházející mnohdy až v loajalitu s pachateli těchto činů mezi lidmi. Trestné činy na úseku ochrany životního prostředí jsou specifické samy o sobě. Zejména u některých z těchto trestných činů znamená např. pozdní oznámení o podezřelé činnosti, resp. pozdní příjezd příslušníků Policie ČR, a s tím související nepřistižení pachatele při činu, resp. neopatření potřebných důkazů na místě činu, v podstatě nemožnost pokračovat úspěšně v trestním stíhání konkrétních osob. Je třeba mít na zřeteli, že u některých

---

³⁹⁷ Srov. Vaníček, D., Rada, T.: Trestněprávní ochrana životního prostředí a trestní odpovědnost právnických osob. Trestní právo, 2007, č. 5, str. 6.

z těchto trestných činů se mohou důsledky na životním prostředí výrazně projevit i s několikaletým zpožděním oproti době páchaní trestné činnosti. Toto pak ztěžuje či dokonce vůbec znemožňuje trestní stíhání pachatelů předmětné trestné činnosti.

9. PERSPEKTIVY MOŽNÉ NÁRODNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVY ODPOVĚDNOSTI PRÁVNICKÝCH OSOB ZA JEDNÁNÍ, KTERÉ JE U FYZICKÝCH OSOB POSTIHOVÁNO JAKO TRESTNÝ ČIN

9.1. ÚVOD

V současné době již činnost právnických osob zasahuje nejen téměř do všech oblastí života lidí, nýbrž prakticky do všech oblastí života na Zemi vůbec. Z tohoto důvodu dochází konsekventně také k čím dál většímu množství protiprávních jednání těchto osob. Kriminální činnost právnických osob prorůstá do vlastního dovoleného předmětu činnosti těchto osob. Stále častěji jsou právnickými osobami páchána závažná protiprávní jednání, při nichž dochází k významným škodám na majetku, na zdraví a životě a rovněž na životním prostředí. Právě životní prostředí a přírodní zdroje jsou jednou z několika oblastí, jež je deliktním jednáním právnických osob nejvíce ohrožena. Zejména v oblasti ochrany životního prostředí lze do budoucna počítat s tím, že se zde bude stále více přesouvat organizovaná protiprávní činnost právnických osob motivovaná vysokými zisky a zatím poměrně nízkými riziky vyplývajícími zejména z nedostatečné právní úpravy deliktní odpovědnosti v této oblasti. Ve většině případů kriminálních jednání právnických osob v podobě různých havárií s únikem vysoce škodlivých látek do životního prostředí se však bude jednat spíše než o úmyslnou a plánovanou trestnou činnost o hrubou nedbalost ze strany odpovědných osob.³⁹⁸ Dokladem toho přinejmenším na evropské úrovni je i přijetí směrnice o trestněprávní odpovědnosti v ochraně životního prostředí v roce 2008, která požaduje, aby členské státy EU zavedly do svých právních řádů takovou úpravu odpovědnosti právnických osob za směrnicí upravená kriminální jednání na úseku ochrany životního prostředí, která bude „účinná, přiměřená a odstrašující.“ Dosavadní právní nástroje, které by měly sloužit zejména k ochraně před těmi nejzávažnějšími protiprávními jednáními právnických osob buď vůbec neexistují nebo nejsou dostatečně účinné a neplní uspokojivě své poslání. To je příčinou stále sílících celosvětových tendencí postihovat taková jednání právnických osob dostatečně efektivními sankcemi. Jednotlivé státy buď již našly nebo teprve budou muset nalézt správnou odpověď na otázku, který

---

³⁹⁸ Cit. *Faure, M., Heine, G.*: Criminal Enforcement of Environmental Law in the European Union. Kluwer Law International, 2005, str. 41: “In general, it can be said that the increase in global environmental pollution and malfunctions in industrial enterprises give rise to difficult liability issues in any legal system.”

odpovědnostní systém a jaká odpovědnostní konstrukce³⁹⁹ budou pro ně vhodné nejen z hlediska jejich právních řádů a právní kultury, k níž náleží, ale i z hlediska průchodnosti legislativním procesem vzhledem k rozložení sil v parlamentech těchto zemí. ČR patří mezi státy, které odpověď na tuto otázku stále hledají, což je možné doložit legislativním vývojem v této oblasti, který doposud nebyl završen přijetím odpovídajícího právního předpisu, ačkoliv první přípravné a legislativní práce v této oblasti započaly již před téměř deseti lety.

Dnes již patrně nelze přistoupit na myšlenku, že dostačující je řešení odpovědnosti právnických osob za kriminální jednání v režimu tzv. nepravé trestní odpovědnosti, jako tomu je dle platné právní úpravy např. i v ČR. Využití institutu jednání za jiného,⁴⁰⁰ který rozšiřuje trestní odpovědnost fyzických osob za trestné činy ve zvláštní části TrZ i na osoby, které požadovanou vlastnost nemají a které by jinak nemohly naplnit zvláštní skutkovou podstatu, je jednou z forem nepravé trestní odpovědnosti právnických osob. Podle TrZ je možné právnické osobě uložit pouze jedinou trestněprávní sankci, kterou je zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty.⁴⁰¹ Názory, jež by se stavěly za určitou modifikaci ustanovení o jednání za jiného spolu s přiměřenou úpravou ustanovení o zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty, popř. za přijetí právní úpravy umožňující právnické osobě v širší míře ukládat i další trestní sankce, již dnes nemají v odborné veřejnosti širší podporu. Důvodem je skutečnost, že tímto způsobem bychom nedosáhli skutečné reformy v sankcionování právnických osob za ta nejzávažnější jednání, jež by u fyzických osob byla postihována jako trestné činy.

V žádném mezinárodně závazném právním dokumentu a zřejmě ani v žádném právním předpisu EU není obsažen kategorický imperativ na zavedení výlučně trestněprávních sankcí v užším smyslu, tedy sankcí stanovených trestním zákonem a ukládaných trestními soudy v trestním řízení. Dle žádné z mezinárodních smluv, které upravují delikt ní odpovědnost právnických osob,⁴⁰² není nutné, aby tato odpovědnost byla upravena jako trestněprávní.

---

³⁹⁹ Cit. *Faure, M., Heine, G.*: Criminal Enforcement of Environmental Law in the European Union. Kluwer Law International, 2005, str. 41: "The points of departure in this discussion of corporate criminal liability are at variance: on the one hand, the Anglo-Saxon legal sphere and others influenced thereby have had the most experience with notions of collective responsibility, on the other hand, until a few years ago, the axiom '*societas delinquere non potest*' dominated the history of continental European criminal law."

⁴⁰⁰ Viz. § 114 odst. 2 TrZ.

⁴⁰¹ Viz. § 101 TrZ.

⁴⁰² Tyto lze pro potřeby této práce rozdělit na ty, jejichž smluvní stranou je i ČR a na ty, k nimž ČR dosud nepřistoupila. ČR je stranou těchto mezinárodních úmluv obsahujících závazek kriminalizovat jednání, jež je u fyzických osob postihováno jako trestný čin a k jejichž kriminalizaci tyto dokumenty zavazují: Úmluva o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích ze 17. prosince 1997 (sdělení MZV č. 25/2000 Sb. m. s.), Trestněprávní úmluva o korupci z 27. ledna 1999 (sdělení MZV č. 70/2002 Sb. m. s.) a Mezinárodní

V těchto úmluvách se objevuje požadavek, aby sankce ukládané právníkům osobám byly „účinné, přiměřené a odstrašující.“⁴⁰³ Tyto úmluvy často výslovně připouštějí variantní řešení deliktů odpovědnosti, tj. umožňují řešení této odpovědnosti jak v rámci odpovědnosti trestní, tak i správní, popř. hybridní. V některých z těchto úmluv jsou výslovně respektovány ústavněprávní nebo zákonné překážky jednotlivých národních právních řádů, které nedovolují zavést pravou trestní odpovědnost právníků osob. Lze tedy shrnout, že mezinárodním závazkům a doporučením, jakož i právním předpisům EU zcela vyhovují nejen sankce trestněprávní, nýbrž i sankce ukládané v rámci správního práva, popř. i jiná kombinovaná řešení.

Důležitým prvkem v právní úpravě odpovědnosti právníků osob je umožnění vzájemné spolupráce států, a to jak v průběhu řízení vedeného proti právníkům osobě, tak i pokud jde o vzájemné uznávání rozhodnutí vydaných v řízení proti právníkům osobě. Zajištění efektivní mezinárodní spolupráce při potírání předmětného jednání právníků osob je rovněž jedním z požadavků mezinárodních úmluv a předpisů EU obsahujících závazek na zavedení odpovědnosti právníků osob za jednání, jež jsou u fyzických osob postihována jako trestný čin a k jejichž postihu tyto dokumenty zavazují. V této oblasti existují nejen mezinárodní úmluvy o vzájemné pomoci v trestních věcech,⁴⁰⁴ nýbrž i mezinárodní úmluvy o vzájemné pomoci ve správních věcech.⁴⁰⁵ Kromě toho je třeba říci, že podle Úmluvy o vzájemné pomoci v trestních věcech mezi členskými státy Evropské unie je vzájemná pomoc poskytována i při řízení před správními orgány pro činy postihované podle vnitrostátních právních předpisů dožadujícího nebo dožádaného členského státu nebo obou z důvodu porušení právních předpisů, a to za předpokladu, že by jejich rozhodnutí mohlo vést k řízení před soudem s příslušností zejména v trestních věcech.

úmluva o potlačování financování terorismu z 9. prosince 1999 (sdělení MZV č. 18/2006 Sb. m. s.). ČR dosud není stranou těchto mezinárodních úmluv obsahujících závazek kriminalizovat jednání, jež je u fyzických osob postihováno jako trestný čin a k jejichž kriminalizaci tyto dokumenty zavazují: Úmluva OSN o boji proti nadnárodnímu organizovanému zločinu z 15. listopadu 2000, Úmluva OSN proti korupci z 31. října 2003, Úmluva o trestněprávní ochraně životního prostředí z 4. listopadu 1998, Úmluva o počítačové kriminalitě z 1. července 2004, Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidskými bytostmi z 16. května 2005, Úmluva Rady Evropy o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu a o financování terorismu z 16. května 2005, Úmluva Rady Evropy o ochraně dětí před sexuálním zneužíváním a sexuálním vykořisťováním z 25. října 2007.

⁴⁰³ Effective, proportionate and dissuasive.

⁴⁰⁴ Např. Evropská úmluva o vzájemné pomoci ve věcech trestních ze dne 20. dubna 1959 a Úmluva o vzájemné pomoci v trestních věcech mezi členskými státy Evropské unie ze dne 29. května 2000 (č. 55/2006 Sb. m. s.).

⁴⁰⁵ Jde zejména o dvě úmluvy Rady Evropy, k nimž však ČR dosud nepřistoupila, a kterými jsou Evropská úmluva o získávání informací a důkazů ve správních věcech ze zahraničí a Evropská úmluva o doručování dokumentů týkajících se správních věcí do zahraničí.

9.2. VYMEZENÍ NĚKTERÝCH POJMŮ SOUVISEJÍCÍCH S PRÁVNÍ ÚPRAVOU ODPOVĚDNOSTI PRÁVNICKÝCH OSOB ZA JEDNÁNÍ, KTERÉ JE U FYZICKÝCH OSOB POSTIHOVÁNO JAKO TRESTNÝ ČIN

9.2.1. Pravá trestní odpovědnost právnických osob

O pravé trestní odpovědnosti právnických osob hovoříme tehdy, pokud je trestní odpovědnost upravena v trestním kodexu nebo ve zvláštním zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob. V případě uzákonění pravé trestní odpovědnosti je s právnickými osobami vedeno v podstatě standardní trestní řízení, ve kterém jsou jim ukládány sankce, jež se mohou nazývat tak jako u fyzických osob tresty. Jednotlivé národní právní úpravy se přirozeně liší, a to zejména v otázce okruhu právnických osob, které jsou odpovědné podle dané právní úpravy, jakož i těch, jež jsou z této odpovědnosti vyňaty, v otázce řešení odpovědnosti podle té které právní úpravy u právních nástupců právnických osob, v otázce použití jednotlivých druhů a výše sankcí, jež je možné právnickým osobám ukládat, v otázce okruhu skutkových podstat trestných činů, za něž jsou právnické osoby odpovědné, v otázce možnosti souběhu trestní odpovědnosti fyzických osob a trestní odpovědnosti právnických osob, v otázce procesněprávního řešení dané problematiky, v otázce personální a institucionální specializace na odhalování a stíhání právnických osob za jednání dle dané právní úpravy a v neposlední řadě v otázce výkonu konkrétních sankcí a jejich následků pro právnické osoby.

Určitým upozorněním pro české zákonodárce by mohly být zkušenosti těch evropských států, které již trestněprávní odpovědnost právnických osob zavedly. Ačkoliv nedisponuji oficiálními statistikami orgánů činných v trestním řízení jednotlivých států o počtu právnických osob odsouzených za trestný čin ani oficiální statistikou druhů ukládaných sankcí, domnívám se, že nebudu daleko od pravdy, pokud budu tvrdit, že drtivou většinu sankcí ukládaných právnickým osobám v trestních řízeních tvoří pokuty, tj. nikoli sankce typu zákazu činnosti či snad dokonce sankce zrušení právnické osoby.

9.2.2. Nepravá trestní odpovědnost právnických osob

O nepravé trestní odpovědnosti právnických osob hovoříme tehdy, pokud trestní odpovědnost právnických osob není výslovně v trestním kodexu, resp. ve zvláštním zákoně upravujícím trestněprávní odpovědnost právnických osob upravena, avšak právnickým

osobám se za určitých podmínek ukládají trestněprávní sankce. Sankce ukládané v takovém případě právnickým osobám se nenazývají tresty, nýbrž např. „přídavné důsledky“ apod.⁴⁰⁶ Tento stav v určité podobě existuje i v ČR.⁴⁰⁷ Nepravá trestní odpovědnost se může vůči právnické osobě uplatnit v případech, kdy je odsouzena fyzická osoba jednající za právnickou osobu. V takových případech může být uloženo určité trestní opatření také právnické osobě. V tomto odpovědnostním režimu tedy existuje pouze trestní odpovědnost fyzických osob a trestní postih právnických osob probíhá po druhé koleji trestněprávních sankci, tj. za pomoci přídavných důsledků. Ačkoliv podle TrZ je možné právnické osobě uložit pouze jedinou trestněprávní sankci, kterou je zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty, v některých jiných státech byla či je škála takovýchto trestních opatření či přídavných důsledků širší (např. zabavení výnosů ze zločinu, dočasné nebo trvalé uzavření podniků nebo jejich zařízení, likvidace či rozpuštění společnosti, sdružení nebo nadace, dočasné pozastavení činnosti společnosti, podniku, sdružení nebo nadace, dočasný nebo definitivní zákaz provozování obchodů nebo vyvíjení jiných činností, které vedly ke spáchání trestného činu, soudní kontrola správy společnosti, podniku, sdružení či nadace v zájmu zachování práv zaměstnanců nebo věřitelů apod.).⁴⁰⁸ Vzhledem k tomu, že řešení odpovědnosti právnických osob za nejzávažnější deliktární jednání, jež by u fyzických osob byla postihována jako trestné činy za pomoci institutu nepravé trestní odpovědnosti, se v ČR neosvědčilo a ani při modifikaci tohoto institutu nelze pravděpodobně očekávat dosažení skutečné reformy v sankcionování právnických osob, nebudu se nepravou trestní odpovědností v této práci dále zabývat.

9. 2. 3. Jiné způsoby regulace protiprávní činnosti právnických osob

Jinými způsoby regulace předmětné protiprávní činnosti právnických osob rozumíme řešení této problematiky v oblasti správního práva, popř. v oblasti správního a trestního práva (hybridní řešení).

Pokud jde o řešení v oblasti správního práva, platí, že ať už by byla správněprávní odpovědnost právnických osob za předmětná protiprávní jednání konstruována jakkoli, měly by ukládané sankce být účinné, přiměřené a odstrašující. Správněprávní řešení předmětné

---

⁴⁰⁶ K tomu srov. *Jelínek, J.*: Trestní odpovědnost právnických osob jako předmět zkoumání. Ministerstvo vnitra České republiky. Praha. 2007, str. 13.

⁴⁰⁷ Viz. § 101TrZ.

⁴⁰⁸ Srov. *Jelínek, J.*: Trestní odpovědnost právnických osob. Linde Praha, a. s., 2007, str. 14.

problematiky je problematické zejména z důvodů procesních. Správněprávní varianta postihu právnických osob je problematická rovněž z důvodů nutnosti umožnění mezinárodní spolupráce států jak v průběhu řízení vedeném proti právnickým osobám, tak i v oblasti vzájemného uznávání rozhodnutí vydaných v řízení proti právnické osobě. Za řešení svým charakterem správněprávní považuji i právní úpravu odpovědnosti právnických osob za jednání, jež u fyzických osob zakládá jejich trestněprávní odpovědnost, dle které by trestní soudy⁴⁰⁹ rozhodovaly nikoli v trestním řízení podle procesní úpravy, dle níž probíhá trestní řízení s fyzickými osobami, resp. podle zvláštní právní úpravy s rysy trestněprávní úpravy, nýbrž by rozhodovaly podle předpisu, dle něž postupují soudy ve správním soudnictví či podle zvláštní právní úpravy, která by však spíše spadala do oblasti správního práva procesního. V tomto případě by totiž jediným podstatným odklonem od čistě správněprávní úpravy bylo to, že o správních deliktech by bylo od počátku rozhodováno soudy, jež jinak vykonávají soudnictví v trestních věcech. I přes zmíněné problémy spojené se správněprávní variantou odpovědnosti právnických osob, jež by se projevil zejména při formulování jednotlivých zákonných ustanovení, ale zřejmě i při následné aplikaci této varianty odpovědnosti právnických osob, se lze domnívat, že určitým způsobem modifikovaná úprava v rámci správního práva by mohla být cestou, kterou se právě ČR vydá při řešení odpovědnosti právnických osob za jednání, jež jsou u fyzických osob postihována jako trestný čin a k jejichž postihu zavazují mezinárodní smlouvy a právní předpisy EU.

Pokud jde o řešení v oblasti správního a trestního práva, platí, že toto řešení je ve své podstatě kombinací správněprávní a trestněprávní úpravy. Zatímco hmotněprávní aspekty by byly upraveny správním právem, procesněprávní aspekty by byly řešeny v režimu trestního práva. O správních deliktech právnických osob by tedy v trestním řízení rozhodovaly soudy jinak rozhodující o trestných činech fyzických osob.^{410, 411} V praxi by většinou probíhala souběžně dvě trestní řízení, a to o správním deliktu právnické osoby a o trestném činu fyzické

---

⁴⁰⁹ Tato konstrukce by vyhovovala textu Úmluvy o vzájemné pomoci v trestních věcech mezi členskými státy Evropské unie. Podle této úmluvy je vzájemná pomoc poskytována i při řízení před správními orgány pro činy postihované podle vnitrostátních právních předpisů dožadujícího nebo dožádaného členského státu nebo obou z důvodu porušení právních předpisů, a to za předpokladu, že by jejich rozhodnutí mohlo vést k řízení před soudem s příslušností zejména v trestních věcech.

⁴¹⁰ Příkladem země, v níž se uplatňuje taková konstrukce odpovědnosti právnických osob, je Spolková republika Německo.

⁴¹¹ Trestní soudy by však nemusely rozhodovat podle TrŘ, dle něž probíhá trestní řízení o trestných činech fyzických osob, nýbrž by mohly např. rozhodovat podle zcela samostatné právní úpravy, která by navíc svým charakterem mohla být spíše správněprávní a nikoli trestněprávní.

osoby, jež v inkriminované věci jednala za právnickou osobu. Vzájemná spjatost obou uvedených řízení by však nebyla absolutní, neboť i v případě, že by nedošlo k potrestání fyzické osoby jednající za právnickou osobu,⁴¹² bylo by možné sankcionovat právnickou osobu. Variant tohoto řešení je pochopitelně více, a to podle toho, zda konkrétní právní úprava bude mít spíše trestněprávní charakter nebo bude svou povahou spíše správněprávní. V případě, že by trestní soudy rozhodovaly v trestním řízení, a to buď přímo podle procesní úpravy, dle níž probíhá trestní řízení s fyzickými osobami nebo podle zvláštní úpravy, která by však měla základní rysy trestněprávní úpravy, jednalo by se jednoznačně spíše o úpravu trestněprávní, byť by se rozhodovalo nikoli o trestných činech, nýbrž o správních deliktech právnických osob.

Obecně je třeba říci, že porovnávání řešení předmětné problematiky v oblasti trestního práva na jedné straně a správního práva na straně druhé, je žádoucí pro získání odpovědi, jakou cestou se v této oblasti ČR vydá. I když nepopírám zajímavost řešení odpovědnosti právnických osob za jednání, jež u fyzických osob zakládá jejich trestněprávní odpovědnost, v oblasti správního a trestního práva, jak to činí zejména platná německá právní úprava, nepovažuji vzhledem k její složitosti a ojedinělosti tuto hybridní variantu úpravy odpovědnosti právnických osob za dostatečně relevantní z hlediska toho, jakou cestou by se měla ČR vydat při řešení postihu právnických osob za jednání, jež u fyzických osob zakládají jejich trestněprávní odpovědnost. Vzhledem k tomu, jakož i vzhledem k tématu a šíři této práce, se této variantě postihu právnických osob nebudu v této mé práci dále věnovat.

9.3. VÝVOJ PRÁVNÍ ÚPRAVY NA ÚZEMÍ ČR

Podobně jako v jiných zemích tehdejší středověké a ranně novověké Evropy se i v českých zemích uplatňovala nejen trestněprávní odpovědnost fyzických osob, nýbrž i trestněprávní odpovědnost právnických osob, byť se týkala zejména měst, klášterů apod. Postihována byla zejména jednání jako nářek cti, nehonění loupežníků, lesní pych, moc či nátisk.⁴¹³

---

⁴¹² Např. z důvodu, že taková osoba vůbec nebyla zjištěna, z důvodu nepřičetnosti takové fyzické osoby apod.

⁴¹³ K tomu srov. V. Solnař: Z dějin českého zemského práva, 1921, s. 5- 6.

Toto se postupně změnilo po začlenění českých zemí do rámce rakouské monarchie, kdy byla při postihu výše uvedených jednání měst a některých dalších subjektů uplatňována spíše správněprávní odpovědnost.

V době první československé republiky právní úprava trestněprávní odpovědnosti právnických osob neexistovala. Existovaly pouze návrhy zákonů zavádějících správněprávní odpovědnost právnických osob, avšak ani ty nebyly nakonec přijaty. Uvedené návrhy zákonů měly zakotvit také ručení právnických osob za pokuty uložené fyzickým osobám. Tehdejší právní nauka však zastávala názor, že správního (natožpak trestního) deliktu se nemohou dopustit právnické osoby, nýbrž, že trest může být ukládán pouze fyzickým osobám, jež kolektiv zastupují.⁴¹⁴

Od padesátých let 20. století byly přijímány právní předpisy zakotvující správněprávní odpovědnost právnických osob.⁴¹⁵ Trestněprávní odpovědnost právnických osob se však v období vlády jedné strany neprosadila.

Dnem 1. 1. 1998 nabyla účinnosti novela TrZ1961,⁴¹⁶ která do českého právního řádu zavedla trestněprávní odpovědnost fyzických osob jednajících za právnické osoby, jež spáchaly jednání, které by u fyzických osob zakládalo jejich trestněprávní odpovědnost, a to instalováním institutu „jednání za jiného“ do § 90 odst. 2 TrZ1961. Tento institut rozšířil trestní odpovědnost fyzických osob za trestné činy ve zvláštní části TrZ1961 i na osoby, které požadovanou vlastnost neměly a které by jinak nemohly naplnit skutkovou podstatu daného trestného činu. Jednalo se v podstatě o zavedení nepravé trestní odpovědnosti právnických osob do českého právního řádu. Podle § 90 odst. 2 TrZ1961 bylo možné právnické osobě uložit pouze jedinou trestněprávní sankci, a to zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty.⁴¹⁷

V roce 2000 byla tehdejším ministrem spravedlnosti ustanovena specializovaná komise, jež se měla vyslovit k otázce případného zavedení trestní odpovědnosti právnických osob do českého právního řádu. Uvedená komise pak roku 2001 vydala závěrečnou zprávu k otázce případného zavedení trestní odpovědnosti právnických osob v ČR.⁴¹⁸ Ze závěrečné zprávy je

---

⁴¹⁴ Srov. *Musil, J.*: Trestní odpovědnost právnických osob: historický vývoj a mezinárodní srovnání. In *Musil, J., Vanduchová, M.*: Pocta Otovi Novotnému k 70. narozeninám. Praha: CODEX Bohemia, 1998.

⁴¹⁵ Prvním právním předpisem zavádějícím správní delikt právnické osoby bylo vládní nařízení č. 54/1954 Sb., o provozu na silnicích.

⁴¹⁶ Viz. zákon. č. 253/1997 Sb. (účinnosti nabyl 1. 1. 1998).

⁴¹⁷ Viz. § 73 TrZ1961.

⁴¹⁸ Srov. *Musil, J., Prášková, H., Faldyna, F.*: Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob de lege ferenda. Trestní právo, 2001.

zřejmé, že ani po provedené podrobné analýze komise nedošla k jednoznačnému závěru. Dva důležité dílčí závěry předmětné závěrečné zprávy byly tyto: 1. model trestní odpovědnosti právnických osob lze při reformě trestního práva i nadále sledovat jako jednu z možných variant řešení. 2. rovnocenného kriminálně politického cíle může být dosaženo správním trestáním právnických osob, čehož předpokladem je však zdokonalení dosavadní úpravy správního trestání.

Na počátku druhého millenia došlo na vládní úrovni k příklonu k zavedení pravé trestní odpovědnosti právnických osob, a zároveň započaly práce na dvou variantních řešeních odpovědnosti právnických osob za jednání, která jsou u fyzických osob stíhána jako trestné činy, aby roku 2001 bylo rozhodnuto pro trestněprávní koncepci odpovědnosti právnických osob. Několikaleté úsilí vyústilo v předložení vládního návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim,⁴¹⁹ který byl do Poslanecké sněmovny PČR předložen spolu s návrhem nového trestního zákoníku.⁴²⁰ Oba návrhy zákonů však byly Poslaneckou sněmovnou PČR v průběhu legislativního procesu zamítnuty, přičemž zákon zavádějící trestněprávní odpovědnost právnických osob byl zamítnut již v prvním čtení.⁴²¹

V lednu 2008 byl MV ČR usnesením vlády uložen úkol předložit vládě k projednání věcný záměr zákona o správní odpovědnosti právnických osob za jednání, k jehož postihu zavazují mezinárodní smlouvy. Věcný záměr zákona o odpovědnosti za správní delikty spáchané jednáním, které je u fyzických osob postihováno jako trestný čin a k jehož postihu u právnických osob zavazuje mezinárodní smlouva nebo právní předpis Evropských společenství byl do meziresortního připomínkového řízení předložen v prosinci 2008. V únoru 2009 byl však předseda vlády požádán, aby u uvedeného materiálu povolil výjimku z požadavku konání meziresortního připomínkového řízení. Zároveň byl uvedený materiál předložen vládě za účelem jejího rozhodnutí o dalším postupu plnění úkolu připravit věcný záměr zákona o správní odpovědnosti právnických osob za jednání, k jehož postihu zavazují mezinárodní smlouvy.

Podle následného zadání vlády byla vypracována Osnova pro zpracování analýzy a mezinárodního srovnání právní úpravy problematiky odpovědnosti právnických osob za

---

⁴¹⁹ Viz. sněmovní tisk č. 745 z roku 2004 (Vládní návrh na vydání zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim).

⁴²⁰ Viz. sněmovní tisk č. 744 z roku 2004 (Vládní návrh zákona trestní zákoník).

⁴²¹ K důvodům zamítnutí vládní osnovy srov. *Janda, P.*: Trestní odpovědnost právnických osob, *Právní fórum* 2006, č. 5, s. 177.

jednání, k jehož postihu zavazují mezinárodní smlouvy a právní předpisy EU. Uvedená analýza měla obsahovat:⁴²²

1. vyhodnocení závazků na postih právnických osob, a to z hmotněprávního i procesněprávního hlediska,

2. stručný popis právní úpravy postihu právnických osob podle platného právního řádu se závěrem do jaké míry platný právní stav umožňuje splnit požadavky mezinárodních smluv a předpisů EU,

3. vyhodnocení dosavadních opatření na doplnění právního řádu, aby požadavky mezinárodních smluv a předpisů EU byly splněny,

4. přehled o způsobu plnění požadavků mezinárodních smluv a předpisů EU na postih právnických osob v zemích EU,

5. možnosti promítnutí poznatků o způsobu plnění požadavků mezinárodních smluv a předpisů EU na postih právnických osob v zemích EU do právního řádu České republiky,

6. závěr a návrh na opatření.

Předmětná analýza byla následně vypracována odborem legislativy a koordinace předpisů MV ČR. Podle uvedené Osnovy vypracovaná Analýza⁴²³ byla předložena vládě, aby rozhodla, kterou cestou se ČR vydá při řešení odpovědnosti právnických osob za jednání, jež je u fyzických osob postihováno jako trestný čin a k jehož postihu u právnických osob zavazuje mezinárodní smlouva nebo právní předpis Evropských společenství, tj. zda ČR zvolí cestu trestněprávní, správněprávní či nějaké hybridní úpravy odpovědnosti právnických osob za uvedená jednání.

Vláda zvolila variantu trestněprávní a pověřila MS ČR vypracováním návrhu zákona, jenž by do českého právního řádu zakotvil trestněprávní odpovědnost právnických osob. V současné době již probíhá meziresortní připomínkové řízení o návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim z dílny MS ČR. Osud tohoto návrhu zákona je však nejasný, neboť jak se již v minulosti ukázalo, průchodnost zákona zavádějícího pravou trestní odpovědnost právnických osob legislativním procesem nemusí být vůbec jednoduchá.

Z důvodu relativní blízkosti českého právního řádu a slovenského právního řádu považují za potřebné zmínit se v této souvislosti i o legislativním vývoji v oblasti řešení odpovědnosti

---

⁴²² Dále cit. jednotlivé body uvedené osnovy.

⁴²³ Celý název dokumentu zní Analýza a mezinárodní srovnání právní úpravy problematiky odpovědnosti právnických osob za jednání, k jehož postihu zavazují mezinárodní smlouvy.

právnických osob za jednání, jež u fyzických osob zakládá jejich trestněprávní odpovědnost ve SR. V únoru 2006 byly v Národní radě SR předloženy dva návrhy zákonů o trestněprávní odpovědnosti právnických osob.⁴²⁴ Navrhované zákony se svým obsahem velmi blížily a místy přímo shodovaly s českým návrhem zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Zatímco poslanecký návrh činil právnické osoby odpovědné za všechny trestné činy uvedené v Trestnom zákone, vládní návrh zužoval trestněprávní odpovědnost právnických osob v tom smyslu, že činil právnické osoby odpovědné pouze za ta jednání, která vyplývala pro SR z přijatých mezinárodních smluv a dokumentů evropského práva. Oba návrhy kromě hmotněprávní části obsahovaly i ustanovení procesní povahy. Pokud by byl některý z uvedených návrhů přijat, měl by takový zákon postavení speciálního předpisu k Trestnému zákonu i k Trestnému poriadku. Oba návrhy zákonů však byly v průběhu legislativního procesu zamítnuty. Zavedení či nezavedení trestněprávní odpovědnosti právnických osob či jinak koncipované odpovědnosti právnických osob za jednání, které je u fyzických osob postihováno jako trestný čin, zůstává ve SR velmi diskutovaným tématem.

9. 4. OTÁZKY KONKRÉTNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVY ODPOVĚDNOSTI PRÁVNICKÝCH OSOB⁴²⁵

9. 4. 1. Otázka, které právnické osoby by měly podléhat zvolené variantě odpovědnosti

Je velmi pravděpodobné, že ať už bude zvolena pro konstrukci odpovědnosti právnických osob za jednání, jež u fyzických osob zakládá jejich trestněprávní odpovědnost trestněprávní varianta nebo správněprávní varianta, popř. nějaká jejich kombinace, budou takové odpovědnosti podléhat nejen právnické osoby tuzemské, nýbrž i právnické osoby zahraniční. Na základě toho, jak byl konstruován návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, se lze domnívat, že i v případné budoucí právní úpravě zakotvující trestněprávní odpovědnost právnických osob budou z pravomoci orgánů činných v trestním řízení vyňaty jednak ČR a cizí státy, jednak i jednotky územní samosprávy a některé další subjekty.

9. 4. 2. Otázka, jaké by byly předpoklady odpovědnosti právnických osob

⁴²⁴ Srov. tlač 1507 (vládní návrh zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov) a tlač 389 (návrh poslancov Národnej rady Slovenskej republiky Daniela Lipšica a Gulu Bárđosa na vydanie zákona o trestnej zodpovednosti právnických osob a o zmene a doplnení niektorých zákonov).

⁴²⁵ Při formulaci níže uvedených otázek jsem se částečně inspiroval otázkami uvedenými in: *Jelínek, J.*: Trestní odpovědnost právnických osob jako předmět zkoumání. Ministerstvo vnitra České republiky. Praha. 2008., str. 41.

V právních úpravách jednotlivých států, jež do svých právních řádů zavedly pravou trestní odpovědnost právnických osob se více či méně uplatňuje vždy některá z následujících teorií:

1. teorie trestněprávní odpovědnosti právnických osob založené na myšlence absolutní objektivní odpovědnosti a zástupné trestní odpovědnosti,

2. identifikační teorie trestněprávní odpovědnosti právnických osob a koncepce přímé trestní odpovědnosti právnických osob,

3. teorie trestněprávní odpovědnosti právnických osob a doktrína kolektivního vědomí; doktrína kolektivního vědomí,⁴²⁶ znamená, že jedná-li se v případě fyzické osoby o vědomě spáchaný trestný čin, bude za něj právnická osoba postižena, pokud toto vědomí si spáchání trestného činu je zcela pokryto souhrnem částečných poznatků všech zaměstnanců právnické osoby; konkrétní zaměstnanec, jež se dopouští jednání, jež by bylo u fyzické osoby posuzováno jako trestný čin, kdyby měla všechny potřebné informace, nemusí mít všechny tyto informace k dispozici, nýbrž zcela dostačující je, aby potřebné informace měli všichni zaměstnanci právnické osoby dohromady,

4. systémové teorie trestněprávní odpovědnosti právnických osob.

Ve věcném záměru zákona o odpovědnosti právnických osob za správní delikty spáchané jednáním, které je u fyzických osob postihováno jako trestný čin a k jehož postihu u právnických osob zavazuje mezinárodní smlouva nebo právní předpis Evropských společenství, se měla uplatňovat tzv. přičitatelnost, tj. právnické osobě by se přičítala odpovědnost za určitá jednání fyzických osob v určitém postavení v rámci právnické osoby či v určitém vztahu k právnické osobě.⁴²⁷

9.4.3. Otázka rozsahu odpovědnosti právnických osob, tj. za jaké skutkové podstaty by právnické osoby byly činěny odpovědnými

Případná budoucí právní úprava odpovědnosti právnických osob za jednání, jež u fyzických osob zakládá jejich trestněprávní odpovědnost, bude muset odpovědět na otázku, jestli právnické osoby mají odpovídat za všechna jednání, jež jsou jako trestné činy

---

⁴²⁶ Doctrine of collective knowledge.

⁴²⁷ K tomu cit. předpokládanou podobu znění příslušného ustanovení ve věcném záměru zákona o odpovědnosti právnických osob za správní delikty spáchané jednáním, které je u fyzických osob postihováno jako trestný čin a k jehož postihu u právnických osob zavazuje mezinárodní smlouva nebo právní předpis Evropských společenství: „Právnická osoba za správní delikt odpovídá, jestliže fyzická osoba, jejíž jednáním byl správní delikt spáchán, jednala v zájmu právnické osoby: a) na základě protiprávního rozhodnutí, schválení nebo úkolu orgánů právnické osoby, nebo b) proto, že orgány právnické osoby nebo ti, kteří v rámci právnické osoby vykonávají řídicí či kontrolní činnost, neprovedli taková opatření, která měli vykonat podle zákona nebo která po nich lze spravedlivě požadovat, zejména nevykonali povinnou nebo potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců nebo jiných osob, jimž jsou nadřízeni.“

specifikována ve zvláštní části trestního kodexu (resp. za všechna taková jednání, u kterých to připouští jejich povaha) či jen za určitá jednání, jež jsou jako trestné činy obsažena v TrZ. Pokud by měly právnické osoby odpovídat jen za určitá jednání, jež jsou jako trestné činy sankcionována ve zvláštní části trestního kodexu, je třeba zodpovědět, zda tyto budou vyjmenovány taxativně či pouze demonstrativně. Osobně bych se přikláněl k řešení v podobě taxativního výčtu trestných činů, za něž budou právnické osoby činěny odpovědnými, a to zejména z důvodu zmíněné právní jistoty a rovněž z důvodu toho, že v případě odpovědnosti právnických osob za všechny trestné činy vymezené v trestním kodexu by nutně docházelo ke značným aplikačním problémům, neboť orgány činné v trestním řízení by musely v každém konkrétním případě zvažovat, zda vzhledem k povaze konkrétního trestného činu může být za něj činěna odpovědnou právnická osoba. V případě zvolení řešení spočívající ve výčtu trestných činů, za něž budou odpovídat právnické osoby, může být užší taxativní výčet, širší taxativní výčet či demonstrativní výčet. Osobně se domnívám, že nejlepším řešením by bylo zvolit užší taxativní výčet, jenž by byl omezen pouze na trestné činy, k jejichž postihu ČR zavazují mezinárodní smlouvy a předpisy EU, popř. některé další trestné činy.

9. 4. 4. Otázka sankcionování právnických osob

V souvislosti s odpovědností právnických osob za jednání, jež u fyzických osob zakládá jejich trestněprávní odpovědnost, je lépe než sousloví trestání právnických osob používat sousloví sankcionování právnických osob, neboť slovo potrestání, trest apod. je imanentně spojeno s fyzickými osobami, jelikož je spojeno s individuální vinou pachatele.⁴²⁸

Důležitým kritériem při sankcionování právnických osob je povaha deliktů, u kterých je odpovědnost právnické osoby připuštěna, neboť je zřejmé, že jiné sankce budou upřednostňovány v případě majetkové trestné činnosti, jiné v případě trestné činnosti proti životnímu prostředí a jiné v případě trestné činnosti proti lidské svobodě a důstojnosti. Dalším důležitým kritériem je rovněž míra propojení zájmu delikventa se zájmy třetích osob, neboť často bude nutné hledat takové sankce, jež budou znamenat dostatečnou újmu pro právnickou osobu, a zároveň co možná nejmenší újmu pro třetí osoby, jež prokazatelně s kriminální činností právnické osoby neměly nic společného. Zatímco u trestání fyzických osob je kromě ochrany společenských zájmů velmi důležité také znovuzачlenění pachatele do společnosti po

---

⁴²⁸ Srov. *Jelínek, J.*: Trestní odpovědnost právnických osob jako předmět zkoumání. Ministerstvo vnitra České republiky. Praha. 2008., str. 62.

výkonu trestu, při sankcionování právnických osob je kladen důraz zejména na ochranu společenských zájmů, kdežto resocializační funkce sankcí je potlačena.⁴²⁹

Určitá vodítka a doporučení v otázce sankcionování právnických osob obsahují některé mezinárodní úmluvy a předpisy EU, většinou se však mezinárodní dokumenty omezují na to, že použité sankce by měly být účinné, přiměřené a odstrašující. Nelze než souhlasit s názorem Vaníčka, že systém sankcí ukládaných právnickým osobám by měl být dostatečně různorodý, aby mohly být právnickým osobám ukládány nejen nejvhodnější sankce, ale i jejich kombinace, což by v důsledku mělo vést k větší efektivnosti sankcionování právnických osob.⁴³⁰

9. 4. 5. Otázka procesní úpravy řízení vedeného proti právnickým osobám

Případná budoucí právní úprava zakotvujícího trestněprávní odpovědnost právnických osob by z hlediska procesního měla odpovídat zejména na tyto otázky:

1. otázka povahy řízení vedeného proti právnické osobě ve vztahu k trestnímu řízení vedenému proti fyzické osobě a otázka paralelní odpovědnosti právnické a fyzické osoby a otázka společného řízení,

2. otázka označení právnické osoby, tj. zabezpečení toho, aby nemohla být zaměněna s jinou právnickou osobou,

3. řešení otázky, které orgány by byly příslušné k projednávání předmětných správních deliktů,

4. otázka věcné a místní příslušnosti soudu,

5. otázky spojené s průběhem zrušení, zániku či přeměny právnické osoby,

6. otázka zajišťovacích opatření,

7. otázka zastupování právnické osoby a obhajoby právnické osoby včetně možnosti společné obhajoby obviněné právnické osoby a obviněné fyzické osoby,

8. otázka možnosti účasti obviněné fyzické osoby na procesních úkonech proti obviněné právnické osobě,

9. otázka oznamování úkonů trestního řízení,

---

⁴²⁹ K tomu srov. Šámal, P.: Trestní odpovědnost právnických osob de lege lata a de lege ferenda v České republice. in Kratochvíl, V.-Löff, M.: Hospodářské trestní právo a trestní odpovědnost právnických osob. Brno: Masarykova univerzita, 2003.

⁴³⁰ Srov. Vaníček, D.: Trestní sankce ukládané právnickým osobám. Trestní právo 2006, č. 10, str. 16.

10. otázka předvolání a použití některých donucovacích prostředků a

11. otázky spojené s vykonávacím řízením včetně zápisu výkonu některých sankcí do příslušného rejstříku, v němž je zapsána i daná právnická osoba, resp. do zvláštního sankčního rejstříku určeného pro právnické osoby.

Případná budoucí právní úprava zakotvující modifikovanou správněprávní odpovědnost právnických osob za jednání, jež u fyzických osob zakládají jejich trestněprávní odpovědnost by z hlediska procesního měla odpovídat jednak vesměs na tytéž otázky jako právní úprava zakládající trestněprávní odpovědnost právnických osob, jednak však zejména na následující otázky vztahující se specificky k tomuto způsobu řešení předmětné odpovědnosti právnických osob:

1. otázka celkové struktury řízení o správním deliktu právnické osoby v tom smyslu, zda bude celé řízení probíhat před správními orgány, s možností podat proti rozhodnutí po vyčerpání řádných opravných prostředků ve správním řízení žalobu ve správním soudnictví nebo zda zejména z důvodu lepšího umožnění mezinárodní spolupráce v postihu právnických osob bude umožněn nějaký opravný prostředek k soudům trestním; s touto otázkou souvisí otázka, jak bude umožněna mezinárodní spolupráce při postihu právnických osob,

2. otázka právní úpravy zvláštních procesních oprávnění, jež by umožňovala efektivně prověřovat podezření ze spáchání správního deliktu,⁴³¹ a které by příslušné správní orgány měly mít mimo ta, jež vyplývají ze SpŘ;⁴³² s touto otázkou souvisí několik podotázek, a to:

a) zda bude možné využívat důkazy vyhledané, zajištěné a provedené v řízení trestním vedeném proti fyzické osobě v řízení správním pro usvědčení právnické osoby, popř. v jakém rozsahu (které důkazy ano, které nikoli a proč),

b) zda k využívání důkazů podle písmene a) je nutné v zákoně o odpovědnosti právnických osob konstruovat speciální právní úpravu nebo, zda by bylo možné použít dané

---

⁴³¹ Především úkony k zajištění osob a věcí, použití operativně pátracích prostředků, využití důkazů získaných orgány činnými v trestním řízení v průběhu řízení o trestném činu fyzické osoby, jež je osobou jednajícím za danou právnickou osobu apod.

⁴³² Stíhání právnických osob za správní delikty by bylo zjevně neefektivní, pokud by nebyly stanoveny právní mechanismy spolupráce orgánů činných v trestním řízení s příslušnými správními orgány včetně možnosti využití důkazů provedených v řízení trestním v řízení správním. Proto musí být stanoveny právní mechanismy spolupráce správních orgánů a orgánů činných v trestním řízení, což jedině může zaručit efektivnost této koncepce v praxi. Uvedená spolupráce musí fungovat i v případě, kdy orgány činné v trestním řízení nebudou z jakéhokoli důvodu stíhat žádnou fyzickou osobu jednajícím za právnickou osobu, jež spáchala správní delikt dle tohoto zákona, resp. i v případě, kdy trestní stíhání prováděné orgány činnými v trestním řízení a řízení dle tohoto zákona nebude souběžné.

důkazy na základě § 51 odst. 1 SpŘ,⁴³³ samozřejmě za předpokladu, že každý z těchto důkazů by byl proveden v souladu s TrŘ,

c) pokud by důkazy příkladně uvedené v písmenu b) neměly být použity, nebo by mohly být použity jen některé z nich, je třeba řešit otázku, jakými oprávněními by měl správní orgán ve správním řízení disponovat, aby výše uvedené důkazy mohl vyhledávat, zajišťovat a provádět (které z výše uvedených důkazů by mohl zajistit s oprávněními, která mu poskytuje SpŘ, a která oprávnění by bylo nutno zakotvit v zákoně o odpovědnosti právnických osob, včetně toho, kdo by měl povolovat použití operativně pátracích prostředků nebo odposlechu telekomunikačního provozu),

3. otázka garance procesních práv právnických osob v řízení o správních deliktech právnických osob v paralele ke standardům, které jsou obvyklé v oblasti trestního práva.

9.5. ZÁVĚREČNÉ POZNÁMKY K PERSPEKTIVÁM MOŽNÉ NÁRODNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVY ODPOVĚDNOSTI PRÁVNICKÝCH OSOB ZA JEDNÁNÍ, KTERÉ JE U FYZICKÝCH OSOB POSTIHOVÁNO JAKO TRESTNÝ ČIN

Jak jsem uvedl výše, je možné do budoucna předpokládat, že zejména do oblastí ochrany životního prostředí se bude stále více přesouvat organizovaná protiprávní činnost právnických osob motivovaná vysokými zisky a zatím poměrně nízkými riziky vyplývajícími především z nedostatečné právní úpravy odpovědnosti právnických osob za jednání, jež u fyzických osob zakládají jejich trestněprávní odpovědnost. Již nyní je např. nelegální obchod s odpady v mezinárodním měřítku, ale i nelegální obchod s chráněnými živočichy a rostlinami velkou měrou spojen s činností právnických osob. Zejména pokud se jedná o nelegální obchod s odpady, lze předpokládat velký nárůst aktivit a profesionalizaci zejména obchodních společností v této oblasti.

I když v odborné veřejnosti sílí tábor příznivců zavedení trestněprávní odpovědnosti právnických osob, nelze v souvislosti s trestní odpovědností právnických osob hovořit o jediné možné cestě v řešení postihu právnických osob za nejzávažnější jednání, jichž se v rámci své existence a činnosti mohou dopustit. Pro zavedení právě trestní odpovědnosti právnických osob mluví to, že jejich deliktní činnost je mnohdy v podstatě druhem organizovaného

---

⁴³³ Cit. „K provedení důkazů lze užít všech důkazních prostředků, které jsou vhodné ke zjištění stavu věci a které nejsou získány nebo provedeny v rozporu s právními předpisy. Jde zejména o listiny, ohledání, svědeckou výpověď a znalecký posudek.“

zločinu. Trestněprávní odpovědnost právnických osob je velmi moderní a pragmatická, avšak její zavedení nemusí být pro český právní řád pouze přínosem, a to nejen s ohledem na staletí uznávanou zásadu evropského kontinentálního práva, podle níž trestní odpovědnost je individuální odpovědností fyzické osoby, nýbrž i z důvodu její nedostatečné efektivnosti, kterou lze doložit statistikami jednotlivých států, které pravou trestní odpovědnost právnických osob do svých právních řádů zavedly. Zavedení trestněprávní odpovědnosti právnických osob znamená nabourání se do samých základů trestněprávní odpovědnosti v kontinentálním pojetí jako takovém. V případě přijetí zákona zakotvujícího trestněprávní odpovědnost právnických osob bych se obával o možnou devalvací pojetí trestného činu v očích veřejnosti. Doposud je trestný čin z hlediska své závažnosti chápán veřejností správně jako něco zásadně odlišného od správních deliktů, jejichž závažnost je na druhou stranu v očích veřejnosti postavena často neúměrně nízko. I když byly obavy některých politických stran a určité části veřejnosti z přílišné kriminalizace právnických osob označovány za jeden z důvodů nepřijetí zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim v roce 2004, domnívám se, že přijetí takového zákona by nepřineslo výsledky v podobě velkého množství odsuzovaných právnických osob za trestné činy, jak se zřejmě velká část odborné právnické veřejnosti nyní domnívá. Zejména se domnívám, že tak závažné sankce, jako je zrušení právnické osoby, propadnutí majetku či zákaz činnosti (s trváním při své horní hranici), tak jak jsou upraveny v návrhu zákona o trestněprávní odpovědnosti právnických osob, jež se nyní nachází v meziresortním připomínkovém řízení, by v praxi téměř vůbec nebyly ukládány. Určitým upozorněním pro české zákonodárce, pokud jde o pravou trestní odpovědnost právnických osob, mohou být zkušenosti těch evropských států, které již trestněprávní odpovědnost právnických osob zavedly, přičemž pokud jde specificky o odpovědnost na úseku ochrany životního prostředí, je možné uvést, že ve většině z těchto států jsou jako sankce právnickým osobám ukládány v drtivé většině případů pokuty, tj. nikoli sankce typu zákazu činnosti či snad dokonce sankce zrušení právnické osoby.⁴³⁴

Z variant možných řešení odpovědnosti právnických osob za jednání, jež jsou u fyzických osob postihována jako trestné činy, tedy varianty trestněprávní, varianty správněprávní a varianty kombinované, se kloním k variantě, kterou by bylo možné označit za právní úpravu správněprávní. Domnívám se, že by se mělo jednat o podstatně modifikovanou úpravu

---

⁴³⁴ Srov. *Faure, M., Heine, G.: Criminal Enforcement of Environmental Law in the European Union. Kluwer Law International, 2005.*

správněprávní odpovědnosti, která by umožňovala využít důkazních prostředků získaných orgány činnými v trestním řízení v řízení o trestném činu fyzické osoby. Dále by mělo být možné široké dožádání orgánů činných v trestním řízení pro řízení o správním deliktu právnické osoby. I v některých dalších znacích by se předmětné řízení podobalo řízení trestnímu, jakož i řízením, jež jsou vedena s právnickými osobami v zemích, kde byla zavedena pravá trestní odpovědnost právnických osob.

Při zvolení jakékoliv varianty odpovědnosti právnických osob, bude třeba zabraňovat tomu, aby na nelegální činnost právnických osob doplácely nevinné třetí osoby stojící v rámci či vně dané právnické osoby.

V souvislosti s existencí návrhu zákona o trestněprávní odpovědnosti právnických osob, jež se nyní nachází v meziresortním připomínkovém řízení, považuji z hlediska trestněprávní ochrany životního prostředí za důležité zmínit skutečnost, že uvedený legislativní návrh se jednak ani zdaleka netýká celé hlavy VIII. TrZ obsahující trestné činy proti životnímu prostředí, jednak není ani transpozicí směrnice o trestněprávní odpovědnosti právnických osob z roku 2008. I když osobně nejsem zastáncem uzákonění trestněprávní odpovědnosti právnických osob v ČR, považuji za nutné, aby ČR v blízké době přijala úpravu odpovědnosti právnických osob za jednání, jež u fyzických osob zakládá jejich trestněprávní odpovědnost. Jak jsem již uvedl výše, za řešení vhodné pro ČR bych považoval zakotvení odpovědnosti právnických osob za jednání, jež je u fyzických osob postihováno jako trestný čin formou modifikované správněprávní odpovědnosti.

ČR patří mezi státy, které teprve hledají správnou odpověď na otázku, který odpovědnostní systém a jaká odpovědnostní konstrukce budou pro ně vhodné nejen z hlediska jejich právních řádů a právní kultury, k níž náleží, ale i z hlediska průchodnosti legislativním procesem vzhledem k rozložení sil v parlamentech těchto zemí. Sebelepší návrh právní úpravy odpovědnosti právnických osob za jednání, jež u fyzických osob zakládá jejich trestněprávní odpovědnost, by postrádal smysl, bylo-li by předem zřejmé, že se v legislativním sboru pro jeho schválení nenalezne potřebný počet hlasů vzhledem k odporu jedné nebo více hlavních politických sil.

10. VZTAH MEZI SPRÁVNĚPRÁVNÍ A TRESTNĚPRÁVNÍ ODPOVĚDNOSTÍ OBECNĚ A NA ÚSEKU OCHRANY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Zkoumáním vztahu správněprávní a trestněprávní odpovědností při snaze porozumět vzájemné relaci těchto dvou odpovědnostních systémů při jejich uplatnění na úseku deliktů odpovědnosti v ochraně životního prostředí lze dojít zejména k následujícím závěrům:

1. Úprava trestněprávní odpovědnosti dopadá v českém právním řádu pouze na fyzické osoby.⁴³⁵ V rámci správního trestání jsou postihovány jak fyzické osoby (včetně fyzických podnikajících osob), tak i osoby právnické. Zatímco platná právní úprava je po hmotněprávní stránce upravena jednotně v TrZ (s určitými odchylkami v SoVeMIZ). Platná právní úprava správněprávní odpovědnosti, a to včetně správněprávní odpovědnosti na úseku ochrany životního prostředí je po hmotněprávní stránce naproti tomu roztržena do mnoha zákonů, nejednotná, komplikovaná a nesystematická, což v praxi často vyvolává potíže s interpretací. Na úseku ochrany životního prostředí je to v některých ohledech překvapivé, jelikož většina zákonů v této oblasti byla buď přijata teprve nedávno či byla nedávno podstatně novelizována. Tolik potřebná reforma správního trestání, která měla být již před několika lety provedena novým zákonem o přestupcích⁴³⁶ a dalším zákonem, jenž by měnil mnohé zákony v oblasti veřejné správy obsahující správní delikty, nakonec přijata nebyla. Je však třeba říci, že ani návrh zákona o přestupcích z roku 2003 nebyl všespasitelný a sám o sobě neřešil všechny obtíže správního trestání, jelikož jednotlivé skutkové podstaty správních deliktů, včetně sankcí za jejich spáchání, nápravných opatření a další instituty měly být nadále obsaženy ve zvláštních zákonech. Funkční reforma správního trestání de lege ferenda předpokládá nejenom jeden obecný předpis sjednocující základní instituty správního trestání, nýbrž i na něj navazující, a s ním, jakož i mezi sebou kompatibilní zvláštní zákony na jednotlivých úsecích veřejné správy obsahující konkrétní skutkové podstaty správních deliktů.

2. Předmětem úpravy trestněprávní odpovědnosti na úseku ochrany životního prostředí je nedodržování spíše abstraktnějších obecně platných pravidel chování. Je však rovněž pravdou, že ustanovení TrZ postihující závažná protiprávní jednání vůči životnímu prostředí a jeho složkám jsou většinou více či méně blanketní povahy. Předmětem úpravy správněprávní odpovědnosti na úseku ochrany životního prostředí je zpravidla porušování konkrétních příkazů a zvláštních ustanovení obsažených ve zvláštních předpisech na úseku práva životního prostředí, jejichž porušením dojde ke spáchání správního deliktu.

---

⁴³⁵ Societas delinquere non potest.

⁴³⁶ Řešení uvedených obecných problémů správního trestání měla přinést plánovaná rekonstrukce v oblasti správního trestání, přesněji nový zákon o přestupcích, jehož věcný záměr byl představen roku 1999 a jehož zákonný návrh z roku 2003 byl Poslaneckou sněmovnou roku 2004 zamítnut.

2. Trestné činy se zásadně vyznačují vyšším stupněm společenské nebezpečnosti než je tomu u správních deliktů. Aplikace trestních sankcí vyjadřuje společenské odmítnutí daného jednání hodnotově jiné povahy, než je tomu u sankcí za správní delikty. Trestnímu právu přísluší postihovat nejzávažnější protiprávní činy. Toto je často zpochybňováno, přičemž se poukazuje na velké množství vysoce škodlivých správních deliktů.⁴³⁷

3. Ustanovení o správních deliktech jsou v poměru subsidiarity k ustanovením o trestných činech. Jednání, které je trestným činem, nemůže být zároveň přestupkem či jiným správním deliktem.

4. Zatímco platná právní úprava trestního práva obsahuje striktně daný výčet trestů, jež mohou být za trestný čin uloženy, jakož i pravidla jejich ukládání včetně obecných zásad trestání, platná právní úprava správního práva je v otázce nejen druhů ukládaných sankcí, ale zejména pokud jde o pravidla a zásady pro jejich ukládání, velmi nejednotná, rozporuplná, nedostatečně účinná a dle mého názoru nespravedlivá a v některých momentech hraničící se zásadou právní jistoty. Nedostatkem platné právní úpravy správního trestání je fakt, že systém sankcí za správní delikty působí mnohdy nahodilým dojmem a absentuje jejich dostatečná vzájemná provázanost. Za velký problém považují zejména výrazné rozdíly ve výši pokut za přestupky na jedné straně a za jiné správní delikty (nepodnikajících) fyzických osob na straně druhé. Při řešení souběhu trestných činů se uplatňují pravidla o jednočinném a vícečinném souběhu, přičemž nikterak nezáleží na tom, který soudní orgán, resp. který orgán činný v trestném řízení daný trestný čin projednává. O správním trestání platí, že jeho právní úprava je v tomto ohledu nejednotná, neboť zatímco PřestZ stanoví, že dojde-li ke spáchání více přestupků stejným pachatelem a věc je projednána ve společném řízení, uloží se sankce podle ustanovení vztahujícího se na přestupek nejpřísněji postižitelný (zásada absorpce),⁴³⁸ jednotlivé zvláštní zákony obsahující jiné správní delikty podobnou úpravu neobsahují. Způsob ukládání sankcí v přestupkovém řízení za použití zásady absorpce je na úseku ochrany životního prostředí dosti častý, protože zpravidla jedním činem dochází k poškození více složek životního prostředí, a tedy i porušení více právních norem. Pokud však spáchané přestupky nejsou projednávány ve společném řízení, zásada absorpce se neuplatní. U ostatních správních deliktů není, až na ojedinělé výjimky, upravena otázka ukládání sankcí při jejich

---

⁴³⁷ Srov. *Musil, J.*: Hranice mezi trestným činem a správním deliktem, delikttní odpovědnost právnických osob. Správní právo 1/2002, str. 21.

⁴³⁸ Viz. § 12 odst. PřesZ.

souběhu. Z judikatury však vyplývá, že se v případě ukládání sankcí při souběhu jiných správních deliktů než přestupků analogicky ve prospěch pachatele uplatní úprava obsažená v PřesZ. Platí však, že k porušení této povinnosti soudy přihlížejí pouze k námitce žalobce, nikoliv z moci úřední. Tuto judikaturou aprobovanou aplikaci pravidel pro ukládání sankcí při souběhu přestupků obsažených v PřesZ na ukládání sankcí při souběhu jiných správních deliktů fyzických osob než přestupků analogicky ve prospěch pachatele považují za velmi nepříznivou pro ochranu životního prostředí. Lze říci, že zejména při ukládání sankcí v případě souběhu správních deliktů právnických osob a fyzických osob spáchaných při výkonu podnikatelské činnosti správní orgány postupující podle naznačeného postupu analogickým použitím zásady absorpce ve prospěch pachatele snižují účinnost právní úpravy správněprávní odpovědnosti za jiné správní delikty, ač ze zvláštních zákonů upravujících jiné správní delikty zpravidla nevyplývá povinnost správních orgánů vést společné řízení, které je nutným předpokladem aplikace zásady absorpce. V souvislosti s druhy trestů, resp. sankcí a jejich ukládáním považují za důležité uvést i následující skutečnost. Zatímco trestní právo stanoví nejtěžší sankce (včetně trestu odnětí svobody), které se zaznamenávají do trestního rejstříku, za spáchání správního deliktu nelze uložit trest odnětí svobody a rovněž sankce za správní delikty se nezaznamenávají do rejstříku trestů. Správní sankce jsou spíše „upomenutím“ na nutnost dodržovat právo. Sankce za správní delikty obsažené v platné právní úpravě však nemusejí být dostatečně odrazující v případě nemajetných pachatelů nebo naopak v případě pachatelů finančně velmi silných.

5. Zatímco o trestných činech rozhodují nezávislé soudy a v přípravném řízení státní zástupci a orgány policie, o správních deliktech rozhodují správní orgány⁴³⁹, jiné orgány veřejné správy⁴⁴⁰ či samostatně jednající úřední osoby (zejm. veřejné strážě).⁴⁴¹ Orgány zapojené do vyšetřování trestných činů, na rozdíl od orgánů vyšetřujících správní delikty, nejsou těmi orgány, které udělují licence, poskytují povolení, stanoví výjimky apod. Z hlediska budoucí možné úpravy považují za žádoucí sjednotit právní úpravu pravomocí a kompetencí správních orgánů při ukládání pokut na jednotlivých úsecích životního prostředí, přičemž rozlišení kompetentních orgánů by mělo vyplývat z požadavků na ochranu té které složky, vycházet z praktických zkušeností a možností jednotlivých orgánů. Osobně bych

---

⁴³⁹ Např. ČIŽP aj.

⁴⁴⁰ Např. komise pro projednávání přestupků aj.

⁴⁴¹ Působnost veřejných stráží je dána v oblastech ochrany přírody a krajiny, lesního hospodářství, myslivosti a rybářství.

považoval za vhodné, kdyby se rozhodování o většině správních deliktů fyzických i právnických osob sjednotilo v rámci ČIŽP jako speciálního inspekčního orgánu v rámci ochrany životního prostředí. Z hlediska budoucí možné úpravy považují za žádoucí sjednotit právní úpravu pravomocí a kompetencí správních orgánů při ukládání pokut na jednotlivých úsecích životního prostředí, přičemž rozlišení kompetentních orgánů by mělo vyplývat z požadavků na ochranu té které složky, vycházet z praktických zkušeností a možností jednotlivých orgánů. Osobně bych považoval za vhodné, kdyby se rozhodování o většině správních deliktů fyzických i právnických osob sjednotilo v rámci ČIŽP jako speciálního inspekčního orgánu v rámci ochrany životního prostředí.

6. Mnoho správních deliktů na úseku ochrany životního prostředí nemá svoji obdobu v trestných činech. Povaha takovýchto deliktů je čistě správněprávní.⁴⁴²

7. Zatímco nezbytným předpokladem jakýchkoli trestných činů je zavinění, některé správní delikty fyzických osob na úseku ochrany životního prostředí bylo ještě do nedávné doby možné spáchat bez ohledu na zavinění.⁴⁴³ Navíc dle některých novějších právních předpisů se opět objevují správní delikty, které je možné spáchat bez ohledu na zavinění, jejichž subjektem je fyzická osoba.⁴⁴⁴ Zavinění jako psychický vztah k určitým skutečnostem, jež zakládají trestný čin, je imanentní pouze člověku, z čehož lze dovést, že zavinění by nemohlo být předpokladem možné trestněprávní odpovědnosti právnických osob.

8. Zatímco řízení o trestných činech fyzických osob je poměrně podrobně upraveno výlučně v TrŘ (s odchylkami v SoVeMIZ), řízení o správních deliktech je oproti tomu komplexněji procesně upraveno pouze u přestupků.⁴⁴⁵ U jiných správních deliktů, než jsou přestupky, se tedy postupuje v odlišnostech od obecné úpravy ve SpŘ podle zvláštních zákonů a subsidiárně podle SpŘ. S tím souvisí to, že správním právem nejsou jednotně upraveny některé procesní instituty, jejichž jednotnou a relativně podrobnou úpravu obsahuje trestní právo. Zejména procesní záruky v řízení o správních deliktech právnických osob jsou nedostatečné. Přitom ukládané sankce jsou často velmi přísné.

---

⁴⁴² Např. se jedná o přestupky podle § 53 odst. 1 LesZ.

⁴⁴³ Např. se jednalo o správní delikty dle nyní již zrušeného § 30 odst. 1 písm. a), b) zákona č. 157/1998 Sb., o chemických látkách a chemických přípravcích a o změně některých dalších zákonů.

⁴⁴⁴ Srov. např. § 55 LesZ či § 40 odst. 10 OvZ.

⁴⁴⁵ Viz. § 51 a n. PřesZ.

9. Zatímco trestní řízení v zásadě neumožňuje současné rozhodnutí o odpovědnosti za trestný čin a o uložení nápravných opatření, ve správním řízení je poměrně často odpovědnost uplatňována v tomtéž řízení, ve kterém je uplatňován nápravný prostředek.

11. ZÁVĚRY

Trestněprávní odpovědnost v ochraně životního prostředí je vedle správněprávní odpovědnosti v ochraně životního prostředí klíčovou složkou deliktů odpovědnosti na úseku ochrany životního prostředí a ekologickoprávní odpovědnosti jako celku. Čas od času zejména z řad laické veřejnosti, avšak co je vážnější, i při rozmluvách se svými kolegy právníky slyším názor, že nebezpečnost trestných činů na úseku ochrany životního prostředí je poměrně malá a že některá jednání postihovaná v rovině trestněprávní by spíše měla být postihována jako správní delikty. Koncepce správních deliktů fyzických osob postihujících i ta nejzávažnější jednání poškozující životní prostředí je dle mého názoru chybná a svědčí o necitlivém vztahu k životnímu prostředí a zejména o neporozumění citlivé vyváženosti v přírodě a jejích ekosystémech. Trestní právo zde plní nezastupitelnou úlohu především pro svou odstrašující funkci, jejíž intenzita je vyšší než u správněprávní odpovědnosti. Kriminalita na úseku ochrany životního prostředí bývá o to nebezpečnější, že je mnohdy páchána organizovanými skupinami, resp. skupinami pachatelů, které mají formu zločinného spolčení. Pro organizované skupiny pachatelů je zejména nelegální obchod s odpady velmi lákavý, neboť je méně riskantní než např. obchod s drogami či se zbraněmi. Z těchto a dalších důvodů považuji za nutné zvyšovat informovanost veřejnosti o významu a skutečných následcích jednání, která naplňují skutkové podstaty trestných činů na úseku ochrany životního prostředí. Především důsledná podpora environmentální výchovy (zejména na školách) je nejlepší formou prevence, a to nejen v oblasti trestněprávní odpovědnosti na úseku ochrany životního prostředí, nýbrž v ochraně životního prostředí jako celku. Taková výchova rovněž spoluvytváří podmínky pro maximální vymahatelnost práva na úseku ochrany životního prostředí.

V oblasti trestněprávní odpovědnosti na úseku ochrany životního prostředí jsou důležitým inspiračním vzorem pro národní právní úpravu zejména dokumenty mezinárodního práva a evropského unijního práva.

Na mezinárodním poli bylo důležitým počinem pro rozvoj problematiky trestněprávní odpovědnosti na úseku ochrany životního prostředí a environmentální politiky především přijetí Úmluvy o trestněprávní ochraně životního prostředí (tzv. Štrasburská úmluva) roku 1998. V této úmluvě totiž dochází historicky poprvé k formulování euroatlantického postoje k jednáním, která ohrožují a poškozují životní prostředí a přitom dosahují kriminálních

rozměrů. Štrasburská úmluva je významným inspiračním zdrojem pro budoucí mezinárodní i národní právní úpravy v oblasti deliktní odpovědnosti na úseku ochrany životního prostředí. Tato skutečnost se zejména projevuje v legislativní činnosti EU, pro které je v této oblasti Štrasburská úmluva základním inspiračním zdrojem. I když vzhledem k paralelnímu vývoji v této oblasti v rámci EU lze již považovat Štrasburskou úmluvu spíše za tzv. spící úmluvu, její význam to nikterak nesnižuje. Štrasburská úmluva zůstane již napořád prvním mezinárodním dokumentem svého druhu, na jehož teoretickém základě byly, jsou a budou přijímány právní úpravy v oblasti deliktní, potažmo trestněprávní odpovědnosti v ochraně životního prostředí, a to přinejmenším v evropském kontextu.

Velmi zajímavý a poučný byl vývoj na úseku trestněprávní odpovědnosti v ochraně životního prostředí v rámci Evropských společenství a EU. Podle čl. 174 odst. 2 SES (dnes čl. 191 odst. 2 SoFEU) byla politika ES (dnes je politika EU) v oblasti životního prostředí zaměřena na vysokou úroveň ochrany. Jestliže má být zaručena vysoká úroveň ochrany životního prostředí, je třeba vyřešit vedle jiných též narůstající problém označovaný jako environmentální kriminalita. Roku 2008 došlo k přijetí směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2008/99/ES, o trestněprávní ochraně životního prostředí. Některé členské státy (včetně ČR) však dosud nezačlenily do svých právních řádů trestní postihy proti nejzávažnějším jednáním proti životnímu prostředí, jež tato směrnice upravuje. Ospravedlněním pro nezačlenění, resp. ne dosti včasné začlenění odpovídajících trestných činů a adekvátních sankcí za ně dle uvedené směrnice do národních právních řádů nemůže být relativně krátké období, které koncem roku 2010 uplyne od přijetí uvedené směrnice (jednotlivé členské státy EU jsou povinny uvedenou směrnici transponovat do svých právních řádů do 26. 12. 2010). Legislativní proces přijímání předpisu na evropské úrovni, jenž by postihoval ta nejzávažnější a pro životní prostředí nejnebezpečnější jednání, započal v podstatě již roku 1995, kdy byl příslušnými orgány Rady Evropy předložen návrh Úmluvy o trestněprávní ochraně životního prostředí. Následovalo období svědomité práce příslušných orgánů Evropských společenství, které bylo provázeno nemalými politickými střety, spory o kompetence mezi jednotlivými orgány Společenství a nutností reagovat na některá rozhodnutí ESD při přípravě návrhů jednotlivých předpisů na úseku ochrany životního prostředí prostřednictvím deliktní odpovědnosti. Konečným výsledkem bylo schválení již zmíněné směrnice o trestněprávní ochraně životního prostředí. Přijetí směrnice o trestněprávní ochraně životního prostředí a její

inkorporace do právních řádů jednotlivých členských států EU znamená harmonizaci ustanovení trestního práva v rámci celé EU prostřednictvím kriminalizace některých zvlášť závažných forem poškozování životního prostředí. Jednotná úroveň ochrany životního prostředí prostřednictvím trestního práva v rámci EU je nanejvýš potřebná. Rozdílné vnitrostátní předpisy v této oblasti překáží účinné soudní spolupráci a umožňují pachatelům vyhýbat se trestnímu stíhání. I přesto, že některé státy na průběh legislativního procesu již dříve reagovaly zařazením příslušných skutkových podstat trestných činů či správních deliktů proti životnímu prostředí do svých právních řádů, nestačí často jimi zavedené sankce k dosažení plného souladu s legislativou EU. Stále se vyskytuje velké množství případů závažného porušování předpisů EU na úseku ochrany životního prostředí, přičemž tyto případy nejsou postihovány dostatečně efektivními, odrazujícími a přiměřenými sankcemi. Navíc na úseku ochrany životního prostředí dochází při aplikaci existujících předpisů v jednotlivých členských státech k nejvíce případům jejich nedodržování, a to ve srovnání s ostatními oblastmi monitorovanými na úrovni EU. V některých členských státech EU nejsou v případě fyzických osob zavedeny trestní sankce za všechna závažná jednání proti životnímu prostředí, ačkoliv je zřejmé, že by samotná kriminalizace takových jednání měla často dostatečně odrazující účinek.

Pokud jde o situaci v případě postihování právnických osob za nejzávažnější jednání na úseku ochrany životního prostředí, v právních předpisech EU se v posledních letech vyskytuje demonstrativní výčet sankcí doporučovaných pro trestání právnických osob, přičemž se jedná o velmi důrazné a přísné sankce. Tyto sankce se svou závažností v podstatě vyrovnávají trestním sankcím ukládaným fyzickým osobám v trestním řízení. Lze tedy shrnout, že závazkům a doporučením vyplývajícím z evropského unijního práva v případě postihu právnických osob zcela vyhovují i sankce v rámci správního práva, budou-li odpovídat sankcím, které doporučují uvedené právní předpisy ES, resp. EU. Navíc v případech postihu právnických osob za jednání, která upravuje např. směrnice o trestněprávní ochraně životního prostředí, má souběžně s postihem právnických osob docházet i k trestněprávnímu postihu fyzických osob za ně jednajících, jakož i osob odpovědných za kontrolu podle vnitropodnikových předpisů.

Jestliže chceme zhodnotit možná pozitiva a negativa, která nová úprava trestního práva hmotného přináší obecně i na úseku ochrany životního prostředí, je třeba nejprve zhodnotit dřívější právní úpravu v této oblasti. Základním rysem právní úpravy trestněprávní

odpovědnosti v ochraně životního prostředí obsažené v TrZ1961 bylo to, že ačkoliv byl druhovým objektem mnohých trestných činů zájem na ochraně životního prostředí jako základního životního prostoru člověka, živočichů i jiných organismů, neměly tyto trestné činy v TrZ1961 samostatnou hlavu, nýbrž byly zařazeny mezi trestné činy obecně nebezpečné či do jiných hlav TrZ1961. Toto jsem považoval za čistě negativní jev, který se spolu s dalšími okolnostmi podílel na vysoké míře netečnosti k těmto kriminálním jednáním přecházející až v loajalitu s pachatelem těchto činů mezi lidmi, neboť tyto trestné činy byly ve velké míře chápány spíše jako nutný přívažek bez dostatečné míry společenské nebezpečnosti. Zmíněná netečnost k trestným činům páchaným na úseku ochrany životního prostředí vedla pak často k tomu, že i přes přímou hrozbu uložení relativně přísného trestu se ve větším rozsahu nedařilo postihovat pachatele těchto činů. S uvedeným chápáním trestných činů na úseku ochrany životního prostředí souvisela dle mého názoru chybná koncepce správních deliktů fyzických osob postihujících i ta nejzávažnější jednání poškozující životní prostředí. Takové pojetí svědčilo o necitlivém vztahu k životnímu prostředí a zejména o neporozumění citlivé vyváženosti v přírodě a jejích ekosystémech. Podle poznatků orgánů činných v trestním řízení nedostala aplikační praxe přijetím zákona č. 134/2002 Sb. odpovídající nástroj k postihu protiprávních jednání na úseku ochrany životního prostředí. Většina případů, která byla prověřována, končila odložením věci popř. odevzdáním věci orgánu příslušnému k projednání přestupku nebo jiného správního deliktu. Dřívější právní úprava trestněprávní odpovědnosti na úseku ochrany životního prostředí účinný postih v praxi znemožňovala zejména definicemi některých trestných činů, takže často nebylo možné prokázat naplnění všech znaků skutkové podstaty (např. se nepodařilo prokázat, že skutek spáchal obviněný, či se nepodařilo prokázat, že byl spáchán trestný čin, či se nepodařilo prokázat následek, příčinnou souvislost aj.). Obtíže vznikaly v praxi především u trestného činu ohrožení a poškození životního prostředí, u nějž musela být prokazována dvojitá příčinná souvislost záležející jednak mezi pachatelovým protiprávním jednáním a poškozením složek životního prostředí, jednak mezi poškozením složek životního prostředí a ohrožením společenstev či populací volně žijících živočichů nebo planě rostoucích rostlin. Skutková podstata trestného činu poškozování lesa těžbou byla neodůvodněně trestána mírněji než skutková podstata trestného činu ohrožení a poškození životního prostředí, ačkoliv postihovala jednu z nejvíce rozšířených a pro pachatele komerčně nejzajímavějších forem trestné činnosti proti životnímu prostředí. Jsem přesvědčen, že proti

smyslu ochrany životního prostředí jdoucí byl i soudní výklad této skutkové podstaty, který umožňoval pachatelům vyhnout se trestnímu stíhání pro tento trestný čin těžbou v menším rozsahu, resp. na více plochách lesa, aniž by bylo možno tyto plochy počítat. U trestného činu pytláctví absentoval přísnější postih osob, které byly oprávněné k výkonu mysliveckého práva či k výkonu rybářského práva. Toto je možné opřít o skutečnost, že nezanedbatelné množství protiprávních jednání subsumovatelných pod skutkové podstaty trestného činu pytláctví páchaly právě osoby, které byly k výkonu rybářského či mysliveckého práva oprávněny.

Nízká míra objasněnosti trestných činů na úseku ochrany životního prostředí a s ní spojený nedostatečný postih pachatelů této trestné činnosti byly způsobeny zejména následujícími skutečnostmi. Účinná právní úprava účinný postih v praxi znemožňovala zejména definicemi některých trestných činů, takže často nebylo možné prokázat naplnění všech znaků skutkové podstaty. Trestné činy proti životnímu prostředí byly novou trestněprávní problematikou. S tím byla spojena neexistence praktických zkušeností orgánů činných v trestním řízení s odhalováním, vyšetřováním a především prokazováním těchto kriminálních činností. Neexistovala jednoznačná a přesvědčivá judikatura. S tím souvisela i nízká míra spolupráce s příslušnými správními orgány a odborníky v oboru. Ve společnosti panovala ve velké míře netečnost k trestným činům páchaným na úseku ochrany životního prostředí přecházející až v loajalitu s pachateli těchto činů mezi lidmi. Zvláště objasňování trestných činů na úseku ochrany životního prostředí doplácelo na to, že lidé se odmítali angažovat nejen v ochraně životního prostředí, nýbrž ve věcech veřejných obecně, dokud se jich předmětné kriminální aktivity bezprostředně nedotýkaly.

Dne 1. 1. 2010 nabyl účinnosti nový TrZ. Změny, jež nová úprava trestního práva hmotného přináší na úseku trestněprávní ochrany životního prostředí, lze rozdělit do dvou základních oblastí. První oblastí změn jsou modifikace spojené s novou koncepcí TrZ, tj. změny vycházející zejména z obecné části nového trestního kodexu. Druhou oblastí změn je samotná úprava jednotlivých skutkových podstat trestných činů na úseku ochrany životního prostředí, jakož i trestných činů, jejichž páchaní může být rovněž ohrožením či poškozením životního prostředí, byť ochrana životního prostředí není u nich objektem primárně chráněným.

Pokud jde o zásadní změny, jež přináší obecná část TrZ, je třeba uvést zejména následující skutečnosti.

TrZ zavádí novou definici trestného činu, která je v podstatě formulací tzv. formální koncepce trestného činu, avšak s materiálním korektivem. Formální koncepce trestného činu musí být nutně promítnuta také do definic jednotlivých skutkových podstat trestných činů. Toto promítnutí znamená přesnější vymezení jednotlivých skutkových podstat trestných činů, čímž zároveň neumožňuje ponechat řešení méně určitých nebo širších legálních pojmů judikatuře soudů. Je však třeba říci, že nebezpečnost trestného činu jako materiální znak trestného činu podle TrZ1961 není v TrZ nahrazena pouze materiálním korektivem, nýbrž i tím, že kritéria určující povahu a závažnost trestného činu dle TrZ jsou prakticky totožná jako kritéria, jež určovala nebezpečnost činu pro společnost dle TrZ1961. Pouze čas ukáže, zda novým trestním kodexem zvolené řešení bude znamenat zlepšení současných možností postihu trestné činnosti při zachování zásady subsidiarity trestní represe či nikoliv.

Další zásadní změnou je zavedení bipartice trestných činů, tj. jejich rozdělení na zločiny a přečiny. Jako podmnožinu zločinů zavádí TrZ zvlášť závažné zločiny, kterými jsou ty úmyslné trestné činy, na něž TrZ stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let. Účelem takto konstruované kategorizace trestných činů je zvětšit prostor k uplatnění alternativ a odklonů v trestním řízení a rovněž rozšířit prostor k umožnění větší diferenciaci při ukládání trestů.

Nová úprava trestního práva hmotného zavádí termín hrubá nedbalost, a to nikoliv jako zvláštní druh nedbalosti, nýbrž jen jako vyjádření míry nedbalosti požadované trestním kodexem, a to jak v případě nedbalosti vědomé, tak i v případě nedbalosti nevědomé. Trestný čin je spáchán z hrubé nedbalosti, jestliže přístup pachatele k požadavku náležité opatrnosti svědčí o zřejmé bezohlednosti pachatele k zájmům chráněným trestním kodexem.

V souvislosti se zavedením formálního pojetí trestného činu již TrZ neobsahuje jako důvod zániku trestnosti „zánik nebezpečnosti činu pro společnost“. Případy, na které by dopadala úprava zániku nebezpečnosti pro společnost dle TrZ1961, jsou od účinnosti TrZ řešeny na základě zásady oportunity.

Zatímco dle TrZ1961 byl základním vodítkem při ukládání trestů § 23 TrZ1961 o účelu trestu, není v TrZ účel trestů a ochranných opatření výslovně vyjádřen. Vymezení účelu trestu je podle nové právní úpravy ponecháváno trestní nauce. Ustanovení o účelu trestu je v zásadě nahrazeno promítnutím obecných zásad trestání do ustanovení o trestech a ochranných opatřeních.

S novou právní úpravou trestního práva hmotného přichází rovněž nová filozofie ukládání trestů a ochranných opatření vycházející ze zásady depenalizace.

Za velké negativum nové právní úpravy trestního práva hmotného považují skutečnost, že ani TrZ (podobně jako TrZ1961) neřeší otázku ekologické újmy. Pokud jde o náklady k odstranění poškození životního prostředí, obsahuje podle mého názoru pouze nedostatečnou úpravu § 138 TrZ, jenž je výkladovým ustanovením TrZ a upravuje také hranice výše škody, prospěchu a hodnoty věci a jiné majtkové hodnoty.

Pokud jde o změny, jež přináší TrZ ve vztahu k ochraně životního prostředí, jedná se o následující skutečnosti.

Jde především o nově formulované skutkové podstaty trestných činů proti životnímu prostředí, jakož i o zařazení zcela nových trestných činů na tomto úseku, a to v obou případech do samostatné Hlavy VIII zvláštní části TrZ, označené jako „Trestné činy proti životnímu prostředí.“

Znění skutkových podstat některých trestných činů proti životnímu prostředí byla jak do TrZ, tak i do předešlého poslanci zamítnutého rekodifikačního návrhu, v zásadě převzata z poslední velké novelizace TrZ1961 provedené zákonem č. 134/2002 Sb. Dále došlo ke změně některých skutkových podstat trestných činů vztahujících se k ochraně životního prostředí, a to ve většině případů pozitivním směrem. V trestním kodexu byly nově upraveny rovněž některé nové trestné činy proti životnímu prostředí, jež doposud vůbec nebyly součástí národní právní úpravy.

Nová právní úprava již zjevně apeluje na významnější místo trestných činů proti životnímu prostředí v rámci zvláštní části TrZ, neboť zavádí samostatnou hlavu trestných činů proti životnímu prostředí. Tato změna oproti právní úpravě dle TrZ1961 byla žádoucí, nezbytná a velmi důležitá. Předpokládám, že tato změna původní koncepce, jež se spolu s dalšími okolnostmi podílela na vysoké míře netečnosti k trestným činům proti životnímu prostředí přecházející až v loajalitu s pachateli těchto činů mezi lidmi, bude mít pro „zrovnoprávnění“ těchto trestných činů s trestnými činy v jiných oblastech fungování lidské společnosti zásadní význam. Domnívám se, že postupně bude pomíjet současná netečnost k trestným činům páchaným na úseku ochrany životního prostředí mezi lidmi, která dříve vedla často k tomu, že i přes přímou hrozbu uložení relativně přísného trestu se ve větším rozsahu nedařilo postihovat pachatele těchto činů. S uvedenou změnou je spojena změna

úlohy, jež by trestní právo mělo na úseku ochrany životního prostředí hrát. Trestní právo by na úseku ochrany životního prostředí mělo plnit nezastupitelnou úlohu především pro svou odstrašující funkci, jejíž intenzita je vyšší než u správněprávní odpovědnosti. V souvislosti se zavedením samostatné hlavy trestných činů proti životnímu prostředí však není zcela zřejmé, proč se žádný trestný čin z této hlavy nevyskytuje ve výčtu trestných činů, na něž se vztahují trestný čin neoznámení trestného činu a trestný čin nepřekažení trestného činu.⁴⁴⁶

Přes výše uvedené vesměs kladné hodnocení nové národní právní úpravy trestního práva hmotného pro postih ekologické kriminality je třeba říci, že provedené změny ve skutkových podstatách trestných činů převzatých z novelizace provedené zákonem č. 134/2002 Sb. nejsou bohužel dostačující a nebudou tak pravděpodobně moci výrazněji změnit stav, kdy většina případů, která je prověřována, končí odložením věci, popř. odevzdáním věci příslušnému orgánu k projednání přestupku nebo správního deliktu.

Právní úprava trestných činů poškození a ohrožení životního prostředí a poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti dle TrZ bohužel nezměnila praxí tolik odsuzovanou nutnost prokazovat dvojitou příčinnou souvislost záležející jednak mezi pachatelovým protiprávním jednáním a poškozením složek životního prostředí, jednak mezi poškozením složek životního prostředí a ohrožením společenstev či populací volně žijících živočichů nebo planě rostoucích rostlin.

Skutkové podstaty trestného činu poškození lesa jsou i podle nové právní úpravy stále trestány mírněji než skutkové podstaty trestného činu poškození a ohrožení životního prostředí, ačkoliv upravují jednu z nejvíce rozšířených a pro pachatele komerčně nejzajímavějších forem trestné činnosti proti životnímu prostředí. Rovněž nedošlo ke změně, v tom smyslu, aby jednotlivé vykácené plochy lesa bylo možno sčítat, aby tak bylo znemožněno pachatelům vyhnout se trestnímu stíhání pro tento trestný čin těžbou v menším rozsahu, resp. na více plochách lesa. Za nedostatek § 295 TrZ považuji rovněž stylistickou nedokonalost spočívající v nesprávném užití výrazů „holé seče“ a „holá seč“ namísto správných pojmů „holiny“ resp. „holina“.

V porovnání s relativně novou slovenskou právní úpravou trestného činu neoprávněného nakládání s odpady jsou trestní sazby trestu odnětí svobody u jednotlivých skutkových podstat trestného činu neoprávněného nakládání s odpady nižší. Po vzoru slovenských

---

⁴⁴⁶ Srov. *Stejskal, V.*: Nový trestní zákon 2010. České právo životního prostředí 1/2009.

zákonodárců se rovněž kloním ke zvýšení jednotlivých trestních sazeb trestu odnětí svobody u tohoto trestného činu, neboť protiprávním nakládáním s odpady pachatel sleduje získání majetkového prospěchu za současného ohrožení životního prostředí, což významně zvyšuje společenskou nebezpečnost tohoto trestného činu.

I když změny skutkových podstat trestného činu týrání zvířat jsou velmi podstatné a veskrze pozitivní, považuji nově přijatou úpravu za nedostatečnou. Přinejmenším zarážející je skutečnost, že jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby se neuplatnilo jednání pachatele s rozmyslem nebo po předchozím uvážení, pod něžž by bylo zřejmě možné subsumovat ta nejzavrženější jednání naplňující kritéria tohoto trestného činu, ačkoliv na možnost začlenění takové okolnosti bylo v legislativním procesu již dříve upozorňováno.

Na poli závazků ČR vyplývajících z evropské právní úpravy na úseku ochrany životního prostředí⁴⁴⁷ neznámá přijatá rekodifikace trestního práva hmotného významnější pozitiva. Pokud jde o odpovědnost fyzických osob, v ČR požadavky přijaté směrnice o trestněprávní ochraně životního prostředí účinná právní úprava obsažená v TrZ nesplňuje, podobně jako je nesplňovala ani dřívější právní úprava obsažená v TrZ1961. V tomto ohledu se nově přijatá trestněprávní úprava bohužel příliš neliší od té dřívější. Jako trestné činy nejsou doposud v ČR stíhána jednání v podobě protiprávních emisí ionizujícího záření a protiprávní obchod s látkami poškozujícími ozónovou vrstvu Země či používání takových látek. Jen nedostatečně jsou v trestněprávní rovině v ČR upravena jednání v podobě neoprávněného nakládání s odpady a obaly, neoprávněné nakládání s ohroženými druhy živočichů a rostlin a poškozování některých chráněných přírodních stanovišť. Oproti požadavkům předmětné směrnice dále TrZ neupravuje dostatečně (podobně jako to nečinil ani TrZ1961) závažnost následku na složkách životního prostředí, na lidský život a zdraví jako kritérium závažnosti protiprávního jednání a tedy i přísnosti ukládané sankce.⁴⁴⁸ Nedošlo tudíž k transponování požadavků návrhu uvedené směrnice, ačkoliv její přijetí bylo pouze otázkou času a naplnilo se v době, kdy v ČR vrcholil i proces přijímání nového trestního kodexu. Přitom právě s připravovanou rekodifikací trestního práva hmotného a přijetím nového TrZ roku 2009 byly v odborné i laické veřejnosti spojovány velké naděje. Výsledkem této rekodifikace je sice moderní předpis, který kromě jiného obsahuje samostatnou hlavu trestných činů proti

⁴⁴⁷ Viz. zejména směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2008/99/ES, o trestněprávní ochraně životního prostředí.

⁴⁴⁸ Srov. Stejskal, V.: Trestněprávní ochrana životního prostředí v evropském komunitárním právu těsně před cílem? České právo životního prostředí 2/2008.

životnímu prostředí, nicméně mnohá výše již uvedená jednání kriminálního charakteru uvedená ve směrnici o trestněprávní ochraně životního prostředí tento zákon nereflektuje. V této souvislosti nezbyvá než věřit, že v následujícím období dojde v oblasti ochrany životního prostředí k novelizaci TrZ do té míry, aby jím postihovaná jednání odpovídala uvedené směrnici. Na druhou stranu nová národní úprava trestního práva hmotného obsahuje trestný čin neoprávněného vypuštění znečišťujících látek, byť jej vzhledem k vazbě předmětného deliktního jednání na jeho spáchání na námořním plavidle v podstatě nelze spáchat na území ČR. Do 26. 12. 2010 bude muset ČR nový trestní kodex novelizovat tak, aby došlo k transpozici směrnice o trestněprávní ochraně životního prostředí do českého právního řádu.

Pokud jde o specifika průběhu trestního řízení vedeného o trestných činech proti životnímu prostředí, je třeba vycházet z níže uvedených skutečností a dosavadních zkušeností orgánů činných v trestním řízení, které jsou však spojeny zejména ještě s úpravou obsaženou v TrZ1961, neboť nový trestní kodex je v účinnosti teprve několik málo měsíců.

Mnoho trestných činů na úseku ochrany životního prostředí nebývá zjištěno vůbec. Skutečnost, že se o mnohých případech trestných činů na úseku ochrany životního prostředí orgány činné v trestním řízení vůbec nedozví, je způsoben z velké části tím, že tyto trestné činy jsou stále ještě chápány spíše jako nutný přívažek bez dostatečné míry společenské nebezpečnosti.

Počet odsouzených osob za některý z trestných činů proti životnímu prostředí je výrazně nižší než počet osob stíhaných za některý z těchto trestných činů orgány činnými v trestním řízení. Počet stíhaných osob navíc zdaleka neodpovídá počtu zjištěných trestných činů.

Většina případů považovaných orgány činnými v trestním řízení za některý z trestných činů proti životnímu prostředí, končí po prověřování odložením věci, popř. odevzdáním věci příslušnému orgánu k projednání přestupku nebo správního deliktu.

Výše uvedené je způsobeno zejména následujícími skutečnostmi. Platná právní úprava účinný postih v praxi ztěžuje, a to zejména definicemi některých trestných činů, takže často nelze prokázat naplnění všech znaků skutkové podstaty. Trestné činy proti životnímu prostředí jsou stále ještě novou trestněprávní kategorií. S tím je spojena neexistence praktických zkušeností orgánů činných v trestním řízení s odhalováním, vyšetřováním a především prokazováním těchto kriminálních činností. Neexistuje jednoznačná a přesvědčivá judikatura.

S tím souvisí i nízká míra spolupráce s příslušnými správními orgány a odborníky v oboru. Ve společnosti panuje doposud spíše netečnost k trestným činům páchaným na úseku ochrany životního prostředí přecházející zejména u některých trestných činů až v loajalitu s pachateli těchto činů mezi lidmi. Na rozdíl např. od násilné či majetkové trestné činnosti chybí u trestných činů proti životnímu prostředí dostatečné morální odsouzení pachatelů této trestné činnosti společností. Zvláště objasňování trestných činů na úseku ochrany životního prostředí doplácí na to, že lidé se odmítají angažovat nejen v ochraně životního prostředí, nýbrž ve věcech veřejných obecně, dokud se jich předmětné kriminální aktivity bezprostředně nedotýkají. Je třeba vzít v potaz skutečnost, že trestné činy na úseku ochrany životního prostředí jsou oproti některým „tradičním“ trestným činům dosti specifické. Zejména u některých z těchto trestných činů znamená např. pozdní oznámení o podezřelé činnosti, resp. pozdní příjezd příslušníků Policie ČR, a s tím související nepřistižení pachatele při činu, resp. neopatření potřebných důkazů na místě činu, v podstatě nemožnost pokračovat úspěšně v trestním stíhání konkrétních osob. Je třeba mít na zřeteli, že u některých z těchto trestných činů se mohou důsledky na životním prostředí výrazně projevit i s několikaletým zpožděním oproti době páchaní trestné činnosti. Toto pak ztěžuje či dokonce úplně znemožňuje trestní stíhání pachatelů předmětné trestné činnosti.

Vzhledem k výše uvedenému považuji v oblasti trestněprávní odpovědnosti na úseku ochrany životního prostředí za nesmírně důležitou odbornou připravenost a odborné zázemí osob činných v trestním řízení v oblasti ochrany životního prostředí a jeho složek, což je nezbytnou podmínkou správného fungování trestněprávní odpovědnosti v této oblasti.

Pouze čas ukáže, zda ohledně trestných činů proti životnímu prostředí i po přijetí nové právní úpravy trestního práva hmotného a po jejím „usazení“ v právním řádu ČR bude pokračovat negativní trend nastartovaný za účinnosti TrZ1961, který spočíval v tom, že počet odsouzených osob za trestné činy proti životnímu prostředí byl výrazně nižší než počet stíhaných osob za tyto trestné činy orgány činnými v trestním řízení,⁴⁴⁹ a v tom, že počet stíhaných osob zdaleka neodpovídal počtu zjištěných trestných činů, jakož i v tom že mnoho trestných činů na úseku ochrany životního prostředí nebylo nepochybně zjištěno vůbec. Domnívám se, že po přijetí nové právní úpravy trestního práva hmotného, která přináší určité „zrovnoprávnění“ těchto trestných činů s trestnými činy v jiných oblastech fungování lidské

---

⁴⁴⁹ K tomu srov. přiloženou statistiku stíhaných, obžalovaných a odsouzených osob za vybrané trestné činy proti životnímu prostředí v ČR v letech 2001 až 2008 na str. 214.

společnosti, se změnil zejména vnímání nebezpečnosti trestných činů proti životnímu prostředí společností a postupně tak bude pomíjet výše zmíněná netečnost lidí k trestným činům proti životnímu prostředí přecházející mnohdy až v loajalitu s pachateli těchto činů mezi lidmi.

Je velmi pravděpodobné, že zejména do oblasti ochrany životního prostředí se bude do budoucna stále více přesouvat organizovaná protiprávní činnost právnických osob motivovaná vysokými zisky a zatím poměrně nízkými riziky vyplývajícími především z nedostatečné právní úpravy odpovědnosti právnických osob za jednání, jež u fyzických osob zakládají jejich trestněprávní odpovědnost. Již nyní je např. nelegální obchod s odpady v mezinárodním měřítku, ale i nelegální obchod s chráněnými živočichy a rostlinami velkou měrou spojen s činností právnických osob. Zejména pokud se jedná o nelegální obchod s odpady, lze předpokládat velký nárůst aktivit a profesionalizaci zejména obchodních společností v této oblasti. Ve většině případů kriminálních jednání právnických osob v podobě různých havárií s únikem vysoce škodlivých látek do životního prostředí se však bude jednat spíše než o úmyslnou a plánovanou trestnou činnost o hrubou nedbalost ze strany odpovědných fyzických osob v rámci právnických osob.

Rovněž pokud jde o požadavky směrnice o trestněprávní ochraně životního prostředí, právní řád ČR zatím neumožňuje efektivním, dostatečně odrazujícím a přiměřeným způsobem postihovat ta nejzávažnější jednání právnických osob, jež by u osob fyzických zakládala jejich trestněprávní odpovědnost, a to nejen na úseku ochrany životního prostředí, nýbrž i v jiných oblastech. Je to důsledek absence právní normy zakotvující odpovědnost právnických osob za jednání, jež jsou u fyzických osob postihována jako trestný čin, resp. za jednání, k jejichž efektivnímu, dostatečně odrazujícímu a přiměřenému postihu zavazují mezinárodní smlouvy či právo EU. V současné době již probíhá meziresortní připomínkové řízení o návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim z dílny MS ČR. Jeho osud však je nejasný, neboť jak se již v minulosti ukázalo, průchodnost takového návrhu legislativním procesem nemusí být vůbec jednoduchá.

Je nepochybné, že v odborné veřejnosti sílí tábor příznivců zavedení trestněprávní odpovědnosti právnických osob. Jsem však přesvědčen, že v souvislosti s trestní odpovědností právnických osob nelze hovořit o jediné možné cestě v řešení postihu právnických osob za nejzávažnější jednání, jichž se v rámci své existence a činnosti mohou dopustit. Pro zavedení pravé trestní odpovědnosti právnických osob hovoří to, že jejich deliktivní činnost je mnohdy

v podstatě druhem organizovaného zločinu. Trestněprávní odpovědnost právnických osob je velmi moderní a pragmatická, avšak její zavedení nemusí být pro český právní řád pouze přínosem, a to nejen s ohledem na staletí uznávanou zásadu evropského kontinentálního práva, podle níž trestní odpovědnost je individuální odpovědností fyzické osoby, nýbrž i z důvodu její nedostatečné efektivnosti, kterou dokládají dosavadní zkušenosti některých států, které pravou trestní odpovědnost právnických osob do svých právních řádů zavedly.⁴⁵⁰ Zavedení trestněprávní odpovědnosti právnických osob znamená nabourání se do samých základů trestněprávní odpovědnosti v kontinentálním pojetí jako takovém. V případě přijetí zákona zakotvujícího trestněprávní odpovědnost právnických osob bych se obával o možnou devalvací pojetí trestného činu v očích veřejnosti. Doposud je trestný čin z hlediska své závažnosti chápán veřejností správně jako něco zásadně odlišného od správních deliktů, jejichž závažnost je na druhou stranu v očích veřejnosti postavena často neúměrně nízko. I když byly obavy některých politických stran a určité části veřejnosti z přílišné kriminalizace právnických osob označovány za jeden z důvodů nepřijetí zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim v roce 2004, domnívám se, že přijetí takového zákona by nepřineslo výsledky v podobě velkého množství odsuzovaných právnických osob za trestné činy, jak se zřejmě velká část nejenom laické, ale i odborné právnické veřejnosti nyní domnívá. Naopak se domnívám, že tak závažné sankce, jako je zrušení právnické osoby, propadnutí majetku či zákaz činnosti (s trváním při své horní hranici), tak jak jsou upraveny v návrhu zákona o trestněprávní odpovědnosti právnických osob, jež se nyní nachází v meziresortním připomínkovém řízení, by v praxi téměř vůbec nebyly ukládány. Určitým upozorněním pro české zákonodárce, pokud jde o pravou trestní odpovědnost právnických osob, mohou být zkušenosti těch evropských států, které již trestněprávní odpovědnost právnických osob zavedly, přičemž pokud jde specificky o odpovědnost na úseku ochrany životního prostředí, je možné uvést, že ve většině z těchto států jsou jako sankce právnickým osobám ukládány v drtivé většině případů pokuty, tj. nikoli sankce typu zákazu činnosti či snad dokonce sankce zrušení právnické osoby.⁴⁵¹

Z variant možných řešení odpovědnosti právnických osob za jednání, jež jsou u fyzických osob postihována jako trestné činy, tedy varianty trestněprávní, varianty správněprávní a

---

⁴⁵⁰ Srov. *Faure, M., Heine, G.: Criminal Enforcement of Environmental Law in the European Union. Kluwer Law International, 2005.*

⁴⁵¹ Tamtéž.

varianty kombinované, se kloním k variantě, kterou by bylo možné označit za právní úpravu správněprávní. Domnívám se, že by se mělo jednat o podstatně modifikovanou úpravu správněprávní odpovědnosti, která by umožňovala využít důkazních prostředků získaných orgány činnými v trestním řízení v řízení o trestném činu fyzické osoby. Dále by mělo být možné široké dožádání orgánů činných v trestním řízení pro řízení o správním deliktu právnické osoby. I v některých dalších znacích by se předmětné řízení podobalo řízení trestnímu, jakož i řízením, jež jsou vedena s právnickými osobami v zemích, kde byla zavedena pravá trestní odpovědnost právnických osob.

Při zvolení jakékoliv varianty odpovědnosti právnických osob, bude třeba zabraňovat tomu, aby na nelegální činnost právnických osob doplácely nevinné třetí osoby stojící v rámci či vně dané právnické osoby.

V souvislosti s existencí návrhu zákona o trestněprávní odpovědnosti právnických osob, jež se nyní nachází v meziresortním připomínkovém řízení, považuji z hlediska trestněprávní ochrany životního prostředí za důležité zmínit skutečnost, že uvedený legislativní návrh se jednak ani zdaleka netýká celé hlavy VIII. TrZ obsahující trestné činy proti životnímu prostředí, jednak není ani transpozicí směrnice o trestněprávní odpovědnosti právnických osob z roku 2008. I když osobně nejsem zastáncem uzákonění trestněprávní odpovědnosti právnických osob v ČR, považuji za nutné, aby ČR v blízké době přijala právní úpravu odpovědnosti právnických osob za jednání, jež u fyzických osob zakládá jejich trestněprávní odpovědnost. Jak jsem již uvedl výše, za řešení vhodné pro ČR bych považoval zakotvení odpovědnosti právnických osob za jednání, jež je u fyzických osob postihováno jako trestný čin formou modifikované správněprávní odpovědnosti.

ČR patří mezi státy, které teprve hledají správnou odpověď na otázku, který odpovědnostní systém a jaká odpovědnostní konstrukce budou pro ně vhodné nejen z hlediska jejich právních řádů a právní kultury, k níž náleží, ale i z hlediska průchodnosti legislativním procesem vzhledem k rozložení sil v parlamentech těchto zemí. Z právního hlediska sebepracovanější návrh právní úpravy odpovědnosti právnických osob za jednání, jež u fyzických osob zakládá jejich trestněprávní odpovědnost, by postrádal smysl, bylo-li by předem zřejmé, že se v legislativním sboru pro jeho schválení nenalezne potřebný počet hlasů vzhledem k odporu jedné nebo více hlavních politických sil.

12. SUMMARY AND LIST OF KEYWORDS

12. 1. SUMMARY

The purpose of my thesis „Criminal Liability within Environmental Protection“ is to summarize, analyse and evaluate national regulations in force of criminal liability within environmental protection. The thesis is composed of fourteen chapters, which have different length.

First four chapters are chronologically Table of contents, Symbol table, Foreword and Introduction. In chapter three (Foreword) is also explained concept of the environment.

Chapter five devotes to place of criminal liability, respectively delictual liability within the bounds of ecological liability. The chapter characterises main differences between delictual liability in environmental protection and liability for environmental loss as well as main differences between criminal liability and administrative liability and between environmental damage and harm to the environment.

Chapter six and chapter seven describe, analyse and evaluate existing international and European regulations of criminal liability within environmental protection and their influences on national regulations in Czech Republic. Chapter seven reflect especially passage of a directive of the european parliament and of the council on the protection of the environment through criminal law in 2008.

Chapter eight is the most extensive section of my thesis. The chapter focuses on criminal liability of individuals within environmental protection. The chapter consists of four parts which are also divided. Part one describes development in criminal liability within environmental protection in our country from Middle Ages to the writing this thesis. Part two outlines role of criminal liability within environmental protection. This part also devotes to constitutional basis of environmental law inclusive of criminal, respectively delictual liability within environmental protection. Part three devotes to effective regulation of criminal liability of individuals within environmental protection in Czech Republic. This part is focused on new Criminal Code and compare it with regulation in force of criminal liability of individuals within environmental protection which is not effective yet. This new regulation changes not

only existing bodies of the crimes in environmental protection but also comprises new bodies of the crimes in environmental protection.

Chapter nine discusses the criminal liability of legal entities, which is one of the most disputable questions in the theory of criminal law, and its possible alternatives. The chapter is filed into the thesis due to need (especially in relation to environmental protection) of regulation of the liability of legal entities for delicts which are punishable as crimes in the event of they were committed by individuals in the form of a law.

Chapter ten is an analysis of main differences between criminal liability within environmental protection and administrative liability within environmental protection. It is unexceptionable fact that administrative liability within environmental protection together with criminal liability in environmental protection make up a whole of delictual liability in environmental protection.

Conclusions of my thesis are drawn in Chapter eleven. The chapter summarizes and evaluates all essential of my thesis including the most important recommendations. Due to the limited extent all issues and relations cannot be exhaustive. Due to recent recodification of criminal substantive law in Slovakia I compare also some aspects of effective regulation of criminal liability of individuals within environmental protection in Czech Republic and regulations in force of criminal liability in environmental protection in Slovakia.

At the end of my work there is one insertion containing statistics of prosecuted persons, defendants and convicted offenders for some crimes against environment. At the very end of my work I put applied bibliography and list of legal enactments.

The text is based on the law effective in the Czech republic on 6th June 2010.

12. 2. LIST OF KEYWORDS

Liability within Environmental Protection (odpovědnost v ochraně životního prostředí), Delictual Liability (deliktní odpovědnost), Liability for Environmental Loss (odpovědnost za ekologickou újmu), Administrative Delicts of Individuals (správní delikty fyzických osob), Criminal Liability of Individuals (trestněprávní odpovědnost fyzických osob), Criminal Liability of Legal Entities (trestněprávní odpovědnost právnických osob), Impairment and Endangering of the Environment (poškození a ohrožení životního prostředí) etc.

13. PŘÍLOHA VE FORMĚ STATISTIKY STÍHANÝCH, OBŽALOVANÝCH A ODSOUZENÝCH OSOB ZA VYBRANÉ TRESTNÉ ČINY PROTI ŽIVOTNÍMU PROSTŘEDÍ V ČR V LETECH 2001 AŽ 2008

ROK	2001			2002			2003			2004			2005			2006			2007			2008								
	STÍHANO	OBŽALOVANO	ODSOUZENO	STÍHANO	OBŽALOVANO	ODSOUZENO	STÍHANO	OBŽALOVANO	ODSOUZENO	STÍHANO	OBŽALOVANO	ODSOUZENO	STÍHANO	OBŽALOVANO	ODSOUZENO	STÍHANO	OBŽALOVANO	ODSOUZENO	STÍHANO	OBŽALOVANO	ODSOUZENO	STÍHANO	OBŽALOVANO	ODSOUZENO						
§	57	51	10	57	50	20	32	1	1	0	0	0	0	0	1	16	10	1	9	9	16	10	1	6	3	1	8	4	0	
181a	22	19	4	38	32	13	11	3	3	4	4	4	4	4	5	5	3	3	5	5	5	3	3	5	5	5	4	1	2	1
181b	-	-	-	27	24	6	17	4	3	9	9	9	9	16	12	17	17	9	9	9	12	17	17	9	9	9	2	2	1	1
181c	-	-	-	0	0	0	1	3	3	8	8	8	7	3	8	3	3	3	1	1	1	3	3	1	6	1	1	2	8	3
181e	-	-	-	1	1	0	2	20	18	2	2	2	2	3	2	7	7	3	0	0	0	7	7	3	14	7	8	5	5	3
181f	-	-	-	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
181g	-	-	-	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
181h	-	-	-	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Zdroj: MV ČR. Odbor bezpečnostní politiky.

14. BIBLIOGRAFIE

14.1. KNIHY A MONOGRAFIE

Bláhová, M., Mašek, R.: Karel IV. Státnické dílo. UK v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2003.

Boguszak, J., Čapek J., Gerloch, A.: Teorie Práva. Praha: EUROLEX Bohemia, 2001.

Císařová, D., Fenyk, J.: Trestní právo procesní. 4. aktualizované vydání. Praha, Linde Praha, a. s., 2006.

Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007.

Damohorský, M.: České právo životního prostředí – Czech Environmental Law, Praha: PF UK, 2003.

Damohorský, M.: Trestněprávní problematika ochrany životního prostředí (Závěry a shrnutí projektu GA ČR - -407/00/1705). Praha: PF UK, 2002.

Damohorský, M.: (ed.) Právo životního prostředí – Vlastnické právo, trestní právo a ochrana životního prostředí, sborník z konference. Praha: PF UK, 2000.

Damohorský, M.: Ekologickoprávní odpovědnost a soudní spory. VŠB – Technická univerzita Ostrava, 1998.

Drobník, J., Damohorský, M.: Zákony k ochraně životního prostředí a předpisy související. Texty s úvodními komentáři. 3. vydání. Praha, C. H. Beck, 1999.

Dudová, J., Jančářová, I., Pekárek M., Průchová, I.: Právo životního prostředí. 3. díl. 2. přepracované vydání. Masarykova univerzita, Brno, 2007.

Dudová, J., Jančářová, I., Pekárek M., Průchová, I.: Právo životního prostředí. 2. díl. 2. přepracované vydání. Masarykova univerzita, Brno, 2006.

Faure, M., Heine, G.: Criminal Enforcement of Environmental Law in the European Union. Kluwer Law International, 2005.

Griffin, D.: Animal Minds. University of Chicago Press. Chicago, 1992.

Hendrych, D. a kol.: Správní právo – Obecná část, 6. vydání, C. H. Beck, 2006.

Hradec, V.: Lexikon práva životního prostředí. Praha: EUROLEX Bohemia, 2005.

Chmelík J. a kol.: Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení. Praha, Linde Praha, a. s., 2005.

Chmelík, J., a kol.: Zločin bez hranic. Praha: Linde Praha, 2004.

- Jaroslav Ivor a kol.:* Trestné právo hmotné 2. Osobitná časť. IURA EDITION. Bratislava, 2006.
- Jelínek, J. a kol.:* Trestní právo hmotné. 1. vydání. Praha: Leges, 2009.
- Jelínek, J. a kol.:* Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 3. přepracované a aktualizované vydání. Linde Praha, a. s., 2008.
- Jelínek, J.:* Trestní odpovědnost právnických osob. Linde Praha, a. s., 2007.
- Klíma, K. a kol.:* Komentář k Ústavě a Listině. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005.
- Klokočka, V., Wagnerová E.:* Ústavy států Evropské unie. 1. díl. 2. vydání. Praha, Linde Praha, a. s., 2004.
- Klokočka, V.:* Ústavy států Evropské unie. 2. díl. 2. vydání. Praha, Linde Praha, a. s., 2005.
- Košičiarová, S. a kol.:* Právo životného prostredia. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva. Euro Kodex, 2006.
- Košičiarová, E.:* Právo životného prostredia – Všeobecná časť – 1. časť. Šamorín: Heuréka, 2002.
- Langrová, V.:* Přehled judikatury z oblasti životního prostředí. Praha, ASPI, a. s., 2007.
- Madar, Z.:* Právní ochrana životního prostředí v České republice. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2003.
- Machajová, J.:* Administratívnoprávny postih fyzických a právnických osôb s osobitným zreteľom na postih podľa zákona o priestupkoch. Likavka, EPOS s. r. o., 1995.
- Malý, K.:* Trestní právo v Čechách v 15.- 16. století. Univerzita Karlova. Praha, 1979.
- Masson, M. J.:* Když sloni pláčou. Nakladatelství Rybka. Praha, 2007.
- Mates, P. a kol.:* Základy správního práva trestního. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008
- Novotný, F., Růžička, M. a kol.:* TRESTNÍ KODEXY, Trestní zákon, trestní řád a související předpisy (komentář). 2. přepracované vydání. Praha, EUROUNION s. r. o., 2002.
- Novotný, O., Vanduchová, M. a kol.:* Trestní právo hmotné – I. Obecná část. Praha, ASPI, a. s., 2007.
- Novotný, O., Vokoun, R. a kol.:* Trestní právo hmotné – II. Zvláštní část. Praha, ASPI, a. s., 2007.
- Pavlíček, V. a kol.:* Ústava a ústavní řád České republiky. Komentář. 2. díl: Práva a svobody, 2. doplněné a podstatně rozšířené vydání. Praha, Linde Praha, a. s., 2002.

Pavlíček, V., Hřebejk, J.: Ústava a ústavní řád České republiky. Komentář. 1. díl: Ústavní systém, 2. doplněné a podstatně rozšířené vydání. Praha, Linde Praha, a. s., 1998.

Pekárek M, Jančářová, I.: Právo životního prostředí. 1. díl. Masarykova univerzita, Brno, 2002.

Samaš, O., Stiffel, H., Toman, P.: TRESTNÝ ZÁKON. Stručný komentář. Bratislava, IURA EDITION, 2006.

V. Solnař: Z dějin českého zemského práva, 1921, s. 5- 6.

Stejskal, V., Vilímková V.: Zákon o obchodování s ohroženými druhy s komentářem a prováděcími a souvisejícími předpisy. Praha, Linde Praha, a. s., 2005.

Stejskal, V.: Prosazování právní odpovědnosti v ochraně biodiverzity. Monografie. Eva Rozkotová – IFEC, Praha 2006.

Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Praha, Linde Praha, a. s., 2006.

Stejskal, V.: Trestněprávní odpovědnost na úseku ochrany životního prostředí. Praha: PF UK, 2002.

Šámal, P. a kol.: Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010.

Šámal, P.: Osnova trestního zákoníku 2004 – 2006. Praha: C. H. Beck, 2006.

Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní zákon. Komentář. II. díl. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004.

Šámal, P.: Trestní odpovědnost právnických osob de lege lata a de lege ferenda v České republice, in KRATOCHVÍL, V. - LÖFF, M. (eds): Hospodářské trestní právo a trestní odpovědnost právnických osob. Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 159.

Švestka, J., Knappová, M.: Občanské právo hmotné, sv. I, 4. přepracované vydání, Praha 2005.

Tichá, T. a kol.: Slovník pojmů užívaných v právu životního prostředí. Praha, ABF – nakladatelství ARCH, 2004.

Tichotová, P.: Průvodce ochranou životního prostředí. Praha: EKOTIP, 2003.

14. 2. ČLÁNKY V ČASOPISECH, REFERÁTY A STUDIE

Čentěš, J., Prikryl, O.: *Úvahy o trestnej zodpovednosti právnických osôb v Trestnom zákone*. 2008.

Česká inspekce životního prostředí: Výroční zpráva ČIŽP za rok 2006, Praha: ČIŽP, 2007.

Damohorský, M.: *Právní odpovědnost v ochraně životního prostředí*. Praha: AUC – Iuridica, 2/1994, 1995.

Dort, J.: *Z historie pytláctví*. Myslivost 6/2004.

Dudová, J.: *K některým ústavněprávním aspektům uplatňování odpovědnosti v právu životního prostředí*, In *Právo životního prostředí* (sborník z konference Rýchory, KRNAP, 22. až 25. září 2000). Praha: Ediční středisko PF UK, 2000.

Fenyk, J.: *Návrh českého zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim* (2004). Masarykova univerzita v brně. Právnická fakulta. 2008.

Gremlica, T., Dodoková A.: *Přehled environmentálního práva ES, právní úpravy a technických norem v oblasti ochrany životního prostředí*. Příručka meziresortní pracovní skupiny pro environmentální vzdělávání, výchovu a osvětu. Praha, Ministerstvo životního prostředí, 2006.

Janda, P.: *Trestní odpovědnost právnických osob*. Právní fórum 2006, č. 5.

Jelínek, J.: *Trestní odpovědnost právnických osob jako předmět zkoumání*. Ministerstvo vnitra České republiky. Praha. 2008.

Kafka, A.: *Trestné činy proti životnímu prostředí*. Právní rádce 3/2003.

Kavěna, M.: *Trestní odpovědnost právnických osob ve vybraných státech EU*. Praha: Parlament České republiky. Parlamentní institut. Studie č.5, 2007.

Langrová, V.: *Právní odpovědnost za správní delikty v ochraně životního prostředí*. České právo životního prostředí 2/2004.

Man, V., Schelle, K.: *Ústavní základy ochrany životního prostředí*. In *Právo a životní prostředí* (sborník referátů z vědecké konference). Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2003.

Mandliak, J., Porada, V., Bruna, E.: *Niekoľko úvah o trestnej zodpovednosti právnických osôb v podmienkách SR*, Karlovarská právnická revue, 2006, č.3.

Musil, J.: *Trestní odpovědnost právnických osob: historický vývoj a mezinárodní srovnání*. In

Musil, J.: Hranice mezi trestným činem a správním deliktem, delikttní odpovědnost právnických osob. Správní právo 1/2002.

Musil, J., Prášková, H., Faldyna, F.: Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob de lege ferenda. Trestní právo, 2001.

Musil, J.: Trestní odpovědnost právnických osob – ano či ne? Trestní právo 2000, č. 7-8.

Musil, J., Vanduchová, M.: Pocta Otovi Novotnému k 70. narozeninám. Praha: CODEX Bohemia, 1998.

Prchalová, J.: Nový právní předpis EU o ochraně životního prostředí. České právo životního prostředí 1/2003.

Průcha, P.: Správněprávní odpovědnost v právu životního prostředí a reforma správního trestání. In Právo a životní prostředí (sborník referátů z vědecké konference). Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2003.

Segeš, I.: Koncepti trestnej zodpovednosti právnických osôb v slovenskom trestnom prave, Právny obzor 2002, č. 4, str. 329 až 332.

Sobotka M., Stejskal V.: Právo životního prostředí v judikatuře českých soudů. Jurisprudence 2/2006.

Stejskal, V.: Nový trestní zákon 2010. České právo životního prostředí 1/2009.

Stejskal, V.: Od prosince 2008 je úprava trestněprávní ochrany životního prostředí společná v celé EU. České právo životního prostředí 3/2008.

Stejskal, V.: Trestněprávní ochrana životního prostředí v evropském komunitárním právu těsně před cílem? České právo životního prostředí 2/2008.

Stejskal, V.: Nová komunitární trestněprávní ochrana životního prostředí na obzoru. České právo životního prostředí 1/2007.

Stejskal, V.: Právní odpovědnost za škody na životním prostředí v Evropské unii. Praha: AUC – Iuridica, 1/2005.

Stejskal, V.: Nová právní úprava postihu trestných činů v oblasti ochrany přírody. Ochrana přírody 9/2002.

Tichá, T.: Trestněprávní ochrana životního prostředí – zásadní vývoj v evropském právním prostředí. České právo životního prostředí 2/2005.

Tichá, T.: Deliktní odpovědnost v ochraně přírody a krajiny. Právo a podnikání 12/2004.

Vaníček, D., Rada, T.: Trestněprávní ochrana životního prostředí a trestní odpovědnost právnických osob. Trestní právo, 2007.

Vaníček, D.: Trestní sankce ukládané právnickým osobám. Trestní právo 2006, č. 10.

Vantuch, P.: K návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Trestní právo 2003, č. 10.

Žákovská, K.: Ochrana zvířat proti týrání. Právo a podnikání 1/2005.

14.3. NEPUBLIKOVANÉ DOKUMENTY A VNITŘNÍ TISKY

Koprec, O.: Trestnoprávní zodpovědnost a ochrana životního prostředí. Univerzita Komenského v Bratislavě. Právnická fakulta. 2008.

Ministerstvo vnitra, Odbor legislativy a koordinace předpisů: Analýza a mezinárodní srovnání právní úpravy problematiky odpovědnosti právnických osob za jednání, k jehož postihu zavazují mezinárodní smlouvy, 2009.

Ministerstvo vnitra, Odbor legislativy a koordinace předpisů: Podklady k přípravě věcného záměru zákona o odpovědnosti právnických osob za jednání, k jejichž postihu zavazují mezinárodní smlouvy a předpisy ES/EU, 2008.

Ministerstvo vnitra, Odbor legislativy a koordinace předpisů: Informace o problémech přípravy věcného záměru zákona o správní odpovědnosti právnických osob za jednání, k jehož postihu zavazují mezinárodní smlouvy, 2008.

Ministerstvo vnitra, Odbor bezpečnostní politiky: Aktualizovaná Koncepce boje s kriminalitou páchanou na životním prostředí v působnosti resortu vnitra, 2007.

Prášková, H.: Informace o právní úpravě trestání právnických osob ve Spolkové republice Německo a její možné užití v ČR, 2009.

Stejskal V.: Deliktní odpovědnost fyzických osob v ochraně životního prostředí. Disertační práce, 2000.

Vaníček, D.: Trestní odpovědnost právnických osob a fyzických osob za ně jednajících. Disertační práce, 2007.

Prezídium Policajného zboru SR: Koncepcia boja proti environmentálnej kriminalite na Slovensku, 2005.

Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem: Rádce vlastníka lesa do výměry 50 Ha. Brandýs nad Labem, 2009.

14.4. INTERNETOVÉ ZDROJE

www.cizp.cz

www.justice.cz

www.mvcr.cz

www.env.cz

<http://eur-lex.europa.eu>

www.psp.cz

<http://www.justice.gov.sk>

15. PRÁVNÍ PŘEDPISY A SOUVISEJÍCÍ DOKUMENTY

- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2008/99/ES, o trestněprávní ochraně životního prostředí
- *Ministerstvo vnitra, Odbor legislativy a koordinace předpisů: Věcný záměr zákona o odpovědnosti právnických osob za správní delikty spáchané jednáním, které je u fyzických osob postihováno jako trestný čin a k jehož postihu u právnických osob zavazuje mezinárodní smlouva nebo právní předpis Evropských společenství (znění po zapracování připomínek MS ČR), 2008.*
- *Ministerstvo vnitra, Odbor legislativy a koordinace předpisů: Věcný záměr zákona o odpovědnosti právnických osob za správní delikty spáchané jednáním, které je u fyzických osob postihováno jako trestný čin a k jehož postihu u právnických osob zavazuje mezinárodní smlouva nebo právní předpis Evropských společenství (znění před zapracováním připomínek MS ČR), 2008.*
- Zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě a o změně některých zákonů
- Dôvodová správa k návrhu zákona, ktorým sa mení a doplňa zákon č. 300/2005 Z. z., 2007.
- Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady, kterou se mění směrnice č. 2005/35/ES, o znečištění z lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání.
- Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavení zákon)
- Zákon č. 300/2005 Z. z., trestný zákon
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/35/ES, o znečištění z lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání
- Rámcové rozhodnutí Rady č. 2005/667/SVV, k posílení rámce trestního práva pro boj proti znečištění z lodí
- Návrh zákona o trestnej zodpovednosti právnických osob a o zmene a doplnení niektorých zákoníc. 2005 (vládní návrh)
- Návrh zákona o trestnej zodpovednosti právnických osob a o zmene a doplnení niektorých zákoníc. 2005 (poslanecký návrh)

- Návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. 2004.
- Důvodová zpráva k návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, 2004.
- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád
- Zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů
- Zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy)
- Zákon č. 99/2004 Sb., o rybářství
- Zákon č. 356/2003 Sb., o chemických látkách a chemických přípravcích a o změně některých zákonů
- Zákon č. 276/2003 Sb., o Antarktidě a o změně některých zákonů
- Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)
- Rámcové rozhodnutí Rady EU č. 2003/80/SVV, o ochraně životního prostředí prostřednictvím trestního práva.
- Návrh zákona o odpovědnosti za přestupky a o řízení o nich z roku 2003
- Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší a o změně některých dalších zákonů (zákon o ochraně ovzduší)
- Návrh směrnice o trestněprávní ochraně životního prostředí z roku 2001
- Zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti
- Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon)
- Zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů
- Úmluva o vzájemné pomoci v trestních věcech mezi členskými státy Evropské unie z roku 2000
- Protokol o biologické bezpečnosti k Úmluvě o biologické rozmanitosti z roku 2000.
- Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a změně souvisejících zákonů (veterinární zákon)

- *Ministerstvo vnitra, Odbor legislativy a koordinace předpisů: Věcný záměr zákona o správním trestání, 1999.*
- Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů
- Zákon č. 156/1998 Sb., o hnojivech
- Zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství
- Zákon č. 19/1997 Sb., o některých opatřeních souvisejících se zákazem chemických zbraní
- Zákon č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon)
- Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (zákon o lesích)
- Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu
- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
- Convention on the protection of the environment through criminal law (European Treaty Series No. 172)
- Úmluva o biologické rozmanitosti z roku 1992
- Zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu
- Zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání
- Zákon České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny
- Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 282/1991 Sb., o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa
- Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a státní báňské správě
- Zákon č. 44/1988 Sb., horní zákon
- Evropská úmluva o získávání informací a důkazů ve správních věcech ze zahraničí z roku 1978

- Evropská úmluva o doručování dokumentů týkajících se správních věcí do zahraničí z roku 1977
- Zákon č. 36/1975 Sb., o pokutách za porušování právních předpisů o vytváření zdravých životních podmínek
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
- Zákon č. 60/1961 Sb., o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku
- Zákon č. 150/1960 Sb., o přečinech
- Evropská úmluva o vzájemné pomoci ve věcech trestních z roku 1959
- Zákon č. 40/1956 Sb., o státní ochraně přírody
- Nařízení č. 54/1954 Sb., o provozu na silnicích
- Zákon č. 88/1950 Sb., trestní zákon správní
- Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon
- Zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích
- Maiestas Karolina